

Sametingets plenum

Møtebok 01/09

Ávjuváргеaidnu 50, N-9730 Kárášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

Tid: 24. - 27.02.09

Sted: Karasjok

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
001/09	Konstituering
002/09	Sametingsrådets beretning
003/09	Spørsmål til Sametingsrådet
004/09	Kunngjøring av nye saker
005/09	Innspill til jordbruksforhandlingene 2009
006/09	Sametingsrådets reindriftspolitiske melding – drøftingsnotat
007/09	Sametingets årsmelding 2008
008/09	NOU 2007:13 Den nye sameretten - Sametingets grunnlag og premisser
009/09	Språkundersøkelse 2008
010/09	Utbygging av Goliat – Høring av konsekvensutredning
011/09	Fritak fra politiske verv i Sametinget - Maja Lisa Kappfjell
012/09	Søknad om fritak fra politisk verv - Bjarne Store-Jakobsen

Møtesekvenser

Tid		Sak	Side
24.02.09	kl. 09.00 - 09.20	001/09	4
	kl. 09.20 - 14.05	002/09	7
	kl. 14.05 - 15.05	003/09	28
	kl. 15.30 - 16.50	004/09	37
25.02.09	kl. 13.30 - 14.55	005/09	45
	kl. 15.20 - 17.05	006/09	54
26.02.09	kl. 09.00 - 12.05	007/09	62
	kl. 13.30 - 16.40	008/09	167
	kl. 16.40 - 18.10	009/09	211
27.02.09	kl. 09.10 - 13.00	008/09 fortsettelse	167
	kl. 09.30 - 12.00	010/09	214
	kl. 12.00 - 12.05	011/09	228
	kl. 12.05 - 12.10	012/09	230

Originalspråk: Norsk

Sak 01/09

Konstituering

Saken påbegynt tirsdag 24.02.09 kl. 09.00

Representanter

Følgende representanter var til stede ved konstitueringen:

1.	Magnhild Mathisen	23.	Tor Mikalsen
2.	Gunn-Britt Retter	24.	Hilde Anita Nyvoll
3.	Knut Store	25.	Per-Bjørn Lakselvnes (vara for Randi A. Skum)
4.	Marianne Balto	26.	Ranveig Matheussen
5.	Jánoš Trosten	27.	Ingen vara for Lene Hansen
6.	Ingen vara for Per-Ivar Henriksen	28.	Ann-Mari Thomassen
7.	Egil Olli	29.	*Henrik Eriksen (vara for Berit Oskal Eira)
8.	Terje Tretnes	30.	Susanne Amalie Andersen
9.	Synnøve Solbakken-Härkönen	31.	Kjersti Myrnes Balto
10.	Marit Kirsten Anti Gaup (Vara for Marie Therese N. Aslaksen)	32.	Vibeke Larsen
11.	Aili Keskitalo	33.	Åge Nordkild (vara for Roger Pedersen)
12.	Per Andersen Bæhr	34.	Tone Finnesen
13.	Isak Mathis O. Hætta	35.	Anders Urheim
14.	Klemet Erland Hætta	36.	Miriam Paulsen
15.	Ronny Wilhelmsen (vara for Tone Merethe O. Olsen)	37.	Jarle Jonassen
16.	Olaf Eliassen	38.	Sten Erling Jønsson
17.	Wiebke Synnøve Slåtsveen	39.	Kirsten Appfjell-Eira
18.	Per Edvind Varsi	40.	Rita-Alise Porsanger
19.	Jon Harald Skum	41.	Jørn Are Gaski
20.	Toril Bakken Käven	42.	Johan Mikkel Sara
21.	Inger Jørstad	43.	Kirsti Guvsam
22.	Willy Ørnebakk		

* Henrik Eriksen tok sete kl. 14.30 tirsdag 24.02.09

Innvilgende permisjoner

Permisjoner for hele plenumsmøtet

Representant nr. 06 Per-Ivar Henriksen
Representant nr. 10 Marie Therese Nordsletta Aslaksen
Representant nr. 15 Tone Merete Orti Olsen
Representant nr. 25 Randi A. Skum
Representant nr. 27 Lene Hansen
Representant nr. 29 Berit Oskal Eira
Representant nr. 33 Roger Pedersen

Permisjoner for deler av plenumsmøtet

Representant nr. 40 Rita-Alise Porsanger 25.02 fra kl. 13.30 - 27.02.09
Representant nr 39 Kirsten Appfjell-Eira 24.02.09
Representant nr 30 Susanne A. Andersen 25. - 27.02.09
Representant nr 35 Anders Urheim 25.02. - 27.02.09
Representant nr 05 Jánoš Trosten 25.02. fra kl. 13.30 og ut dagen
Representant nr 09 Synnøve Solbakken-Härkönen 26.02.09
Representant nr 42 Johan Mikkel Sara 26. - 27.02.09
Vararepresentant Ronny Wilhelmsen 25.02.09

Vararepresentanter

Marit Kirsten Anti Gaup møtte for representant nr. 10 Marie Therese Nordsletta Aslaksen
Ronny Wilhelmsen møtte for representant nr. 15 Tone Merete Orti Olsen
Per-Bjørn Lakselvenes møtte for representant nr. 25 Randi A. Skum
Åge Nordkild møtte for representant nr.33 Roger Pedersen
Henrik Eriksen møtte for representant nr. 29 Berit Oskal Eira

I Dokumenter

Møteinnkalling av 29.01.09 med forslag til saksliste.

II Forslag og merknader

Møtelederskapets innstilling overfor Sametinget:
Innkalling av 29.01.09 med forslag til saksliste godkjennes.

Forslag fra Sametingsrådet:

Sametinget godtar at "Endringer i Sametingets budsjett 2009" settes opp på sakslista.

Forslag fra Møtelederskapet:

Sametinget godtar at "Søknad om fritak fra politiske verv – Bjarne Store-Jakobsen" settes opp på sakslista som siste sak.

III Votering

Av 43 representanter var 38 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Møtelederskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.
- Sametingsrådets forslag ble trukket.
- Møtelederskapets forslag ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsel

Det ble ikke fremmet protokolltilførsel i denne sak.

V Taleliste og replikkordskifte

Innlegg	Replikk
Terje Tretnes, til forr. orden	
Egil Olli, til forr. orden	
Aili Keskitalo, til forr. orden	
Egil Olli, til forr. orden	
Aili Keskitalo, til forr. orden	
Egil Olli, til forr. orden	

VI Sametingets vedtak

Innkalling av 29.01.09 med forslag til saksliste godkjennes.

Sametinget godtar at "Søknad om fritak fra politiske verv – Bjarne Store-Jakobsen" settes opp på sakslista som siste sak.

Behandlingen av saken ble avsluttet 24.02.09 kl. 09.20.

Sak 02/09

Sametingsrådets beretning om virksomheten iht. forretningsorden § 20

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-

09/367

Saken påbegynt 24.02.09 kl. 09.20.

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
<hr/>			

II Forslag og merknader

Sametingsrådets innstilling overfor Sametinget:

Sametinget tar Sametingsrådets beretning om virksomheten i perioden 14.11.08-05.02.09 til orientering.

1 Om virksomheten

Beretningen omfatter sametingsrådets aktiviteter i perioden 14.11.08 til 05.02.09. Sametingsrådet har i denne perioden avholdt 2 møter og behandlet 42 saker. Det vises til møtebok 12/08 og 1/09.

Sametingsrådet vil i denne beretningen omtale flere saker rådet har arbeidet med i perioden.

Som det framgår av oversikten på www.sametinget.no har rådet i tillegg deltatt på flere møter og representasjoner.

Møte med Riksrevisjonen

Sametingspresident Egil Olli hadde 07.01.09 møte med Riksrevisor Jørgen Kosmo. Tema for møte var revisjonen av Sametingets virksomhet og den budsjettmessige stillingen. Riksrevisjonen vil fra nå av også revidere at Sametingets plenumsvedtak følges opp. Riksrevisjonen vil vurdere en forvaltningsrevisjon der vurderingene ses i et samisk samfunnsperspektiv. Slike forvaltningsrevisjonssaker vil også kunne innebære å se på budsjettmessig utvikling og oppfølging av samiske institusjoner i forhold til tilsvarende norske institusjoner. Før Riksrevisjonen iverksetter en slik forvaltningsrevisjon vil de ha en utstrakt kommunikasjon med Sametinget om problemstillinger som skal følges.

På møtet ble det enighet om at budsjettprosedyrene må forbedres. Sametinget må, som følge av dette, ha større budsjettmessig frihet. Det ble drøftet ulike modeller for prosessen rundt budsjettprosedyrene. Riksrevisjonen er videre opptatt av at Sametinget har en høy etisk bevissthet om habilitetsutfordringene. Dette gjelder særlig på politisk nivå.

2 Saksområder

Samarbeid

Regionalt samarbeid

Den 08.01.09 ble det avholdt et møte mellom partene om samarbeidsavtalen mellom Sametinget og fylkeskommunene i sørsamisk område. På møtet ble det enighet om å igangsette arbeidet med revidering av avtalen. Gjeldende avtale ble inngått i 2005. Det tas sikte på å undertegne ny avtale i juni 2009.

Samisk samarbeid

Styret i Samisk parlamentarisk råd (SPR) holdt sitt første styremøte etter at Sametinget i Sverige tok over ledelsen i SPR 27.-28. januar 2009. Av saker til behandling var blant annet Nordisk ministerråds utkast til ny Nordisk språkkonvensjon. Konvensjonen foreslår endringer som gjelder nordiske borgeres rett til å kommunisere med myndigheter i Norden på det nordiske språket de behersker. Denne retten skal ikke lenger knyttes til statsborgerskap. Utkastet inneholder også forslag om å inkludere grønlandsk, færøysk, samisk og tegnespråk i konvensjonen. SPR er fornøyd med at nordisk språkkonvensjon nå har inkludert samisk språk i konvensjonen. SPR oppfordrer de sentrale myndigheter i Finland, Norge og Sverige til å sette i gang tiltak slik at samisktalende får reell nytte av denne konvensjonen. I dag opplever samisktalende i disse landene at det er vanskelig å få offentlige tjenester på sitt eget språk. SPR understreker samtidig nødvendigheten av at myndighetene i Finland, Norge og Sverige iverksetter tiltak for å styrke de samiske språkernes stilling generelt i landene, også utenfor konvensjonens anvendelsesområde.

I desember 2008 ble det besluttet å etablere et samisk parlament på russisk side av Sápmi. Demokratiseringsprosessen som nå er i gang på russisk side er ressurskrevende og Samisk parlamentarisk råd (SPR) er beredt til å bistå ved behov. SPR ser utfordringene Kola Sámi Radio har og risikoen for at det eneste medietilbudet til samene på russisk side kan bli nedlagt. Media er en sentral del av demokratiseringsutviklingen. SPR ser behovet for å finne en løsning raskt. SPR oppfordrer derfor de nordiske stater og sameting i fellesskap om å se til at Kola Sámi Radio kan bestå som medietilbud til samene på russisk side.

Internasjonalt samarbeid

Workshopen "Yeah Right -Human Rights for Youth in the Barents" ble arrangert av Barents regionale ungdomsråd i tilknytning til Menneskerettighetsdagene i Luleå i midten av november. Noen av temaene på konferansen var urfolksrettigheter og FN's barnekonvensjon. Representanter for Sametingets ungdomspolitiske utvalg deltok på workshopen.

Sametinget har deltatt i Norges delegasjon på Arktisk råds møte på embetsmannsnivå (Senior Artic Officials, SAO) i Kautokeino 19.-20.11.08. Arktisk råd er et samarbeidsforum i nordområdene, som favner alle åtte arktiske land og hvor 6 urfolksorganisasjoner har status som faste deltakere, herunder Samerådet. De grenseoverskridende utfordringer som klima, miljø og bærekraftig utvikling utgjør plattformen i samarbeidet. På møtet ble det gitt rapport på status og fremdrift til de seks arbeidsgruppene i Arktisk råd. Videre ble saker knyttet til klimaendringer, energi, hav, olje og gass, urfolk, forskning og utdanning, biodiversitet og overvåking drøftet, samt at det ble gitt flere rapporteringer fra ulike samarbeidsorganer. Det ble også besluttet å avholde nye SAO-møter i København i februar og i Tromsø i april for å jobbe med ministererklæringen til ministermøtet i Tromsø den 29.04.09. Sametingspresident Egil Olli var vertskap for en mottakelse og middag for Arktisk Råds møtedeltakere 19.11.08. I sin hilsningstale vektla han mineralloven, retten til fiske i fjord og kystfarvann og Nordisk samekonvensjon.

Sametingspresident Egil Olli hadde 21.11.08 et møte i Karasjok med delegasjoner fra Canada og Nederland og urfolksrepresentanter som deltok under Arktisk Råds SAO-møte i Kautokeino. Tema

for møtet var samarbeid om urfolks- og arktiske spørsmål, samt informasjon om Sametingets rolle og myndighet.

Miljø og areal

Fredning av visse områder mot reinbeite i Finnmark

Sametinget har hatt et møte 12.12.08 med Landbruks- og matdepartementet (LMD) om prosessen for konsultasjoner i forbindelse med arbeidet med å revidere "Forskrift om fredning av visse områder i Finnmark mot reinbeite". Det skal gjennomføres konsultasjoner om forskriften mellom LMD og Sametinget, samt mellom LMD og øvrige direkte berørte samiske interesser. Før konsultasjonsmøtene må rammen for konsultasjonene blir klarlagt gjennom en redegjørelse av det rettslige utgangspunktet, historikk, prosessen hittil, juridiske problemstillinger og eventuelt mulige alternative løsninger.

Kontaktmøte med miljøvernministeren

Det har vært avholdt et møte i Oslo den 02.02.09 mellom presidenten og statsråd Erik Solheim i Miljøverndepartementet.

På møtet var det enighet om at Sametinget skal delta i Norges delegasjon til klimatoppmøtet i København i desember 2009, der urfolkdimensjonen knyttet til Arktisk og det norske skoginitiativet er viktige tema.

Miljøverndepartementet vil konsultere med Sametinget om eventuelle endringer i motorferdselloven. Regjeringen er ikke klar til å gå i konsultasjoner. Sametinget vil få et konsultasjonsgrunnlag tilsendt, og det skal settes av tid til reelle konsultasjoner.

Sametinget tok opp behovet for økte ressurser til Sametinget for oppfølging av plan- og bygningsloven og verneplanarbeid. Statsråden uttrykte forståelse for behovet.

Miljøverndepartementet ønsker et posisjonsnotat fra Sametinget vedrørende modeller for lokal og samisk deltakelse i forvaltning av verneområder, deretter vil det bli konsultasjoner om saken. I den samme prosessen skal det konsulteres om bestemmelsen om oppnevning av samiske representanter i forskriften til rovviltnevdene.

Det var enighet om at det raskt inviteres til møte mellom Riksantikvaren, Sametinget, Varanger Samiske Museum og Nesseby kommune. Siktemålet med møtet er å få fortløp i saken om å få Mortensnes kulturminneområde inn på UNESCOs verdensarvliste.

Sametinget redegjorde for arbeidet med Skoltebyen i Neiden. Departementet ba om at Sametinget sender inn et innspill til vurdering om et prosjekt som knyttes til riving/restaurering/tilrettelegging i Skoltebyen. Dette kan finansieres som et tiltak mot finanskrisa.

Miljøverndepartementet understreket til slutt at Riksantikvaren skal konsultere med Sametinget på linje med andre direktorater om saker og tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte. Dette vil departementet ta opp med Riksantikvaren.

Klimaendringer

President Egil Olli holdt den 19.01.09 åpningstalen på konferansen Arctic Frontiers på Universitetet i Tromsø. Temaer som ble vektlagt var klimaendringer, naturressurser, rettigheter og partnerskap mellom stater og urfolk.

Uttalelse til søknad om utvinningsrett Sydvaranger Gruve AS

Sametinget har 09.01.09 avgitt høringsuttalelse til Bergmesteren til Sydvaranger Gruve AS sin søknad om utmål (rett til utvinning) av i alt 15 områder i Sør-Varanger kommune. Fem av utmålsområdene

ligger innenfor Sydvaranger Gruve AS sitt konsesjonsområde, fem ligger delvis innenfor og utenfor konsesjonsområdet, og fem ligger i sin helhet utenfor konsesjonsområdet. Utmålsområdene ligger til dels på selskapets egen grunn, samt på grunn eiet av Finnmarkseiendommen. Sametinget har i uttalelsen ingen merknader til utmålsområdene som i sin helhet ligger innenfor Sydvaranger Gruve AS sitt konsesjonsområde. Dette er meldt fra om tidligere, under forutsetning av at gjenopptakelsen ikke innebærer nye naturinngrep og endrede reguleringer.

Sametinget har gått imot at det innvilges utvinningsrett på de områder som ligger utenfor Sydvaranger Gruve AS sitt konsesjonsområde. Dette begrunnes med Sametingets vedtak i sak 47/08 Minerallov. Videre er det begrunnet med at Bergmesteren ikke har foretatt vurderinger av søknaden om utvinningsrett i forhold til finnmarksloven § 4 og Sametingets retningslinjer for endret bruk av utmark. Disse styringsdokumentene, samt Bergverksloven, understreker at det skal legges vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv. Sametinget har bedt om at det gjennomføres konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget dersom det overveies å innvilge søknaden om utvinningsrett på de områdene som ligger utenfor Sydvaranger Gruve AS sitt konsesjonsområde.

Konsultasjoner om konsesjon til regulering og kraftutbygging av Forsanvatnet kraftverk

På bakgrunn av ny rapport om virkninger for flyttelei for reindrift ved regulering og kraftutbygging av Forsanvatnet ble det avholdt konsultasjonsmøte med Olje- og energidepartementet (OED) 12.12.08. Rapporten som lå til grunn for møtet var bestilt av Nord-Salten kraftverk etter krav fra OED. På konsultasjonsmøte ble det enighet om at Olje- og energidepartementet forelegger rapporten for Landbruks- og matdepartementet for en faglig vurdering i forhold til reindriftslovens § 22 Flyttleier. I brev av 27.01.09 orienterer OED om at de har fått tilbakemelding fra LMD om at de ikke har merknader. OED har dermed i sitt brev konkludert med at denne rapporten konkluderer med at nevnte flyttelei ikke blir berørt og at det derfor ikke er nødvendig å avholde flere konsultasjoner.

Sametinget svarer i brev av 04.02.09 at OEDs konklusjon fra rapporten ikke er riktig, og at det ikke er foretatt vurderinger av virkningene for flyttelei etter reindriftslovens (rdl) § 22, slik det har vært enighet om skulle gjøres. Sametinget har derfor bedt om skriftlige vurderinger av virkningene i forhold til rdl § 22 og at det avholdes nytt konsultasjonsmøte etter dette. Departementet har etter konsultasjonsavtalen pkt 6 heller ikke anledning til ensidig å avslutte konsultasjonene.

Konsultasjoner om verneplaner

Fylkesmannen i Troms har i sin tilrådning av 30.01.09 til Direktoratet for naturforvaltning anbefalt at det opprettes en nasjonalpark i Bardu med navnet Rohkunborri nasjonalpark. Dette på grunnlag av verneverdier, konsekvensutredninger og høringsuttalelser i offentlig høring. Fylkesmannen i Troms gjennomførte ikke konsultasjoner med Sametinget og øvrig berørte samiske interesser. Dette til tross for at Sametinget i brev av 26.09.08 og 28.01.09 ba om slike konsultasjoner. Fylkesmannen i Troms forklarte i brev av 06.01.09 at de anså Direktoratet for naturforvaltning som rett adressat for konsultasjoner i denne konkrete nasjonalparksaken. Sametinget vil avklare med Direktoratet for naturforvaltning og Miljøverndepartementet hvordan konsultasjonene skal gjennomføres i den videre saksbehandlingen. Sametinget regner både Gielas og Hjertind/Altevatn/Fagerfjell reinbeitedistrikter, samt Talma sameby i Sverige, som direkte berørte samiske interesser som statlige myndigheter må konsultere med i tillegg til Sametinget.

Sametinget og Miljøverndepartementet ble den 26.11.08 enig om utkastet til kongelig resolusjon og verneforskriftene for Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde i kommunene Vevelstad, Brønnøy, Grane og Vefsn i Nordland fylke. Tidligere enighet omkring verneplaner i samiske områder er videreført, og det er kommet inn nye positive bestemmelser om at vernet ikke skal være til hinder for uttak av naturmaterialer knyttet til samisk kultur.

Sametinget og Miljøverndepartementet ble den 04.12.08 enige om utkastet til kgl. res. og

verneforskriftene for vern av skogsområder. Tidligere enighet omkring verneplaner i samiske områder er videreført i verneforskriften for Holmvassdalen naturreservat i Grane kommune i Nordland fylke og for Tostenelva naturreservat i Roan kommune i Sør-Trøndelag fylke. Det er kommet inn nye positive bestemmelser om at vernet ikke skal være til hinder for uttak av naturmaterialer knyttet til samisk kultur i Holmvassdalen. I skogsområder utenfor det samiske reinbeiteområdet er det for Mølmannsdalslia, Dragåsvollen, Samsjøen og Nålbogen naturreservater kommet inn tekst i forskriften som tar hensyn til at reindrifta likevel kan komme i berøring områdene i forbindelse med flytting, beiting og leting etter strøein.

Sametinget og Miljøverndepartementet ble den 10.12.08 enige om verneplan for hekkende sjøfugl i Møre og Romsdal.

Sametinget og Fylkesmannen i Finnmark ble den 19.01.09 enige om mandatet for arbeidsutvalget for utvidelse Øvre Anárjohka nasjonalpark, samt prosess vedrørende koordinering av revisjon av eksisterende verneforskrift.

Lakseforvaltning

Sametinget har i perioden arbeidet mye for å opprettholde sjølaksefiskernes rettigheter. Dette har skjedd gjennom konsultasjoner og møter med Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning. Sametinget ønsker at regulering av laksefisket for 2009 skal være som for sesongen 2007. I 2008 var det betydelige innskrenkninger i regulert fisketid.

Norges konsultasjoner med Russland og EU om lakseforvaltning er drøftet med departementet. Sametinget understreket at man vil være med på disse konsultasjonene, og fremme Sametingets syn i konsultasjonene og forarbeidene. Miljøverndepartementet vil komme tilbake til Sametinget vedrørende deltakelse på konsultasjonene. Miljøverndepartementet tydeliggjorde at villaksen sammen med villrein er en viktig ansvarsart for Norge. Forsking er således en viktig del av dette bildet. Departementet er opptatt av den samlede belastningen for forvaltningsregimene i sjø og vassdrag. Dette måtte ses i sammenheng for en evt. konsesjonsordning vedrørende sjølaksefiske. Miljøverndepartementet utfordret Sametinget til å konkretisere sine posisjoner i forhold til laksefiske i vassdrag, spesielt i Tanavassdraget.

Motorisert ferdsel i utmark

President Egil Olli deltok med innlegg på folkemøte i Tana den 01.12.08 om barmarkskjøring. I innlegget sitt diskuterte han det nye lovutkastet, og påpekte manglende forståelse for lokal, samisk kultur og verdigrunnlag.

Kulturminnevern

Innsigelse til reguleringsplan for Hamnefjell vindkraftverk

På bakgrunn av gjennomførte kulturminnebefaringer i det berørte området har Sametinget reist innsigelse til reguleringsplanen for Hamnefjell vindkraftverk i Båtsfjord kommune. På befaringen høsten 2008 ble det registrert 147 enkeltminner, fordelt på 82 kulturminnelokaliteter. Det dreier seg om skyteskjul, varder, lagringsplasser, røyser, beingjemmer samt en mulig grav.

I planområdets midtre del vil planforslaget komme i konflikt med flere registrerte kulturminner, både direkte og indirekte. Flere av disse kulturminnene kan settes inn i en samisk kontekst og må regnes som automatisk fredete. Flere av kulturminnene vurderes også å ha en betydelig tidsdybde og dokumenterer en kontinuitet i den samiske bruken av området, det vil si fra fangstsamfunn til tamreindrift. Videre kan en del kulturminner mest sannsynlig knyttes til gammel samisk tro og tradisjon. Opplevelsesverdien vurderes å være stor.

Det omsøkte tiltaket vil etter Sametingets vurdering kunne ødelegge, skade og utilbørlig skjemme samiske kulturminner, og slik er det i strid med kulturminneloven § 3. På bakgrunn av det dette reiste

Sametinget innsigelse til deler av arealdisponeringen i planforslaget. Sametinget mener at deler av området må tas ut av reguleringsplanen.

Den resterende delen av planforslaget vil fortsatt virke visuelt inn på de registrerte kulturminnene, men arealdisponeringen vil ikke være i strid med kulturminneloven § 3. I denne delen av planområdet er det bygget en 240 m høy mast med veg fram til denne. Området består stort sett av ur, og potensialet for funn av ytterligere samiske kulturminner vurderes som liten.

Sametinget har også gjort oppmerksom på at vi har avgitt denne uttalelsen som kulturminnemyndighet. Når det gjelder eventuelle spørsmål knyttet til konsesjonssøknaden for Hamnefjell vindkraftverk vil vi ta disse i direkte kontakt med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

Regional plan for kulturminne og kulturmiljø

Avtalen om å laga ein felles plan for kulturminne og kulturmiljø ligg nedfelt i samarbeidsavtalen mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget. Partane er her samde om ein større grad av fagleg tematisk arbeidsdeling i kulturminnevernet og om å arbeida ut ein felles kulturminneplan for Finnmark. Regional plan for kulturminne og kulturmiljø i Finnmark er eit nybrottsarbeid. Det er nytt å laga ein samla plan for kulturminne og kulturmiljø for heile fylket, og det er nytt at en fylkeskommune og Sametinget samarbeider om ein slik plan.

Arbeidet med regional plan for kulturminne og kulturmiljø i Finnmark starta opp hausten 2008. Det er halde to felles møte mellom fylkeskommunen og Sametinget, begge på administrativt nivå. I desse møta er det skissert målformuleringar for arbeidet, omfang, prosess, tidsplan og budsjett. Planprogrammet skal godkjennast både av fylkesutvalet og sametingsrådet i løpet av våren 2009. Sjølvje planarbeidet vil starta opp hausten 2009, med sikte på endeleg godkjenning av planen første halvår 2011. Planarbeidet skal styrast av ei eiga styringsgruppe, sett saman av to representantar vald av Sametingsrådet, to vald av fylkesutvalet. Planen og arbeidet med den skal finansierast i fellesskap av dei to samarbeidande partane. Det vil bli søkt om medfinansiering på 50 prosent av kostnadene frå Miljøverndepartementet.

Planen vil bli framstilt etter den nye plan- og bygningslova. Planen vil såleis bli fremja som ein regional plan for eit tematisk område; kulturminne og kulturmiljø. Planen vil ikkje bli juridisk bindande, men retningsgjevande for den enkelte kommune. Planen skal godkjennast både av fylkestinget og Sametinget.

Etter plan- og bygningslova er fylkeskommunen planstyremakt for regionale planar. Sametinget har høyringsrett og rett til å fremje motsegn i til planforslag som svekkar naturgrunlaget for samisk kultur og næringsutøving. Sametinget har ingen formell rolle etter plan- og bygningslova når det gjeld utarbeiding, framlegging og godkjenning av arealplanforslag. Samarbeidet om regional plan for kulturminne og kulturmiljø vil slik vera eit nybrottsarbeid, og vil utfordra plansystemet. Eit godt samarbeid mellom dei to ansvarlege partane, og med ansvarleg fagdepartement, vil vera avgjerande for å koma i mål med dette arbeidet. Det er ei føresetnad at Sametinget og fylkeskommunen har likeverdige roller og ansvar i heile planprosessen.

Oppkjøp av campingplassen i Neiden og forberedelser i forbindelse med gjenbegravelsen i Skoltebyen.

Kjøpet av campingplassen i Skoltebyen i Neiden er gjennomført og Sametinget står nå som eier av den tidlige gården/campingplassen. Etter planen skal Sametinget i løpet av tidlig sommer 2009 gjennomføre arkeologiske forundersøkelser i Skoltebyen og sette i gang med rivingsarbeidet av store deler av bygningsmassen på campingplassen.

Det arbeides for tiden med å lage en plan for rivingsarbeidet, samt å få finansieringen av rivingskostnadene av campingplassen på plass. Det har kommet ønske om at våningshuset på gården må bli stående. Det vil da kunne fungere som et servicebygg for prester som gjennomfører gudstjenester og besøker menigheten, og som oppholdssted og lager i forbindelse med landskapspleie og skjøtsel av kulturmiljøet. Dette ønsker Sametinget å følge opp, og det arbeides for å finansiere en restaurering av våningshuset.

Den arkeologiske forundersøkelsen vil bli gjennomført ved bruk av georadar for skanning av markoverflaten i Skoltebyen. Dette for å få en fullstendig oversikt over de gjenværende gravene, og forhindre at disse vil bli berørt i forbindelse med gjenbegravelsen.

Sametinget vil også starte opp arbeidet med rullering av forvaltningsplanen for Skoltebyen som er fra 2004. Det er også ønskelig å engasjere en landskapsarkitekt for å lage en plan for adkomst, parkering og regulering og tilrettelegging av laksefisket på eiendommen. Det vil til sist gjennomføres et nytt informasjons- og diskusjonsmøte i Neiden. En av sakene som må diskuteres, er om gjenbegravning kan skje i år eller må utsettes til neste år. Slik det ser ut nå er det antakelig best å utsette seremonien til 2010.

Kultur

Sametinget og Samisk kunstnerråd har blitt enige om en økonomisk ramme for bevilgningene over Sametingets budsjett til kunstneravtalen 2009 på kr 5 150 000. En arbeidsgruppe sammensatt av medlemmer fra kunstnerorganisasjonene og Sametinget har fått i mandat å vurdere en innkjøpsordning som bedrer tilgangen på utgitt samisk skjønnlitteratur og musikk/joik. Det første arbeidsgruppemøtet ble avholdt i Kiruna i november 2008, det andre møtet ble holdt i Oslo i januar 2009. Neste møte planlegges i løpet av mars måned d.å.

Etter at kunstneravtalen ble ferdigforhandlet har Sálas gitt uttrykk for at de ser det som naturlig at de blir involvert i arbeidet med å få på plass en innkjøpsordning for litteratur og musikk, og at en da også innbefatter faglitteratur i ordningen. Arbeidsgruppa var nedsatt på grunnlag av et forhandlingsresultat i Kunstneravtalen 2009. Sametingsrådet har derfor uttrykt skepsis til Sálas sin deltakelse i arbeidsgruppa.

Sametingsrådet synes likevel det er viktig at flest mulig blir inkludert i arbeidet, og har oppfattet at arbeidsgruppa er av samme oppfatning om at Sálas og de andre forlagene/plateselskap som ikke er under Sálas, inkluderes i dette. Dette vil skje ved å invitere berørte parter til å komme med innspill, gjerne skriftlig. I tillegg til dette vil sametingsrådet vurdere å sende rapporten ut på høring til berørte parter når den er ferdigstilt fra arbeidsgruppa. Dette for at partene kan få mulighet til å legge frem sine synspunkter, behov og fremme konkrete forslag.

Sametinget i Sverige arrangerte 19.-20.11.08. et seminar om samisk kulturpolitikk. Sametingsrådet holdt et innlegg om Sametingets kulturpolitikk. Det ble redegjort for bevilgningene til samiske kulturformål over statsbudsjettet, virkemidler Sametinget har, og for de budsjettmessige prioriteringer Sametinget gjør når det gjelder kunst og kultur. Den norske stats forpliktelser til å ta ansvar for samisk språk, kultur, historie og samfunnsniv ble understreket. Sametinget forventer bedre rammebetingelser for å kunne utøve samisk kulturpolitikk.

Sametinget har halvårige kontaktmøter på administrativt nivå med Kultur- og kirke departementet (KKD). Det siste ble holdt 20.01.09. Saker som ble tatt opp på møtet var blant annet stortingsmeldingen om bibliotek, Sametingets planer om å etablere en innkjøpsordning for samisk litteratur og musikk, byggesaker, status for museumsreformen, kirkesaker, budsjett for 2009 og budsjettbehov for 2010.

KKD orienterte om at de arbeider med en stortingsmelding om bibliotek. Sametinget vil bistå med kvalitetssikring av tall og tekst i meldingen. Sametinget vil bli involvert tidlig i prosesser som dette,

gjernge også i forbindelse med meldinger som har konsekvenser for samiske forhold, selv om det ikke foreslås spesifikke samiske tiltak. Arbeids- og inkluderingsdepartementet, som også var med på møtet, mente om at tiltak på det samiske området må konsulteres med Sametinget, mens meldingen som helhet ikke er bundet til krav om konsultasjon. Det skal holdes konsultasjonsmøte etter at departementet har fått politisk klarering av tiltak.

Etter anmodning fra Samisk kirkeråd har Kirkerådet gått inn for flytting av Samisk kirkeråd fra Oslo til Tromsø. Den budsjettmessige forutsetningen er ikke avklart. Dette vil bli vurdert av KKD i forbindelse med statsbudsjettet for 2010. KKD er i kontakt med Samisk kirkeråd vedrørende fortolkning av samelovens språkregler, blant annet knyttet til gudstjenester og individuelle kirkelige handlinger. Kirkeavdelingen arbeider nå med å klargjøre bestemmelser og uklarheter i språkreglene. Sametinget vil bli holdt orientert.

Kulturelle arenaer og møteplasser

Både Sametinget og de samiske museene under Sametingets forvaltning har sett behov for faste og jevnligge møtearenaer. Sametinget har derfor hatt kontaktmøte med de samiske museene i Tromsø 19.11.08. På møtet ble det fra Sametingets side informert om budsjettprosesser, oppfølging av institusjonsmeldinga, informasjon om møter med relevante statlige myndigheter og museumsreformen. Kontaktmøtene vil holdes en gang i året og vil være en arena for gjensidig orientering og faglig påfyll.

Samisk museumsnettverk har fått midler fra sametingsrådet for å arrangere seminar om samlingsforvaltning. Seminaret ble holdt i Tromsø 19.-20.11.08. Samlingsforvaltning innebærer å skape optimale vilkår for samlingen ved innsamling, registrering, bevaring, dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av materiell og immateriell kultur. Seminaret hadde en teoretisk del med gode foredragsholdere og gruppearbeid med ekskursjon til Tromsø museum. Museene som deltok har gitt tilbakemeldinger om at seminaret var svært vellykket.

Stiftelsen Tana og Varanger museumssiida ble etablert 27.01.09. Stiftelsen skal være et driftsselskap for museene Varanger Samiske Museum, Tana Museum, Saviomuseet og Østsamisk museum. Siidaen skal etter planen stå som eier av Østsamisk museum. Sametingsrådet har oppnevnt Tove Lill Labahå Magga som leder for stiftelsen, og Børre Mathisen som styremedlem. Sametingsrådet bevilget kr 500 000 i prosjekttilskudd til siidaen slik at de kan engasjere en prosjektansatt som raskt kan påbegynne arbeidet med etableringen.

Árran Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter har overlevert ”Plan for etablering av museumsvirksomhet i pitesamisk område” til Sametinget. Dette er en oppfølging av delutredningen av samisk museumsvirksomhet i Troms og Nordre Nordland. Árran har samtidig søkt Sametinget om drifts- og investeringsstøtte til etableringen. Virksomheten skal lokaliseres til Duoddará Ráffe / Pitesamisk hus, og de har derfor også signalisert behov for midler til oppgradering av Pitesamisk hus til tilfredsstillende kontorstandard. Planene for virksomheten ble lagt fram for sametingspresident Egil Olli på møte mellom Árran og Sametinget 26.01.09. Sametinget ser etableringene i sammenheng med samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Nordland fylkeskommune, og har derfor kontaktet fylkeskommunen for å drøfte de økonomiske utfordringene knyttet til etablering av museumsvirksomheten. Søknaden om støtte vil behandles på sametingsrådets møte i mars 2009.

På møtet med Árran fikk presidenten også omvisning og en generell orientering om Árran, bedriftsbesøk i området og et særskilt møte med Árran. Árran orienterte presidenten om utviklingen av Árran og viktige satsingsområder framover. For de sakene der det var aktuelt, ba presidenten om skriftlig oppfølging fra Árrans side. Fylkesordføreren i Nordland deltok også på møtet etter eget ønske.

Sametingsrådet hadde 11.12.08 et møte med styret i Beavivás Sámi Teáhter. Tema på møtet var blant annet Beavivás` s status som nasjonalteater, nytt teaterbygg og andre utfordringer teateret står overfor.

Mulighetene for en tettere dialog mellom Sametinget, Beaivváš og andre samiske teateraktører ble også drøftet. Sametingsrådet tar sikte på å invitere til et kontaktmøte med de samiske teatrene innen sommeren 2009.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe med mandat å se på organisering av Sijti Jarnge. Sametinget, Nordland fylkeskommune, Hattfjelldal kommune og Sijti Jarnge v/styret er representert i arbeidsgruppa. Det tas sikte på å komme fram til forslag til ny organisering og vedtekter innen sommeren 2009.

Sametinget har hatt møte med Álttá Siida om oppfølgingen av institusjonsmeldinga. Álttá Siida ønsker status som kulturhus på Sametingets budsjett. Sametingsrådet har i institusjonsmeldinga satt som forutsetning for dette at de samorganiserer seg med Alta samiske språksenter og har en organisasjonsform der Sametinget er en av eierne eller stifterne. Álttá siida har allerede startet arbeidet med omorganisering og har søkt Sametinget om tilskudd til dette.

Språk

Sametinget avsluttet i 2007 Divvun, som ga korrekturprogram for nord- og lulesamisk. I 2008 har dette prosjektet blitt ført videre i Divvun II-prosjektet, som skal gi de samme korrekturverktøyene for sørsamisk, det vil si stavekontroll og orddeling. Samtidig har prosjektet forbedret og rettet feil i første versjon av Divvun-verktøyene for nord- og lulesamisk, og en ny versjon av Divvun-verktøyene ble lansert ved utgangen av 2008.

Sametinget har i slutten av 2008 gjennomført en språkundersøkelse for å få et overblikk på i hvor stor grad samisk blir brukt i utvalgte institusjoner og etater i forvaltningsområdet for samisk språk, samt i noen kommuner utenfor forvaltningsområdet. Sametinget har også sett på interessen for valg av samisk språk i skoler og barnehager i Norge. En slik undersøkelse gjennomføres hvert fjerde år. I undersøkelsen legges det vekt på ulike institusjoners forhold til bruk av samisk språk. Undersøkelsen ble ferdig i januar.

Sametinget har igangsatt en evaluering av tospråklighetstilskuddet. Evalueringen ferdigstilles i begynnelsen av 2009, og Sametinget har som målsetting at den skal danne grunnlag for en prosess som skal resultere i endring av tildelingskriteriene for Sametingets tospråklighetstilskudd fra og med budsjettåret 2010. Bedriften FinnUt arbeider med evalueringen av tospråklighetstilskuddet. Sametinget ved administrasjonen hadde et møte med FinnUt 08.01.09 i Kautokeino der rapporten ble diskutert.

Sametinget har i 2008 bevilget midler over Samefolkets fond til Sámi allaskuvla/Samisk høgskole, for utvikling av et samisk språkprogram. Språkprogrammet skal utvikles i nært samarbeid med Sametinget, og ventes ferdigstilt i løpet av første halvår 2009. Revitalisering og styrking av det samiske språket er en av de største utfordringene det samiske samfunnet står overfor. Målet er at det gjennom språkprogrammet kan prioriteres tiltak som kan resultere i flere aktive samiskspråklige brukere. Ett tiltak vil være å igangsette opplæringsstilbud i samisk for voksne. Sametinget har bedt Sámi allaskuvla/Samisk høgskole å igangsette voksenopplæringsprogram som skal gå over 5 år, og hvor målgruppen er voksne som ikke kan samisk. Dette tiltaket skal foregå i nært samarbeid med lokale språksentre og språkmiljøer.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) arbeider med handlingsplanen for samiske språk. Sametinget har vært delaktig i prosessen gjennom å fungere som rådgiver. AID har tatt hensyn til Sametingets synspunkter under i sitt arbeid.

Sametinget har på det halvårige konsultasjonsmøtet med AID i desember 2008 tatt opp saken om problemer på opplæringsområdet i mange kommuner. Sametinget gjorde departementet oppmerksom på at samiskundervisningen er underfinansiert fordi timesatsen er for lav. Videre tok Sametinget opp fag- og timefordelingen for elever med samisk i fagkretsen. Arbeids- og inkluderingsdepartementet og

Sametingsrådet er enige om at AID tar initiativ til kontaktmøte med Kommunenes Sentralforbund om utfordringer med tospråklighet i kommuner og for å få løsninger som kan forbedre opplærings situasjonen for elever med samiskopplæring.

Sametingsrådet har 03.02.09 vært i møte med European charter for regional or minority languages. Fra sametingsrådets side ble det informert om hvordan språksituasjonen er for de samiske språkene i Norge, og om situasjonen for samiske språk har endret seg siden deres forrige rapport. Ekspertkomiteen baserte møtet på rapportene "Committee of Experts` 3rd evaluation report on Norway", "Text of the Charter" og "Fourth report of the Norwegian government".

Sametinget har revidert retningslinjene for Sametingets språkstyre. Det har man gjort for å klargjøre språkstyrets rolle i Sametings systemet. I de nye retningslinjene kommer det klarere frem at Sametingets språkstyre er det norske sametingsrådets rådgivende organ i språkfaglige spørsmål.

Oppvekst

Barnehage

Sametinget har gitt innspill til ny stortingsmelding om kvalitet og innhold i barnehagen. Målet med stortingsmeldingen er å sette kvaliteten i sektoren i fokus. Meldingen skal oppsummere utviklingen av barnehagesektoren over tid og gi en orientering om status med vekt på kvalitet og innhold i tilbudet. I vårt innspill er det blant annet lagt vekt på hvor viktig barnehagetilbud til samiske barn er, hva innholdet bør være og at samisktalende ansatte er viktige for barns samiskspråklige utvikling. Fra Kunnskapsdepartementets side legges det opp til at Sametinget konsulteres når det gjelder tiltak som vil få konsekvenser for den samiske barnehagesektoren. Stortingsmeldingen legges frem våren 2009.

Sametinget har hatt møte med Kunnskapsdepartementet hvor det blant annet ble orientert om aktiviteten fra Sametingets side, orientering fra departementet om statsbudsjettet, stortingsmelding om kvalitet og innhold i barnehagen, oversettelse av rammeplan til sør- og lulesamisk og tilsyn i barnehager.

Det er utgitt et nummer av barnehagetidsskriftet "Stullán".

Sametinget har avholdt nettverksmøter for barnehagestyrere og menn som jobber i barnehager med samiske barn. Tema på disse møtene var blant annet barnehagetilskudd, uteaktiviteter, foreldres forventninger til barnehagen og erfaringsutveksling.

Sametinget har tildelt prosjektmidler til to samiske barnehager, et joikeprosjekt og et prosjekt som involverer samisktalende eldre i samisk barnehage.

Unge

Sametingets ungdomspolitiske utvalg SUPU arrangerte 22.01.09. et informasjonstreff for samisk ungdom på Samisk Hus i Oslo. Formålet med treffet var å informere om Sametinget, SUPUs arbeid for ungdom, om Sametingets valgmanntall og viktigheten med å stemme ved valg, samt å få innspill på hva samisk ungdom i Oslo er opptatt av og hva SUPU eventuelt kan bidra med for dem.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg hadde møter med statssekretær Raimo Valle i Arbeids- og inkluderingsdepartementet 22.01.09. og med Barneombudet 23.01.09. Gjensidig orientering/ informasjon utveksling og mulig framtidig samarbeid og kontakt var noen av temaene på møtene.

I møtet med Barneombudet ble oppfølging av barneombudenes rapport om samiske barn og unge diskutert. Barneombudet vil opprettholde kontakten med ombudene i Sverige og Finland om samiske spørsmål. De andre ombudene bør også rapportere på samiske spørsmål til FN's barnerettskomité. SUPU oppfordret Barnombudet om å se nærmere på situasjonen for lule- og sørsamiske barn og unge, som et tillegg til Barneombudenes rapport. Mulig samarbeid om oppfølging av konkrete saker

fra barneombudenes rapport ble også drøftet, som for eksempel medietilbudet til samiske unge og ønsket om opprettelse av en allsamisk ungdomsorganisasjon.

Sametinget arbeider forøvrig løpende med flere av de konkrete sakene fra rapporten, som å bedre læremiddelsituasjonen og muligheten for opplæring i og på samisk. SUPU informerer om Sametinget og valgmannstallet blant annet i forbindelse med informasjonstreffene de har arrangert for samisk ungdom.

Opplæring

Sametingsrådet har 12.01.09 fastsatt læreplan i Reindriftsfaget Vg3/opplæring i bedrift og justert fastsatt læreplan i felles programfag reindrift Vg2.

Sametingsrådet deltok på et seminar på Nordreisa videregående skole 12.12.08. Seminaret hadde som arbeidstittel: Samisk språk og opplæring i sjøsamiske områder. På seminaret ble fjernundervisning ved Nordreisa videregående skole presentert. Videre ble problematikken rundt tilskudd til samisk som fremmedspråk og timefordeling i norsk og samisk som andrespråk drøftet.

Sametinget har hatt møte med Kunnskapsdepartementet angående stortingsmelding om lærerutdanning. På møtet tok Sametinget opp egen samisk rammeplan for samisk lærerutdanning, ansvarsfordeling mellom høyskoler, Sametinget og statlige myndigheter, problematikken rundt rekruttering til høyere utdanning, samiske emner ved andre høyskoler, problematikken rundt språkspørsmål / eksamen i nynorsk for samiske studenter, og Sámi allaskuvla/Samisk høyskole som samisk universitet.

Fylkesmannen i Finnmark, Sametinget, Sámi allaskuvla/Samisk høyskole og Høgskolen i Finnmark har igangsatt et prosjekt for rekruttering av studenter til allmennlærer- og førskolelærerstudier ved de to høyskolene i Finnmark. Prosjektet skal vare til midten av april 2009, og avsluttes med en evaluering. Kunnskapsdepartementet har bevilget kr 400 000 til prosjektet, som har en ramme på kr 625 000. Mellomlegget finansieres av samarbeidspartene.

Sametingsrådet har deltatt på det årlige møtet i World Indigenous Nations Higher Education Consortium(WINHEC) som ble avholdt i Melbourne Australia 02.-04. 12.08. WINHEC fungerer som et nettverk og støtte for urfolk for å oppnå felles mål ved hjelp av høyere utdanning. WINHEC akkrediterer institusjoner og utdanningsprogrammer med urfolksperspektiv. Utgangspunkt for vurderingene som ligger til grunn for WINHECs akkreditering av institusjoner er urfolks språk, kultur, religion og tradisjoner, og hvordan de implementeres i utdanningsprogrammene og opplæringsmodellene. Under møtet i Melbourne ble Sámi allaskuvla/Samisk høyskole akkreditert som urfolksinstitusjon av WINHEC.

Sametingsrådet deltok også på WIPCE 2008 – World indigenous Peoples' Conference on Education er en opplæringskonferanse for urfolk som arrangeres hvert tredje år. Denne konferansen ble arrangert i Melbourne Australia 07.-11. 12.08. Tema for konferansen var respekt for tradisjoner og utforming av fremtiden. Konferansen har over 3000 deltakere fra forskjellige urfolk, og er den største opplæringskonferansen som arrangeres for urfolk.

6. februar deltok sametingsrådet på et strategiseminar i Tromsø der temaet var veien videre for det nye Universitetet i Tromsø (UiT). I innlegget utfordret rådsmedlem Hilde Anita Nyvoll universitetet med hensyn til forskning og undervisning om samiske forhold. Sametinget ga uttrykk for at fusjonen mellom høyskolen og universitet er en anledning og gir muligheter for nytenkning og utvikling innenfor dette feltet. I innlegget ble det stilt spørsmål om hvordan UiT kan bli et universitet for urfolk, hvordan antallet samiske studenter kan økes og hvordan studenter med samisk språk og kulturbakgrunn kan inkluderes. Videre i innlegget diskuterte Nyvoll hvordan universitetet kan utvikle og tilby studier etter behov i samiske samfunn, hvordan et urfolks- og samisk perspektiv kan

inkluderes i alle fagemner både i undervisning og forskning, og hvordan tradisjonell kunnskap kan være basis for utvikling av ny kunnskap.

Læremiddelutvikling

Sametinget har avholdt møte med Utdanning.no om nettportal for samiske læremidler. Fra Sametingets side er det utarbeidet et notat hvor det kommer fram hvilke behov de samiske skolene og barnehagene har i forbindelse med å skaffe opplysninger om undervisningsmaterieell. Undervisning.no har satt i gang arbeidet med å lage en skisse for prosjektet.

En av strategiene i Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012 er å opprette ressurskoler for læremiddelutvikling både i nord-, lule- og sørsamiske områder. I 2008 bevilget Sametinget tilskudd til et forprosjekt til Tysfjord kommune for å utarbeide en plan for gjennomføring av et pilotprosjekt ved Drag skole. For 2009 er det avsatt 2 mill. til dette prosjektet. Erfaringene fra pilotprosjektet skal danne grunnlag for å vurdere flere ressurskoler. Sametingsrådet hadde møte med Tysfjord kommune i Kiruna 07.-08. 01.09 der man ble enig om tildelingsvilkårene og om planen for gjennomføringen av pilotprosjektet.

Sametinget har i sin strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012 bestemt å utrede en effektiv organisering av læremiddelutvikling. Sametingsrådet har derfor vært i dialog med sentrale myndigheter angående de utfordringene som knytter seg til samisk læremiddelutvikling.

I St.meld.nr.28 (2007-2008) Samepolitikken har Kunnskapsdepartementet som en av sine strategier at det, i forståelse med Sametinget, vil opprette en bredt sammensatt arbeidsgruppe som skal utarbeide en plan for utvikling av samiske læremidler for grunnopplæringen.

For å vurdere mulige løsninger på den vanskelige læremiddelsituasjonen, hadde Kunnskapsdepartementet møter med berørte parter i Karasjok i november 2008. Der møtte de representanter for Samisk videregående skole, Karasjok skole, forlagene Idut og Davvi Girji, SALAS, samisk forfatter- og oversetterforening, kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Tana og Tysfjord, samt Sametinget.

På bakgrunn av blant annet dette møtet, har Kunnskapsdepartementet v/statsråd Bård Vegar Solhjell, sendt brev til Sametinget 23.01.09 angående læremiddelsituasjonen for samiske elever. Kunnskapsdepartementet sier i brevet at det bør utarbeides en konkret plan for hvordan en kan få en mer langsiktig og stabil ordning slik at elever som får samiskopplæring, til enhver tid har samiske læremidler. De foreslår at det opprettes en arbeidsgruppe mellom bl.a. Sametinget, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og representanter for fylkesmennene. Departementet inviterer Sametinget til å komme med innspill til hvordan prosessen best kan organiseres. De legger til grunn at det er naturlig at Sametinget leder arbeidet.

Sametingsrådet betrakter Kunnskapsdepartementets innspill som positivt og et møte med departementet er fastsatt til 11.02.09. Sametingsrådets synspunkt er at det er viktig å få til et godt samarbeid der departementets planer om arbeidsgruppe og Sametingets utredning samordnes, og at mandat og sammensetning for en arbeidsgruppe fastsettes i fellesskap.

Næring

Sametinget satte i gang en etablererskole i januar. Asplan Viak og Høgskolen i Finnmark står for den praktiske gjennomføringen. Totalt 17 etablerere fra Troms og Finnmark er tatt opp på etablererkurset. Det var ingen påmeldte verken fra lule- eller sørsamisk område. Det kan derfor bli aktuelt med eget kurs for disse områdene senere. Forut for etablererskolen og i forbindelse med reindriftsmeldingen orienterte rådet om verdiskapingsprogrammet og om etablererskolen. Søkere til etablererskolen ble også rekruttert pr. e-post til næringskontor i de samiske områdene.

Fiskeri

I forbindelse med reguleringene av fisket i 2009 fulgte Sametinget opp de standpunktene som ble uttalt i Fiskeriforhandlingsrådet, i den norsk-russiske fiskerikommisjon og i reguleringsmøte den 24.-25.11.08. Forslagene fra Sametinget var begrunnet med ønsket om å bedre ressurs situasjonen for samer og andre som fisker i kyst- og fjordområdene. Sametinget fremmet følgende forslag under sakene: kvoteforhandling med 3. land, regulering av fisket etter torsk og hyse nord for 620 N, regulering av fisket etter sei nord for 620 N, regulering av rognkjeks i Nordland, Troms og Finnmark, regulering av fiske etter breiflabb og kveite, og regulering av fisket etter lodde i Barentshavet

Sametinget fulgte opp sine innspill fra Reguleringsmøtet i konsultasjoner med Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) den 28.11.08 og understreket at fiskerne i samiske områder ikke måtte påføres ytterligere forverrede forhold.

Sametinget oppfordret Fiskeri- og kystdepartementet til å ta særlig hensyn til følgende punkter ved fastsettelsen av reguleringer for 2009:

- Gjennomgang av gjeldende fordelingsnøkler for fiskeressursene mellom hav- og kystflåten
- Sikre de miste båten en nødvendig og forventet overreguleringsprosent
- Ikke økning av maskevidde i garn i fiske etter torsk innenfor fjordlinjene
- Begrense beskatning av kysttorsk
- Fritt seifiske for den konvensjonelle flåten under 28 meter
- Forbud mot fiske med snurpenot med fartøy over 15 meter innenfor fjordlinjene
- Rognkjeks fisket må tilfalle flåtegruppen under 11 meter m/båtkvote på 2 500 liter rogn
- Sametinget støtter kravet om gjeninnføring av fredningsdato 20. januar i fisket etter kveite i nord
- Lodda som fiskes må i størst mulig grad gå til konsum og ikke til olje/mel
- I fiske etter lodde må myndighetene styrke kontroll med bifangst
- Bruk av prøvefiske ved åpning/stenging av fiskefelt

Ved fastsetting av reguleringene for 2009 har FKD helt eller delvis imøtekommet Sametinget. Dette har skjedd gjennom tiltak som å sikre den minste flåten som fisker torsk en større overreguleringsprosent, og fritt fiske for hyse og sei i den lukka gruppen. Departementet støttet også Sametinget når det gjaldt å ikke innføre større maskevidde i fiske etter torsk innenfor fjordlinjene, samt forbud om bruk av snurrevad innenfor fjordlinjene. Når det gjelder fiske etter rognkjeks, ble kvoten slik Sametinget hadde foreslått på 2 000 kg rogn, mot Fiskeridirektørens forslag på 1 800 kg. Departementet har også vist full forståelse for Sametingets forslag om å benytte prøvefiske ved åpning av loddefisket, samt at loddefisket ikke ble satt i gang for tidlig.

Rovvilt

Sametingsrådet har som kjent hatt problemer med å finne en fast representant i rovviltnemnd 5 Hedmark. Sametingsrådet er derfor glad for at representant Jarle Jonassen tok på seg vervet i nemnda i desember i fjor.

Bakgrunnen for utfordringene er at Miljøverndepartementet gjennom rovviltforskriften med kommentarer, har lagt stramme og urimelige føringer på Sametingets instruks for oppnevninger. Sametingsrådet har i møte med statsråd Erik Solheim i Miljøverndepartementet 02.02.09 bedt om at rovviltforskriften endres slik at Sametinget fritt kan oppnevne sine medlemmer i de regionale rovviltnemndene. Sametinget og Miljøverndepartementet ble enig om at problematikken søkes løst samtidig med de kommende konsultasjoner om lokal forvaltning av verneområdene. Sametingsrådet vil da også ta opp en sterkere samisk representasjon i nemndene.

Sametingsrådet håper på en snarlig avklaring på dette, og at det vil være på plass en ordning som ivaretar en god samisk representasjon i alle rovviltnemndene fra høsten 2009, da er det igjen valg på nye medlemmer til nemndene.

Reindrifftsavtalen

Sametingsrådet er glad for at partene Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) og Landbruks- og matdepartementet (LMD) ble enig om en ny reindrifftsavtale for 2009/10. Sametingsrådet registrerer at avtalen inneholder flere gode tiltak som ventelig vil imøtekomme reindrifftas behov.

Det er positivt at den økonomiske rammen for avtalen har økt fra 97 mill. kroner til 101,1 mill. kroner i forhold til fjorårets avtale. Sametingsrådet vil premiere partene fordi de strekker virkemiddelbruken langt med målsettingen om å tilpasse reintallet i områder med for høyt reintall. NRL og LMD har innført en prøveordning for Vest-Finnmark som innebærer at siidaandelene ikke får tidligslakt- og kalveslaktetilskudd. I stedet får man en utvidet rett til produksjonspremie ved at begrensingene på 600 rein for å kunne motta tilskudd tas vekk, og siidaandelene ilegges et vilkår på at minimum 8 kg per rein må slaktes. Sametingsrådet har i likhet med partene, tro på at dette tiltaket kan redusere reintallet betraktelig. Til nå har tilskuddsordningene vært rettet mot de med mindre enn 600 rein. For å lykkes bedre med reintallstilpasning, mener også sametingsrådet at reindrifftsnaeringen kan være tjent med å prøve ordninger som også rettes mot de reineierne som har over 600 dyr.

Sametinget hadde i sitt innspill til reindrifftsavtalen bedt om at partene legger inn en bestemmelse som innebærer at distriktstilskuddet for de distriktene med for høyt reintall ikke avkortes. Dette var også et krav fra NRL. Reindrifftsloven forplikter distriktene til å ivareta distriktets fellesressurser. I tillegg ligger det et vilkår i distriktstilskuddet om at distriktene skal arbeide med å redusere reintallet dersom dette er for høyt i forhold til tilgjengelige arealer. Dette betyr at reinbeitedistriktene må regnes for å være et representativt organ for den samiske reindriffta som skal ivareta det materielle grunnlaget i reindriffta på vegne av den enkelte reindrifftsutøver. Sametingsrådet mener at statens håndtering av distriktstilskuddet ikke er i tråd med forpliktelsene i urfolksrett, som tilsier at staten skal sette urfolks representative organ i stand til å ivareta sitt materielle grunnlag. Etter sametingsrådet vurdering er det ikke riktig at alle distriktets reineiere blir rammet med at distriktstilskuddet avkortes dersom en eller flere i distriktet ikke overholder et forsvarlig reintall. I slike tilfeller svekkes distriktets mulighet til å delta tilstrekkelig i viktige arealplanprosesser, samt at det vankelige og tidkrevende arbeidet med å redusere flokken blir svekket.

Sametingsrådet vil til slutt uttrykke skuffelse over at utdanningsstipendet gjennom reindrifftsavtalen avvikes i 2010. Det var viktig både for Sametinget og for NRL å ivareta denne ordningen. Dette var et av de få tiltakene i avtalen som bidro til å ivareta den familiestrukturen som den tradisjonelle reindriffta er bygget på.

Vei til Nervei

Som det har kommet fram i media, så har sametingsrådet engasjert seg i Nervei-saken. Sametingsrådet er opptatt av at samkvemmet og samarbeidet mellom bygdefolk og reindrifftsnaeringene blir ivaretatt i denne saken og at det søkes løst gjennom god dialog mellom de berørte partene.

Før jul inviterte sametingsrådet Nervei veilag og reindriffta til et møte for å få førstehånds informasjon om saken. Møtet ble avholdt 18.11.08. Reindrifftsnaeringens representanter hadde ikke anledning til å delta, men siden dette var et rent informasjonsmøte besluttet sametingsrådet å avholde møtet, og å invitere reindrifftsnaeringen på et lignende møte senere. Reindrifftsnaeringen hadde imidlertid ikke ønske om å møte sametingsrådet.

Sametingsrådet har igjen forsøkt å få representanter av reindrifftsnaeringen på møte for å drøfte mulige løsninger, ved å invitere NRL, flyttsamelaget i Karasjok og de direkte berørte distriktene. Dessverre har ikke reinbeitedistriktet som har ført Nervei-saken for retten, ønske om å delta på et slikt møte. Dette måtte sametingsrådet respektere og det ble derfor ingenting av dette møtet.

Møte med familien Gaup om deres rettigheter i Børgefjell

Sametingsrådet har hatt møte med representanter fra familien Gaup om deres rettslige prosess mot staten vedrørende familiens rettigheter til reindrift i Børgefjell i Nordland. Familien mener at staten har fratatt dem deres rett til reindrift i Børgefjell. Familien Gaup tapte saken i Oslo tingrett og har i februar sendt inn anke.

Helse og sosial

Sametinget har innledet konsultasjoner med Barne- og likestillingsdepartementet om tilsynsordningen for samiske barn under barnevernets omsorg. Bakgrunnen for Sametingets konsultasjon er Sametingets enstemmige plenumsvedtak av 27.05.08, hvor formålet er å ivareta samiske barns rett til å bevare sitt språk og sin kultur, selv om de er plassert utenfor sitt foreldrehjem.

Sametinget har videre innledet konsultasjoner med Justis- og politidepartementet, på bakgrunn av enstemmig vedtak i Sametinget av 27.05.08, om ivaretagelse av samiske barns rettigheter og behov i organiseringen av Barnehuset. Barnehuset er en ny avhørsmodell for barn som har vært utsatt for overgrep, hvor formålet er å samle all kompetanse og instanser under ett fysisk tak.

Sametingsrådet er opptatt av å sikre at de samiske brukerne i NAV-systemet blir møtt med samisk språk- og kulturkompetanse, og kunnskap om samiske samfunnsforhold. Dette er avgjørende for at samiske brukere skal få et tilfredsstillende hjelpe- og oppfølgingstilbud. Sametinget har fortsatt arbeidet vedrørende samiske tjenestemottakeres rettigheter og behov innefor reformen. Sametinget har derfor på ny sendt et brev til Arbeids- og inkluderingsministeren hvor disse spørsmålene tas opp.

Sametinget er opptatt av at samiske fagmiljøer og brukere skal høres og vektlegges under utviklingen av Samhandlingsreformen. Sametinget har fått tilbakemelding på at Helse- og omsorgsdepartementet ønsker en nær kontakt med Sametinget og samiske helseinstitusjoner i arbeidet med reformen. Departementet vil derfor avlegge samiske helseinstitusjoner og Sametinget et besøk for å høre synspunkter om Samordningsreformen. Besøket er berammet til 19.02.09

Sametingsrådet hadde møte med statsråd Bjarne Håkon Hanssen i oktober. Tema på møtet var samiske pasienter og tolking. I møtet ga statsråden klare signaler om oppstart av et prosjekt som skulle vurdere organisering av tolketilbudet til samiske pasienter. I brev av 19.12.08 til Helse- og omsorgsdepartementet etterlyste Sametingsrådet status når det gjelder etablering av tolkeprosjekt til samiske pasienter. Sametingsrådet avventer svar fra Helse- og omsorgsdepartementet i saken.

3 Kunngjøring av nye saker – oppfølging

Rådets oppfølging av nye saker kunngjort på plenumsmøtet sak 39/08

Forslag 1: Samisk talesyntese

Styringsgruppen for Divvun 2 prosjektet har sitt møte 11.12.08 gjort vedtak om å utlyse offentlig konkurranse for å skaffe en samisk talesyntese, primært for nordsamisk, men med opsjon for to andre språk. Utviklingen av samisk talesyntese vil bli gjennomført innenfor den gjenstående tidsramme for Divvun 2 prosjektet og innenfor eksisterende budsjetteramme for Divvun 2.

Forslag 2: Tiltaksplan for trygging og utvikling av samiske bygder

Saken ble behandlet under plenum i november, sak 51/08. Vedtaket ble som følger:
"Sametingsrådet igangsetter arbeidet med å utforme en helhetlig tiltaksplan for trygging og utvikling av samiske bygder."

Forslag 3: Gjenåpning av steinbruddet i Spansdalen

Sametingsrådet har undersøkt saken i forhold til samiske kulturminner. På grunn av en henvendelse fra Tromsø Universitetsmuseum tok Sametinget i oktober i fjor kontakt med rådmannen i Lavangen

kommune. Rådmannen orienterte om gabbrobruddet og at en eventuell gjenåpning forutsetter at grunneiere og andre rettighetshavere kommer til enighet med den som er interessert i å drive bruddet. Først når en eventuell enighet oppnås, vil søknadsprosessen bli påbegynt. Sametinget vil da få komme med sine innspill som høringsinstans for samiske kulturminner.

Sametinget har gjort Lavangen kommune oppmerksom på at vi har opplysninger om samiske kulturminner i det aktuelle området, og at det trolig vil bli aktuelt å foreta befarings etter kulturminnelovens § 9 når vi får saken på høring. Sametinget kjenner blant annet til lokaliteten Kamsletta ca. 200 m nordøst for gabbrobruddet. Her skal det være tufter etter reindriftssamisk sommerbosetting. Sametinget kjenner også til sagnberetninger fra området.

Forslag 4: Ny samisk reiselivsplan

Sametinget skal igangsette arbeid med andre utredninger som vil ha et nærliggende innhold, det vil si berøre reiselivsnæringen i samiske områder.

Sametingsrådet har satt i gang arbeidet med å utarbeide en tiltaksplan for trygging og utvikling av samiske bygder. Denne planen vil inneholde en næringsdel der reiselivsnæringen vil bli omtalt. I forbindelse med evaluering av Sametingets virkemidler til næringsutvikling er det vedtatt å igangsette et arbeid med å utarbeide overordnede næringspolitiske strategier. Dette arbeidet vil berøre Sametingets reiselivspolitik, blant annet på følgende måte:

Sametingsrådet arrangerte en reiselivskonferanse i oktober 2008. Sametingsrådet tar sikte på å følge opp resultatene fra denne konferansen. Sametinget har engasjert Finnmark Reiseliv til å komme med forslag til hvordan utviklingen av reiselivet i hele det samiske området skal skje. Sametingsrådet ser at utviklingen av det samiske reiselivet er en viktig del av Sametingets verdiskapingsprogram. For sametingsrådet er det viktig å se reiseliv i sammenheng med arbeidet å utarbeide overordnede næringspolitiske strategier.

Sametingsrådet vil ikke anbefale at Sametinget på nåværende tidspunkt igangsetter arbeidet med en slik plan. Igangsettelse av et slikt arbeid tas opp til vurdering på et senere tidspunkt og i forbindelse med andre nærliggende utredninger som skal gjennomføres. Her tenker en først og fremst på tiltaksplan for trygging og utvikling av samiske bygder og arbeidet med å utarbeide overordnede næringspolitiske strategier. Sistnevnte har også nær sammenheng med oppfølging av reiselivskonferansen som Sametinget arrangerte i oktober 2008.

Forslag 5: Etablering av Samisk visuell kunstutdanning

Sametingsrådet er kjent med at et tilbud om samisk kunstutdanning er sterkt ønsket i Sápmi. Sametinget har tidligere støttet prosjekter som jobber for en samisk kunstutdanning. Sametingsrådet er i utgangspunktet positiv til å bidra til det videre arbeidet med etablering av en samisk visuell kunstutdanning. I denne sammenhengen ser sametingsrådet at det er behov for et utredningsarbeid. Blant annet bør behovet og muligheten for å etablere et studietilbud på Bachelor-nivå vurderes, hvor også de ulike alternativer for organisering utredes.

Forslag 6: Dokumentasjonssenter for Alta-Kautokeino-saken til Máze

Det er forslag om at et dokumentasjonssenter som vil kunne ha i oppgave å samle inn, ivareta, analysere, formidle og utvikle kunnskap om Alta-Kautokeino-saken.

Alta-Kautokeino-saken er svært sentral i samisk historie. Det har ikke vært gjennomført planmessig dokumentasjon av saken. En virksomhet slik det er beskrevet i forslaget er derfor både positivt og viktig i en slik historisk sak. Det primære i denne saken må være selve dokumentasjonsvirksomheten knyttet til Alta-Kautokeino-saken. Om dette skjer gjennom etablering av et nytt senter eller gjennom at dokumentasjonsvirksomheten tilknyttes en eksisterende institusjon, må eventuelt vurderes.

Innenfor de økonomiske rammene Sametinget har til rådighet, har ikke Sametinget mulighet til å opprette et slikt dokumentasjonscenter på nåværende tidspunkt.

Alta-Kautokeino saken er også en viktig del av Norges historie. Regjeringen bør derfor ta ansvaret for finansieringen. Sametingsrådet vil følge opp saken i møter med Kultur- og kirke departementet.

Forslag 7: Informasjon om opplæring i sørsamisk – Opprettelse av opplysningskontor for opplæring i sørsamisk

Fylkesmannen i Nordland har koordineringsansvaret for sørsamisk språkopplæring og ansvaret for å påse at sørsamiske barn får samisk som fjernundervisning etter gjeldende lovverk. Fylkesmannen har egne rådgivere som arbeider med samiske skole spørsmål, og har den kompetansen som etterspørres i forhold til opplærings spørsmål, veiledning og informasjon om tilbud i det sørsamiske området.

Sametinget har samarbeidsavtale med Nordland fylkeskommune, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Hedmark fylkeskommune. I denne samarbeidsavtalen er det under informasjonsavsnittet påpekt at partene på egne nettsteder vil videreformidle relevant informasjon til befolkningen i det sørsamiske området. Partene skal videre samarbeide for å sikre et forsvarlig driftsgrunnlag for samisk informasjonstjeneste for ungdom – Infonuorra.

Informasjon finnes også på samisk læringsnett, som er en del av skolenettet. Samisk læringsnett er en tjeneste levert av Sametinget i samarbeid med Utdanningsdirektoratet og er en nettportal for samiske skoler og barnehager, både for elever, foreldre og ansatte.

Sametinget har utarbeidet informasjonsbrosjyrer til bruk i kommuner og skoler. Brosjyren har som overskrift ” Samiskopplæring i grunnopplæringen”. Brosjyren orienterer om rettigheter i forhold til opplæringsloven, hvilke alternativer som gjelder for elever som får opplæring i samisk både innenfor og utenfor samiske distrikt. rutiner ved søknad om timer, alternative opplæringsformer etc., samt adresser, telefon, faks og e-postadresser til Sametinget, Fylkesmannen i Nordland, Troms og Finnmark.

Sametinget skal i samråd med Fylkesmannen i Nordland se til at brosjyren blir distribuert til alle skolekretsene i det sørsamiske området.

Sametinget vil i kommende samarbeidsmøter både med fylkeskommunene og fylkesmennene ta opp hvordan vi sammen skal se til at nødvendig informasjon om hvor foresatte kan henvende seg blir gjort kjent i de aktuelle skolekretsene.

Forslag 8: Lyngenfjorden som torskeoppdrettsfritt område

Produksjon av oppdrettstorsk har økt mye de siste årene og Lyngenfjorden kan være aktuell som lokalitet for nye torskekonsesjoner.

Bakgrunnen for forslaget er at lokale fiskere og kysttorsken som bestand kan bli berørt av oppdrettsvirksomhet. Fiskerne kan få reduserte arealer om torskeoppdrettsanlegg legger beslag på deler av fjorden. Kysttorsken i Lyngenfjorden kan bli smittet av fiske sykdommer eller bli utsatt for ”genforurensning” på grunn av rømming eller gyting i merdene. Dette må sees i sammenheng med kysttorsken som ifølge ICES er en truet bestand.

Sametingsrådet foreslår at Sametinget holder utviklingen ved tildeling av oppdrettskonsesjoner i Lyngenfjorden under oppsikt, og jobber for at lokale fiskere og kysttorsken ikke blir skadelidende når nye konsesjoner eventuelt blir delt ut.

Forslag 9: Fokus på bysamene

Det er viktig å ha fokus på situasjonen for det økende antall samer bosatt i byer og større tettsteder, både innflyttere og de generasjonene som er født og oppvokst der. Sametingsrådet er oppmerksom på problemstillingene som reises og vil videreføre sitt arbeid for å legge til rette for et best mulig tilbud også for bysamene. Sametingsrådet ser at det kan være behov for å rette spesiell oppmerksomhet mot å trygge også nye generasjoner bysamer sin samiske identitet.

Sametingsrådets vurdering er at det på det nåværende tidspunkt ikke er behov for utarbeidelse av en egen bypolitisk redegjørelse.

Sametingsrådet viser til at Sametinget har flere virkemidler og tiltak som kommer også samer bosatt i byer og tettsteder til gode. Eksempelvis direkte- og søkerbaserte tilskudd til ulike språk-, kultur-, nærings-, opplærings- og helse- og sosialtiltak, til samiske barnehager, til Samisk Hus i Oslo, og til ulike samiske organisasjoner, samt de regionale utviklingsmidlene, med mer. Disse er alle saksområder som har betydning for livsvilkårene og situasjonen for bysamer.

Målet med samarbeidsavtalene som Sametinget har inngått med fylkeskommunene fra Hedmark til Finnmark er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsnivå. Flere artikler og tiltak i de eksisterende avtalene har positiv betydning for bysamers situasjon.

Sametinget arbeider for å videreutvikle samarbeidsavtalenes innhold, og å utvide det geografiske virkeområdet. Sametingsrådet har derfor i 2008 tatt initiativ til innledende samtaler om et slikt samarbeid med Oslo kommune. Rådet vil og i forbindelse med framtidige revideringer av samarbeidsavtalene ta sikte på å ha et enda større fokus på bysamenes situasjon.

Sametingsrådet vil understreke at også kommunale og regionale myndigheter har et ansvar for at samisk kultur og språk skal kunne bevares og utvikles i byer og tettsteder. Det er viktig at kommunene legger til rette for at samiske innbyggere i byene og tettsteder får et opplærings- og velferdstilbud som ivaretar deres behov når det gjelder for eksempel samisk barnehagetilbud, samisk opplæring i skolen, helse- og sosialtjenester og eldreomsorg som ivaretar samiske brukere, samt arenaer for synliggjøring og utøvelse av samisk språk og kultur. Sametingsrådet synes det er gledelig at samefolkets dag markeres i større omfang og på stadig flere steder i landet, også i byer og større tettsteder, og at mange kommuner tilrettelegger for og deltar aktivt i arrangementene. Dette er med på å synliggjøre og styrke samisk kultur og identitet også i bysamfunn.

Forslag 10: Sametingets tilskuddsordning for marine næringer

Det er kommet forslag om å utrede en mulig tilpasning for Sametingets tilskuddsordning på lengde for båter over 10,67 og inntil 15 meter, slik at disse blir i samsvar med både fylkeskommunenes og Innovasjon Norges regelverk.

I følge Lov om skipssikkerhet av 2007 er lovens formål:

Loven skal trygge liv og helse, miljø og materielle verdier ved å legge til rette for god skipssikkerhet og sikkerhetsstyring, berunder hindre forurensning fra skip, sikre et godt arbeidsmiljø og trygge arbeidsforhold om bord på skip, samt et godt og tidsmessig tilsyn

Lovens sakelige virkeområde er i følge § 2:

Loven får anvendelse for norske og utenlandske skip. For skip under 24 meter største lengde som brukes utenfor næringsvirksomhet, gjelder loven likevel ikke

For ytterligere å trygge sikkerheten ved ferdsel på sjøen har myndighetene i Lov om sjøfarten § 131. Skipets sjødyktighet, understreket skipsførers ansvar:

Skipsføreren skal før reisen begynner, sørge for at skipet er i sjødyktig stand, berunder at det er tilstrekkelig utrustet, bemannet og proviantert og i forsvarlig stand til mottakelse, befordring og bevaring av lasten. Skipsføreren skal påse at

lasten blir behørig stuert, at skippet ikke blir overlastet, at dets stabilitet er betryggende, og at lukene blir forsvarlig lukket og skalket.

Under reisen skal skipsføreren gjøre det som står i dennes makt for å holde skippet i sjødyktig stand.

Sametingsrådet er enig med lovgiver om at personskader, ulykker og forlis av fartøy må forhindres gjennom anvendelse av forskjellige typer sertifiseringsordningen og kontrollsystemer hvor målet er å forebygge personskade og forlis, som følge av manglende utstyr eller svekket vedlikehold.

Sametingsrådet vil her bemerke at det er særdeles viktig at pålagt redningsutstyr er anskaffet og i forskriftsmessig stand.

Når det gjelder spørsmålet om Sametingets tilskuddsordninger for båter i lengdegruppen 10,67 meter (35 fot) – 15 meter, så har Sametinget en målsetting om å utvikle og øke sysselsettingen innenfor marine næringer. Målgruppen er næringsutøvere og etablerere innenfor marine næringer. Kriterier for Sametingets måloppnåelse i 2009 er:

- Minimum 4 tilskudd gitt til etablerere under 30 år
- Antall tilskudd gitt til fiskebåter under 25 år
- Minimum 4 tilskudd gitt til kvinnelige næringsutøvere
- Antall tilskudd gitt til videreutvikling og modernisering av mottaksanlegg
- Antall tilskudd gitt til etablering, utvikling og/eller videreforedling av nye produkter innenfor marin næringsvirksomhet

Sametinget har en viktig samfunnsmessig oppgave i å sørge for at nyetablering skjer i hele det sjøsamiske området. Dette gjelder også ved kjøp og finansiering av fiskebåter. Sametinget har gjennom en årrekke satset på at fiskerne i sjøsamiske følger den teknologiske utviklingen innen fiskeriene og investerer i kjøp av nye båter.

Ved kjøp av nye båter yter Sametinget inntil 30 % av godkjent kostnadsoverslag og maksimalt kr. 300 000, og inntil 20 % ved samfinansiering med andre offentlige virkemiddelaktører. I samarbeidstiltak som har stor betydning for den lokale samiske befolkning er maksimalt tilskudd kr. 500 000. Ved kjøp av brukt fartøy som ikke er eldre enn 25 år, kan Sametinget finansiere inntil 30 % av godkjent kostnadsoverslag og maksimalt kr. 150 000 og inntil 20 % ved samfinansiering med andre offentlige virkemiddelaktører.

Som det fremgår av tildelingskriteriene yters det en større tilskuddsandel til kjøp av nytt fartøy i motsetning til ved kjøp av et brukt fartøy. Ved å sammenligne nye og gamle fartøy vet vi at nye fartøy - i de aller fleste tilfellene – er bedre enn eldre og gamle fartøy på en rekke områder. Kan nevne; hygieniske forholdene for besetningen (dusj, toalett og bespising), bedret kvalitet på fisk (eks. fisk i tank med isvann), bedret komfort og arbeidsforhold og ikke mist en radikal bedring i sikkerhetsforanstaltningene. Et annet moment som taler for å finansiere nybygg er at gjennom det å synliggjøre fiskeriene i de sjøsamiske områdene som en moderne næring som igjen kan virke positivt inn på nyrekrutteringen til fiskeryrket.

Ved kjøp av fiskebåt har derfor Sametinget satt følgende prioriteringer for 2009:

- Tilskudd til kjøp av fiskebåter som er bygd i 1984 eller senere
- Tilskudd til videreutvikling og modernisering av mottaksanlegg
- Etablering, utvikling og/eller videreforedling av nye produkter innenfor marin næringsvirksomhet

Spørsmålet om samordning av kriteriene mellom Sametinget, forskjellige fylkeskommuner og Innovasjon Norge ved støtte til kjøp av fiskefartøy, kan være ønskelig for mange. I utgangspunktet kan det virke enkelt å samordne støtteordningene til de nevnte parter, men det byr på temmelige store utfordringer ettersom alle har forskjellige mål, tildelingskriterier, måloppnåelse og prioriteringer.

Sametingsrådet har som mål å tilpasse sitt regelverk til sine brukere som er samer og andre i nærmere bestemte områder, og kan vanskelig gå med på å fravike sine kriterier ved tildeling av midler. Fylkeskommunene og Innovasjon Norge tar ikke spesielle hensyn til de sjøsamiske områdene ved tildeling av midler slik Sametinget plenum har gjort ved fastsettelse av sitt regelverk

Ut fra dette kan ikke Sametinget se det som hensiktsmessig og formålstjenelig å tilpasse Sametingets regelvert til ulike fylkeskommuner og Innovasjon Norges. Dette gjelder også finansieringa sv fartøy i lengdegruppen; 10,67 meter - 15 meter.

III Votering

Av 43 representanter var 36 til stede.

- Sametingsrådets innstilling ble enstemmig vedtatt

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i denne saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Egil Olli	Miriam Paulsen
		Ann-Mari Thomassen
		Tor Mikalsen
	Egil Olli	
2	Aili Kesitalo	
3	Willy Ørnebakk	Gunn-Britt Retter
		Miriam Paulsen
		Tor Mikalsen
	Willy Ørnebakk	
4	János Trosten	Marianne Balto
	János Trosten	
5	Per Andersen Bæhr	Egil Olli
	Per Andersen Bæhr	
6	Olaf Eliassen	
7	Johan Mikkel Sara	Toril Bakken Kåve
		Klemet Erland Hætta
8	Toril Bakken Kåven	János Trosten
		Willy Ørnebakk
		Marianne Balto
	Toril Bakken Kåven	
9	Isak Mathis O. Hætta	Per Andersen Bæhr
		Toril Bakken Kåven
		János Trosten
	Isak Mathis O. Hætta	
10	Terje Tretnes	
11	Ann-Mari Thomassen	
12	Ronny Wilhelmsen	
13	Miriam Paulsen	
14	Knut Store	
15	Magnhild Mathisen	
16	Klemet Erland Hætta	
17	Anders Urheim	
18	Jørn Are Gaski	

	Jánoš Trosten, til forr. orden
19	Jarle Jonassen
20	John Harald Skum
21	Vibeke Larsen
22	Tor Mikalsen
23	Marianne Balto
24	Gunn-Britt Retter
25	Willy Ørnebakk
26	Aili Keskitalo
27	Egil Olli
	Anders Urheim, til forr. orden
	Anders Urheim, til forr. orden

VI Sametingets vedtak

- Sametingsrådets beretning tas til orientering.

Behandlingen av saken ble avsluttet 24.02.09 kl. 14.05.

Sak 03/09

Spørsmål til Sametingsrådet i henhold til Sametingets forretningsorden § 11

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-

09/368

Saken ble påbegynt 24.02.09 kl. 14.05.

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	17.02.2009	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	
2	17.02.2009	Representant Miriam Paulsen, NSRs sametingsgruppe	Grendeskoler i samiske områder
3	17.02.2009	Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Hvilke strategier legger sametingsrådet opp til i forhold til en uheldig utvikling for kysten som følge av strukturingspolitikken?
4	17.02.2009	Representant Kjersti Myrnes Balto, Norske Samers Riksforbund	Rovdyrproblematikk i Ofoten og Sør-Troms
5	17.02.2009	Representant John Harald Skum, NSRs sametingsgruppe	
6	17.02.2009	Representant Terje Tretnes, Samefolketsparti	Postjournal
7	17.02.2009	Representant Terje Tretnes, Samefolketsparti	Vedrørende reisepolitikk for Sametingets politiske nivå
8	18.02.2009	Representant Susanne Amalie Andersen, NSRs sametingsgruppe	Etablering av jagerflyplass

II Spørsmål og svar

Spørsmål 1, representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Finanskrisen merkes nå også i samiske områder, f.eks. i fiskerinæringen og i byggebransjen. Regjeringen har lansert flere krisepakker for å dempe konsekvensene av denne krisen. Samtidig vet vi at de store samiske byggeprosjektene står i kø. Igangsetting av disse byggeprosjektene kunne gitt næringslivet aktivitet i de samiske lokalsamfunnene.

Hvilken kontakt har det vært mellom Sametinget og Finansdepartementet om innholdet i krisepakkene, og hva har Sametingsrådet gjort for å sikre at krisepakkenes innhold treffer samiske næringer og de samiske områdene?

Sametingsrådets svar på spørsmål 1

Sametingsrådet har vært opptatt av hvilken virkning finanskrisen vil få for de samiske områdene, og er kjent med Regjeringens krisepakker for å dempe konsekvensene av dette. Sametingsrådet har tatt opp på generelt grunnlag behovet for økonomisk løft til samiske tiltak i møte 12. januar 2009 med statssekretærutvalget. Samtidig med dette tok sametingspresidenten opp finanskrisens virkning med Kulturminister Trond Giske i møte 17. januar 2009. Presidenten påpekte konsekvensen av finanskrisen for samiske områder, og viste spesielt til at det svært ofte er vanskelig å få en lokal og

regional finansiering av bygg til samiske institusjoner. Presidenten viste da til Sametingets prioriteringer av samiske institusjonsbygg for perioden 2009-2014 som er:

1. Samisk kunstmuseum: Prosjektering 2008-2009, byggestart 2010
2. Várdobáiki samisk senter: Prosjektering 2011-2012, byggestart 2013
3. Beaivváš Sámi Teáhter: Prosjektering 2013-2014.

Disse prosjektene kan igangsettes rask dersom det avsettes ekstraordinære midler. Spesielt fremhevet Sametingsrådet behovene for realisering av Samisk kunstmuseum, og behovene for midler til realisering av samisk nasjonal scene, et eget teaterbygg.

I møte med Statsråd Giske gjorde presidenten Regjeringen oppmerksom på pågående byggeprosjekter som er besluttet igangsatt og finansiert over Statsbudsjett og husleiefinansieringsordning. Dette gjelder: Saemien Sijte, Snåsa – finansieres over husleiefinansiering, og Ája samisk senter, Manndalen i Kåfjord kommune (statsbudsjettet). Avsatt bevilging over statsbudsjettet for 2009 dekker ikke de behov for å realisere planene tilknyttet sentret. Avsatte midler til prosjektet har medført at en minimumsløsning har blitt valgt. For å realisere Ája Samisk Senters vedtatte planer har de et økonomisk behov i størrelsesorden på 10 millioner kroner.

Sametingsrådet har hatt en jevnlig god dialog med Fiskeri- og kystdepartementet om saken. Sametingets visepresident har vært i jevnlig kontakt med Fiskeri- og kystdepartementet forut for pakken ble kjent og pakkens innhold ble besluttet.

Fiskeri- og kystdepartementet hadde avsatt 29 mill kroner til føringstilskudd av fisk og skalldyr fra mottaksstasjoner i 2009. Denne posten er nå forhøyet til 31,6 millioner kroner. I tillegg til økningen på 2,6 millioner har departementet besluttet å etablere en egen garantiordning for førstehånds-omsetning av fisk på 525 millioner kroner. Det er Innovasjon Norge som vurderer de enkelte søknadene, herunder også hvor stor risiko som skal tas i hvert enkelte tilfelle. Av de 525 millioner kronene til den nye ordningen overføres 150 millioner kroner fra det som er foreslått i økning i tiltakspakken den 26. januar, mens de resterende 375 millioner kronene tilføres utover dette.

Tiltakene synes imidlertid ikke å avhjelpe fullt ut fiskernes behov med levering av fisk til mottaksanleggene, noe Sametingsrådet ser med bekymring på. Sametingsrådet vil jobbe videre med problemstillinger og følge det opp mot Fiskeri- og kystdepartementet.

Sametingsrådet vil følge saken om virkning av finanskrisen og vil ta det opp med Regjeringen i planlagt budsjettmøte 3. mars 2009 med finansminister Kristin Halvorsen og arbeids- og inkluderingsminister Dag Terje Andersen.

Spørsmål 2, representant Miriam Paulsen, NSRs sametingsgruppe

Grendeskoler i samiske områder

I sak 16/08 ”Kunngjøring av nye saker” forslag 3 ba NSR sametingsgruppe om at Sametinget må komme nedleggingsstruede grendeskoler til unnsetning.

NSR mente at Sametinget bør gå i dialog med kommunene med mål om å sikre opprettholdelse av grendeskolene, som i de fleste bygdene er selve livsnerven. Sametinget har tidligere bedt Stortinget om at grendeskoler som gir opplæring i eller på samisk gis særskilte bevilgninger over statsbudsjettet. Bakgrunnen for dette er at mange grendeskoler til stadighet trues med nedleggelse på grunn av dårlig kommuneøkonomi. Nedleggelse av grendeskoler bidrar til fraflytting fra allerede utsatte bygder. Sametinget arbeider for styrking av lokalsamfunnene. NSR er overbevist om at bevaring og satsing på grendeskoler er viktig del av dette arbeid.

NSR foreslo at Sametinget må nå på ny må ta opp denne saken med Regjeringen, parallelt med at man arbeider opp mot kommunene for å hindre nedleggelse av grendeskoler. NSR foreslo også at Sametinget bruker de mulighetene som finnes i konsultasjonsordningen til å påvirke framtidens kommuneøkonomi.

Eksempler på grendeskoler som jevnlig trues med nedleggelse er Billefjord skole i Porsanger, Musken skole i Tysfjord, Láhpoluoppal skole i Guovdageaidnu, Vátnjavári skovlá/Boltås skole i Skånland og Sirma skole i Tana. Disse har til sammen et stort antall elever som får opplæring i og på samisk og i samisk kulturforståelse.

Hva har Sametingstrådet gjort for å følge opp dette forslaget?

I Sagat onsdag 11.februar uttalte rådsmedlem Gaski at han ikke har noen mening om at Musken skole skal bestå eller ei og at det er et kommunalt ansvar.

Stiller hele Sametingsrådet seg bak denne uttalelsen?

Sametingsrådets svar på spørsmål 2

Sametingsrådet mener at staten fortsatt skal ha det overordnede ansvar for opplæring og yte økonomiske tilskudd til drift av grunnskoler og de videregående skoler, herunder grendeskoler. Sametinget ikke kan påta seg et slikt ansvar bl.a. fordi Sametinget ikke har myndighet overfor kommuner, fylkeskommuner og andre skoleeiere.

Sametinget kan påvirke rammene for opplæring gjennom konsultasjoner og læreplanverket, og har i møte med statssekretærutvalget 12.01.09 tatt opp forhold rundt kommuneøkonomien generelt.

Steder som betegnes som utkanter i norsk sammenheng, er ofte samiske kjerneområder og gode areanaer for bevaring av samisk språk, kultur og samfunnsliv. Grunn- og videregående skoler er gjennom Kunnskapsløftet – Samisk forpliktet til å gi en kvalitetsmessig god opplæring med basis i samisk språk, kultur og samfunnsliv. Grendeskoler har, med sin nærhet til levende samiske samfunn og spesielt tradisjonelle næringer, god mulighet til å virkeliggjøre slik opplæring. Sametingsrådet mener at grendeskoler bør bestå og vil følge opp saksområdet ved relevante anledninger.

Spørsmål 3, representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Hvilke strategier legger sametingsrådet opp til i forhold til en uheldig utvikling for kysten som følge av struktureringspolitikken?

Rapporten:

En ny studie av professor Torbjørn Trondsen ved Norsk Fiskerihøgskole dokumenterer at hver femte torskavhengige kystfisker har lagt inn årene de siste fem årene. Tallet på torskavhengige kystfiskefartøyer har gått ned med 23,8 prosent fra 2.604 fartøyer i 2004 til 1984 fartøyer pr. 15. januar i år.

- Dette skyldes at det i 2003 ble åpnet for kjøp og salg av fiskekvoter i kystfiskeflåten under Bondevik II-regjeringen. Utviklingen har akselerert med Helga Pedersen (Ap) som fiskeriminister, etter at hun åpnet for kvotesalg også for fartøyer helt ned til 11 meter, sier professor Torbjørn Trondsen ved Norsk Fiskerihøgskole til NTB.

- Politikerne har meldt seg ut og overlatt utviklingen for kystfiskefartøylene til forhandlinger der den sterkeste rett gjelder, sier Trondsen.

I studien «Fordeling av kvoteandeler for torsk nord for 62 grader nord» dokumenterer han at det også har skjedd en omfordeling av torsk kvotene. De store havgående fartøylene opprettholder sin relative andel av torsk kvotene, mens den mindre kystflåten har avgitt kvoter til fordel for fritidsfiskere og forskningsfiske.

Sametingets standpunkter om strukturering i kystfiskeflåten:

Innholdet i rapporten er ytterligere dokumentasjon og stadfester det som NSR og Sametinget hele tiden har hevdet og som vi har tatt opp med fiskerimyndighetene. Kysten har i lang tid vært i en vanskelig situasjon pga myndighetenes fiskeripolitikk, og dette har bare forverret seg kraftig med innføringen av "omsettelige kvoter", en politikk som Høyres fiskeriminister igangsatte og som jeg hadde forventet APs fiskeriminister ville satt en klar stopper for ut i fra den beskrivelsen de hadde i Soria Moria ærklæringen, nemlig viktigheten av et kystnært fiskeri og politisk styring av fiskeriene. NSR og Sametinget sa tydelig NEI til kvotepolitikken i fiskeriene og vi sa NEI til strukturering for fiskeflåten under 15 m. Vi argumenterte sterkt for at Regjering og Storting burde vente med å åpne for kvotehandel i sjarkflåten. Dette ble dessverre ikke tatt til følge.

NSR og Sametinget har også fremholdt overfor fiskerimyndighetene at vi er for en omfordeling av kvoter fra den havgående flåten til kystfiskeflåten. Dette vil bedre sikre sysselsetting og bosetting langs kysten og i fjordene. Kystflåten er viktig for kysten og det er dermed nødvendig å øke driftsgrunnlaget for denne flåtegruppen.

Hvilke strategier legger sametingsrådet opp til i forhold til en uheldig utvikling for kysten som følge av strukturingspolitikken?

Sametingsrådets svar på spørsmål 3

Sametingsrådet er glad for spørsmålet angående utvikling og struktur innen marine næringer, slik at man gjennom dette kan holde fokus på et område og de utfordringene Sametingsrådet til daglig arbeider med.

Utfordringene som tilligger fiskerinæringen er på lik linje med andre næringer, de er mange og sammensatte. Fiskerinæringen er i hovedsak en eksportnæring med høye krav til kvalitet på produktene, være markedsorientert, modernisering innen råstoffbehandling, fornying av flåte, kvotetilpasninger, bestandsovervåkning og lignende.

Sametingsrådets klare målsetting er å synliggjøre og ivareta samiske interesser. Dette gjelder også sjøsamene. Strukturpolitikken som Stortinget vedtok St.meld. nr. 21 (2006-2007) omhandlet kun en liten del av de utfordringene som fiskere i de sjøsamiske områdene i dag sliter med. Det er svært viktig å ha med i den totale fiskeripolitikken at strukturpolitikken i fiskeflåten ikke alene avgjør sjøsamenes eksistens, men er en sak som må ses i et helhetlig bilde og i sammenheng innenfor utviklingen innenfor fiskerinæringen.

For å skape en bedret tilværelse og mulighet til å opprettholde og utvikle samisk tradisjon og språk, har Sametingsrådet hatt en god dialog med Fiskeri- og kystdepartementet, Fiskeridirektoratet og sjøsamenes næringsorganisasjon, Bivdi. Sametingsrådet har gjennom sitt arbeid fått gjennomslag for sjøsamenes krav bl.a. når det gjelder å få forbud mot at store fartøy med aktive redskaper skal fiske i fjordene, samt oppbygging av kysttorsk bestanden.

Sametingsrådet har også fremmet forslag og avholdt konsultasjon for å bedre samenes driftsalternativer i saker som gjelder økning av kvoter for fiske på rognkjeks, kongekrabbe og laksefisk. I tillegg har Sametingsrådet konsultert om eierskapsbegrensninger i fiskeflåten og at dette bør innarbeides direkte i deltakerloven. I tillegg har Sametinget sluttet seg til kystfiskeutvalgets konklusjoner som legger til rette for en ordning der samer og andre skal ha rett til å fiske i havet utenfor Finnmark. Sametingsrådet vil følge opp den videre behandling av saken.

Sametingsrådet er engasjert og jobber aktiv på en rekke felter når det gjelder å ivareta samenes og andre folks rettigheter i sjøsamiske områder. Sametingsrådet vil i tiden som kommer fortsatt ha sterkt fokus og engasjement på strategier som gjør det mulig å drive et fjord- og kystnært fiske, og som bidrag til å opprettholde bosettinga. Dette vil samtidig være en god miljøpolitikk.

Spørsmål 4, representant Kjersti Myrnes Balto, NSRs sametingsgruppe

Rovdyrproblematikk i Ofoten og Sør-Troms

Bestanden av gaupe og jerv i regionen Ofoten og Sør-Troms er svært stor. Som kjent gjennom media gjør rovdyrene stor skade i reinbeitedistriktene i området. Vil rådet stille seg bak kravet om at myndighetene må sette inn effektivt uttak av rovdyr med bruk av helikopter, som mattilsynet har bedt om?

Sametingsrådets svar på spørsmål 4

Sametingsrådet stiller seg positivt til Mattilsynets forslag om uttak av rovdyr med bruk av helikopter, og andre tiltak som er med på å redusere gaupe og jervbestanden. Dette mener Sametingsrådet er rimelig og fornuftig sett i forhold til det store omfanget av rovdyr, og det store tap spesielt reindriften og landbruket lider under. Det er spesielt viktig at man kombinerer flere ulike former for jakt på rovvilt. Jakt med helikopter alene kan være vanskelig når føreforholdene er slik at man ikke ser sporene. Derfor er det ønskelig med både jakt fra helikopter og annen form for jaktmetoder.

Sametingsrådet er kjent med at region 7 og 8 – Nordland og Troms nå samarbeider om et effektivt uttak av jerv og gaupe. De koordinerer sitt arbeid slik at blant annet øyene skal bli fri for rovdyr. Sametingsrådet er også kjent med at tapene for reindriften nå så store, at det er snakk om en krise for næringen. I Nord-Trøndelag har enkelte distrikt meldt om et kalvetap opp mot 80 prosent. Det er ingen tvil verken fra DN sin side, eller Fylkesmannen om at bestandstallene for rovdyr er for høye i forhold til de fastsatte bestandene, og at man har vansker med å fastsette antall rovdyr, samt at man har problemer med å få tatt ut skadedyr.

For 2007/2008 er tallene for tap av dyr i reindriften:

Øst-Finnmark:	19943
Vest-Finnmark:	29506
Troms:	4157
Nordland:	5186
Nord-Trøndelag:	5186
Sør-Trøndelag:	1660

Det samlede tapet er på 66406 dyr. Av dette er det søkt om erstatning for 55325 dyr. 25 prosent av den omsøkte erstatningen er utbetalt, det vil si for 14061 dyr.

Opplysningene er hentet fra reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag. Tallene er basert på Direktoratet for Naturforvaltning sine tall på bakgrunn av reindriften opplyste tapstall som Fylkesmennene har fått til behandling.

Spørsmål 5, representant John Harald Skum, NSRs sametingsgruppe

Det har tidligere i denne perioden vært avholdt et informasjonsmøte med deler av Formannskapet i Alta kommune og Sametinget, med daværende President Aili Keskitalo, vedrørende Samisk språkforvaltningsområde.

Hvor det ble redegjort om plikter og muligheter som en innlemmelse i Samisk språkforvaltningsområde medfører.

Mitt spørsmål til rådet er følgende: har det vært noen videre kontakt mellom Sametinget og Alta kommune vedrørende Samisk språkforvaltningsområde, og om prosessen videre?

Sametingsrådets svar på spørsmål 5

Sametinget avholdt 15.05.06 informasjonsmøte med Alta kommune der tema var forvaltningsområde for samisk språk. På møtet ble det informert om hvilke konsekvenser og muligheter som følger av innlemmelse i det samiske forvaltningsområdet. Etter møtet har det ikke vært kontakt mellom Alta kommune og Sametinget om denne saken. Sametingsrådet har på sin side ikke funnet grunn til å reise saken direkte overfor kommunen. Rådet mener at diskusjonen om innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk er et anliggende som berører kommunenes indre selvstyre og rådet begrenser seg derfor til å gi råd og informasjon om spørsmålet. Det vil derfor være naturlig at et krav om å innlemmes i språkområdet må komme fra kommunenes egen befolkning. Sametinget har stor respekt for kommunenes selvstyre og vil således ikke delta direkte i kommunenes diskusjoner om eventuell innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk. Sametingsrådet mener at vår rolle i denne sammenheng er å informere kommunene om konsekvensene ved en innlemmelse i forvaltningsområdet.

Spørsmål 6, representant Terje Tretnes, Samefolkets Parti

Postjournal

Arbeiderpartiet har i sin tiltredelseserklæring sagt at de vil jobbe for åpen og tett forhold mellom Sametinget og det samiske samfunn. Dette må forstås også et åpent og tett forhold mellom Sametinget og mediene.

Mener Sametingsrådet de har oppnådd dette med f.eks. en åpen og fungerende postjournal? Mener Sametingsrådet at postjournalen er åpen og funksjonell for innsyn og gir den lett tilgang til de dokumenter som ellers skal være tilgjengelig for det samiske samfunn slik postjournalen fremstår 17.02.09, der ingen dokumenter er tilgjengelig på internett, men publikum oppfordres til å ta videre kontakt med Sametinget.

Sametingsrådets svar på spørsmål 6

Sametinget startet med full elektronisk saksbehandlingssystem i januar 2004. Fra januar 2005 hadde Sametinget en elektronisk postjournal på nettsidene våre, samt direkte innsyn i Sametingets dokumenter. I 2006 stengte Sametinget for direkte dokumentinnsyn, men den elektroniske postjournalen lå fortsatt på våre nettsider. Dvs. at Sametinget har hatt en åpen og fungerende elektronisk postjournal på sine hjemmesider siden januar 2005.

I Sametingets budsjett for 2008 ble det vedtatt at direkte dokumentinnsyn i Sametingets elektroniske dokumentarkiv skal åpnes i 2008. Sametingets administrasjon har jobbet med prosjektet fra våren 2008 og det har vært nødvendig med en total gjennomgang av rutiner og kontroller for post- og saksbehandling.

Den nye offentlighetsloven ble vedtatt 1. juli 2006, mens forskriften til offentlighetsloven ikke ble vedtatt før 17. oktober 2008. Vedtakelsen av denne ble utsatt flere ganger. Loven med forskriften ble så iverksatt fra 1. januar 2009. Iverksettelse av direkte dokumentinnsyn på Sametingets nettsider ble utsatt i forhold til iverksettelsesdato for loven med forskriften.

Det ble gitt opplæring til de ansatte i januar 2009 i den nye loven og forskriften, samt de nye rutiner og kontroller for post- og saksbehandling som ivaretar kravene i den nye loven. I tillegg har det vært nødvendig å gi opplæring til arkivpersonalet i de nye rutinene, samt å foreta en del endringer i parametere i saksbehandlingssystemet. I februar 2009 har det vært fokus på å teste at systemet, rutinene og kontrollene fungerer som forutsatt.

På bakgrunn av dette er det nå lagt opp til å åpne for direkte dokumentinnsyn på Sametingets nettsider fra 2. mars 2009. Alle offentlige dokumenter som er kommet inn til Sametinget fra 1. januar 2009 vil bli lagt ut for direkte dokumentinnsyn.

Det vil frem til 28. februar 2009 jobbes videre med å kvalitetssikre at rutine og kontrollene fungerer slik at kravene i loven og andre lover som berører offentlige dokumenter blir ivaretatt.

Sametingsrådet mener at når disse betingelsene er oppfylt vil Sametinget ha en postjournal som er åpen og lett tilgjengelig for innsyn.

Spørsmål 7, representant Terje Tretnes, Samefolkets parti

Vedrørende reisepolitikk for Sametingets politiske nivå.

I regnskap for 2008, som er en egen sak under dette plenum og skal behandles, kommer det frem at Sametingsrådet har et betydelig overforbruk. En god del av dette overforbruket knytter seg til Sametingsrådets reisevirksomhet, der overforbruket på reisevirksomhet alene nesten er kr 800 000. Det kommer og frem at hele kr 364 500 av dette overforbruket gjelder kjøp av årskort for flyreiser for ett rådsmedlem. Summen gjelder riktignok for 2 år (2008-2009). Dette året er et valgår, der Sametingsrådet ikke er garantert å sitte i hele året, kan man da forsvare årskort innkjøpet for 2009? Mener rådet at dette er i tråd med sametingets reisepolitikk, da spesielt med tanke på bruttoprinsippet i punkt 2.8?

Er det brukt skjønn når man har valgt å til innkjøp av årskort for flyreiser, eller er det brukt annen vurdering, i så fall hvilke?

Mener Sametingsrådet at vedr. sitt eget overforbruk på 2.2 mill kroner er dekkende for den politikk de ønsker å utføre, mot det som er en realitet med tanke på årsregnskapet for 2008?

Sametingsrådets svar på spørsmål 7

Sametinget er et folkevalgt organ med mange politikere og ansatte. Dette medfører totalt sett høy reiseaktivitet og store reisekostnader pr. år.

Sametinget har utarbeidet reisepolicy for ansatte og representanter i Sametinget. Som grunnlagsdokument til dette er særavtale for reiser innenlands for statens regning. Hensikten med reisepolicyen er å gi felles retningslinjer for hvordan man skal reise billig og hensiktsmessig i tjenesten. Den skal sikre at regelverk, bestemmelser og inngåtte avtaler er kjent og blir praktisert likt blant alle i Sametinget.

Sametinget skal forsøke å utnytte eksisterende rabatt- og lavpristilbud maksimalt, samt fordelaktige avtaler inngått direkte eller med samarbeidspartnere. Den enkelte har ansvar og plikt til å vise kostnadsforståelse og lojalt forholde seg til de avtaler som er inngått med leverandører og samarbeidspartnere. Ved planlegging og gjennomføring av reiseoppdrag skal det alltid vurderes hva som er mest hensiktsmessig for Sametinget.

Sametinget har i november 2007 kjøpt årskort for et av rådsmedlemmene. Årskortet er gyldig på alle SAS reiser i Norge og alle Widerøe reiser som ikke er statssubsidiert. Det betyr at årskortet er gyldig på Widerøe reiser fra Tromsø til Alta, men ikke mellom Lakselv og Tromsø.

Årskortet er beregnet for de som reiser ofte og har ustrukturert reisemåte, og det gir også den fordel at den reisende blir oppgradert til gullkunde som igjen gir fordel på venteliste. Dette har også rådsmedlemmet hatt fordel av, og de fordelene har også kommet Sametinget til gode i form av smidigere og kortere reisetid som igjen har resultert i lavere reisekostnader for den reisende.

Rådsmedlemmet har en rekke representasjonsoppgaver i hele landet og har en reisefrekvens på gjennomsnittlig 16 distansereiser pr. måned. Dette betyr at kostnadene med årskortet er innspart i løpet av 5 – 6 måneder ved en normal reisevirksomhet. Innkjøpet av årskortet innebærer dermed en stor innsparing for Sametinget. Årskortet brukes også for rådsmedlemmets hjemreiser, hvilket innebærer en ytterligere besparing, jfr. Reglement for politisk nivå, kapittel 5 Bolig- og hjemreiseutgifter.

Overforbruket på 2,2 millioner kroner for Sametingsrådet er forklart i Sametingets årsmelding, kapittel 19 og note 16. I tillegg har sametingsrådet svart på spørsmålet fra NSR fraksjonen til plan- og finanskomiteen. Dette mener Sametingsrådet gir en utfyllende forklaring på overforbruket, som først og fremst skyldes arbeidsgivers andel av pensjonspremie til Statens pensjonskasse.

Spørsmål 8, representant Susanne Amalie Andersen, NSRs sametingsgruppe

Etablering av jagerflyplass

Sametinget har tidligere uttrykt sin bekymring for en eventuell etablering av jagerflyplass ved Harstad/Narvik lufthavn, og det har også blitt fremmet forslag om konsekvensutredning hvor urfolksaspektet klargjøres.

Hvilken utvikling har det vært i saken, og hva har blitt gjort fra Sametingets side i saken?

Sametingsrådets svar på spørsmål 8

Denne saken ble det både reist spørsmål om og Kunngjort som ny sak på Sametingets plenumssamling i februar 2008. Sametingsrådet svarte og ga tilbakemelding hhv. på plenumsmøte i februar 2008 og mai 2008. Sametingsrådet sendte brev 03.03.08 til Forsvarsdepartementet hvor departementet ble gjort oppmerksom på de folkerettslige forpliktelsene, herunder konsultasjonsplikten ved eventuelle planer om hovedflystasjon i Skånland og Evenes. I brev av 25.04.08 orienterer Forsvarsdepartementet om at Regjeringen 28.03.08 la fram St.prp. nr. 48 (2007-2008) Langtidsplanen for Forsvaret. I denne langtidsplanen er det ikke fremmet forslag om kampfly, basesett og luftvern i en base. En eventuell samling av dette lenger fram i tid vil i følge departementet bli gjort gjennom en helhetlig vurdering hvor det legges vekt på en åpen og inkluderende dialog med aktører som vil kunne bli berørt av eventuelle framtidige endringer. Sametingsrådet forutsetter at Sametinget blir kontaktet for konsultasjoner om det blir aktuelt å vurdere hovedflystasjon ved Skånland og Evenes.

Sametingsrådet har kontakt med Forsvarsdepartementet og er orientert om at arbeidet med implementeringen av ny flytype i forsvaret, herunder lokalisering av hovedflystasjon, skal besluttes våren 2010. Forsvarsdepartementet arbeider nå med prosjektplanleggingen og avklaringen av hvordan den videre prosess skal legges opp. Et element i denne sammenhengen er involveringen av Sametinget i forhold til konsultasjoner om hva som skal vurderes og hvordan ulike interesser og rettigheter blir vurdert. Sametingsrådet har full tillitt til at Forsvarsdepartementet kontakter Sametinget for å avklare behovet for konsultasjoner ved oppstart av arbeidet med lokalisering av hovedflystasjon, jf Konsultasjonsavtalen pkt. 6.

III Votering

- Av 43 representanter var 35 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Aili Keskitalo	
	Egil Olli	
	Aili Keskitalo	
	Egil Olli	
2	Miriam Paulsen	
	Jørn Are Gaski	
	Miriam Paulsen	
	Jørn Are Gaski	
3	Ann-Mari Thomassen	
	Marianne Balto	
	Ann-Mari Thomassen	
	Marianne Balto	
4	Kjersti Myrnes Balto	
	Vibeke Larsen	
5	John Harald Skum	
	Marianne Balto	
	John Harald Skum	
	Marianne Balto	
6	Terje Tretnes	
	Egil Olli	
	Terje Tretnes	
	Egil Olli	
7	Terje Tretnes	
	Vibeke Larsen	
	Terje Tretnes	
	Vibeke Larsen	
8	Susanne Amalie Andersen	
	Vibeke Larsen	

Behandlingen av saken ble avsluttet 24.02.09 kl. 15.05.

Sak 04/09**Kunngjøring av nye saker**

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-

09/369

Saken ble påbegynt 24.02.09 kl. 15.30.

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	23.02.09	Terje Tretnes, Samefolkets Parti	NAV kontorene sliter med saksbehandling og bemanning.
2	23.02.09	Jánoš Trosten, Klar samisk røst	Lokale rypejegere får ikke lov å drive utmarksnæring
3	23.02.09	Olaf Eliassen, Arja	Behov for en samisk eldrepolitikk
4	23.02.09	John Harald Skum, NSRs sametingsgruppe	Undervisning i og på samisk i Alta kommune
5	23.02.09	Synnøve Solbakken-Härkönen, NSRs sametingsgruppe	Inntakskrav til videreutdanning
6	23.02.09	Susanne A. Andersen, NSRs sametingsgruppe	Forfatteropplæring på samisk
7	23.02.09	Miriam Paulsen, NSRs sametingsgruppe	Øremerking av midler i SANKS
8	23.02.09	Kirsti Guvsám, NSRs sametingsgruppe	Informasjonsportal i Sábmme
9	23.02.09	Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Utvikling av Sámi Arkiiva - samisk historie i våre egne hender!
10	23.02.09	Kjersti Myrnes Balto, NSRs sametingsgruppe	Samisk for fremmedspråk og andrespråk
11	23.02.09	Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Rovdyrsproblematikken i Ofoten/Sør-Troms
12	23.02.09	Kjersti Myrnes Balto, NSRs sametingsgruppe	Læremiddelutvikling 2009-2012
13	23.02.09	Tor Mikalsen, NSRs sametingsgruppe	Angående Torskeoppdrett i Lyngenfjorden

II Forslag og merknader**Forslag 1, representant Terje Tretnes, Samefolkets Parti****NAV KONTORENE SLITER MED SAKSBEHANDLING OG BEMANNING.**

Ett etterspill av den globale finanskrisen har også innvirkninger på Nav kontorene rundt om i landet. Da arbeidsledigheten er økende og saksbehandlingen i Nav går litt tregere nå enn før. I de samiske kommunene er det opprettet stillinger som skal kompensere for manglende samisk kompetanse ved disse kontorer. Med de signaler som statsråden har kommet med skal saksbehandlingen vedrørende arbeidsledighets intensiveres.

Med disse signaler er man sterkt bekymret for at dette vil få negative virkninger for den samiske brukergruppe, da Nav fort kan enten inndra eller omdisponere disse stillingene som skal ivareta den samiske bruker. Dette kan medføre til at de samiske bruker blir uten servicetilbud på sitt språk. Nav sliter også med å få oversatt skjemaer med mer til samisk.

Vi vil be sametinget ta et møte med statsråden for å forsikre at ved Nav kontor i de samiske områder ikke blir berørt med at disse stillingene omdisponeres eller i verste fall inndras.

Forslag 2, representant Jánoš Trosten, Klar samisk røst

Lokale rypejegere får ikke lov å drive utmarksnæring

Čielga Sámi Jietna/ Klar Samisk Røst ber om at Sametingsrådet tar opp spørsmålet med kommuner og ber om å få undersøkt hvorfor for eksempel elgjegere uten tilknytning til kommunene får dispensasjon til barmarkskjøring i utmarka, mens lokale rypejegere som bruker snare som fangstredskap og fiskere som fisker med garn under is, altså ikke får kjøredispensasjon i sine tradisjonelle utmarksområder.

KSR ber rådet om å undersøke hvorfor fornøylesjegere blir prioritert framfor rypejegere som bruker snare som redskap og fiskere som fisker med garn under is og som henter biinntekt i utmarka.

Forslag 3, representant Olaf Eliassen, Árja

Behov for en samisk eldrepolitikk

I det samiske samfunnet har alltid de eldre hatt en sentral plass. Eldre folks kunnskaper, sedvaner og deres livserfaringer har alltid vært selve grunnsteinen i det samiske samfunnet og den samiske kulturen. Eldre samer innehar viktig kunnskap som vi ønsker at fremtidige generasjoner skal få overført til seg. Hvis tradisjonell kunnskap går tapt, så vil våre samiske verdier og våre samfunn miste sitt grunnfeste og den samiske kulturen vil bli mye fattigere. Det påligger om forpliktelse for våre generasjoner å videreføre våre eldres kunnskaper til nye generasjoner.

Sametinget har ikke uformelt en eldrepolitikk som ville synliggjort samiske eldres behov og gjenopprettet deres sentrale rolle i samfunnet, og som også kunne ha bidratt til å forbedre eldreomsorgen slik at samiske eldre får en verdig alderdom. Samiske eldre har krav på forsvarlig pleie og omsorg tilpasset sin egen kulturbakgrunn, uavhengig om de bor i byer, bygder eller alene i små grender. Det er viktig sette fokus på de enorme utfordringene helsevesenet og det samiske samfunnet står overfor når antallet eldre øker i årene som kommer. Sametingsrådet må derfor snarest mulig få utarbeidet en eldrepolitisk handlingsplan for plenum som tar for seg samiske eldres livssituasjon over hele landet, og hvilke utfordringer man står overfor når de store barnekullene fra 1950 og -60 tallet blir pleietrengende eldre. Handlingsplanen må blant annet inneholde konkrete forslag til tiltak for hvordan vi kan

Få større fokus på de eldres rolle i utformingen av samepolitikken, hvordan kan eldre mennesker inkluderes i beslutningsprosessene på Sametinget.

Synliggjøre at de eldre er en ubenyttet ressurs som skoler, høyere utdanning og forskningsinstitusjoner i mye større grad bør benytte seg av over hele landet. Eldres kunnskap må også verdsettes ordentlig ved at eldre som deler sine kunnskaper med barn, unge og voksne skal lønnes for arbeidet sitt.

Få frem viktigheten av samiske eldre må få muligheten til å bo hjemme så lenge som mulig. Når de eldre ikke lenger har mulighet å klare seg selv eller ved hjelp av familie, så skal de få en verdig alderdom i alle omsorgsnivåene; enten det er i pleiehjem, eldreheim, sykehjem eller sykehus. Ansatte i alle disse institusjonene må derfor ha de nødvendige kunnskapene i samisk språk og kultur.

Skape samlingssteder og muligheter for å få tilrettelagt reiser for de eldre der hvor slike tilbud ikke allerede finnes. Et veldig godt eksempel på et godt sosialt tilbud for de eldre er Eldresenteret i Kautokeino. Der har de eldre selv med stor suksess etablert sitt eget møtested hvor de kan treffes, ha ulike arrangementer og arrangere felles reiser. Sametinget burde støtte slike positive tiltak økonomisk, og oppmuntre eldre i andre områder om å etablere liknende møtested.

Sametinget må ta mer ansvar for og verdsette våre eldre på en bedre måte. En slik langsiktig plan vil kunne inneholde forslag til helhetlige tiltak for å styrke eldres plass i det samiske samfunnet, som ressursmennesker både i politikken og i samfunnet forøvrig.

Forslag 4, representant John Harald Skum, NSRs sametingsgruppe

Undervisning i og på samisk i Alta Kommune

I Alta er det i dag ca 400 elever som har samisk undervisning i grunnskolen, dette utgjør 20% av barn som får samisk undervisning i Norge.

I Alta er nå tiden kommet til at det er foreldre som ønsker å få opprettet en egen samisk klasse i grunnskolen, pr. dags dato er det 9 elever som ønsker dette, alle født i 2003. Etter opplæringsloven er kravet 10 elever, for å ha rett til undervisning i og på samisk utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Dette uavhengig av hvilket klassetrinn.

Dette medfører til at saken må behandles politisk i Alta kommune.

Sametinget må gå i dialog med Alta kommune, for å se på muligheter til å dispensere fra opplæringsloven, og bidra til at saken løser seg til beste for alle parter

Forslag 5, representant Synnøve Solbakken-Härkönen, NSRs sametingsgruppe

Inntakskrav til videreutdanning

Jeg fremmer denne saken, inntakskrav til videreutdanning, som ny sak fordi noen foreldre i Karasjok har kontaktet meg angående dette.

Finmark fylke er delt i regioner når det gjelder inntak til videreutdanning. Dette innebærer at elever som søker seg inn på VG1, kun kommer inn på skoler som er i samme region hvor de selv bor dersom tilbudet også finnes i hjemregionen. En elev fra Karasjok som søker seg inn på for eksempel elektrofag i Alta får ikke skoleplass der fordi Hammerfest og Honningsvåg også har det samme skoletilbudet, og hører til den samme region som Karasjok. Det tas ikke hensyn til at eleven har nære slektninger og kjentfolk i Alta, og at det samiske miljøet er levende i Alta, noe det absolutt ikke er i Hammerfest og Honningsvåg.

Dagens regiondeling gjør at noen samiske ungdommer ikke får ta den utdanningen de vil hvis de ikke er villige til å dra på skole til en plass som kan være fremmed for dem både kulturelt og sosialt. Hvis de drar, er det fare for at de ikke fullfører utdanninga. Trygghet er en viktig forutsetning for både trivsel og læring. Tall viser at spesielt gutter som går yrkesrettede opplæringsprogram utenfor hjemplassen, ofte slutter midtveis.

NSR ber Sametinget følge opp denne saken og bidra til at det skal være mulig å se bort fra regioninndelinga, slik at samiske elever får ta utdanning et sted hvor de føler tilhørighet kulturelt og sosialt.

Forslag 6, representant Susanne A. Andersen, NSRs sametingsgruppe

Forfatteropplæring på samisk

Det er liten interesse om samisk skjønnlitteratur i dag. Dette har selvfølgelig sine årsaker. Den samiske skjønnlitteraturen har behov for utvikling og modernisering. En mer allsidig skjønnlitteratur, flere bøker både til barn, ungdom og voksne har betydning for å styrke leseglede hos det samiske folk, og for å bevare og styrke samisk språk og kultur.

Det samiske samfunnet har behov for skjønnlitterære bøker og tekster som bl.a. beskriver det samiske liv i moderne samfunn. Det samiske samfunnet har også behov for nye forfattere, men de kan være vanskelige å finne, spesielt blant unge kretser. NSR mener at forfatteropplæring hadde vært en løsning på dette, der innholdet er tilpasset samiske forfattere. Universitetet i Tromsø tilbyr en lignende utdanning, som heter Forfatterstudium, men som selvfølgelig er på norsk.

NSR ber Sametinget bidra til å tilrettelegge for muligheten å arrangere forfatterutdanning for samiske forfattere og andre som har intensjon om å skrive og utgi skjønnlitterære tekster på samisk.

Forslag 7, representant Miriam Paulsen, NSRs sametingsgruppe

Øremerking av midler i SANKS

SANKS er Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern. Som har et nasjonalt ansvar for å bidra til utviklingen av et likeverdig tilbud innen psykisk helsevern for den samiske befolkningen i hele Norge. SANKS er etablert som en del av Helse Finnmark HF, og er en integrert del av spesialhelsetjenesten for psykisk helsevern.

Opptrappingsplanen for psykisk helse var i funksjon fram til 1.januar 2009, midlene til SANKS var da øremerket fra HOD. Fra 2009 er midlene til psykisk helsearbeid lagt inn i rammene til helseforetak og kommuner, og dette gjelder også SANKS.

NSR mener at det er uheldig at øremerking av midler til SANKS opphører, det vil medføre at SANKS må kjempe i beslutningskjeden fra Helse Nord RHF via Helse Finnmark HF. SANKS har nasjonale funksjoner som både geografisk og administrativt ligger utenfor og går forbi de fullmakter som Helse Finnmark har mht til ansvar og økonomi. NSR mener SANKS er et viktig organ for å bygge opp, utvikle og yte likeverdige tjenester innen psykisk helse for den samiske befolkningen i hele landet. Fra sentrale helsemyndigheter har det gjennom mange år vært sagt at er overordnet mål er at den samiske befolkningen skal ha likeverdige helsetjenester, sist understreket i St.meld. 28 (2007-08). SANKS er bygget opp nettopp med den hensikt, og det må være en nasjonal oppgave å sikre at denne institusjonen skal sikres økonomiske midler og muligheter til å fylle sine oppgaver. Øremerking av midlene er denne forbindelse et sterkt signal om hva nasjonale helsemyndigheter ønsker å prioritere. NSR ber sametinget å ta denne saken i konsultasjoner med HOD.

Forslag 8, representant Kirsti Guvsám, NSRs sametingsgruppe

Informasjonsportal i Sábme.

NSR Sametingsgruppe foreslår at Sametinget tar initiativ til opprettelse av en informasjonsportal hvor man samler all offentlig informasjon for samer i Sábme.

En slik nettportal vil være en veiviser inn i det samiske samfunn, både når det gjelder språk, utdanning, næring og kultur. Nettportalen må inneholde informasjon om alle rettigheter samer har. Eksempler på dette er retten til opplæring i og på samisk, muligheter for samisk barnehage, muligheter for tolk i helsetjenester med mer. Det vil være nyttig å samle all denne informasjonen på et sted.

Nettportalen kan også inneholde en funksjon hvor man sender inn spørsmål og får svar. Det er viktig at nettportalen tilrettelegges både for ungdom og eldre, og mennesker med nedsatt funksjonsevne. Et navn på denne portalen kan være sábme.no.

Forslag 9, representant Aili Keskitalo, gruppe NSRs sametingsgruppe

Utvikling av Sámi Arkiiva – samisk historie i våre egne hender!

Sametingsrådet institusjonsmelding nevner beklageligvis ikke utfordringene og utviklingsmulighetene i forhold til samiske arkiver. Sámi Arkiiva/Samisk Arkiv har i 2005 fått ansvaret for offentlig arkiver av betydning for samisk samfunn, historie og kultur, slik som samiske institusjoner. Denne oppgaven har ikke Sámi Arkiiva hatt mulighet til å fylle til nå. Mangelen på tilpassede lokaler har vært en flaskehals for utviklingen av Sámi Arkiiva/Samisk Arkiv i en årrekke. Når Diehtosiida står ferdig i løpet av våren 2009, vil institusjonen ha helt nye muligheter for å systematisere, dokumentere og tilgjengeliggjøre viktige data om samisk historie.

Sametinget må ta et initiativ for å sikre at arkivmateriale fra tidligere samiske institusjonshistorie blir overlevert Sámi Arkiiva, slik Sametingets intensjon har vært. Arkivmateriale fra viktige institusjoner som Beavváš Sámi Teáhter og Sámi Oahpahusráđđi vil kunne utvikle det vitenskapelige arkivet Sámi Arkiiva er ment å være.

Også Reindriftsforvaltningen har arkiver som burde samles på Sámi Arkiiva. Reindriftsforvaltningen sitter i dag på dokumenter som er flere hundre år gamle, og utgjør dokumentasjon på samisk

tilstedeværelse, naturbruk og kontakt med myndighetene i både fjern og nær historie. Dette er materiale som er av stor interesse for både forvaltningen og forskning i dag, og bør ivaretas av en samisk institusjon.

Sametinget må sørge for at disse arkivene ikke oversendes de enkelte avdelingen i Statsarkivet, men stilles til rådighet for samiske forskere og studenter på Sámi Arkiiva. Arkivmaterialet er en viktig del av vår felles historie, og utgjør dokumentasjon på kontakten mellom samefolket og offentlige. Når Diehtosiida står ferdig vil Sámi Arkiiva ha kontor plass til 9 ansatte, 3000 hyllemeter papirarkiv og et spesialmagasin. Sametinget må sørge for at disse arealene brukes slik de er tiltenkt, for å sikre samisk historie i våre egne hender.

Forslag 10, representant Kjersti Myrnes Balto, gruppe NSRs sametingsgruppe

Samisk for fremmedspråk og andrespråk

NSR viser til spørsmål under plenum i november 2008 angående finansiering av fremmedspråk i videregående skole samt sametingsrådets svar om at sametingsrådet arbeider med å få revidert tilskuddsordningen for samiskopplæring. Vi viser også til vedlagt kopi av svar på henvendelsen fra Linna ja Biras Sámiid searvi til Kunnskapsdepartementet den 16.12.08.

I svar fra Kunnskapsdepartementet ser vi at departementet anser dette som en sak om fastsetting av læreplan i samisk som andrespråk og at departementet ber om at dette tas opp med Sametinget.

NSR er opptatt av at alle samiske elever som ønsker det skal få oppfylt sin rett til samiskopplæring på videregående nivå og at videregående skoler sikrer ekstern finansiering av undervisningen. Vi kan ikke se at fagplan for samisk 3 hjemler at samiske elever som starter med samisk fra blankt nivå på vg1 skal være nødt til å gå gjennom alle nivå, 1-7, i videregående løp. Vi forstår det slik at dette er Kunnskapsdepartementet legger i grunn.

Sametinget må medvirke til at flest mulig samiske elever motiveres til å lære samisk språk allerede i barne- og ungdomsskolen. Samisk opplæring fra barne- og ungdomsskolen gir større mulighet for at samisk skal bli et reelt andrespråk for elevene. NSR kan ikke se at det motiverer verken elever eller foreldre til å velge samisk på barne- og ungdomsskolen hvis det gis samme undervisning til elever med og uten forkunnskaper i samisk 3 på videregående skole. Lik undervisning til alle på videregående nivå er et signal om at samisk andrespråksundervisning på barne- og ungdomsskolen er bortkastet. Tilbud om samisk fremmedspråk vil være med på å løfte status for samisk andrespråk. NSR er opptatt av at det finnes gode fagtilbud på videregående skole både til elever som har hatt samisk på ungdomsskolen og til elever som starter som samiskundervisning på videregående skole. NSR ber derfor Sametinget arbeide for at samisk som fremmedspråk fortsatt er et reelt alternativ for samiske elever. NSR vil på det sterkeste gå i mot at saken om finansiering av samisk som fremmedspråk skal bli en sak om endring av kompetansemål i samisk 3.

Forslag 11, representant Ann-Mari Thomassen, gruppe NSRs sametingsgruppe

Rovdyrproblematikken i Ofoten/Sør-Troms

Rovdyrproblemet i området Ofoten/Sør-Troms er et dagsaktuelt tema, med oppslag i flere medier, blant annet et TV innslag der Mattilsynet krever at gaupene på Tjeldøya skal tas ut med helikopter. Mattilsynet vurderer å nekte reindriftsutøverne å beite med rein i området hvis ikke rovdyrene blir fjernet. De vil da måtte gå inn med tiltak. Det har vært gjort i sauenevingen tidligere, men det vil være noe nytt i reindriften.

Rovdyrproblematikken i Ofoten/Sør-Troms har mange sider som Sametingsrådet må bidra med å få tilfredsstillende løsninger på:

1. Den akutte situasjonen nå både i Grovfjord og Tjeldøya Reinbeitedistrikter hvor rovdyr herjer fritt og gjør store skader. Sametingsrådet må bidra til å legge et press på de rette myndighetene for å få stoppet den akutte krisen, hvor nye rein drepes hver dag. Dvs. få tatt ut alle gaupene på Tjeldøya, samt felle jervene på Stuoranjárgá ved bruk av profesjonelle jegere med tilgang til alle midler, også helikopter.

2. Det prinsipielle i at reinieiere og sauebønder, som er skadelidende part i forvaltningen av store rovdyr har så vanskelig for å bli trodd når det gjelder tap til rovdyr, vansker med dokumentasjon av drepte og skadde dyr, samtidig som det er svært vanskelig å få tatt ut rovdyrene. Det er beitebrukerne som må søke om skadefellingstillatelser. Hvis man ser på oversikten over gitte skadefellingstillatelser, og antall fellinger, viser det seg at felling i de fleste tilfeller er mislykket. Tillatelsen fis for et svært begrenset tidsrom, det er opp til beitebrukeren å utføre jakten, noe den vanlige reinieier og sauebonde ikke er i stand til. Det burde være en selvsagt sak at det offentlige går inn med profesjonelle jaktlag og tar ut skadedyrene, hvis det virkelig er det som er intensjonen.
3. På Tjeldøya er det bestemt at det ikke skal være rovdyr. Sametingsrådet må ta dette opp med rette instanser og få forståelse for at rovdyr må felles i rovdyrsfrie områder. Øyene i Lofoten og Vesterålen er også bestemt som rovdyrsfrie områder. Det bør heller ikke være rovdyr på Stuornjarga.
4. Forvaltningsgrensen mellom Troms og Nordland er et problem for beiteutøverne da disse må bære rovdyrbestanden i begge fylker, noe som fører til en forholdsmessig stor beskatning av rein- og saueflokkene. Sametingsrådet må løfte denne urimeligheten overfor rette instanser.
5. Det synes også som om bestandsmålet for store rovdyr i området er satt altfor høyt, slik at det ikke er nok naturlige byttedyr for så mye rovdyr. Rovdyrene blir nødt til å drepe rein og sau for å overleve. Det tyder på at det ikke lenger er naturlig balanse i naturen. All erfaring viser at beitenæring ikke er forenelig med store rovdyrbestander.
6. Dette er et eksempel av mange på at Sametinget må ha innflytelse på den nasjonale rovdyrspolitikken som i dag utgjør en reell trussel mot samiske beitenæring.

NSRs sametingsgruppe ber Sametingsrådet følge opp disse forhold overfor rette instanser.

Forslag 12, representant Kjersti Myrnes Balto, gruppe NSRs sametingsgruppe

Læremiddelutvikling 2009-2012

NSR viser til strategisk plan for læremiddelutvikling 2009-2012 hvor blant annet følgende strategier var satt opp.

- Arbeide for at Vågsfjord videregående skole, avdeling Skånland blir ressurskole for læremiddelutvikling i de samiske kompetansemålene i nasjonale læreplaner
- Utvikle de samiske videregående skolene som ressurskoler for utvikling av læremidler på samisk på videregående opplæring

NSR ber sametingsrådet snarest ta kontakt med de aktuelle videregående skolene for å diskutere hvordan strategien skal følges opp.

Forslag 13, representant Tor Mikalsen, gruppe NSRs sametingsgruppe

Angående torskeoppdrett i Lyngenfjorden

NSR reiste på novemberplenium en ny sak angående torskeoppdrett i Lyngenfjorden. NSR hadde forventet at Sametingsrådet hadde tatt forslaget opp med fiskerimyndighetene eventuelt kommet med en vurdering av forslaget og skissert hvordan Sametinget skal arbeide videre med saken.

I sak 02/09 Sametingsrådets beretning om virksomheten sies det ingenting om at Sametingsrådet har

arbeidet med forslaget. Det sies kun at ”Sametingsrådet foreslår at Sametinget holder utviklingen ved tildeling av oppdrettskonsesjoner i Lyngenfjorden under oppsikt, og jobber for at lokale fiskere og kysttorsken ikke blir skadelidende når nye konsesjoner eventuelt blir delt ut.”

For å få forslaget realitetsbehandlet ser NSR seg nødt til å løfte saken på nytt.

Produksjonen innen torskeoppdrett har økt mye de siste årene. I høst har det pågått store debatter om torskeoppdrett i Storfjord, i indre del av Lyngenfjorden. Fjorden har vært kjent for å ha en livskraftig og relativt stor torskestamme som har stor betydning for sjøsamisk næring og kultur. De fleste fiskerne i Storfjord og Kåfjord har protestert mot nye konsesjoner for torskeoppdrett i fjorden.

Fiskeridirektoratet har hatt i oppdrag fra Fikeri- og kystdepartementet å se på problemene med torskeoppdrett. I rapporten fra direktoratet heter det blant annet:

"Det er Fiskeridirektoratets oppfatning at en mangler en tilstrekkelig samlet risikoforståelse knyttet til rømming av oppdrettstorsk, så vel som øvrige trusler for vill kysttorsk.

Fiskeridirektoratet har i flere år etterspurt en mer samlet risikoanalyse for norsk akvakultur, og kan bare konstatere at det ikke har vært tilstrekkelig prioritet for slike prosesser."

Fiskeridirektoratet har foreslått som tiltak at det ”utarbeides en komplett oversikt over geografiske områder med spesielt sårbare torskebestander som trenger vern”. Videre foreslår direktoratet også at det gjennomføres en utredning i forhold til om torskeoppdrettsfrie områder er et tilstrekkelig virkemiddel for å beskytte spesielt sårbare torskebestander. Dette er etter direktoratets oppfatning en prosess som må utføres bredt, og vil ha elementer av det arbeidet som Rieber-Mohn-utvalget i sin tid utførte (NOU 1999: 9 Til laks åt alle kan ingen gjera?)”

NSRs sametingsgruppe mener at Fiskeridirektoratets forslag er et godt utgangspunkt. Men i tillegg til sårbare torskebestander, burde et tilleggskriterie være at man skal beskytte torskebestander som er av stor betydning. Dette elementet er også i tråd med Rieber-Mohn-utvalgets forslag. Dette innebærer at ikke bare biologisk sårbarhet, men også betydningen for den sjøsamiske befolkningen tas med i vurderingene. Torskestammen i Lyngenfjorden har svært stor betydning for sjøsamisk næring og kultur. NSRs sametingsgruppe ber Sametinget jobbe for at Lyngenfjorden tas med på Fiskeridirektoratets liste over områder som skal vernes mot torskeoppdrett

Møtelederskapets innstilling:

Alle forslagene 1 – 13 oversendes Sametingsrådet til videre behandling

III Votering

Av 43 representanter var 30 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Møtelederskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Jánoš Trosten	
2	Olaf Eliassen	Gunn-Britt Retter
		Jánoš Trosten
		Kjersti Myrnes Balto
	Olaf Eliassen	

3	Terje Tretnes	Jánoš Trosten
4	John Harald Skum	Jørn Are Gaski
	John Harald Skum	
5	Synnøve Solbakken-Härkönen	Marianne Balto
	Synnøve Solbakken-Härkönen	
6	Susanne Amalie Andersen	Vibeke Larsen
	Susanne Amalie Andersen	Marianne Balto
	Susanne Amalie Andersen	
7	Miriam Paulsen	Jørn Are Gaski
		Ranveig Matheussen
8	Kirsti Guvsám	Egil Olli
	Kirsti Guvsám	
9	Aili Keskitalo	Sten Erling Jønsson
10	Kjersti Myrnes Balto	Jørn Are Gaski
		Henrik Eriksen
		Tor Mikalsen
	Kjersti Myrnes Balto	
11	Ann-Mari Thomassen	Vibeke Larsen
		Willy Ørnebakk
		Per Andersen Bæhr
	Ann-Mari Thomassen	
12	Kjersti Myrnes Balto	Jørn Are Gaski
	Kjersti Myrnes Balto	
13	Tor Mikalsen	

VI Sametingets vedtak

Nye saker 01 - 13 oversendes Sametingsrådet for behandling.

Behandlingen av saken ble avsluttet 24.02.09 kl. 16.50.

Sak 05/09

Innspill til jordbruksforhandlingene 2009

Arkivsaknr.
05/1648

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	12.01.09	06/09
Nærings- og kulturkomiteen	10. – 12.02.09	03/09
Sametingets plenum	24. – 27.02.09	05/09

Saken påbegynt 25.02.09 kl.13.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	12.01.09	Sametingsrådet	Sak 06/09 Innspill til jordbruksforhandlingene 2009
2			Rapportering av Sametingets tilskudd til jordbruk i 2008

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

For Sametinget er det viktig å ivareta, sikre og styrke det samiske jordbruket. Dette innebærer å opprettholde sysselsettingen og den bruksstruktur en har i dag. Videre har Sametinget som et langsiktig mål for næringen å øke sysselsettingen og produksjonen i det samiske jordbruket. Derfor fordelte Sametinget i 2008 kr 6,9 millioner til jordbruksformål. Tilskuddene er i hovedsak bevilget til investerings-, utviklings- og samarbeidstiltak i jordbruket.

Det har de siste årene vært en bekymringsfull og negativ utvikling for jordbruksnæringen i de samiske områdene. I for eksempel Finnmark fylke viser ferske tall fra Fylkesmannen en markant nedgang i antall sauebruk og melkebruk. Tallene presenterer en nedgang fra 2005 til 2008 på henholdsvis 11 prosent for melkebruk og 16,7 prosent for sauebruk. Nedgangen er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene i de samiske områdene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena i Sápmi. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier og andre videreforedlingsanlegg i de samiske bosetningsområdene. Det er imidlertid viktig å presisere at nevnte tall også er påvirket av dannelsen av flere samdrifter. Tallene er derfor produkter av både omstruktureringer og en reel brukeredgang.

Jordbruket i Sápmi drives i hovedsak i Tysfjord og Hamarøy i Nordland, i deler av Sør- og Nord-Troms og i Finnmark. Det eksisterer også enkelte samiske gårdsbruk i det sørsamiske området, men grunnet spredt bosetning er det vanskelig å definere de samiske brukene her fra de øvrige gårdsbrukene.

I likhet med øvrige primærnæringer representerer jordbruket en essensiell del av næringslivet i de samiske områdene. Samtidig spiller jordbruket en viktig rolle i å videreføre samisk språk og kulturtradisjon. Sametinget vil understreke at staten er folkerettslig forpliktet til å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur. FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 (SP) artikkel 27 beskytter samenes utøvelse av sine tradisjonelle næringer, herunder moderne måter å utøve disse næringene på og områder og ressurser som danner grunnlaget for denne næringsutøvelsen. SP artikkel

27 forplikter også statene til å iverksette positive særtiltak for å bidra til en reell likestilling mellom minoritet og majoritet. SP artikkel 27 er også tilknyttet Grunnloven § 110a, og er inkorporert i norsk rett med forrang fremfor annen lovgivning, jf menneskerettsloven §§ 2 og 3.

Betydning av jordbruket for opprettholdelse og utvikling av samisk kultur i mange samiske områder, sammenholdt med næringens negative utvikling, tilsier at det må iverksettes flere tiltak som særlig sikter mot å styrke mulighetene og grunnlaget for jordbruk i de samiske områdene. Dette innspillet til tiltak i jordbruksforhandlingene vurderes derfor som svært viktige for det samiske samfunnet, både i samfunnspolitisk og næringspolitisk forstand.

Sametinget viser til Soria Moria-erklæringen der det blant annet heter:

"Regjeringen vil at Sametinget skal ha reell innflytelse på utforming av jordbruks-, reindrifts- og fiskeripolitikken, og på forvaltningen av avgjørende ressurser for samiske samfunnsliv."

Sametinget konstaterer at en ikke har noen rolle i selve gjennomføringen av jordbruksforhandlingene. Sametingets mulighet til reell innflytelse i utformingen for denne delen av jordbrukspolitikken begrenser seg per i dag til innspill til jordbruksforhandlingene. Sametinget ser det derfor som særlig viktig at innspillet gis betydelig vekt av departementet.

Sametinget fremmer følgende konkrete innspill til jordbruksforhandlingene 2009:

1. Arealgrensen for arealtilskudd heves fra 200 til 300 dekar i samiske bosettingsområder ved søknad om produksjonstilskudd

Klimaforskjeller i landet fører til ulike vekstvilkår og dermed ulike behov for areal. I den nordlige landsdelen er arealbehovet ofte dobbelt så stort som i Sør-Norge da det ikke er mulig å foreta to årlige høstinger. Samtidig er avkastningen lavere enn i områder lenger sør i landet. Arealtilskudd per dekar er kr 266 for areal under 200 dekar. For arealer over 200 dekar er tilskuddet kr 50 per dekar. Derfor slår arealgrensen på 200 dekar for produksjonstilskudd uheldig ut for områder som har kort vekstsesong. Dette medfører at arealbehovet er betydelig større i de fleste samiske bosettingsområder. Gårdbrukere er avhengig av å ha nær dobbelt så mye jord som kolleger i den sørlige delen av landet til det samme dyreantallet. I tillegg er det meste av jordbruksarealene i Sápmi spredt over store områder, noe som medfører at fôret må transporteres over lenger avstander. Disse forholdene tilsier at det bør kompenseres for det store arealbehovet som jordbruket i samiske områder har.

2. Kompensasjon for økte gjødselpriser

Det forholdet at det er høyere arealbehov i samiske områder enn i sørlige deler av landet gjør at det er behov for mer kunstgjødsel per dyreenhet. Variasjon i kunstgjødselprisene gjør jordbruket i samiske områder mer sårbart og uforutsigbart. Det må etableres kompensasjonsordninger når det skjer større økninger i kunstgjødselprisene.

3. Økte melkekvoter i samiske områder

Det er fortsatt behov for å øke melkekvoter til både eksisterende bruk og ved oppbygging av nye bruk samiske områder. Dette er nødvendig for å sikre livskraftige jordbruksmiljøer og for at ungdom velger å satse på jordbruk som yrke.

Omsetning av melkekvoter har skjedd delvis på det private markedet og delvis gjennom statlige ordninger. Primært vil Sametinget avvikle privat omsetning av melkekvoter i samiske bosettingsområder. Sekundært vil Sametinget ha en øvre sats for kjøp av melkekvoter på det frie markedet. Den kan settes til samme pris som for kjøp av statlige kvoter.

Omsetning av melkekvoter på det private markedet fører til merkostnader for gårdbrukerne. De som tjener på ordningen med privat omsetning av melkekvoter er de som går ut av næringen og over i andre yrker. Taperne er de som blir igjen i næringen og må betale en høy pris for kvotene. Ordningen kommer derfor ikke næringen til gode på noen som helst måte. Kjøp på det private markedet vil kunne forverre driftsøkonomien i og med at prisen kan bli svært høy.

Det som gjør situasjon spesielt vanskelig er at muligheter for alternative driftsformer i de samiske områdene er begrenset. Hovedproduksjonen i disse områdene er i dag basert på melkeproduksjon og sauehold. For en melkeprodusent som ønsker å fortsette i næringen er det derfor få eller ingen alternativer til å kjøpe melkekvote.

4. Øke målprisen på melk

Inntektsutviklingen på eksisterende melkeproduksjonsbruk har ikke fulgt utviklingen i forhold til andre yrker. Videre har inntektsgapet mellom bonde og industriarbeider fortsatt å øke. Utviklingen i melkeprisen må følge kostnadsøkningen. For å sikre rekruttering til jordbruket og sikre videre jordbruksdrift i samiske områder, må målprisen for melk økes. En økning i målprisen i samiske områder vil ha liten økonomisk betydning på landsbasis, men den vil ha stor betydning for det enkelte bruk i Sápmi.

5. Øke prisen for lammekjøtt

Prisøkningene for lammekjøtt har slått positivt ut i samiske områder. Sametinget mener at det er viktig at prisen økes også i år for å kunne fortsette den positive utviklingen. Dette er spesielt viktig for de sjøsamiske områdene.

Produksjonstilskuddet for lammekjøtt må økes for å få opp produksjonen. En slik produksjonsøkning er viktig i samiske områder der alternative produksjonsmåter er vanskelig å få til på grunn av begrensede produksjonsmiljøer. Økt produksjonstilskudd for lammekjøtt vil spesielt styrke det økonomiske grunnlaget i sjøsamiske områder der hovedandelen av de samiske sauebrukene ligger.

Sametinget mener at dagens ordning med prisløype for lam ikke er godt nok tilpasset de klimatiske vilkårene for jordbruket i samiske områder. Høyest pris på lam er i slutten av august og i begynnelsen av september. Dette er i en periode av året der lammene fortsatt er ganske små i de samiske områdene, mens lammene er slaktemodne i Sør-Norge. Sametinget mener derfor at ordningen med prisløype må tilpasses de forskjellige klimatiske forholdene i landet.

6. Avløserordningen for ferie og fritid må bedres

I flere samiske områder er det vanskelig å skaffe avløsere. Dette er en stor utfordring, og særlig i forbindelser med mulige generasjonsskifter ser man at muligheten til å skaffe avløser har betydning for om den yngre generasjon vil overta. Sametinget mener at tilskudd til avløserordningen for ferie og fritid bør økes slik at det kan bli lettere å skaffe avløsere. Det at det er blitt større avstander mellom brukene på grunn av nedlegging tilsier også økte satser for å kompensere for økte kjørekostnader.

7. Mulighetene for investeringer i bygningsmassen må forbedres

I de samiske bosettingsområdene er det et stort behov for å ruste opp bygningsmassen. Med dagens økonomiske rammer er det ikke mulig å komme i mål i forhold til kravet om løsdrift i melkeproduksjonen fra 2024. Fristen for å gjøre om bygningene til løsdrift i samiske områder må av den grunn utsettes til 2034 uavhengig av driftsbygningens byggeår.

De fleste bruk som er i drift i samiske områder er bygd på 1970- og 1980-tallet. Dette er bruk som har et stort behov for å ruste opp bygningene slik at disse tilfredsstiller de krav som landbruksmyndighetene stiller. Det har vært en avventende holdning blant jordbrukere i samiske områder til vedlikehold og opprusting av bygningsmassen i påvente av en avklaring av WTO-forhandlingene. Forut for det hersket det stor usikkerhet med EU-tilpasningen i jordbruket. For å berge det jordbruket som fortsatt finnes i samiske områder, må det settes i verk særskilte tiltak i forhold til opprustning av bygningsmassen.

Nærings- og kulturkomiteens innstilling:

Innledning:

Sametinget har i sin tileggsmelding til Sametingets jordbruksmelding fra 2007 uttalt at det er viktig at Sametinget får reell innflytelse på utformingen av jordbrukspolitikken. For å lykkes med dette er det nødvendig å etablere god dialog med næringsutøverne og landbruksmyndighetene. Dette innebærer blant annet at Sametinget skal ha en sentral rolle i forbindelse med jordbruksforhandlingene. I forkant av dialogen med Landbruks- og matdepartementet, må Sametinget ha dialog med næringsorganisasjonene i de samiske bosettingsområdene. God kontakt med næringsutøverne er en forutsetning for at Sametinget skal få et tilstrekkelig godt bilde av utfordringene for jordbruket i de samiske bosettingsområdene.

En klarere rolle for Sametinget og en bedre oppfølging av Sametingets jordbrukspolitikk slik den blant annet fremkommer i Sametingets jordbruksmelding og tilleggsmelding fra 2007, vil blant annet være med på å synliggjøre jordbruket som en viktig samisk næring.

Jordbruket særlig i de nordligste fylkene i Norge har særlige utfordringer med hensyn til lønnsomhet, rekruttering, og samisk jordbruk som en arktisk næring i nordområdene kan øke statusen til jordbruket og dermed også oppmuntre samisk ungdom til å fortsette i jordbruket og sikre sysselsettingen i spredt bebygde områder i nord. Det er av stor betydning for fortsatt eksistens av samisk jordbruk at denne næringen sikres forutsigbarhet gjennom at Regjeringen setter mer fokus på tiltak for å sikre lønnsomheten i næringen samt å utforme en egen landbrukspolitikk tilpasset nordområdene.

Sametinget har behandlet innspill til jordbruksforhandlingene 2009 og vil fremme følgende forslag og merknader.

Merknader:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Per-Bjørn Lakselvenes, Randi A. Skum, Klemet Erland Hætta og Tor Mikalsen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Berit Oskal Eira, Knut Store, Jørn Are Gaski, Ranveig Matheussen, Marie Therese N. Aslaksen og Per Edvind Varsi, medlemmet fra Árja (Á) Olaf Eliassen, medlemmet fra Sør-lista (SL) Kirsten Appfjell-Eira, medlemmet fra Flyttsamelista (FSL) Per A. Bahr og medlemmet fra Fastboendes liste Isak Mathis O. Hætta, ser at:

etter jordbruksforhandlingene våren 2008 har kostnadene i jordbruket økt med mer enn det som var forutsatt av forhandlingspartene ved jordbruksavtalen.

Eksempelvis har kunstgjødselprisen økt med minst 100 %, like etter avtalen økte dieselpriisen med opptil 80 % og kraftforprisen med 10 %. I tillegg til dette har det også vært en forholdsvis markant

økning på frakt og driftsmidler som på ensileringsmidler, rengjøringsmidler, rundballeplast med mer. Kostnadene til leid arbeidskraft har også økt betraktelig. Det må også tas med at målprisen i forhold til jordbruksavtalen på produkter til bonden, ikke oppnådde de forutsatte prisene.

Forslag

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Per-Bjørn Lakselvnes, Randi A. Skum, Klemet Erland Hætta og Tor Mikalsen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Berit Oskal Eira, Knut Store, Jørn Are Gaski, Ranveig Matheussen, Marie Therese N. Aslaksen og Per Edvind Varsi, medlemmet fra Árja (Á) Olaf Eliassen, medlemmet fra Sør-lista (SL) Kirsten Appfjell-Eira, medlemmet fra Flyttsamelista (FSL) Per A. Bøhr og medlemmet fra Fastboendes liste (DL) Isak Mathis O. Hætta, foreslår følgende endringer:

Forslag 1

3 avsnitt som begynner med: "Jordbruket i Sápmi..." utgår.

Forslag 2

Tilføyelse av ordet "fullverdige" under punkt 1. andre avsnitt, 3. setning som skal lyde: "I den nordlige landsdelen er arealbehovet ofte dobbelt så stort som i Sør-Norge da det ikke er mulig å foreta to fullverdige årlige høstinger.

Forslag 3

Under punkt 3.

Ordet "linskraftige" i andre setning endres til: "gode og stabile".

Forslag 4

Nytt punkt 8.

Rekruttering av unge til jordbruksnæringen

En undersøkelse som er gjort av Landbrukets utredningskontor viser at det er minst interesse for å overta odelsgårder i Nord-Norge. Her er det kun 37 prosent som er positive til overtakelse mot 54 prosent i landet som helhet. Når de klimatiske forholdene i tillegg gjør det mindre attraktivt å overta jordbrukseiendommer kan det føre til mye raskere nedlegging av gårdsbruk i nord enn i resten av landet.

Rekrutteringssituasjonen for samiske områder er ikke noe bedre. De jordbruksmiljøer som finnes i samiske områder er små, og en ytterligere svekking av disse vil kunne true hele jordbruksmiljøet. Jordbruket i flere samiske områder har behov for å rekruttering av unge. Landbruksmyndighetene må sette av flere økonomiske virkemidler som motiverer unge til å overta gårdsbruk.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rår Sametinget til å vedta følgende: Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 43 representanter var 29 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Nærings- og kulturkomiteens forslag 1-4 ble enstemmig vedtatt.
- Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Olaf Eliassen, saksordfører Olaf Eliassen	Terje Tretnes
2	Tor Mikalsen	
3	Knut Store	
4	János Trosten	
5	Egil Olli Egil Olli	János Trosten
6	Ann-Mari Thomassen Ann-Mari Thomassen	Tor Mikalsen
7	Wiebke Synnøve Slåtsveen	Sten Erling Jønsson
8	Klemet Erland Hætta Klemet Erland Hætta	Egil Olli
9	Henrik Eriksen	
10	Willy Ørnebakk Willy Ørnebakk	János Trosten Egil Olli
11	Toril Bakken Käven	
12	Ann-Mari Thomassen Olaf Eliassen	

VI Sametingets vedtak

For Sametinget er det viktig å ivareta, sikre og styrke det samiske jordbruket. Dette innebærer å opprettholde sysselsettingen og den bruksstruktur en har i dag. Videre har Sametinget som et langsiktig mål for næringen å øke sysselsettingen og produksjonen i det samiske jordbruket. Derfor fordelte Sametinget i 2008 kr 6,9 millioner til jordbruksformål. Tilskuddene er i hovedsak bevilget til investerings-, utviklings- og samarbeidstiltak i jordbruket.

Det har de siste årene vært en bekymringsfull og negativ utvikling for jordbruksnæringen i de samiske områdene. I for eksempel Finnmark fylke viser ferske tall fra Fylkesmannen en markant nedgang i antall sauebruk og melkebruk. Tallene presenterer en nedgang fra 2005 til 2008 på henholdsvis 11 prosent for melkebruk og 16,7 prosent for sauebruk. Nedgangen er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene i de samiske områdene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena i Sápmi. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier og andre videreførelsesanlegg i de samiske bosetningsområdene. Det er imidlertid viktig å presisere at nevnte tall også er påvirket av dannelsen av flere samdrifter. Tallene er derfor produkter av både omstruktureringer og en reel brukernedgang.

I likhet med øvrige primærnæringer representerer jordbruket en essensiell del av næringslivet i de samiske områdene. Samtidig spiller jordbruket en viktig rolle i å videreføre samisk språk og kulturtradisjon. Sametinget vil understreke at staten er folkerettslig forpliktet til å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur. FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 (SP) artikkel 27 beskytter samenes utøvelse av sine tradisjonelle næringer, herunder moderne måter å utøve disse næringene på og områder og ressurser som danner grunnlaget for denne næringsutøvelsen. SP artikkel 27 forplikter også statene til å iverksette positive særtiltak for å bidra til en reell likestilling mellom minoritet og majoritet. SP artikkel 27 er også tilknyttet Grunnloven § 110a, og er inkorporert i norsk rett med forrang fremfor annen lovgivning, jf menneskerettsloven §§ 2 og 3.

Betydning av jordbruket for opprettholdelse og utvikling av samisk kultur i mange samiske områder, sammenholdt med næringens negative utvikling, tilsier at det må iverksettes flere tiltak som særlig sikter mot å styrke mulighetene og grunnlaget for jordbruk i de samiske områdene. Dette innspillet til tiltak i jordbruksforhandlingene vurderes derfor som svært viktige for det samiske samfunnet, både i samfunnspolitisk og næringspolitisk forstand.

Sametinget viser til Soria Moria-erklæringen der det blant annet heter:

"Regjeringen vil at Sametinget skal ha reell innflytelse på utforming av jordbruks-, reindrifts- og fiskeripolitikken, og på forvaltningen av avgjørende ressurser for samisk samfunnsliv."

Sametinget konstaterer at en ikke har noen rolle i selve gjennomføringen av jordbruksforhandlingene. Sametingets mulighet til reell innflytelse i utformingen for denne delen av jordbrukspolitikken begrenser seg per i dag til innspill til jordbruksforhandlingene. Sametinget ser det derfor som særlig viktig at innspillet gis betydelig vekt av departementet.

Sametinget fremmer følgende konkrete innspill til jordbruksforhandlingene 2009:

1. Arealgrensen for arealtilskudd heves fra 200 til 300 dekar i samiske bosettingsområder ved søknad om produksjonstilskudd

Klimaforskjeller i landet fører til ulike vekstvilkår og dermed ulike behov for areal. I den nordlige landsdelen er arealbehovet ofte dobbelt så stort som i Sør-Norge da det ikke er mulig å foreta to fullverdige årlige høstinger. Samtidig er avkastningen lavere enn i områder lenger sør i landet. Arealtilskudd per dekar er kr 266 for areal under 200 dekar. For arealer over 200 dekar er tilskuddet kr 50 per dekar. Derfor slår arealgrensen på 200 dekar for produksjonstilskudd uheldig ut for områder som har kort vekstsesong. Dette medfører at arealbehovet er betydelig større i de fleste samiske bosettingsområder. Gårdbrukere er avhengig av å ha nær dobbelt så mye jord som kolleger i den sørlige delen av landet til det samme dyreantallet. I tillegg er det meste av jordbruksarealene i Sápmi spredt over store områder, noe som medfører at fôret må transporteres over lenger avstander. Disse forholdene tilsier at det bør kompenseres for det store arealbehovet som jordbruket i samiske områder har.

2. Kompensasjon for økte gjødselpriser

Det forholdet at det er høyere arealbehov i samiske områder enn i sørlige deler av landet gjør at det er behov for mer kunstgjødsel per dyreenhet. Variasjon i kunstgjødselprisene gjør jordbruket i samiske områder mer sårbart og uforutsigbart. Det må etableres kompensasjonsordninger når det skjer større økninger i kunstgjødselprisene.

3. Økte melkekvoter i samiske områder

Det er fortsatt behov for å øke melkekvoter til både eksisterende bruk og ved oppbygging av nye bruk samiske områder. Dette er nødvendig for å sikre gode og stabile jordbruksmiljøer og for at ungdom velger å satse på jordbruk som yrke.

Omsetning av melkekvoter har skjedd delvis på det private markedet og delvis gjennom statlige ordninger. Primært vil Sametinget avvikle privat omsetning av melkekvoter i samiske bosettingsområder. Sekundært vil Sametinget ha en øvre sats for kjøp av melkekvoter på det frie markedet. Den kan settes til samme pris som for kjøp av statlige kvoter.

Omsetning av melkekvoter på det private markedet fører til merkostnader for gårdbrukerne. De som tjener på ordningen med privat omsetning av melkekvoter er de som går ut av næringen og over i

andre yrker. Taperne er de som blir igjen i næringen og må betale en høy pris for kvotene. Ordningen kommer derfor ikke næringen til gode på noen som helst måte. Kjøp på det private markedet vil kunne forverre driftsøkonomien i og med at prisen kan bli svært høy.

Det som gjør situasjon spesielt vanskelig er at muligheter for alternative driftsformer i de samiske områdene er begrenset. Hovedproduksjonen i disse områdene er i dag basert på melkeproduksjon og sauehold. For en melkeprodusent som ønsker å fortsette i næringen er det derfor få eller ingen alternativer til å kjøpe melkekvote.

4. Øke målprisen på melk

Inntektsutviklingen på eksisterende melkeproduksjonsbruk har ikke fulgt utviklingen i forhold til andre yrker. Videre har inntektsgapet mellom bonde og industriarbeider fortsatt å øke. Utviklingen i melkeprisen må følge kostnadsøkningen. For å sikre rekruttering til jordbruket og sikre videre jordbruksdrift i samiske områder, må målprisen for melk økes. En økning i målprisen i samiske områder vil ha liten økonomisk betydning på landsbasis, men den vil ha stor betydning for det enkelte bruk i Sápmi.

5. Øke prisen for lammekjøtt

Prisøkningene for lammekjøtt har slått positivt ut i samiske områder. Sametinget mener at det er viktig at prisen økes også i år for å kunne fortsette den positive utviklingen. Dette er spesielt viktig for de sjøsamiske områdene.

Produksjonstilskuddet for lammekjøtt må økes for å få opp produksjonen. En slik produksjonsøkning er viktig i samiske områder der alternative produksjonsmåter er vanskelig å få til på grunn av begrensede produksjonsmiljøer. Økt produksjonstilskudd for lammekjøtt vil spesielt styrke det økonomiske grunnlaget i sjøsamiske områder der hovedandelen av de samiske sauebrukene ligger.

Sametinget mener at dagens ordning med prisløype for lam ikke er godt nok tilpasset de klimatiske vilkårene for jordbruket i samiske områder. Høyest pris på lam er i slutten av august og i begynnelse av september. Dette er i en periode av året der lammene fortsatt er ganske små i de samiske områdene, mens lammene er slaktemodne i Sør-Norge. Sametinget mener derfor at ordningen med prisløype må tilpasses de forskjellige klimatiske forholdene i landet.

6. Avløserordningen for ferie og fritid må bedres

I flere samiske områder er det vanskelig å skaffe avløsere. Dette er en stor utfordring, og særlig i forbindelser med mulige generasjonsskifter ser man at muligheten til å skaffe avløser har betydning for om den yngre generasjon vil overta. Sametinget mener at tilskudd til avløserordningen for ferie og fritid bør økes slik at det kan bli lettere å skaffe avløsere. Det at det er blitt større avstander mellom brukene på grunn av nedlegging tilsier også økte satser for å kompensere for økte kjørekostnader.

7. Mulighetene for investeringer i bygningsmassen må forbedres

I de samiske bosettingsområdene er det et stort behov for å ruste opp bygningsmassen. Med dagens økonomiske rammer er det ikke mulig å komme i mål i forhold til kravet om løsdrift i melkeproduksjonen fra 2024. Fristen for å gjøre om bygningene til løsdrift i samiske områder må av den grunn utsettes til 2034 uavhengig av driftsbygningens byggeår.

De fleste bruk som er i drift i samiske områder er bygd på 1970- og 1980-tallet. Dette er bruk som har et stort behov for å ruste opp bygningene slik at disse tilfredsstiller de krav som landbruksmyndighetene stiller. Det har vært en avventende holdning blant jordbrukere i samiske

områder til vedlikehold og opprusting av bygningsmassen i påvente av en avklaring av WTO-forhandlingene. Forut for det hersket det stor usikkerhet med EU-tilpasningen i jordbruket. For å berge det jordbruket som fortsatt finnes i samiske områder, må det settes i verk særskilte tiltak i forhold til opprustning av bygningsmassen.

8. Rekruttering av unge til jordbruksnæringen

En undersøkelse som er gjort av Landbrukets utredningskontor viser at det er minst interesse for å overta odelsgårder i Nord-Norge. Her er det kun 37 prosent som er positive til overtakelse mot 54 prosent i landet som helhet. Når de klimatiske forholdene i tillegg gjør det mindre attraktivt å overta jordbrukseiendommer kan det føre til mye raskere nedlegging av gårdsbruk i nord enn i resten av landet.

Rekrutteringssituasjonen for samiske områder er ikke noe bedre. De jordbruksmiljøer som finnes i samiske områder er små, og en ytterligere svekking av disse vil kunne true hele jordbruksmiljøet. Jordbruket i flere samiske områder har behov for å rekruttering av unge. Landbruksmyndighetene må sette av flere økonomiske virkemidler som motiverer unge til å overta gårdsbruk.

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Behandlingen av saken ble avsluttet 25.02.09 kl. 14.55

Originalspråk: Norsk

Sak 06/09 Sametingsrådets reindriftspolitiske melding – drøftingsnotat

Arkivsaknr.
08/865

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	12.01.09	
Sametingets plenum	24. – 27.02.09	06/09

Saken påbegynt 25.02.09 kl.15.20

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
-----	-----------	-------------------	--------

1. Innledning

Sametingsrådet vil legge frem en melding om reindrift ved Sametingets plenums møte i mai 2009. Reindrift er et omfattende tema og man ønsker derfor en drøfting i Sametinget for å etablere et best mulig grunnlag for det videre arbeidet med politikktutviklingen på området.

Sametingsrådet vil i denne drøftingssaken søke å synliggjøre grunnleggende utgangspunkter for reindriftspolitikken, samt å peke på en del reindriftspolitiske hovedutfordringer.

Parallelt med den reindriftspolitiske meldingen er Sametingsrådet i ferd med å utarbeide en areal- og miljøpolitisk melding. Det videre arbeidet med reindriftsmeldingen har dette arbeidet som en del av sitt utgangspunkt. Det er mange saksområder som må avgrenses i forhold til hverandre i de to meldingene, som eksempelvis arealplanprosesser, barmarkskjøring, rovviltproblematikk og utfordringer som følge av klimaendringene. Utgangspunktet for reindriftsmeldingen er at reindriftas næringsmessige og kulturelle utfordringer og interesser ligger til grunn for sametingsrådets prioriteringer.

Som et ledd i forberedelsene til meldingen avholdt sametingsrådet våren 2008 et seminar for alle Sametingets representanter om miljø- og arealforvaltning. Videre besøkte sametingsrådet høsten 2008 alle reindriftsområdene i Norge for å møte reindrifta direkte. Dette for å bli kjent med deres syn på og forventninger til sametingsrådets reindriftsmelding. Disse møtene var svært lærerike og nyttige.

Sametinget vedtok en reindriftspolitisk melding i 2001. Denne danner ett av flere utgangspunkt for den nye meldingen.

Sametingsrådet betrakter reindrift som en viktig samisk primærnæring og en uunnværlig språk- og kulturbærer. I utformingen av reindriftspolitikken ser sametingsrådet nødvendigheten av å ha fokus på disse hovedelementene for å oppnå en helhetlig og overordnet politisk tilnærning. Dette innebærer

et fokus på den familiebaserte reindrifta der familier i kraft av siida-institusjonen deltar i det daglige arbeidet med flokken og forvaltning av báikedoallu (husholdssammenslutning)¹.

2. Rettslig grunnlag og folkerett

I 1883 kom Felleslappeloven i stand hvor distriktssystemet i reindrifta første gang ble introdusert. Den første reindrifftsloven ble vedtatt i 1933. Men det var først med hovedavtalen av 1976 og Reindrifftsloven av 1978 at lovgivningen og det offentlige virkelig tok til å regulere reindrifta. Hovedavtalen ivaretok de økonomiske virkemidlene, mens loven introduserte lisenssystemet med driftsenheter etc.

Grunnloven 110a, Sameloven av 1987 og Reindrifftsloven av 2007 er i dag den gjeldende nasjonale rett som ligger til grunn for reindriftas rettigheter. Lovene legger til grunn statens ansvar for å legge til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Reindrifftsloven anerkjenner videre at retten til å utøve reindrift er en kollektiv samisk rettighet i de deler av landet hvor reindrift er blitt utøvd fra gammelt av. Ved den nye reindrifftsloven fikk reindrifta større innflytelse over sin interne organisering, men det gjenstår fortsatt å etablere tilstrekkelig lovhjemmel for sikring av reindriftas arealer, og konkrete forslag til ny forvaltningsmodell for reindrifta.

Den kollektive retten til samisk reindrift er underlagt den særskilte beskyttelse og krav på anerkjennelse som fremkommer blant annet i ILO-konvensjon 169, artikkel 14 (1). I tillegg har reindrifftsutøverne gjennom alders tids bruk opparbeidet seg rettigheter til områder som de eksklusivt har brukt, og bruksrett til områder de har brukt sammen med andre.

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 (SP) artikkel 27 beskytter samenes utøvelse av sine tradisjonelle næringer, herunder også moderne måter å utøve disse næringene på, og områder og ressurser som danner grunnlaget for denne næringsutøvelsen. Artikkelen forplikter også statene til å iverksette positive særtiltak for å bidra til en reell likestilling mellom minoritet og majoritet. SP artikkel 27 er lagt til grunn ved utformingen av Grunnloven § 110a, og er inkorporert i norsk rett og er i tilfelle motstrid med annen lovgivning gitt forrang, jf menneskerettsloven §§ 2 og 3.

FNs erklæring om urfolks rettigheter – som er politisk bindende for statene – foreskriver ivaretagelse av bl.a. reindriftas rettigheter til bruk og vern av landarealer i artikler 26, 27 og 29, og understreker statens ansvar i så henseende.

3. Utgangspunkt

3.1. Kunnskap

En politikk for reindrift handler om kunnskap og kunnskapsutveksling. Dette er en form for tradisjonell kunnskap som tilegnes gjennom et liv i reindrifta, og som opprettholdes og berikes gjennom det daglige arbeidet med flokken. Sametingsrådet er opptatt av at reindriftas egen kunnskapstradisjon reflekteres på en god måte i den nasjonale forvaltningen og i lovgivningen.

For reindrifftsutøveren er kunnskap en av de viktigste redskaper i reindrifta. Kunnskap representerer selve grunnlaget for en vellykket reindrift. Inngående kjennskap til flokken, terreng, beite, klima og siida/ sijte-samarbeid er avgjørende viktig for en positiv avkastning og et sikkert eksistensgrunnlag.

Kunnskapen i reindrifta kan defineres som innsikt i utnyttelse av den enkelte rein samt ha kontroll over flokken gjennom hele årssyklusen. Man har på den ene siden kunnskap knyttet til forvaltningen av enkeltdyret som ressurs. På den andre siden referer reindriftskunnskapen seg også til forholdet mellom flokken og naturomgivelsene, herunder også vær- og klimaforhold².

---

¹ Mikkel Nils Sara 2001: *Reinen et gode for vindene. Reindriffts tilpasningsformer i Kautokeino*. Davvi Girji, Kárášjohk

² Mikkel Nils Sara 2001: *Reinen – et gode fra vinden. Reindriffts tilpasningsformer i Kautokeino*. Davvi Girji, Kárášjohka.

Reindrifta representerer en pastoral tilpasning. Pastoralisme innebærer blant annet å utnytte dyr som er selvbergende på beiter fra naturens side. I reindrifta forutsetter dette bruk av store beitearealer grunnet reinenes egne økologiske tilpasning. Behovet for varierte beiter både innenfor og mellom sesonger krever derfor stor grad av mobilitet.

Gjennom fremveksten av reindrifta har samene utviklet et eget kunnskaps- og ressursregime – sijteæn/siidaen – som utnytter reinen som ressurs til det beste for dyrene og menneskene som livnærer seg av dem. Tradisjonelt referer siida-begrepet seg til en gruppe av reineiere som arbeider og flytter sammen, og til den reinflokk som er eid og gjetet av dem³. Siidaen er den eldste betegnelsen på den samiske storfamilien som både er en slekt, en arbeidsenhet og et kollektivt kunnskapsregime. Siidaen som ordning og begrep forekommer i reindrifta verden over⁴.

Den offentlige reindrifftsforvaltningen i Norge har imidlertid sin egen orden. Ved introduksjonen av den første hovedavtalen i 1976 og reindrifftsloven av 1978 gikk staten inn og regulerte adgangen til både dyr og beiter. Begrepet om driftsenhet ble også introdusert og subsidier ble delt ut som nevnt i kapittel 1. Nå måtte man ha tillatelse fra staten for å utøve en levedyktig reindrift.

Sametingsrådets oppfatning er at dagens forvaltning av reindrifta ofte ikke tar utgangspunkt i reindriftas tradisjonelle kunnskap. Subsidieordningene i reindrifta overføres i dag til siida/ sijte-andelinnehavere, og baseres i stor grad på kjøttproduksjon. Tilskuddenes størrelse varierer i forhold til reineierens slakteuttak og skal blant annet bidra til å holde reintallet nede. Tilskuddene reflekterer på mange måter et syn på reindrift som utelukkende kjøttproduksjon der den individuelle reineier står i fokus, selv om reindrifta praktiseres kollektivt gjennom siidaen/ sijte.

Sametingsrådet betrakter reindrifta som mye mer enn kjøttproduksjon. For Sametingsrådet er reindrifta en kollektiv kultur- og næringsutøvelse der kjernefamilien og storfamilien, herunder siidaen, er de viktigste forutsetningene for en bærekraftig kulturell og økonomisk reindrift. Sametingsrådet vurderer det som hensiktsmessig at forvaltningen tilrettelegger for reindriftas tradisjonelle organisering og ressursmessige tilpassning.

Behovet for kunnskap forbundet med reindriftas tradisjonelle tilpasning bør åpne for en diskusjon om en egen helhetlig høyere utdanning innen reindrift. Landbruket og fiskerinæringen har sine egne utdanninger ved Universitetet for miljø- og biovitenskap i på Ås (tidligere Norges landbrukshøgskole) og Fiskerihøgskolen i Tromsø. Reindrifta har ingen egen utdanningsinstitusjon, men har per i dag mulighet for å ta bachelor i reindriftssfag på Sámi allaskuvla. Sametingsrådet mener at det bør legges til rette for også master-, og PhD-grad i reindriffts-fag. En slik utdanning bør ha en tverrfaglig tilnærming og inkludere samfunnsvitenskap og naturvitenskap. En egen reindriffts-faglig utdanning vil generere fagfolk med spisskompetanse på reindrift, noe som vil øke kunnskapen om reindrift i den offentlige forvaltningen. Utdanningen vil også bidra til økt kompetanse og kapasitet i det samiske samfunn, og gjøre næringen mer robust. Sametingsrådet vurderer det som viktig å bygge videre på den kompetanse som eksisterer ved Sámi allaskuvla, og det er naturlig at en høyere vitenskapelig utdanning innen reindrift er på Sami allaskuvla. Dette tiltaket kan sees i sammenheng med Sametingsrådets ønske om en utredning om Sámi allaskuvla som et nordisk og samisk urfolksuniversitet.

3.2. Kapasitet

For at en kollektiv forvaltning av reindrifta skal kunne realiseres, er det avgjørende viktig at reindriftssamene selv får mulighet til å bli de mest sentrale premissleverandører for egen utvikling.

---

³ Ivar Bjørklund 1999: "Den nasjonale integrasjon av det samiske reindriftssamfunn", i Ivar Bjørklund 1999 (red): *Norsk ressursforvaltning og samiske rettighetsforhold*, Ad Notam Gyldendal, Oslo.

⁴ Jens-Ivar Nergård 2006: *Den levende erfaring. En studie i samisk kunnskapstradisjon*. J.W. Cappelens Forlag AS, Oslo.

Dette forutsetter at samene har nødvendig grad av kapasitet til å delta som en likeverdig part på viktige beslutningsarenaer. I reindriftssammenheng er en av de viktigste arenaer de årlige reindrifftsforhandlingene. Hvert år forhandler Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) og staten ved Landbruks- og matdepartementet (LMD) om rammebevilgningene til reindrifta. Sametinget gir innspill til forhandlingene.

NRL er i dag den eneste organisasjonen for reindrifftsutøvere og har en moralsk og institusjonell forpliktelse til å ivareta reineiernes interesser på en god måte. Staten er folkerettslig forpliktet til å bidra med nok ressurser slik at NRL kan ivareta sin rolle på en så god måte som mulig. Dette forutsetter at NRL får et ressursmessig løft slik at de kan forhandle på så like vilkår som mulig med staten.

Reindrifta opplever til stadighet arealinngrep og endringer av arealmessige forutsetninger. I den forbindelse mener sametingsrådet det er nødvendig å rette opp den ressursmessige ubalansen mellom reindrifta og utbyggervirksomhetene. Det er nødvendig å sikre at reindrifta er kapasitetsmessig og ressursmessig i stand til å delta i behandlingen av arealsaker på en tilstrekkelig aktiv måte. Reinbeitedistriktene har gjennom reindrifftsloven fått i oppgave å ivareta reinbeiteressursene i distriktet. Sametingsrådet mener at distriktene må få tildelt tilstrekkelig med midler for å utføre disse oppgaver godt nok. Dette gjelder særlig den store mengden med arealsaker og oppfølgingen av reindrifftslovens krav om å utarbeide utfyllende bruksplaner.

Overordnet sett må det også vurderes hvordan Sametingets generelle rolle i forvaltningen av reindrifta skal være i fremtiden. Dette for å bidra til å øke den samiske kapasiteten i forvaltningen, i reindrifftsforhandlingene og i generelle spørsmål om reindrift. Dette er drøftet kort i kapittel 4.5

4. Hovedproblemstillinger

4.1. Familiebasert reindrift

Som nevnt i kapittel 2.1 vurderer sametingsrådet det som hensiktsmessig at den offentlige forvaltningen av reindrifta bedre tilpasses den tradisjonelle ressursforvaltningen. Et konkret tiltak i den forbindelse vil være å utvide reindrifftsavtalen til også å inkludere det arbeidet og den virksomheten som utføres av familien. Dette for at både barn, samboere, og ektefeller kan ta større del i det daglige arbeidet i reindrifta. Siidadoallu kan defineres som det direkte arbeidet med flokken som gjeting. Báikedoallu referer seg til de aktiviteter forbundet med arbeid i husholdssfæren som matproduksjon, duodji og barneoppdragelse. I en slik tilnærming må en også se på mulige løsninger og subsidieordninger som ivaretar tradisjonelle samiske slaktemetoder, duodji- og matproduksjon, samt opplæring. Subsidier av denne art vil effektivisere kunnskapsoverføringen i reindrifta som er avgjørende viktig for en fremtidig bærekraftig næring og kultur. Ved å åpne for en bred og kollektiv deltakelse i reindrifta vil man også lettere kunne rekruttere reindrifftsutøvere til næringen. Videre vil det være lettere å rekruttere kvinner. En stor del av den tradisjonelle kunnskapen i reindrifta besittes av kvinner. For å bevare og videreføre denne kunnskapen forutsettes deltakelse av barn og kvinner i reindrifta.

4.2. Arealforvaltning og miljø

I reindrifftsloven § 1 heter det at: Loven skal bidra til sikring av reindrifftsarealer i det samiske reinbeiteområdet som reindriffts viktigste ressursgrunnlag. Ansvar for sikring av arealene påhviler både innehaver av reindrifftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene.

For at dagens forvaltning skal oppfylle dette er det viktig at reindriffts arealer får et tilstrekkelig vern. Slik situasjonen er i dag er reindrifta utsatt for et sterkt samfunnsmessig press hva gjelder vindkraftverk, forsvars virksomhet, hyttebygging, bergverksindustri, mineralutvinning, rovvilt, reiselivsforetak i utmark, etc. Reindrifta må ha mulighet, og settes i stand til å delta i arealplanarbeid på et tidlig stadium og nyte godt av det rettsvern som ligger til grunn i dag. Dette for at reindrifta skal

ha en reel mulighet til å delta i forvaltningen av sine landområder. Det bør settes en høy terskel for når en slik rett skal kunne eksproprieres til fordel for andre samfunnsinteresser.

De fleste reinbeitedistriktene/siidaene/sijtene drives over flere kommuner/ fylker, og noen av disse har reinbeitene sine i to forskjellige land. Det bør også legges til rette for regional planlegging som ser reindriften i et helhetlig perspektiv. Det er positivt at det i den nye planlovgivningen oppmuntres til sterkere grad av regional samarbeid og at departementet faktisk kan pålegge kommuner til dette dersom forholdene tilsier det. Sametingsrådet mener at nasjonale planretningslinjer bør vurderes.

Sametingsrådet er positiv til en ny helhetlig og samlet lovgiving for forvaltning og bruk av mineralressursene. Men skal loven legge til rette for en samfunnsmessig forsvarlig utnyttelse av mineralressursene er det helt nødvendig at loven også på en helhetlig måte ivaretar samiske rettigheter og interesser. Nåværende lovforslag ivaretar ikke samiske rettigheter og interesser på en tilfredsstillende måte.

Lov om planlegging og byggesaksbehandling gir Sametinget rett til å fremme innsigelse til kommunale arealplanforslag. Sametinget kan fremme innsigelse i spørsmål av ”vesentlig betydning for samisk kultur og næringsutøving.” I oppfølgingen av arbeidet med Plan-og bygningsloven vil det være viktig for Sametinget å avgrense sitt innsigelsesinstitutt i forhold til reindriften innsigelsesinstitutt.

Reindrift som kultur og næring er i sin helhet tilpasset reinens betingelser. Reindriftsutøverne har kunnskap om alle forhold som får konsekvenser for reinen gjennom de forskjellige årstidene (jahkodagat). Reinens atferd og livsgrunnlag er i stor grad knyttet til beitesesongene, beiteforhold, vær og føreforhold. Det er viktig at dagens tradisjonelle driftsmønster opprettholdes da dette er tilpasset naturgitte betingelser og kunnskap om disse betingelsene. I mange reindriftsområder har tap av arealer, utbredelsen av rovviltarter og myndighetenes reguleringskrav samt tidsfrister for flytting, pramming, etc, ført til økt behov for motorisert ferdsel i utmark. Dette har igjen ført til økte driftsutgifter for reindriften og forringelse av miljøet. I noen områder har reindriften sett behov for gjerdeanlegg i utmark for å redusere motorisert ferdsel. Problemet er at disse gjerdene også forringer miljøet. Sametingsrådet mener det er nødvendig å finne løsninger som både ivaretar reindriften bruk og miljøet. Videre er det viktig å vektlegge at reindriften beiteressurser varierer etter vær-, føre- og vekstforhold. Det må derfor alltid tas høyde for at disse forholdene skaper begrensninger med hensyn til beitetilgangen. Klimaendringene vil kunne forsterke disse begrensningene, og man ser allerede i dag konturene av et mer variert og uforutsatt vær- og temperaturløse.

Sametingsrådet ser nødvendigheten av at myndighetene snarest mulig, og i samarbeid med Sametinget og reindriften, søker å finne løsninger som gjør næringen mindre sårbar for klimaendringene. Sametingsrådet mener det er avgjørende at reindriften samers tradisjonelle kunnskaper legges til grunn for eventuelle tiltak der målet er å redusere negative konsekvenser av klimaendringene.

4.2.1. Reintallstilpasningen

Reduksjon av antall rein er ett av statens påberopte virkemidler for å bedre beitesituasjonen i Finnmark. Sametingsrådet er enig i at et regulert reintall er avgjørende viktig for et godt arealvern. Men sametingsrådet er ikke fornøyd med hvordan tilpasningen av reintallet i noen områder er gjennomført så langt. Sametingsrådet stiller seg først og fremst kritisk til at prosessen i forkant av Stortingets vedtak om høyest reintall i Vest-Finnmark ikke inkluderte reindriftsutøverne i tilstrekkelig grad.

Ved beregning av beitenes bæreevne må reindriftsutøvernes kunnskap om rein og beiter vektlegges.. Reineierne vurderer kontinuerlig beitenes bæreevne og har flere forskjellige strategier for å balansere beitepresset deretter. Eksempelvis er siida-samarbeidet fleksibelt ved at reineierne ved hardt beitepress kan dele opp siida-flokken (eallu) i mindre enheter og flytter de gjenværende småflokkene (čora) til andre områder innenfor sesongbeitet. På denne måten balanserer reingjeterne beitenes bæreevne. Ved en slik beitebruk trenger nødvendigvis ikke statens beregninger å stemme med den

reelle bæreevnen på beitene. Den nye reindrifftsloven er i den forstand positiv da det nå er opp til distriktene å beregne reintallet innenfor distriktsgrensene. Forut for dette bør imidlertid alle distriktsinndelingsgrensene være på plass, da det ikke vil være mulig å beregne reintallet uten at reineierne vet hvilke landarealer de har til disposisjon.

Tidlig på 1900-tallet innførte myndighetene betegnelsen fellesbeiter for vår-/ høst- og vinterbeitene for flyttamene i Kautokeino og Karasjok. Dette var ikke i samsvar med samenes sedvanemessige bruk av vår-/høst-, og vinter områdene⁵. I dag er man i ferd med å dele inn disse områdene til de forskjellige distriktene/ siidaene slik at reintallet også kan komme på plass. Distriktsinndelingsprosessen støter på mange oppfordringer fordi de tradisjonelle grensedragningene er delvis brutt opp og bruken er endret med økt motorisert ferdsel, og endrede flokkstrukturer og flokkstørrelser. Sametingsrådet mener at forholdene må legges til rette for distriktenes/ siidaenes arbeid med å utarbeide bruksplaner jf reindrifftslovens krav, samt deres mulighet for å beskytte arealer mot ytterligere inngrep. Det er også viktig å få rettslige avgjørelser for områder der brukerrettighetene ikke er avklart, enten gjennom at Finnmarkskommisjonen gjennomfører disse prosessene eller at det settes ned en egen rettslig kommisjon som kan avklare de interne rettighetsforhold i reindriffta.

Flokkens struktur er et viktig forhold som må vurderes i en politikk for arealforvaltning og reintallstilpasning. Det er viktig at reineierne selv gis mulighet til å vurdere flokkstruktur og slakteuttak.

4.2.2. Rovvilt

Rovvilt hører naturlig inn i faunaen i det sirkumpolare området som også er reines kjerneområde. Sametinget savner imidlertid større kunnskap om de ulike rovdyr og rovviltbestandene i den statlige rovviltforvaltningen. Samene har fra gammelt av forvaltet rovviltbestandene med bakgrunn i dels et mytisk forhold og dels ut fra nødvendig behov for begrensninger av skadeomfanget. De samiske erfaringer og kunnskaper om rovvilt har i dag liten innflytelse på rovviltforvaltningen. Konsekvensene av en feilslått rovviltforvaltning har medført ubalanse i forhold til antall rovvilt og en bærekraftig reindriffts næring. Rådet mener at dersom det skulle være sterke indikasjoner på at en reindrifft må legges ned sin virksomhet pga for store rovvilttap, vil dette kunne være en krenkelse av folkerettslige prinsipper. Dette er utgangspunktet for sametingsrådets rovviltpolitikk.

Rovviltforvaltningsområdet i Norge er delt opp i åtte regioner hvorav alle regionene har egne rovviltnemnder bestående av fem medlemmer. Disse forvalter rovviltbestandene innenfor regionen og innenfor gitte rammer fra Stortinget. Sametinget oppnevner et av fem medlemmer i fem av disse regionene. Rådet mener at dette er en altfor svak samisk representasjon, og i tillegg bør det ikke legges føringer for Sametingets oppnevninger til disse nemndene slik det er i dag.

Sametingsrådet er oppmerksom på at det er flere utfordringer for reindriffts næringen enn det som ligger innenfor rovviltnemndenes ansvarsområde. Blant annet bør det fremforhandles nye bestandsmål for de forskjellige rovviltartene. Det har vist seg at selv om nemndene ved sin forvaltning av rovvilt får uttelling for uttakskvote av skadedyr, så endres ikke alltid tapsbildet seg for reindriffts næringen. Det er etter sametingsrådets vurderinger også viktig at det foreligger en riktig talloversikt over antall ynglinger av de forskjellige artene. Dersom disse tallene er langt lavere enn det reelle tallet på rovvilt får man et skjevt forhold mellom antall rovdyr og beitedyr. Videre er erstatningsordningene ikke gode nok så lenge dokumentasjonskravet ligger i bunnen for erstatningsutmålingene. Det er ikke akseptabelt at det er et stort gap mellom oppgitte tap og erstattet tap. For reindriffta er dette forståelig nok svært belastende både på grunn av tapene, men også fordi det sår tvil om reindrifftas omdømme.

---

⁵ Riksrevisjonen: Bærekraftig bruk av reinbeiteressursene i Finnmark

4.3. Norsk-svensk reinbeitekonvensjon

Forhandlingene om ny reinbeitekonvensjon er avsluttet. Underskrivelse av protokollen er (per 05.02.2009) imidlertid utsatt etter svenske myndigheters ønske og i påvente av EU-kommisjonens eventuelle merknader. Sametingsrådet imøteser oversendelse av konvensjonsutkastet og har forhåpninger om at en ny konvensjon kommer på plass og at denne sikrer reindriftnas interesser i begge landene.

4.4. Reiseliv

De samiske områdene er en del av et bilde som viser en stadig voksende nasjonal og global reiselivsnæring. Dette gir både muligheter for utvikling av samisk reindriftnas basert reiseliv samt trusler i form av arealinngrep i beiteområdene.

Reiseliv er en sentral del av Sametingets Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og samisk reiseliv. Gjennom dette programmet har Sametinget fått muligheten til å utvikle reiselivsnæringen i samiske områder på samiske premisser. Kombinasjonsnæringer med reiselivsaktiviteter og småskala matproduksjon er områder som prioriteres høyt.

Kombinasjon av duodji og reindrift er en vesentlig del av reiselivsnæringen i samiske områder. Sametinget fører sammen med duodjiorganisasjonene forhandlinger om en årlig næringsavtale der målet er å utvikle en næringsrettet duodji med økt lønnsomhet. Sametingsrådet vil fortsatt jobbe for å legge til rette for utvikling av reindriftnas basert reiseliv gjennom duodjiavtalen og verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner. I tillegg bør samarbeidet med andre regionale aktører styrkes, blant annet med Innovasjon Norges verdiskapingsprogram for reindrift. En reiselivssatsing på samiske premisser inkluderer en etisk forsvarlig formidling av samisk kultur. En samisk reiselivssatsing vil også bidra til å øke den generelle kunnskapen og kapasiteten i det samiske næringslivet.

4.5. Sametingets rolle i forvaltningen av reindriftnas næringen

I dag er Sametinget i liten grad en politisk premissleverandør i reindriftnas saker. Sametinget oppnevner et mindretall av medlemmene i reindriftnas styringsorganer og i VSP-rein styret. Videre oppnevner Sametinget ett av fem medlemmer i de regionale rovviltnevdene i områder med samiske næringsinteresser.

I forkant av reindriftnas forhandlingene fremmer Sametinget et innspill til avtalen overfor Landbruks- og matdepartementets politiske ledelse. Sametinget har observatørrolle under forhandlingene. Sametingsrådet ønsker større innflytelse på departementets tilbud til reindriftnas og på den endelige avtalen. Virkemidlene over reindriftnas avtalen er viktige rammevilkår og forutsetninger for reindriftnas utvikling. Dette anses som nødvendig for å sikre Sametingets rolle som konstruktiv reindriftnas politisk premissleverandør. Sametingsrådet mener at Sametinget og departementet skal konsultere i forbindelse med Sametingets årlige innspill til reindriftnas forhandlingen. Sametingsrådet mener at Sametingets rolle som observatør under forhandlingene ikke er tilstrekkelig.

Ved siste endring av reindriftnas loven av 1. juli 2007 fikk reindriftnas større innflytelse over sin interne organisering, men det gjenstår fortsatt tilstrekkelig lovhjælp for sikring av reindriftnas arealer. Sametingsrådet anser det som svært viktig at revideringen av ny reindriftnas lov, som nødvendigvis må komme etter at høringsrunden på Samerettsutvalgets arbeid er gjennomført, skjer i samsvar med folkeretten og den folkerettslige utviklingen. Sametingsrådet anser arbeidet med å få revidert reindriftnas loven slik at den er i tråd med samisk sedvane og rettstenkning som viktig for at reindriftnas som en samisk kulturbasert næring skal ha levedyktige vilkår i fremtiden.

Sametinget har i reindriftlovkonsultasjoner bedt om at det snarlig må nedsettes et utvalg bestående av departementer, NRL og Sametinget for å vurdere de folkerettslige, prinsipielle og praktiske sidene ved organiseringen av den fremtidige reindrifftsforvaltningen. Dette utvalget må evaluere dagens forvaltning av reindrifta og foreslå ny modell.

En ny modell må legge til grunn aksept for den betydning reindrifta har som en tradisjonell samisk næring og for ivaretagelse av samisk tradisjonell kunnskap og kultur. Likeså må det etableres aksept for at Sametinget på denne bakgrunn skal ha direkte innflytelse over reindriftspolitikken. Internasjonal folkerett og nyere urfolksrett må tillegges nødvendig imperativ betydning i denne sammenheng.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Egil Olli, saksordfører	
2	Marit Kirsten Anti Gaup	Per Andersen Bæhr
3	Jarle Jonassen	Sten Erling Jønsson
	Jarle Jonassen	
4	Kirsten Appfjell-Eira	Sten Erling Jønsson
		Jarle Jonassen
5	Willy Ørnebakk	
6	Isak Mathis O. Hætta	Sten Erling Jønsson
		Egil Olli
		Jarle Jonassen
	Isak Mathis O. Hætta	
7	Per Andersen Bæhr	
8	Aili Keskitalo	
9	Toril Bakken Käven	
10	Sten Erling Jønsson	
11	Kjersti Myrnes Balto	
12	Magnhild Mathisen	
13	Ann-Mari Thomassen	
14	Terje Tretnes	
15	Jarle Jonassen	
16	Sten Erling Jønsson	
17	Per Andersen Bæhr	
	Egil Olli	

Behandlingen av saken ble avsluttet 25.02.09 kl.17.05

Originalspråk: Norsk

Sak 07/09 Sametingets årsmelding 2008

Arkivsaknr.
08/5253

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	21.01.09	R 16/09
Plan- og finanskomiteen	10. – 12.02.09	
Sametingets plenum	24. – 27.02.09	07/09

Saken påbegynt 26.02.09 kl.09.00

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1			Sametingets rapport til ILO for perioden 2003 – 2008
2			Samarbeidsavtale med Finnmark fylkeskommune
3			Samarbeidsavtale med Nordland fylkeskommune
4			Samarbeidsavtale med Troms fylkeskommune
5			Aarijelsaemieh samarbeidsavtale

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget gir sin tilslutning til den fremlagte Sametingets årsmelding 2008.

1. Innledning

Sametingets årsmelding inkludert Sametingets regnskap for 2008, omhandler Sametingets politiske og forvaltningsmessige aktivitet i 2008.

Sametingets forvaltning av ulike tilskuddsordninger omtales delvis under kapitlene som omhandler det aktuelle fagområdet, og delvis under kommentarene til regnskapet.

I løpet av 2009 vil Sametinget foreta en revisjon av årsmeldingen, slik at det blir en tettere sammenheng mellom Sametingets budsjett og årsmelding.

2. Selvbestemmelse

Sametingets arbeid med selvbestemmelse har vært sentralt også i 2008, senest under sametingene i Finland, Norge og Sveriges parlamentarikerkonferanse i Roavvenjárga/Rovaniemi i oktober. Konferansen endte i et sluttokument, hvor følgende sies om selvbestemmelse:

”Samene som folk har i kraft av retten til selvbestemmelse i henhold til FN konvensjonene av 1966 artikkel 1 rett til å bestemme sin politiske stilling, fremme sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling og råde over sine egne naturrikdommer og forekomster, og under ingen omstendighet bli fratatt retten til de ressurser som er nødvendig for sitt eget eksistensgrunnlag.”

Sametinget fremholder at det er fortolkningen av ordlyden i FN konvensjonenes artikkel 1 som danner det rettslige utgangspunkt og rammeverk rundt det materielle innholdet i selvbestemmelsesretten, slik det også er formulert i urfolkserklæringen og forslaget til nordisk samekonvensjon. Det materielle innholdet i selvbestemmelsesretten må i praksis utformes som et resultat av en gradvis og dynamisk internasjonal fortolkning av disse folkerettsinstrumentene. Når de nordiske statene har uttrykt at samene har rett til selvbestemmelse er det klare forventninger om at denne retten vurderes og konkretiseres i nasjonale lovprosesser, der konsultasjoner og forhandlinger er nødvendig.

3. Samefolkets fond

Sametinget vedtok i 2007 å ta i bruk avkastningen av Samefolkets fond. Fondets formål er å yte tilskudd eller bidrag til tiltak som styrker og bidrar til revitalisering av samisk språk og kultur.

Sametinget i plenum er fondsstyre for Samefolkets fond og fastsetter i eget vedtak prioriteringer og satsingsområder for bruken av fondet ved starten av hver valgperiode. Vedtaket gjelder for valgperioden såfremt Sametinget selv ikke bestemmer noe annet. I sitt årlige budsjettvedtak fastsetter Sametinget bruken av den årlige avkastningen med grunnlag i vedtak om prioriteringer og satsingsområder for valgperioden.

Sametinget har for inneværende valgperiode vedtatt følgende prioriteringer og satsingsområder:

1. Språkprogrammer

Målet er å bidra til flere aktive språkbrukere. Satsingen på språk og språkrøktarbeid skal foregå både i områder der samisk språk står svakt og der språkets posisjon er sterkere. Arbeidet omfatter både barn og voksne.

2. Tradisjonell kunnskap

Målet er at tradisjonell kunnskap skal være levende kunnskap blant samene. Prosjekter som omfatter dokumentasjon av samisk tradisjonskunnskap prioriteres. Prosjekter kan omfatte kunnskap innenfor samfunnets organisering, næringer, ressursutnyttelse og naturforståelse, miljø- og naturforhold, historiske sagn og fortellinger, joik og musikktradisjoner og duodji.

3. Litteratur

Målet er større tilfang av samiskspråklig litteratur. I perioden vil utgivelser av allerede ferdigstilte manus prioriteres.

Prosjektene omtales under fagkapitlene lenger bak i årsmeldinga.

4. Ny valgordning og forberedelser til valg 2009

Sametinget vedtok i 2007 ny valgordning for valg til Sametinget. Sameloven ble revidert i henhold til dette i 2008, og forskrift om valg til Sametinget i 2009. Forskriftsarbeidet er et samarbeid mellom Sametinget, Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Kommunal- og regionaldepartementet (KRD). Sametingets utkast til lov og forskrift har blitt lagt avgjørende vekt på i dette arbeidet.

Omleggingen til en ny valgordning innebærer blant annet at en går fra 13 til 7 valgkretser, og fra 43 til 39 representanter. Hensikten med omleggingen er først og fremst å få økt proporsjonalitet mellom avgitte stemmer og representantene valgt inn på Sametinget, samt å sikre at valgoppgjøret går raskere.

Det er viktig at både kvinner og menn får lik mulighet til politisk virksomhet. Sametinget har, på samme måte som til valget i 2005, vedtatt et krav om kjønnsrepresentasjon på lister til sametingsvalget. Dette betyr at listeforslag som skal kunne godkjennes til sametingsvalget i 2009, må tilfredsstillende krav om minst 40 prosent representasjon av hvert kjønn.

Sametingets valgnemnd for valget 2009 er oppnevnt av Sametinget. Valgnemnda som består av fem medlemmer med varamedlemmer, er ansvarlig for forberedelse og avvikling av sametingsvalget.

5. Likestilling

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget arbeider derfor for å fremme likestilling og likeverd uavhengig av kjønn, etnisitet og seksuell legning. Likestilling berører alle samfunnsområder og skal være en integrert del av Sametingets arbeid.

I 2008 vedtok Sametinget sin handlingsplan for likestilling 2009-2013. Handlingsplanen fokuserer på tre innsatsområder: Likestilling mellom kjønnene, toleranse for ulike seksuelle legninger og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Innenfor innsatsområdene er det vedtatt mål, strategier og tiltak. Størst fokus er det på kjønnslikestilling. Noen av tiltakene krever et systematisk og langsiktig holdningsarbeid. Sametinget kan på noen områder selv ta ansvaret for gjennomføringen, mens det på andre områder kreves innsats av andre ansvarlige myndigheter.

Arbeid med likestilling krevet en stor bevissthet om temaet. Sametinget har derfor i 2008 satt i gang opplæring av sine ansatte om integrering av kjønnsperspektivet i saksbehandlingen.

Sametingsrådet har tildelt midler over tilskuddsordningen likestillingstiltak i Sametingets budsjett. Sametingsrådet valgte å prioritere arbeidet med likestilling på tvers av seksuelle legninger for å sette søkelys på holdningene til andre legninger enn heterofili i samiske samfunn. Sametinget har hatt god dialog med nettverk for homofile og lesbiske samer i deres arbeid med prosjektene de har fått tilskudd til. Det er gledelig å se at de har vært synlige på samiske festivaler og fått positive medieoppslag i etterkant.

6. Samisk statistikk

6.1 Produksjon av samiskrelatert statistikk

Produksjon av samiskrelatert statistikk har vært drevet som et prosjekt siden 2003 i samarbeid med Sámi allaskuvla/samisk høyskole. Statistisk sentralbyrå (SSB) har stått for statistikkproduksjonen. Prosjektet har vært finansiert av Sametinget og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Som et resultat av prosjektet er det utgitt samisk statistisk årbok i 2006 og 2008. SSB har publisert en egen temaside om samiskrelatert statistikk (www.ssb.no/samer).

Prosjektet ble avsluttet i 2008, og Sametinget arbeider nå for at produksjonen av samiskrelatert statistikk institusjonaliseres og blir en fast etablert virksomhet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har signalisert at det vil bli gitt midler til produksjon av neste utgave av samisk statistisk årbok som planlegges utgitt i februar 2010. Fra Sametingets side er det viktig at produksjonen av samiskrelatert statistikk blir en permanent ordning, og at dette skjer i samarbeid med aktuelle samiske fagmiljøer.

6.2 Faglig analysegruppe

Faglig analysegruppe for utviklingstrekk i det samiske samfunnet skal årlig fremlegge en rapport med oversikt over og analyse av situasjon og utviklingstrekk i det samiske samfunnet. Gruppen la fram sin første rapport 13.11.08. Analysegruppens arbeid kan gi et nyttig grunnlag for budsjettprosesser, konsultasjoner og utvikling av ulike tiltak. Analysegruppen kan i tillegg til sin årlige rapport, peke på manglende kilde- og kunnskapsgrunnlag og behov for utvikling av statistikk.

Fra gruppens side understrekes det at rapporten er et første steg i et større utviklingsarbeid. Fra Sametingets side vil det være behov for ressurser til å følge opp analysegruppens anbefalinger.

7. Det samiske samarbeidet

7.1 Samisk parlamentarisk råd (SPR)

Samisk parlamentarisk råd er et parlamentarisk samarbeidsorgan mellom sametingene i Finland, Norge og Sverige. Samene fra Russland er permanente deltakere i rådet. Samisk parlamentarisk råd skal ivareta samenes interesser på tvers av landegrensene og er den samiske stemmen internasjonalt.

Sametinget i Norge har hatt ledervervet fra mars 2007 til oktober 2008. Det er avholdt et plenumsmøte i Roavvenjárga/Rovaniemi i oktober 2008. Fra og med 29.10.08 har Sametinget i Sverige ledelsen i Samisk parlamentarisk råd for en periode på 16 måneder. I 2008 har SPR blant annet prioritert arbeidet med Nordisk samekonvensjon og ny organisering av samisk språkarbeid innenfor sametingenes ansvarsområder. I inneværende periode prioriterer SPR blant annet samisk språk, opplæring/utdanning, ungdomssaker, samisk universitet, nordisk samekonvensjon, ressurs utnyttning og miljø, internasjonalt engasjement og likestilling.

7.2 Sameparlamentarikerkonferansen 2008

Samisk parlamentarisk råd avholder hvert tredje år en parlamentarikerkonferanse for representantene i sametingene i Finland, Norge og Sverige med deltakelse fra representanter for samene i Russland. I oktober ble den andre parlamentarikerkonferansen arrangert i Roavvenjárga/Rovaniemi. Parlamentarikerkonferansen bidrar til å vise omverdenen at det samiske folk har en felles kultur og historie, et fellesskap som strekker seg over nasjonalstatenes grenser. Konferansen er en viktig arena der samiske politikere møtes for å drøfte felles utfordringer.

Hovedtemaene på parlamentarikerkonferansen var tradisjonell kunnskap, samisk språk og barn og unge. Selvbestemmelse er en fellesnevner for disse teamene. Statene må søke samenes frie og forhåndsinformerte samtykke i alle tiltak som berører det samiske folk. I tillegg er det viktig at man får til ordninger som sikrer sametingene en rolle i arbeidet med budsjett og finansiering av samiske formål. Dette inkluderer også rammer for realisering av sametingenes egne prioriteringer.

En nordisk samekonvensjon er av stor betydning for den samiske samfunnsutviklingen. Konferansen utrykte bekymring for at det i den senere tid har oppstått usikkerhet om hvorvidt arbeidet med planlegging av den videre prosessen rundt konvensjonen skal følges opp. Konferansedeltakerne oppfordret nasjonalstatene og sametingene om at det gjøres et krafttak for å få prosessen på rett kjørl.

Ved parlamentarikerkonferansen i 2005 ble Jokkmokkerklæringen om felles samiske rettigheter og ambisjoner vedtatt. Årets konferanse endte også opp i et sluttdokument der Jokkmokkerklæringen ligger til grunn.

7.3 Årlig møte mellom sameministrene og sametingspresidentene

Ministrene med ansvar for samiske saker og sametingspresidentene har avholdt sitt årlige møte i Helsinki i november. Viktige og sentrale emner som nordisk samekonvensjon, nordisk-samisk barneombudssamarbeid og grenseoverskridende samarbeid ble behandlet på møtet. Den nordiske samiske språkprisen Gollegiella, ble delt ut i forbindelse med møtet. Mottakere av årets pris er Henrik Barruk och föreningen Sámi Siida rs.

7.4 Interreg IV A Nord og delprogram Interreg IV A Sápmi

I det nye Interregprogrammet for programperioden 2007-2013, har Sametinget gått inn for videreføring av samisk programdeltakelse. Med erfaring fra tidligere deltakelse vurderes Interreg å være en viktig del av norsk regionalpolitikk, særlig i forhold til det grenseoverskridende samarbeidet i Sápmi. Interreg IV A Sápmi skal dekke hele det samiske bosettingsområdet som et eget delprogram innenfor Interreg IV A Nord. Det er opprettet en egen beslutningsgruppe (styringskomité) for det samiske programmet med 2 representanter hver fra Finland, Sverige og Norge. Beslutningsgruppens oppgave er å gi innstillinger til prosjekter, delta i gjennomføring og oppfølging av programmet.

Sametinget er også representert med 2 av i alt 30 medlemmer i overvåkningskomiteen for hele programmet Interreg IV A Nord, hvor 10 medlemmer velges fra hvert av de forannevnte landene. Overvåkningskomiteen har et overordnet ansvar for å påse at programmet gjennomføres i tråd med de nedfelte rammer og mål for de ulike tiltaksområdene i programmet.

Troms fylkeskommune i samarbeid med Nord-Trøndelag fylkeskommune skal ivareta sekretariatsfunksjonen for Interreg IV A Sapmi på norsk side. Fylkeskommunene forvalter de norske statlige midlene avsatt i det samiske programmet. Hovedsekretariatet for det samiske programmet utøves fra Sametinget i Kiruna. Sametinget skal ha en rådgivende funksjon overfor fylkeskommunene hva gjelder prosjektsøknader som tas opp til behandling i den samiske beslutningsgruppen.

8. Regionalpolitikk

8.1 Samarbeidsavtaler

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark fylkeskommuner. Målet med samarbeidsavtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv, og å sikre stabile og forutsigbare rammebetingelser for disse. Både fylkeskommunene og Sametinget er forpliktet til å følge opp avtalene. Det rapporteres årlig til fylkestingene og Sametinget over aktivitet og utvikling. Grunnlaget for utarbeidelsen av rapportene legges i årlige møter på politisk nivå med de aktuelle fylkeskommunene. Rapportene er lagt ved årsmeldingen.

Samarbeidsavtalene revideres og oppdateres jevnlig. Revidert samarbeidsavtale mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune er vedtatt i 2008. Den reviderte avtalen videreutvikler den brede satsingen innen samisk kultur, der også samiske kultursentra gis nye utviklingsmuligheter. Avtalen er utvidet med nye artikler om bærekraftig utvikling, Finnmarkseiendommen, arealforvaltning og folkehelse.

Samarbeidsavtalen mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget forutsetter utarbeidelse av en felles plan for vern og forvaltning av kulturminner og kulturmiljø i fylket. Det er enighet om planform og rammer for arbeidet med planen.

Sametinget arbeider for å videreutvikle samarbeidsavtalenes innhold, og å utvide det geografiske virkeområde. Sametinget har derfor i 2008 tatt initiativ til innledende samtaler om et slikt samarbeid med Oslo kommune. Sametinget har også tatt initiativ til en samarbeidsavtale med Oppland fylkeskommune om kulturminnevern.

Det vises for øvrig til kapittel 15.5 om forlengelsen av samarbeidsavtalen mellom Troms fylkeskommune og Sametinget.

Sametinget og Innovasjon Norge har i 2008 utformet en samarbeidsavtale mellom partene. Formålet med denne avtalen er at distriktsutviklingssystemet, representert ved Innovasjon Norge og Sametinget, skal samarbeide om næringsutvikling i samiske områder i landet. Avtalen vil bli undertegnet i februar 2009.

8.2 Kommuneøkonomi

Sametinget har avgitt en overordnet og generell uttalelse til Sørheimutvalgets arbeid om inntektssystemet for kommunene.

I Regjeringens arbeid med å vurdere ulike ordninger for kommunenes inntektssystem er det særdeles viktig at hensynet til samisk språk, kultur og samfunnsutvikling ivaretas. Dette er et nasjonalt ansvar, og Sametinget mener derfor det er nødvendig at departementet i den videre oppfølgingen av saken tar spesielt hensyn til samiske forhold. Sametinget viser til at inntektssystemets beregningskriterier ikke

innehar noen parametre som ivaretar disse forhold. En gjennomgang av utvalgets arbeid viser at dette heller ikke er vurdert eller tatt hensyn til her. Sametinget har etterlyst en slik vurdering og understreker at dette må gjøres før nye ordninger innføres.

8.3 Forvaltningsreformen

Sametinget har i 2008 hatt konsultasjoner med Regjeringen om Ot.prp. nr. 10 (2008-2009) Om lov om endringer i forvaltningslovgivningen mv. (gjennomføring av forvaltningsreformen). Sametinget har vært særlig opptatt av at oppgaveoverføringene ikke må svekke innflytelsen Sametinget har på de ulike saksområdene. Sametinget har lagt til grunn at konsultasjonsplikten skal medfølge i lovs form der det overføres myndighet som er av betydning for samiske interesser, til regionalt og/eller fylkeskommunalt nivå. Partene kom ikke til enighet om dette i konsultasjonsprosessen. Likevel framgår det av teksten i kapittel 2.8 i Ot.prp. nr. 10:

”Det kan virke klargjørende å regelfeste et generelt prinsipp om en konsultasjonsplikt for offentlige myndigheter. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil behandle arbeidsgruppens forslag om lovfesting av konsultasjonsplikten i sammenheng med Samerettsutvalgets forslag om en ny lov om saksbehandling og konsultasjoner. Spørsmålet om en eventuell lovfesting av konsultasjonsplikten både for statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter vil da bli vurdert i sammenheng.

Det vil også bli arbeidet med midlertidige modeller for konsultasjoner mellom fylkeskommunene og Sametinget i påvente av eventuell lovregulering. Både Sametinget og representanter for fylkeskommunene vil være naturlige samarbeidspartnere i dette arbeidet.”

I tillegg til overstående er det konsultert på følgende konkrete områder: 1. marin sektor: Sametinget har understreket at en endelig tilslutning til overføring av myndighet når det gjelder kongekrabbeforvaltning og akvakultur, bare kan gis når det foreligger et proposisjonsforslag på bakgrunn av Kystfiskeutvalgets utredning som gjelder hele det sjøsamiske området. 2. utdanning: Sametinget kan oppnevne 2 av de 4 eksterne styremedlemmer til Sámi allaskuvla, Sametinget er positiv til dette. Sametinget er videre positiv til Regjeringens forslag om at det opprettes regionale forskningsfond. Sametingets syn er at det også må etableres et samisk forskningsfond, for å sikre Sametinget reell innflytelse og bestemmelsesrett på forskning av betydning for utvikling av samiske samfunn. Partene har ikke kommet til enighet om dette. 3. når det gjelder Innovasjon Norge har Sametinget foreslått at Sametinget enten går inn som deleier i Innovasjon Norge eller at det lovfestes en rett for Sametinget til å oppnevne en av styrerepresentantene. Sametingets syn er ikke tatt til følge.

Sametinget har i sitt vedtak bemerket at konsultasjonene vedrørende forvaltningsreformen kom svært sent i gang, noe som er utilfredsstillende både for prosessen og for hvor reelle konsultasjonene kan bli.

9. Internasjonal politikk

9.1 Nordområdene

Urfolkene i nord skal ha en sterk posisjon og rolle i utviklingen av egen situasjon. Det er derfor viktig med jevnlig kontakt og dialog om nordområdespørsmål mellom Sametinget og statlige myndigheter.

Nordområdene er rike på naturressurser og Sametinget er i den forbindelse opptatt av en bærekraftig utvikling. En av de største utfordringene for urfolk i nordområdene er å bevare tradisjonelle næringsveier og kultur, samtidig som enorme utvinninger av naturressurser finner sted.

Sametingspresidenten deltok sammen med blant annet Norges utenriksminister Jonas Gahr Støre, da representanter for urfolk i Barentsregionen møttes i Kirkenes i juni for å diskutere felles utfordringer og videre samarbeid over grensene. Her var det enighet om at den kanskje største utfordringen for urfolk i regionen er ressursutvinning.

Urfolkskontoret i Lujávri/Lovozero er svært viktig for å bidra til å bedre samarbeidet med og for urfolk på russisk side, og for å videreutvikle Barentssamarbeidet. Sametinget, som eneste aktør, bevilger derfor årlig støtte til drift av urfolkskontoret.

Ved utenriksministermøtet i Roavvenjárga/Rovaniemi i november 2007 ble det bestemt å opprette et internasjonalt Barentssekretariat i Kirkenes. Sekretariatet ble opprettet i januar 2008 og får status som internasjonal organisasjon. Det skal i løpet av vårparten 2009 ansettes en urfolksrådgiver ved sekretariatet som skal ha som oppgave blant annet å koordinere den internasjonale urfolksdimensjonen i samarbeidet. Sametinget vil finansiere deler av denne stillingen.

Sameforeningene på Kola har i lengre tid ønsket å opprette et eget sameting. De regionale russiske myndigheter la høsten 2008 ned samarbeidsorganet som ble etablert i april 2006 for å styrke dialogen mellom myndighetene og samene. Med de regionale myndigheters aksept og medvirking, ble det besluttet å gjennomføre en kongress med følgende tema: Organisering av det framtidige samarbeidet mellom de samiske organer og de offentlige myndigheter. Kongressen ble gjennomført i desember 2008. Det møtte 75 delegater utpekt av de samiske organisasjoner og absjinaer. De nordiske sametingene deltok som innbudte gjester.

9.2 Arktisk samarbeid

Arktisk råd er det eneste samarbeidsforum i nord som favner alle åtte arktiske land, og urfolk har status som faste deltakere. De grenseoverskridende utfordringer som klima, miljø og bærekraftig utvikling utgjør plattformen i samarbeidet. Sametinget har fulgt opp det norske formannskapet i Arktisk råd gjennom deltakelse i Norges delegasjoner på embetsnivåmøtene. I 2008 har det vært Senior Arctic Officials (SAO) møter i Svolvær og Kautokeino.

Det arktiske samarbeidet omfatter også samarbeid mellom de parlamentariske forsamlingene i de arktiske statene. Samisk Parlamentarisk Råd deltok på den 8. parlamentarikerkonferansen for arktisk samarbeid i Fairbanks, USA, i august 2008. Problemstillinger som tilpasning til klimaendringer, utvikling av landlege energiresurser og arktisk helsepolitikk ble drøftet. Samisk Parlamentarisk Råd har også fulgt arbeidet i den arktiske parlamentariske komité (SCPAR).

9.3 De Forente Nasjoner (FN)

FNs permanente forum for urfolk avholdt sin 7. sesjon i mai i New York. Spesialtemaet for årets sesjon var klimaendringer, biokulturelt mangfold og levemåter, i tillegg til forumets faste dagsorden; økonomisk og sosial utvikling, miljø, helse, utdanning kultur og menneskerettigheter. På vegne av Samisk Parlamentarisk Råd holdt president Egil Olli et innlegg hvor det ble uttrykt bekymring for hvordan klimaendringer påvirker miljøet og endrer livsvilkårene for urfolk i nord gjennom endrede betingelser for tradisjonelle levemåter og kultur. Det ble understreket et sterkt behov for urfolksdeltakelse under de forestående forhandlingene om miljøforpliktelsene under Kyotoprotokollen som skal fastsettes på klimatoppmøtet i København i 2009. Viktigheten omkring en aktiv oppfølging av FNs erklæring om urfolks rettigheter ble også understreket.

Gjennom Samisk parlamentarisk råd (SPR) var Sametinget med på å fremme professor James Anayas kandidatur som FNs spesialrapportør om urfolks rettigheter og fundamentale friheter. SPR fremmet også John Bernhard Henriksens kandidatur som medlem i FNs menneskerettighetsråds ekspertmekanisme for urfolksrettigheter. Henriksen ble på ekspertmekanismens første møte i oktober 2008 valgt som dette organets første leder. Sametinget har merket seg støtten Utenriksdepartementet, spesielt gjennom delegasjonen i Genève, har ytt i disse prosessene.

Sametinget har deltatt i Norges delegasjon på det niende partsmøtet under konvensjonen om biologisk mangfold i mai 2008 i Bonn, Tyskland. Sametinget prioriterte særskilt temaet om genressurser. Det ble oppnådd enighet som ivaretar urfolksperspektivet i prosessen, og hva som er grunnlaget for de framtidige forhandlingene fram mot det neste partsmøtet i 2010. Urfolksdeltakelse i

prosessen er anerkjent, og det legges opp til omfattende forhandlinger omkring urfolks tradisjonelle kunnskaper som er forbundet med genetiske ressurser.

9.4 ILO-konvensjon nr. 169 – rapportering til ILOs ekspertkomité

Sametinget behandlet i mai sin rapport til ILO. I 1994 ble ILO informert om en avtale mellom Sametinget og den norske regjering, som førte til at både Sametinget og Regjeringen leverte egne rapporter, noe som belyste meningsforskjellene når det gjelder anvendelsen av ILO-konvensjon nr. 169 i Norge.

Den forrige rapporten fra Sametinget i 2003 var i sin helhet viet Regjeringens forslag til finnmarkslov. Etter forrige statsrapportering hadde ILOs ekspertkomité en rekke merknader til den forrige regjeringens opprinnelige forslag til finnmarkslov. Sametinget har derfor i denne rapporten gitt en kort oversikt over de viktigste endringer som ble gjort i lovforslaget før det ble vedtatt. Sametinget har også knyttet noen kommentarer til de forutsetninger og forventninger som ble stilt av Sametinget i vedtaket i 2005 der vi sluttet oss til det reviderte finnmarkslovsforslaget, og til hvilken oppfølging disse så langt har fått av norske myndigheter.

På flere områder har norske myndigheter og Sametinget en ulik fortolkning av bestemmelser i ILO-konvensjon nr. 169 både når det gjelder rekkevidde og materielt innhold. Sametinget har derfor fokusert på bestemmelsene i landrettighetskapitlet da særlig på artiklene 13 til 15. Avslutningsvis har Sametinget knyttet noen kommentarer til inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169 i Norge.

Rapporten i sin helhet er vedlagt denne årsmelding.

9.5 Sametingets internasjonale engasjement

Sametingets deltakelse i det internasjonale arbeidet som vedrører urfolk i ulike sammenhenger som FN, EU, Arktisk råd og Barentssamarbeidet, prioriteres strengt på grunn av begrensede resurser. Samtidig framkommer det stadig forventninger fra ulike hold, også statlige, om Sametingets deltakelse og engasjement på den internasjonale arena.

Sametinget har i 2008 mottatt kr 650 000 fra Utenriksdepartementet i prosjektstøtte til Sametingets internasjonale arbeid. Det omsøkte beløpet var på 3 millioner kroner. Sametinget må årlig søke om midler fra Utenriksdepartementet til sitt internasjonale arbeid. Dette gir liten forutsigbarhet og er ikke en tilfredsstillende ordning for tildeling av midler. Sametinget har i flere år forsøkt å få til en årlig tildeling over post 50 på statsbudsjettet, i likhet med tildelingene fra øvrige departementer.

10. Areal- og miljøpolitikk

10.1 Arealforvaltning

Tradisjonelle samiske næringsformer forutsetter bruk av store arealer. Miljø- og ressurslovgivningen styrer i stor grad utnyttelsen av arealene. På bakgrunn av det er Sametinget tilfreds med å ha fått gjennomslag for at samiske interesser er sikret i plandelen i den nye plan- og bygningsloven. Et av formålene i loven er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringer og samfunnsliv.

Ny plan og bygningslov gir Sametinget innsigelse i saker som er av "vesentlig betydning for samisk kultur og næringsutøvelse". Innsigelsesretten vil gjelde i hele det samiske bosetningsområdet. Retningslinjene som Sametinget utarbeidet til § 4 i finnmarksloven vil kunne gjelde ved innsigelser til planer i Finnmark. Det kan være aktuelt å utarbeide statlige retningslinjer for sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur. Sametinget har utarbeidet skisse til retningslinjer, og disse vil legges til grunn ved konsultasjoner med departementet.

Realiseringen av Sametingets nye ansvar i arealforvaltningen betinger styrket saksbehandlingskapasitet.

10.2 Naturmangfoldloven

Sametingets plenum har gitt samtykke til ny naturmangfoldlov.

Sametinget har gjennom konsultasjoner fått gjennomslag for flere sentrale spørsmål i den nye loven. Det er oppnådd enighet om å synliggjøre forholdet til samisk kultur i formålsbestemmelsen og en vektleggingsbestemmelse knyttet til naturgrunnlaget for samisk kultur i naturmangfoldloven. Det er også kommet inn helt nye regler om genetisk materiale, herunder regler om fordeling av fordeler fra slikt materiale. På de områdene der Sametinget ikke har fått inn bestemmelser, som en primært har ønsket, er det innarbeidet gode merknader til lovbestemmelsene. Der det ikke er oppnådd full enighet framkommer Sametingets standpunkter i lovframlegget. Dette gjelder lovbestemmelser om forholdet til folkeretten, konsultasjonsbestemmelsen og forvaltningsmyndighet for vernede områder. Det er enighet om at konsultasjonsavtalen mellom Regjeringen og Sametinget gjelder for vedtak i medhold av loven som berører samiske interesser direkte. Av særmerknaden til bestemmelsen om forvaltningsmyndighet framkommer det at det kan oppnevnes forvaltningsorganer for verneområder hvor samiske interesser er representert.

Sametinget vil framheve den gode konsultasjonsprosessen som har vært med Miljøverndepartementet. Departementet har vist evne og vilje til å gi Sametinget fullstendig innsyn i utkast til lovbestemmelser og merknader i konsultasjonsprosessen.

10.3 Mineralloven

Sametingets plenum ga ikke samtykke til ny minerallov. Dette innebærer at Sametinget heller ikke kan gi sin tilslutning til de aktiviteter lovforslaget søker å regulere.

Sametinget konstaterte at lovutkastet ikke oppfyller statens folkerettslige forpliktelser overfor samene. Loven legger opp til en forskjellsbehandling av samers rettigheter i og utenfor Finnmark hva gjelder høring, vektlegging av samiske hensyn og samers rett til del av nytteverdi ved eventuell utvinning. Loven sikrer heller ikke samenes rett til konsultasjoner ved beslutninger om tiltak som undersøkelsesrett, prøvedrift og utvinningsrett etter mineraler staten hevder eiendomsrett til.

Sametinget understreket at arbeidet med en minerallov har pågått i over to tiår, og at forholdet til samiske rettigheter og interesser har vært utredet med forslag til løsninger både i NOU 1996:11 Forslag til minerallov og i NOU 1997:4 Naturgrunnlaget for samisk kultur. I Ot.prp. nr. 35 (1998-99) mineralloven, som ble trukket tilbake i Ot.meld. nr. 1 (1999-2000), var det også fremmet lovforslag med vedlagt utkast til forskrift som søkte å ivareta hensynet til samisk kultur i hele det tradisjonelle samiske området. Videre har departementet hatt god tid og full anledning til å samordne høringen av NOU 2007:13 Den nye sameretten med lovarbeidet slik det framkommer i Justisdepartementets høringsbrev for denne utredningen. Med bakgrunn i den tiden som har gått med i arbeidet for ny minerallov, framstår det som lite troverdig at en ikke kan ivareta rettighetene og interessene til samene i hele det tradisjonelle samiske området ved forslag til en minerallov.

Konsultasjonene med Nærings- og handelsdepartementet har vært krevende. Departementet har ikke gitt noen politiske og faglige begrunnelser på hvorfor Sametingets vurderinger og forslag ikke har kunnet bli imøtekommet. Før konsultasjonene med Sametinget, ga Regjeringen uttrykk for at den hadde avklart sitt syn på hvordan samiske rettigheter og interesser skulle behandles i loven. Dette vanskeliggjorde konsultasjonene.

I vedtaket i saken ba Sametinget om at Regjeringen gjenåpner konsultasjonene og søker å finne fram til omforente løsninger i samråd med Sametinget.

10.4 Verneplaner

I verneplanarbeidet ønsker Sametinget å være med å legge premissene for verneplanene, samt sikre samisk deltakelse i prosessene. Som et ledd i dette har Sametinget gjennomført en rekke konsultasjoner med Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmennene i henhold til retningslinjene for verneplanarbeid etter naturvernloven i samiske områder.

Sametinget har med forbehold gitt samtykke til verneplan for Sylan landskapsvernområde og Sankkjølen naturreservat i Sør-Trøndelag til Miljøverndepartementet. Sametinget og Miljøverndepartementet ble enige om formuleringer knyttet til verneforskriften til frivillig vern av 12 skogsområder. To av disse naturreservatene ligger i samiske områder, Strengivatnet i Brønnøy i Nordland og Murudalen i Bjugn i Sør-Trøndelag. Sametinget har gitt sitt samtykke til verneplan for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvern og fire tilhørende naturreservater i Røros og Tydal kommuner i Sør-Trøndelag. Sametinget er tilfreds med det gjennomslaget som er oppnådd både med tanke på verneformål og andre bestemmelser i verneforskrifter hvor det har vært gjennomført konsultasjoner.

De siste års omfattende vernearbeid i samiske områder har skapt uro og misnøye i mange samiske lokalsamfunn. Sametinget mener det må foretas konkrete vurderinger av vernebehovet i hvert enkelt tilfelle ut fra aktuelle verneverdier og mulighetene for fortsatt tradisjonell samisk utmarksbruk og næringsutøvelse. Videre må forvaltningsmyndigheten for verneområder legges til egne forvaltningsstyrer med betydelig samisk deltakelse. I vurderingen av vern og ved eventuelt vedtak om vern er det svært viktig at den samiske historiske tilstedeværelsen og bruken dokumenteres og formidles. Sametinget har merket seg at Regjeringen har bevilget 30 mill. kroner over fem år til et felles utviklingsfond for hvor Trillemarka naturreservat er opprettet. Sametinget ser det som naturlig at slike utviklingsmidler også blir stilt til rådighet ved vern i samiske områder.

10.5 Nasjonal plan for marine beskyttede områder

Sametinget og Miljøverndepartementet har avholdt konsultasjonsmøter om nasjonal plan for marine beskyttede områder. Med unntak av planer for marint vern i Tysfjorden godtok Sametinget at det meldes oppstart av verneplanarbeid dersom arbeidsutvalg etableres. I Tysfjorden må imidlertid forslag til marint vern behandles i sammenheng med forslaget til nasjonalpark i Tysfjord-Hellemo. Miljøverndepartementet har tidligere orientert Sametinget om at de vil avvente Samerettsutvalget før de tar stilling til videreføring av arbeidet med bruk og vern i Tysfjord-Hellemo.

10.6 Lakseforvaltning i Tana

Sametinget og Miljøverndepartementet har gjennom konsultasjoner blitt enige om mandat og sammensetning for et Tanautvalg som skal utrede muligheten for lokal forvaltning av Tanavassdraget.

Den nye fiskeforvaltningen skal være lokal og rettighetsbasert. De særskilte rettighetene er dels nedfelt i lov, blant annet tanaloven, og følger dels av alders tids bruk og lokale sedvaner.

Utvalget arbeider med oppfølging av finnmarkslovens kapittel 4 som omhandler Tanavassdraget. Utvalget skal komme med forslag til hvordan det nye forvaltningsorganet skal organiseres, komme med forslag til revidering av eksisterende lov- og regelverk og foreslå mulige endringer i overenskomsten med Finland.

Sametinget har oppnevnt en representant fra Sametingets administrasjon til Tanautvalget. I utvalget sitter ellers Miljøverndepartementet, Tana og Karasjok kommuner, Laksebreveierforeningen, Tanavassdragets fiskeforening og Norges jeger- og fiskeforbund.

10.7 Klimaendringer

Sametinget har i løpet av 2008 deltatt i ulike fora på nasjonalt og internasjonalt nivå, som har diskutert spørsmålet om klimaendringer. Siktemålet har vært å påse at urfolksperspektivet blir integrert på en helhetlig måte, samt sikre reell innflytelse i politikktutforminga på dette feltet.

Sametinget er blant annet medlem i temagruppe 5 om tilpasningstiltak og avbøtende tiltak i NorACIA, det norske oppfølgingsprogrammet i kjølvannet av Arktisk Råd sin konsekvens-utredningsrapport om klima, Arctic Climate Impact Assessment (ACIA). Grappa skal bidra til å utvikle, sammenstille og formidle kunnskap om klimaendringer, effekter og tilpasninger i norsk del av Arktis. Sametinget har videre deltatt i Norges delegasjon på embetsnivåmøter i Arktisk råd. Klimaendringer og nødvendigheten av tilpasningsstrategier til global oppvarming var hovedtemaet under møtene. Sametinget har vært observatør på et ekspertmøte i Finland under konvensjonen om biologisk mangfold om klimaendringer, urfolk og tradisjonelle kunnskaper i Arktis.

Regjeringen oppnevnte et offentlig utvalg som skal utrede samfunnets sårbarhet og behov for tilpasning til konsekvensene av klimaendringene. Sametinget ble gjennom konsultasjoner enig med Miljøverndepartementet om mandat og sammensetning der forhold av betydning for samisk kultur og næringsliv også skal utredes. Rektor ved Sámi allaskuvla Steinar Pedersen er oppnevnt som utvalgsmedlem.

10.8 Rovviltforvaltning

I februar 2008 avholdte Sametinget et seminar om rovvilt med representasjon fra alle de fem rovviltregionene der det er samiske næringsinteresser. Intensjonen med slike seminarer er å ha dialog mellom aktører i forvaltning og politikk, samt at det settes fokus på utfordringene ved sameksistens mellom beitedyr og fredet rovvilt i områder med samisk jordbruk og reindrift. Sametinget satser på å avholde slike seminarer årlig, og mener det er viktig at aktuelle departementer bidrar og deltar på denne arenaen.

Sametinget oppnevner en av fem representanter i de regionale rovviltnemndene som forvalter rovvilt i områder med samiske næringsinteresse, og vi er opptatt av en god samisk representasjon i nemndene. Sametingets medlemmer må oppnevnes blant Sametingets faste representanter. Unntaksvis kan disse oppnevnes blant Sametingets vararepresentanter. Sametinget stiller seg kritisk til at Sametinget kun får oppnevne ett av fem medlemmer. I tillegg opplever Sametinget at de kravene som legges til grunn for våre oppnevninger virker begrensende, særlig gjelder dette sikring av lokal forankring og kjønnsmessig balanse i nemndene. Det er ikke oppnådd forståelse for dette fra Miljøverndepartementet.

De årlige rovvilttapene påvirker produksjonen i reindriften. Totalregnskapet for reindriftnæringa for 2007 viser et stort gap mellom oppgitte tap og erstattet tap. I 2007/08 utgjorde det oppgitte tapet 75 % av det totale tapstallet, og kun 21 % av dette ble erstattet. Erstatningsutmålingene for sau drept av fredet rovvilt er større i jordbruket og skyldes blant annet at dokumentasjonsandelen er noe større i jordbruket. Sametinget har vanskeligheter med å akseptere en rovviltforvaltning som tillater store rovvilttap for samiske primærnæringer. Sametinget har tidligere framhevet at Regjeringen er bundet av nasjonale og internasjonale forpliktelser overfor samene som urfolk. Det gjelder Grunnlovens § 110a og FN konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Sametingets uttalelse omfatter jordbruk i samiske områder og den samiske tamreindriften, som begge danner en del av det materielle grunnlaget for samisk kultur.

Sametinget mener at det må foretas en gjennomgang av gjeldende Stortingsmelding om rovvilt med sikte på endringer. Sametinget har som mål å oppnå reell innflytelse over den nasjonale rovviltpolitikken. Dette målet kan ikke oppnås så lenge Sametinget er såpass svakt representert i de regionale rovviltnemndene. I tillegg til dette er nemndenes myndighet avgrenset til forvaltning av den nasjonale politikken. De regionale rovviltnemndene er offentlige forvaltningsorganer som fatter

vedtak som berører samiske interesser direkte, de er derfor underlagt de krav om urfolks rett til medbestemmelse som fremkommer i ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.

Sametinget vil videre arbeide for at den nasjonale rovviltpolitikken revideres slik at måltallene for rovvilt kommer på et slikt nivå at produksjonstilveksten for primærnæringene ikke svekkes. De store tapstallene som reindrifta og jordbruket kan vise til betyr at myndighetene må vurdere å redusere bestandsmålene for de forskjellige artene.

Vi bør videre få så reelle tall på antall ynglinger av hver art som mulig som grunnlag for uttak av rovvilt. All jakt og felling av rovvilt gjøres innefor rammen av oppgitte bestandsmål av artene, og som er vedtatt i Stortinget. Sametinget mener at det er viktig å vurdere å redusere bestandsmålene på antall ynglinger av hver art, men det er like viktig å ha en bestandsovervåking som sikrer reelle tall på antall ynglinger. Dersom tallet på ynglinger underestimeres, vil beskatningen ha lite forebyggende effekt på rovvilttapene.

10.9 Energi og vindkraft

Sametinget og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) er kommet til enighet om en avtale om gjennomføring av konsultasjoner i forbindelse med energisaker. Det har vært ønskelig fra både Sametinget og NVE sin side at en slik avtale skulle bli realisert. Avtalen er for energisaker spesielt en konkretisering og nyttig presisering av de overordnede prosedyrene for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter. Avtalen vil på ingen måte svekke innholdet i de overordnede konsultasjonsprosedyrene. Avtalen inngås på administrativt nivå. Det skyldes at Sametinget som politisk organ ikke inngår denne type avtaler med et direktorat. Sametinget håper at denne avtalen vil medføre at samiske interesser og utfordringer vil bli bedre synliggjort i forbindelse med statlige myndigheters behandling av energisaker.

Sametinget og NVE har etter konsultasjoner oppnådd enighet om konsekvensutredningsprogrammet for planlagt kraftlinje mellom Balsfjord i Troms og Hammerfest i Finnmark. Samiske interesser og rettigheter vil nå bli ivaretatt på en akseptabel måte i forbindelse med konsekvensutredningen. Konsekvensene for reindrift, annen samisk utmarksnæring og samiske kulturminner skal utredes. Som et resultat av konsultasjonen ble ordlyden i krav og fremgangsmåte på flere steder strammet inn, slik at konsekvensene for samiske interesser ble bedre synliggjort i utredningsprogrammet. Det ble også tatt inn krav i utredningen om at det skal foretas en mer overordnet vurdering av fordeler og ulemper ved tiltaket og hva dette vil innebære for regionen. Når de ulike konsekvensutredningene er gjennomført vil disse danne nye grunnlag for nye konsultasjoner om både godkjenning av konsekvensutredningene samt konsesjonsspørsmålet, det vil si om det skal gis tillatelse for bygging eller ikke.

11. Kulturminnevern

Sametinget er delegert myndighet etter kulturminneloven til å forvalte samiske kulturminner. Sametinget har ansvar for et geografisk område som strekker seg over 6 fylkeskommuner og områder i Oppland og Møre og Romsdal. Sametinget har behandlet en stor mengde plansaker der kontakten med kommuner, tiltakshavere og andre ledd i kulturminneforvaltningen er sentralt. Som en del av myndighetsutøvelsen foretar Sametinget en rekke større og mindre befaringer. Gjennom aktivt arbeid med kulturminner og kulturmiljøer dokumenterer Sametinget den samiske historien på samenes egne premisser. Gjennom Sametingets tilskuddsordning til kulturminnevern har eiere og andre interesserte blitt gitt mulighet til skjøtsel, tilrettelegging og dokumentasjon av samiske kulturminner.

11.1 Ny teknikk innen kulturminnevernet – flybåren laserskanning

Sametinget har i samarbeid med Finnmark fylkeskommune deltatt i et prøveprosjekt hvor ny teknikk innen kulturminnevernet er blitt testet ut. Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har på oppdrag fra Riksantikvaren hovedansvaret for prosjektet. Teknikken går ut på at man med hjelp av fly og spesialutstyr lager kartmodeller som viser topografien i et område.

Metoden vil kunne gi nyttige bidrag til kulturminnevernarbeidet. Etter hvert som man lærer seg å tolke de forskjellige kartmodellene, vil det bli mulig å bedre planlegge hvor befaringer ute i terrenget må foretas og hvor man ikke trenger å bruke så mye ressurser. Denne metoden vil derfor være et supplement til feltbefaringer.

11.2 Registrering av kulturminner i forbindelse med diverse større arealplaner

Sametinget har i løpet av 2008 foretatt registreringer av samiske kulturminner i forbindelse med flere større arealplaner i samiske områder. Det gjelder planer om vindkraft i Finnmark, Nordland og Sør-Trøndelag samt Setermoen skytefelt, Reisa nasjonalpark og Nord-Kvaløy og Rebbenesøy landskapsvernområde.

I forbindelse med reguleringsplanen for Hamnefjell vindpark i Båtsfjord kommune i Finnmark ble det registrert 147 enkeltminner fordelt på 82 kulturminnelokaliteter. Befaringen har i løpet av tiden til rådighet frembrakt en stor kulturminnebestand som viser på samiske næringstilpassninger over tid ved kysten av Finnmark, og som er av stor verdi når det gjelder opplevelsen av landskapet hvor dette har foregått. Når disse kulturminnene dessuten kan knyttes til gammel samisk tro og tradisjon, blir området ekstra interessant når det gjelder overgangen fra fangstsamfunn til tamreindrift. Deler av planforslaget vil komme i konflikt med flere registrerte kulturminner, både direkte og indirekte. Flere av disse kulturminnene kan settes inn i en samisk kontekst og må regnes som automatisk fredete. Vindparken vil redusere de kulturhistoriske verdiene i området. På bakgrunn av det dette reiste Sametinget innsigelse til arealdisponeringen i planforslaget og har bedt om at deler av planområdet må tas ut av reguleringsplanen.

I Sørfjorden i Tysfjord kommune i Nordland prosjekterer Nordkraft Vind AS et vindkraftanlegg på mellom 32-35 vindmøller. Sametinget har engasjert Árran Julevsáame guovdásj/Lulesamisk senter til å utføre kulturminneundersøkelse av tiltaksområdet. De foreløpige resultater viser et 30-talls registrerte automatisk fredete samiske kulturminner, hvorav flere blir direkte berørt av den planlagte vindmølleparken. Sametinget vil følge opp dette prosjektet i 2009.

På Fosenhalvøya i Roan og Åfjord kommuner har det blitt gjennomført kulturminneregistreringer i forbindelse med de planlagte vindkraftverkene Roan og Blåheia i Roan kommune samt Storheia i Bjugn og Åfjord kommuner. På Storheia ble det ikke gjort noen registreringer av samiske kulturminner. På Roan ble det registrert en samisk urgrav. På Blåheia ble det registrert og kartfestet spor etter eldre fangstanlegg. Disse fangstanleggene gjenspeiler på en god måte hvordan området ble brukt i datidens fangstsamfunn. Lokalitetene var kjente fra før av, men ikke skikkelig kartfestet. Urgraven er spesiell da det ikke er kjent og registrert særskilt mange av denne typen av samiske graver så langt sør og den vil derfor være viktig å verne for fremtiden. Disse kulturminnene var imidlertid ikke grunnlag nok til å reise innsigelse til planene. Sametinget har bedt om at kulturminnelokalitetene skal reguleres som spesialområder for bevaring av kulturminner i planene.

Sametinget har gjennomført to store befaringsprosjekter i Setermoen skytefelt i Bardu kommune og Reisa nasjonalpark i Nordreisa kommune. Begge prosjektene ble påbegynt feltsesongen 2007 og videreført i 2008. Registreringsoppdraget på Setermoen ble gitt av Forsvarsbygg i forbindelse med utvikling av skytefeltet. Det ble her registrert 25 árran/ildsteder. Reisaprojektet er et registreringsoppdrag for Fylkesmannen i Troms i forbindelse med utarbeidelsen av en forvaltningsplan for Reisa nasjonalpark og Ráisduottarháldi landskapsvernområde. Registreringsarbeidet har vært gjort i samarbeid med reindriften. Det ble registrert ca. 140 kulturminner. Av disse var det flere rester etter

laftehytter og gammer, nesten 100 árran/ildsteder, samt flere fangstgroper, skyteskjul/bogastiller, matgjemmer, graver og offerplasser. I tillegg ble det funnet hustufter fra steinalder og nyere kvenske kulturminner i form av 9 tjæremiler. Funnene vitner om en lang og intens bruk av områdene langs og rundt Reisadalen.

Registreringene i Nord-Kvaløy og Rebbenesøy landskapsvernområde er gjort på oppdrag for Fylkesmannen i Troms i forvaltningsplansammenheng, men det er fylkeskommunen som har hatt prosjektledelsen og oppdraget. Sametinget har imidlertid stått for registrering av samiske kulturminner i området. I år var det kyststrekningen av Nord-Kvaløya som ble registrert. Det ble gjort funn av gammetuft, middelaldertufter som kan være samiske, samt en offerstein.

11.3 Andre kulturminnevernsaker og prosjekter

I Hadsel, Narvik og Sortland har Sametinget i 2008 initiert registreringer av samiske kulturminner i høyfjellsområdene. Kulturminnene hører til den eldre samiske villreinfangsten. Registreringsarbeidet vil videreføres i 2009, og utvides til andre lokaliteter som Sametinget har fått lokal informasjon om.

På bygningsvernensiden har Sametinget videreført Sirbmá-prosjektet i Deatnu gielda/Tana kommune. I år har to hus blitt restaurert. I tillegg til konkret vernearbeid, er målet med prosjektet å utvikle bygningsvernarbeidet. Der har vært drevet dokumentasjon, restaurering og opplæring av lokale håndverkere. Tana kommune, bygdelaget og skolen har også vært involvert i arbeidet. Arbeidet har vært støttet av Riksantikvaren.

Sametinget har i 2008 arbeidet med det nasjonale prosjektet utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Hensikten med prosjektet er å velge ut ett eller flere representative jordbrukslandskap i hvert fylke som vil få statlige midler til forvaltnings- og skjøtselstiltak. Sametinget har arbeidet sammen med Fylkesmannen og fylkeskommunen i de tre nordnorske fylkene i forbindelse med søknadsprosessen. Det er valgt ut et landskap i hvert fylke, alle med nåværende eller tidligere samisk bosetning. Sametinget har i forbindelse med dette arbeidet i Nordland, Troms og Finnmark gjennomført befaringer og gjort intervjuer i år.

Sametinget har i 2008 arbeidet med overtagelse av eiendom i Neiden. Dette er første ledd i en prosess der det skal tilrettelegges for tilbakeføring av levningene som i 1915 ble oppgravd på den ortodokse gravplassen i Neiden og fraktet til Universitetet i Oslo. Sametinget vil i 2009 igangsette arbeidet med en ny forvaltningsplan for Skoltebyen, riving av en del bygningsmasse på campingplassen, samt foreta undersøkelse av området i forkant av selve gjenbegravelsen.

Sametinget har arbeidet for å fremme Ceavccageadgi/Mortensnes som et område på UNESCO verdensarvliste. Denne saken er tidligere fremmet til Miljøverndepartementet og diskutert i Sametingets plenum. Sametinget har på møte og i skriftlig korrespondanse med Riksantikvaren lagt fram synspunkter på hvordan Ceavccageadgi/Mortensnes oppfyller kriteriene for tilskrivning av fremragende universell verdi, jf. Operational guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, samt gitt en sammenlignende analyse i forhold til andre eksisterende og potensielle verdensarvsteder. Sametinget avventer Riksantikvarens svar på dette.

12. Kultur

12.1 Kulturelle uttrykk

Kulturlivet er en viktig kraft for å styrke identiteten, samtidig som den bidrar til levende lokalsamfunn hvor folk vil bo. En sterk samisk kultur gir trygghet og viktige ringvirkninger i form av trivsel og livskvalitet. Kultur er også de arenaene og møteplassene der kunsten og kulturen formidles, og i en videre forstand inkluderes i tillegg idrett, museer, bibliotek og media.

For 2008 var det avsatt kr 1 900 000 i tilskudd til musikkutgivelser. Sametinget i samarbeid med Finnmark fylkeskommune og Norsk kulturråd, har i tillegg gitt støtte til prosjektet Sápmi Music (SAMU), som er en egen enhet under Musikk i Finnmark og har som hovedoppgave å bruke musikk for å bevare samisk kulturarv og kulturkompetanse.

Sametinget støtter opp om planene som foreligger om etablering av et internasjonalt samisk filmsenter i Kautokeino. Dette vil gi nye muligheter til utvikling av samisk filmproduksjon, og et samarbeid over landegrensene vil gi nye muligheter med tanke på utvikling av film i et urfolksperspektiv.

Sametinget økte i 2008 avsetningen til støtte til produksjon av samisk skjønnlitteratur. Blant annet ble deler av avkastningen av Samefolkets fond tatt i bruk til dette formålet, noe som har bidratt til at antallet ferdigstilte skjønnlitterære manuskript godkjent for utgivelse, har minket. Det vil også være nødvendig å legge forholdene til rette for at rammevilkårene for utgivelse av samisk faglitteratur blir bedre. Dette er noe Sametinget vil prioritere framover. Samtidig vil det være nødvendig å styrke aktiviteten og kompetansen i de samiske forlagene. Dette vil Sametinget gjøre ved å styrke den samiske forlagsstøtteordningen.

Sametinget har hatt konsultasjoner med Kultur- og kirke departementet om tiltakene i St.meld. nr. 32 (2007-2008) Bak kulissene, om scenekunst i Norge. I utgangspunktet var ikke samisk scenekunst omtalt i stortingsmeldingen. Sametinget er derfor fornøyd med at departementet i meldingen presiserer statens overordnede ansvar for samisk kultur og at samisk kultur er en viktig del av den nasjonale kulturpolitikken. Sametinget vil derfor understreke viktigheten av at de samiske teatrene har de samme rammebetingelsene som andre teatre i Norge.

Beaivváš Sámi Teáhter er et samisk nasjonalt teater. Sametinget arbeider for at rammene for Beaivváš Sámi Teáhter styrkes gjennom økte bevilgninger og et teaterbygg. Áarjelhsaemien Teatre får fast driftstilskudd over Sametingets budsjett. Driftsstøtten til teatret ble fordoblet i budsjettet for 2008. Sametinget har arbeidet for en samfinansiering av driften av Áarjelhsaemien Teatre med partene i samarbeidsavtalen for sørsameområdet.

12.2 Festivaler

Sametinget har etablert en ordning med tilskudd til ulike etablerte samiske festivaler. I 2008 var det satt av 1,8 mill. kroner til formålet. De samiske festivalene er viktige arenaer for formidling av samisk musikk samtidig som de fungerer som møteplasser for folk i alle aldre. Festivalene har derfor stor betydning for samisk identitet og utvikling av samiske språk.

I 2008 fikk Riddu Riđđu endelig status som knutepunktfestival, og dermed et tryggere økonomisk fundament. Tilskudd fra Sametinget opprettholdes og vil komme i tillegg til det statlige tilskuddet over statsbudsjettet og det regionale tilskuddet.

I tilknytning til festivalen er Riddu Riđđu Nordlige folk senter etablert i 2008. Sametinget har gitt støtte til etableringa av senteret. Visjonen er at Nordlige folk senteret skal formidle nordlige folks kunst og kultur på egne premisser og på en måte som skal fremme kunnskap, kvalitet og mangfold.

12.3 Kunstneravtalen.

Kunstneravtalen som Sametinget inngikk i 2004 er en samarbeidsavtale med Sámi Dáiddárráđđi/Samisk kunstnerråd (SDR). Forhandlingene om avtale for 2008 endte med brudd, og avtalen ble derfor fastsatt gjennom Sametingets budsjett for 2008. Gjeldende ramme på de postene som omfattes av kunstneravtalen for 2008 har vært kr 4 350 000. I henhold til Hovedavtalen av 19.08.04 har Sametinget og Samisk kunstnerråd ført nye forhandlinger om avtale for 2009, for perioden 01.01. - 31.12.09. Avtalen ble godkjent og vedtatt under budsjettforhandlingene i Sametingets plenum 26.11.2008. Rammen for 2009 er kr 5 150 000.

En arbeidsgruppe sammensatt av medlemmer fra kunstnerorganisasjonene og Sametinget, har fått i mandat å vurdere en innkjøpsordning som bedrer tilgangen på utgitt samisk skjønnlitteratur og musikk/Joik.

Tilsvarende avtale fins ennå ikke i Sametingene i Finland eller Sverige. Under svenske Sametingets kulturseminar i november 2008, uttrykte lederen for Sámi Teáhter Searvi at de er glade for at kunstneravtalen fungerer bra, men ønsket at tilsvarende ordning også på svensk og finsk side. Sametinget i Norge er ofte med på å finansiere ulike ordninger som kunstnere fra svensk og finsk side kan dra nytte av.

12.4 Samiske institusjoner/Sametingets institusjonspolitikk

Sametingets plenum behandlet i november meldingen om samisk institusjonsutvikling Samiske institusjoner og det sivile samiske samfunnet.

Meldingen vurderer utfordringene og foreslår tiltak for samisk institusjonsutvikling på seks ulike områder. Vurderingene av utfordringene er knyttet til:

De samiske institusjonenes selvstendighet og tilknytting til den samiske offentligheten
Institusjonenes styrings- og organisasjonsform
Utviklingen av institusjoner med styrke og mangfold
Samhandling og samarbeid mellom institusjoner
Finansiering av nybygg
Sametingets reelle mulighet til å påvirke forutsetningene for samisk institusjonsutvikling gjennom budsjettforhandlinger med statlige myndigheter

Arbeidet med oppfølging av institusjonsmeldingen påbegynnes i 2009 etter en fastsatt plan. De ulike institusjonene har forskjellige utgangspunkt og har ikke kommet like langt i sine prosesser. Det er derfor nødvendig med ulike tilnærminger, også når det gjelder tidsaspektet. Oppfølgingen av tiltakene i meldinga vil skje i nær dialog med de berørte institusjonene.

12.5 Finansiering av nybygg

Samiske institusjoner kjennetegnes ofte av at de er initiert av det samiske lokalsamfunnet eller fra sentralt samepolitisk hold, og ikke av lokale eller regionale myndigheter. Dette medfører at det svært ofte er vanskelig å få en lokal og regional finansiering av bygg til samiske institusjoner.

Regjeringen har i St.meld. nr. 28 (2007-2008) "Samepolitikken" foreslått å husleiefinansiere nye samiske kulturbygg. Sametinget stiller seg i utgangspunktet positiv til en slik ordning, og forventer snarlig konsultasjoner om dette.

Sametingets prioriteringer av samiske institusjonsbygg for perioden 2009-2014 er som følger:

1. Samisk kunstmuseum: Prosjektering 2008-2009, byggestart 2010
2. Várdobáiki samisk senter: Prosjektering 2011-2012, byggestart 2013
3. Beaivváš Sámi Teáhter: Prosjektering 2013-2014.

12.6 Kulturhus

Sametinget har tatt initiativ overfor Sijti Jarnge, Nordland fylkeskommune og Hattfjelldal kommune om opprettelse av en arbeidsgruppe med formålet å utvikle Sijti Jarnge til en sterk samisk institusjon som blant annet skal arbeide for:

- å styrke og videreutvikle senteret i en regional kontekst
- å styrke sørsamisk språk, kultur og tradisjoner, herunder også bibliotekjenestene
- å være sentral aktør og premissleverandør for utvikling av sørsamisk språk, kultur og næring
- å utvikle ideer, tilbud og kompetanse som kommer hele den sørsamiske befolkningen i regionen til gode og bidra til å styrke kontakt og faglig miljø

Sámi Dáiddaguovddáš har lenge ønsket å flytte fra eksisterende lokaler til mer egnede og sentrale lokaler i Karasjok. RICA eiendom har egnede lokaler men ønsker en driftsgaranti med offentlig støtte fra kommunen, fylkeskommunen og Sametinget før de går i gang med bygging og tilrettelegging for kunstnersenterets virksomhet. Sametinget har i budsjettet for 2008 gitt økte bevilgninger til dette formålet. Det er også gitt lovnader om økte bevilgninger fra bidragsyterne for 2009, noe som vil muliggjøre en flytting.

En styringsgruppe har levert en anbefaling om fremtidig organisering av Ája samisk senter. Sametinget har i institusjonsmeldingen anbefalt at Ája samisk senter, Riddu Ridđu, Samisk språksenter i Kåfjord og Lásságámmi slås sammen til en felles enhet. Primært anbefales det at senteret organiseres som en stiftelse opprettet av Sametinget, Troms fylkeskommune, Kåfjord kommune og Storfjord kommune, subsidiært som aksjeselskap med de samme instansene som eiere.

12.7 Museer

Sametinget har gjentatte ganger tatt opp den økonomiske situasjonen for de samiske museene både med Kultur- og kirkedepartementet (KKD) og ABM-utvikling. Sametinget arbeider fortsatt for at intensjonene i museumsreformen skal følges opp av statlige myndigheter, også for de samiske museene.

Som en del av museumsreformen ble Samisk museumsnettverk etablert i slutten av 2007. Nettverket er et knutepunkt mellom museer som har samisk historie og tradisjonskunnskap som del av sin virksomhet. RidduDuottarMuseat er ansvarlig for å koordinere nettverket. Nettverkets første prosjekter omhandler samlingsforvaltning og utvikling av felles webportal for museer med samiske samlinger. Sametinget har bevilget midler til seminar om temaene.

Eierne av museene i Tana og Varanger museumssiida har vedtatt avtalene om konsolidering, og fått bevilget nødvendige midler for å konsolidere seg. Museumssiidaen ble stiftet i januar 2008.

Arbeidet med oppfølgingen av Delutredning av samisk museumsvirksomhet i Troms og Nordre Nordland er inne i slutfasen. De tre ansvarsmuseene for museumsutvikling i dette området, Árran, Ája og Várdobáiki, har fått midler fra Sametinget til planlegging av etablering av museumsvirksomhet i tråd med museumsreformen.

Det har vært flere møter mellom sametingsrådet og Samisk museumslag, der sentrale problemstillinger for de samiske museene har blitt drøftet. Primært er museenes økonomiske utfordringer blitt trukket fram.

Sametinget og ABM-utvikling har blitt enige om at det opprettes en arbeidsgruppe som skal arbeide for at en samiskspråklig versjon av gjenstandsdatabasen Primus blir realisert. Databasen blir tatt i bruk av stadig flere museer, også i Sverige.

Situasjonen for bevaring og formidling av samisk kunst er fortsatt prekær. For å få fortgang i arbeidet med å realisere Samisk kunstmuseum har Sametinget bevilget til sammen kr 850 000 til prosjektering av museet. Sametinget og RiddoDuottarMuseat har god dialog med Statsbygg om prosjekteringa.

12.8 Idrett

I 2008 fikk samisk idrett tildelt kr 600 000 i spillemidler. Denne andelen forvaltes av Sametinget, og målet er å legge til rette for samisk idrettsutøvelse spesielt for barn og unge. Sametinget har stilt midlene til disposisjon for Sámiid valáštallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N), som organiserer idrettsaktiviteter med et grenseoverskridende perspektiv for den samiske befolkningen. SVL-N og Sámi spábbačiekčcanlihttu/Samisk fotballforbund (SSL) er forbundene tilsluttet SVL som organiserer aktiviteten i Norge. SVL organiserer samiske mesterskap og samiske landslag.

Sametinget opprettet i 2007 en ordning med utdeling av idrettspris for unge samiske idrettsutøvere. I 2008 ble det utdelt to priser på kr 25 000, til langrennsløperen Finn Hågen Krogh fra Alta og judoutøveren Odd Isak Kappfjell fra Snåsa.

I februar 2008 var samisk idrett i fokus i Tromsø med arrangement av ski/lassomesterskap, idrettsgalla og NM i reinkappkjøring. Sametinget bevilget kr 200 000 til gjennomføringen av arrangementet.

I mars 2008 deltok en tropp samiske idrettsutøvere og kulturutøvere i Arctic Winter Games (AWG) i Yellowknife, Canada. AWG arrangeres hvert andre år, og det var tredje gang Sápmi deltok under dette idretts- og kulturarrangementet for ungdom fra arktiske områder. Sametinget bidro til deltakelsen med en bevilgning på kr 800 000.

Samisk fotballforbund/Sámi spábbačiekčcanlihttu (SSL) sto i juli 2008 som vertskap for det andre VIVA World cup, verdensmesterskapet i fotball for områder og nasjoner som ikke har oppnådd medlemskap i FIFA. Mesterskapet ble arrangert i Gällivare i Sverige, og samlet fem herrelag og to damelag. Sápmi vant dameklassen, og herrelaget ble nummer tre i mesterskapet. I tillegg til direkte bevilgning på kr 313 000, bidro Sametinget med kr 100 000 til arrangementet av dameklassen.

Sametinget har gjennom to plenumsvedtak støttet opp om Tromsøs planer om å arrangere et vinter-OL i Tromsø, og beklager at Norges Idrettsforbund vedtok å trekke søknaden i denne omgang. Sametinget vil imidlertid på bakgrunn av det arbeidet og de prosessene som har vært gjennomført i arbeidet med å få vinter-OL til Tromsø stille seg åpen for å vurdere medvirkning i eventuelle lignende prosesser også i fremtiden.

12.9 Grenselosene

I statsbudsjettet 2006 ble det bevilget midler over Sametingets budsjett til etablering av en forsknings- og dokumentasjonsvirksomhet om grenselosene i Tysfjord knyttet til Árran Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter. Sametinget inngikk i mai 2007 en avtale med Árran Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter om etablering av en treårig forsknings- og dokumentasjonsvirksomhet om grenselostrafikken under 2. verdenskrig. Árran Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter er oppdragstaker og oppdraget har en økonomisk ramme på 3 mill. kroner.

12.10 Media

I juni 2008 ble Kultur- og kirke departementet og Sametinget etter konsultasjoner enig om forskriften om tilskudd til samiske aviser. Sametinget har bidratt til at forskriften tydelig definerer samiske aviser ved at den har den samiske befolkningen som hovedmålgruppe. Dette betyr at avisa dekker nyhets- og aktualitetsstoff relevant for hele den samiske samfunnet. Regional- og lokalaviser kan dermed ikke gjennom formelle vedtektsendringer framstå som samiske aviser med krav på del av den samiske pressestøtten. Sametinget har videre bidratt til at forskriften nå har en klar formålsbestemmelse som

sier at "tilskuddet til samiske aviser og samiskspråklige avissider skal legge til rette for demokratisk debatt, meningsdanning og språkutvikling i det samiske samfunnet".

12.11 Sametingets ungdomspolitiske utvalg – SUPU

Ungdomspolitikken bidrar til å rekruttere fremtidens urfolkspolitikere. Sametingets ungdomspolitiske utvalg, har deltatt på møte i Barents regionale ungdomsråd (BRYC). Halvard Rundberg ble valgt inn i det nye styret for BRYC som urfolksrepresentant. Workshopen Yeah Right -Human Rights for Youth in the Barents ble arrangert av BRYC i midten av november. Noen av temaene på konferansen var urfolksrettigheter og FN's barnekonvensjon. SUPU var representert på workshopen.

SUPU deltok i Sametingets årlige møte med Barneombudet i Karasjok. Temaer i møtet var blant annet samisk representant i Barneombudets ungdomsråd og Barneombudets prosjekt "Retten til delaktighet for samiske barn og unge". I tillegg oppfordret SUPU Barneombudet om å sette søkelys på sør- og lulesamiske barns og unges rett til språkopplæring.

Videre har SUPU fulgt opp kontakten med Barneombudet, kommet med diverse innspill vedrørende blant annet samisk barnehage i Oslo, situasjonen for og lovfestet rett til samiske læremidler, evaluering av lærerutdanningen, om behovet for kompetanse i samisk kultur og språk innen psykisk helsevern for unge. Utvalget innledet i 2008 også en kampanje for å øke antall unge registrerte i Sametingets valgmannstall, og unge som stemmer ved valg til Sametinget.

SUPU deltok i planleggingen og arrangementet av Samisk parlamentarisk råds ungdomskonferanse i Lycksele. Gjennom dette ble det innledet et samarbeid med ungdomsrådet ved Sametinget i Sverige. På konferansen deltok 80 ungdommer fra Norge, Sverige, Finland og Russland. Temaene var blant annet samiske møteplasser, de nordiske barneombudsmennenes fellesrapport og ulike sider ved samisk folkehelse. Konferansen vedtok en resolusjon som blant annet påpeker viktigheten av at sametingene arbeider med spørsmålet om psykisk helse blant samer. Etablering av en allsamisk ungdomsorganisasjon og nettbaserte møteplasser for samisk ungdom var andre viktige punkter i resolusjonen. Resultatene fra konferansen ble lagt fram av SUPU og ungdomsrådet ved Sametinget i Sverige, på parlamentarikerkonferansen i Roavvenjárga/Rovaniemi.

Sametingsrådet avholder halvårlige møter med Sametingets ungdomsutvalg.

13. Språk

13.1 Språkundersøkelse

Sametinget har i 2008 gjennomført en språkundersøkelse for å få et overblikk på i hvor stor grad samisk blir brukt i utvalgte institusjoner og etater i forvaltningsområdet for samisk språk, samt i noen kommuner utenfor forvaltningsområdet. Sametinget har også sett på interessen for valg av samisk språk i skoler og barnehager i Norge.

En slik undersøkelse gjennomføres hvert fjerde år. I undersøkelsen legges det vekt på ulike institusjoners forhold til bruk av samisk språk. Undersøkelsen beregnes å være ferdig i begynnelsen av 2009 og gis ut som en rapport.

13.2 Forvaltningsområdet for samisk språk

Snåsa kommune er fra 1. januar 2008 innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det betyr at også Nord-Trøndelag fylkeskommune er innlemmet fra samme dato. Sametinget anser at arbeidet med samisk språk i kommunene og fylkeskommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, er et meget viktig bidrag til fremme og utvikling av bruken av samisk språk. Samtidig er det store utfordringer knyttet til å kunne betjene publikum på to språk. Dette har også kommet fram under de besøkene og møtene Sametinget har hatt med tospråklighetskommunene og

fylkeskommunene i 2008. Kommunene og fylkeskommunene innenfor forvaltningsområdet mottar årlige tilskudd over Sametingets budsjett.

Sametinget har igangsatt en evaluering av tospråklighetstilskuddet. Evalueringen ferdigstilles i begynnelsen av 2009, og Sametinget har som målsetting at den skal danne grunnlag for en prosess som skal resultere i endring av tildelingskriteriene for Sametingets tospråklighetstilskudd fra og med budsjettåret 2010.

Sametinget har fått henvendelser fra flere kommuner som vurderer å søke om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. For Sametinget er det en målsetting at flere kommuner innlemmes i forvaltningsområdet, og har derfor hatt fokus på informasjon til kommuner om de muligheter, plikter og rettigheter dette vil innebære. Lavangen kommune har i 2008 sendt søknad til Kultur- og kirke departementet om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Dette er en søknad Sametinget støtter, og har forventninger om at søknaden blir imøtekommet i 2009.

13.3 Språkprogram

Sametinget har i 2008 bevilget midler over Samefolkets fond, til Sámi allaskuvla for utvikling av et samisk språkprogram. Språkprogrammet skal utvikles i nært samarbeid med Sametinget, og ventes ferdigstilt i løpet av første halvår 2009. Revitalisering og styrking av det samiske språket er en av de største utfordringene det samiske samfunnet står overfor. Målet er at det gjennom språkprogrammet kan prioriteres tiltak som kan resultere i flere aktive samiskspråklige brukere. Ett tiltak vil være å igangsette opplæringstilbud i samisk for voksne. Sametinget har bedt Sámi allaskuvla/samisk høyskole å igangsette voksenopplæringsprogram som skal gå over 5 år, og hvor målgruppen er voksne som ikke kan samisk. Dette tiltaket skal foregå i nært samarbeid med lokale språksentre og språkmiljøer.

13.4 Tilskudd til samiske språksentre

Sametinget gir tilskudd til i alt ni samiske språksentre som er spredt på sør-, lule- og nordsamisk språkområde. Sametinget er fornøyd med det arbeidet som gjøres i de samiske språksentrene, og ser på arbeidet som skjer der som et viktig fundament for bevaringen og utviklingen av samisk språk. Språksentrenes medarbeidere møtes og avholder et felles seminar en gang i året. Målet med dette er utveksling av erfaringer og ideer. Sametinget er positiv til at flere samiske språksentre kommer i drift.

For å fremme bruk av samisk språk har Sametinget bevilget midler til språkprosjekter både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Målet for tilskuddsordningen har vært å få i gang aktiviteter som motiverer barn og unge til å bruke samisk både i lek og fritidsaktiviteter. Utenfor forvaltningsområdet for samisk språk har satsningen vært rettet spesielt mot områder der språket står svakt.

13.5 Terminologi og stedsnavn

Sametinget ser det som en svært viktig oppgave å gi informasjon og veiledning om samiske stedsnavn og innholdet av stadnamnlova. Sametinget har derfor prioritert tid på å være rådgiver for myndigheter og andre angående skrivning og tolking av samiske stedsnavn og å gi bistand til forlag når det gjelder granskning av samiske stedsnavn i bokmanus. Sametinget har holdt forelesninger om samiske stedsnavn for UNGEGN (United Nations Group of experts on Geographical Names) og i GeoForum 2008.

Sametinget har påpekt ovenfor myndigheter at bruk av samiske skilt ikke blir fulgt opp i forhold til stadnamnloven. Det har vært praktisert forskjellige regler for skilting på samisk innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I følge lov om stadnamn av 1990 skal samme praksis følges uansett om det er utenfor eller innenfor samisk forvaltningsområde.

Samisk språk brukes i dag aktivt av institusjoner og andre i samfunnet, noe som medfører et stort behov for utvikling av samisk terminologi på alle områder og på alle tre samiske språk. Sametingets terminologiarbeid er derfor svært omfattende.

Orddatabanken Risten.no skal etter hvert inneholde all samisk terminologi som blir utviklet og godkjent. Den teknologiske delen har hittil ikke fungert optimalt, men målet er å forbedre denne tjenesten.

Kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk deltar i termprosjekt "Forvaltningstermer", som Sametinget har gitt støtte til. Prosjektet fortsetter i 2009

Det er et vedvarende behov for utvikling av nye lovtermer, ettersom stadig nye lover oversettes til de samiske språkene. Sametinget deltar i fase 2 av et prosjekt om lovtermer. På grunn av behovet er det viktig at dette arbeidet på sikt kommer inn under en fast ordning.

Sametinget avsluttet i 2007 et stort treårig prosjekt, Divvun, som ga korrekturprogram for nord- og lulesamisk. I 2008 har dette prosjektet blitt ført videre i Divvun II-prosjektet, som skal gi de samme korrekturverktøyene for sørsamisk, det vil si stavekontroll og orddeling. Samtidig har prosjektet forbedret og rettet feil i første versjon av Divvun-verktøyene for nord- og lulesamisk, og en ny versjon av Divvun-verktøyene ble lansert ved utgangen av 2008.

13.6 Sametingets språkstyre

Sametingets språkstyre har hatt 3 møter i 2008, og behandlet saker angående terminologi, institusjonsnavn og andre språkfaglige saker. Språkstyrets virksomhet er hjemlet i midlertidige retningslinjer fra 2001. En revisjon av retningslinjene er planlagt i 2009. Språkstyrets rolle og posisjon har i lengre tid vært uklar i forhold til Sametingets øvrige organisering. Da Samisk språkråd ble nedlagt i 2000, valgte Sametinget å opprette et språkstyre. Det har vært uklart om hva som er språkstyrets oppgaver og hva som hører til sametingsrådets område. Det er derfor påkrevd at språkstyret får klare retningslinjer slik at deres arbeidssituasjon blir bedre.

13.7 Samisk språksamarbeid

Samisk Parlamentarisk Råd oppnevnte i 2008 en arbeidsgruppe bestående av medlemmer på administrativt nivå fra sametingene i Finland, Norge og Sverige. Arbeidsgruppens mandat var å foreslå fremtidig organisering av samisk språkarbeid innenfor sametingenes ansvarsområder, og vurdere strategier for opprettelse av et samisk forsknings og fag/ressurscenter for samisk språk. Arbeidsgruppens rapport, "Forslag til ny organisering av samisk språkarbeid innenfor sametingenes ansvarsområde", ble levert til styret i SPR 26.08.08. Samisk parlamentarisk råds plenum har bedt sametingene om å følge opp rapporten.

14 Barnehage

Sametinget følger til enhver tid gjeldende lover og målsettinger fastsatt av Stortinget. Barnehager for samiske barn har stor betydning for samiske barns kultur- og språkutvikling.

14.1 Tilskudd

I 2008 er det tildelt tilskudd til 41 samiske barnehager og 19 norske barnehager som gir samiskopplæring til enkeltbarn/grupper. Til sammen gjelder dette barnehager i 31 kommuner med 941 samiske barn. Det er bevilget midler til 6 prosjektarbeid, blant annet til prosjekt om torvgamme og prosjekt som involverer eldre i barnehagen. Videre er det bevilget midler til fire læremiddelprosjekter. Fire av disse er på nordsamisk, tre på lulesamisk og tre på sørsamisk.

14.2 Kompetanseheving

Kunnskapsdepartementet har utarbeidet ”Kompetansen i barnehagen. Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007-2010”. Kunnskapsdepartementet prioriterer i denne strategien noen sentrale områder slik som pedagogisk ledelse, barns medvirkning, språkmiljø og språkstimulering og samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole. Sametinget har også i sine møter og konferanser tatt hensyn til disse områdene.

Sámi allaskuvla/samisk høgskole har på oppdrag fra Sametinget utført en kompetansekartlegging blant barnehageansatte i barnehager med samiske barn. Rapporten viser at de ansatte blant annet har behov for kompetanse i samisk språk og i samisk tradisjonelt arbeid. Sametinget vil i samarbeid med Kunnskapsdepartementet jobbe videre med kompetanseheving blant barnehageansatte.

Sametinget har utgitt to utgaver av barnehagetidsskriftet ”Stullán”.

Det er avholdt to møter med Barneombudet. Tema for møtene har vært læremiddelsituasjonen, samiske barn i fosterhjem, samiske ungdommer og skolegang og ivaretagelse av samisk kultur i bysamfunnene. Det er også gitt en orientering om Barneombudets prosjekt ”Retten til delaktighet for samiske barn og unge”.

Sametinget har hatt møter med enkelte kommuner angående barnehage tilbud til samiske barn. Det er i år opprettet to nye samiske barnehager/avdelinger. Tall fra foregående år viser at det er en økning i antall norske barnehager som gir et tilbud om samiskopplæring til samiske barn.

Sametinget har veiledet foreldre, barnehager og barnehageeiere i spørsmål om barnehage tilbud til samiske barn. Gjennom samarbeid med ulike aktører har Sametinget arbeidet for at samiske barn skal få et barnehage tilbud tilpasset deres språk og kultur.

Sametinget har utarbeidet en veileder for samiske barnehager, som tar utgangspunkt i Rammeplan for barnehager, og som gir en veiledende ramme for hvordan barnehage tilbudet for samiske barn bør tilrettelegges.

Den samiske barnehagesektoren står overfor mange utfordringer. En av de største utfordringene er å rekruttere samisktalende ansatte til barnehagene. De ansatte trenger i tillegg til kunnskaper i samisk språk også kunnskaper i blant annet samisk tradisjonelt arbeid. Det er også behov for flere læremidler tilpasset samiske barn.

Det er avholdt felles barnehage- og skolekonferanse med tittelen ”Tidlig innsats – gode langsiktige resultater”. En slik felles barnehage- og skolekonferanse er i samsvar med intensjonene innenfor barnehageløftet og kompetanseløftet der man skal se det 18-årige opplæringsløpet i sammenheng.

15. Opplæring

15.1 Læremidler

Det er stor mangel på læremidler på sør- lule- og nordsamisk som er utviklet i forhold til Kunnskapsløftet - samisk. Som et tiltak for oppfølging av evalueringen av læremiddelutvikling har Sametinget vedtatt strategisk plan for læremiddelutvikling for perioden 2009-2012.

I Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012 er det gjort læremiddeprioriteringer på sør-, lule- og nordsamisk ut fra innspill fra barnehager og skoler i de aktuelle områdene. Evalueringen avdekket blant annet at en del skoleeiere ikke har kjøpt inn samiske læremidler. For å sikre at læremidlene kommer ut til den enkelte elev er en av strategiene at læremidlene skal være gratis.

En annen strategi er å utvikle ressurskoler for læremiddelutvikling i nord-, lule- og sørsamiske områder. Sametinget har igangsatt et pilotprosjekt i Tysfjord kommune, der formålet er å utvikle Drag skole til en ressurskole for læremiddelutvikling på lulesamisk. Erfaringene fra dette pilotprosjektet vil bli brukt for å utvikle ressurskoler også i sør- og nordsamiske områder.

Sametinget har jevnlig kontakt med læremiddelprodusenter og har i 2008 holdt samarbeidsmøter med to forlag. Samiske læremidler har vært tema på mange av møtene som Sametinget har hatt, blant annet med Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Fylkesmannen i Finnmark og Sálas – Samisk forlegger og avisforening.

Det er i 2008 ferdigstilt i alt 36 ordinære og særskilt tilrettelagte læremidler etter Rammeplan for barnehagen og Kunnskapsløftet – samisk. Av disse er fem på lulesamisk, en på sørsamisk og 30 på nordsamisk. Dette er omtrent på samme nivå som antall utgivelser i 2007.

Det er i 2008 tildelt midler til 26 læremiddelutviklingsprosjekter for grunnopplæringen, fordelt på ordinære/digitale og særskilt tilrettelagte læremidler. Det er igangsatt tre prosjekter på sørsamisk og to på lulesamisk, resten er på nordsamisk.

Da Samisk utdanningsråd ble lagt ned i desember 1999, overtok Sametinget de læremidler de hadde på lager. Dette var ikke rene læreverk, men supplerende materiell som dekker kun deler av kompetansemålene i de nåværende læreplanene, som for eksempel lettlesthefter, temahefter, plakater og spill. Sametinget har i 2008 delt ut disse læremidlene gratis til 37 barnehager, 88 grunnskoler og 5 videregående skoler i Norge og 7 barnehager og 6 grunnskoler i Sverige og Finland. I tillegg er det delt ut læremidler til språksentre, biblioteker, høyskoler, helsestasjoner, foreldrenettverk og bokbusser. I antall dreiser det seg om ca. 40 000 eksemplarer.

Sametinget stiller ut nye læremidler på læremiddelsentralen som er lokalisert til Kautokeino. Læremiddelsentralen låner ut læremidler til skoler og barnehager over hele landet. Sametinget har også hatt utstilling av læremidler på samiske spesialpedagogiske fagdager i Tromsø og Samisk barnehage- og skolekonferanse i Bodø. Informasjon om nye læremidler blir også gitt på nettstedet Samisk læringsnett www.oahpponeahтта.no.

15.2 Læreplaner og timefordeling

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD), har fastslått at det norske faget Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap (KRL) krenket den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. På grunn av dette er denne læreplanen erstattet med en ny læreplan i Religion, livssyn og etikk (RLE). Sametinget har behandlet forslag til læreplan i RLE - samisk og oversendt det til Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet.

Forslag til læreplan i reindriftsfaget Vg3/opplæring i bedrift har vært på høring og er bearbeidet i forhold til høringsuttalelser. Høringsuttalelsene medfører også at fastsatt læreplan i felles programfag Vg2 reindrift må justeres. Justering av og fastsettelse av nevnte læreplaner gjøres på nyåret i 2009.

Sametinget har søkt Kunnskapsdepartementet om deling av duodjifaget for opplæring i bedrift, og har hatt møte med Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY). SRY har anbefalt en deling av duodji på Vg3. Duodji har følgende fem programområder på Vg3/opplæring i bedrift; horn- bein- og metallduodjifaget, tekstilduodjifaget, veve- og strikkeduodjifaget, skinn- og pelsduodjifaget og treduodjifaget. Læreplanarbeidet starter på nyåret i 2009.

Sametinget har søkt Kunnskapsdepartementet om etablering av særskilte samiske læreplaner i videregående opplæring og har hatt møte med Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY). SRY har ikke anbefalt nye programfag med særskilte samiske læreplaner innen Vg3 naturbruk og Vg3 medier og kommunikasjon. SRY har heller ikke anbefalt valgfritt programfag, samisk utmarksnæring innenfor programområde studieforberedende naturbruk Vg3.

Stortinget sluttet seg høsten 2007 til Regjeringens forslag om å utvide timetallet på 1. – 4. årstrinn med i alt 190 timer á 60 minutter. Timene skal fordeles med 76 timer i norsk, 76 timer i matematikk og 38 timer i engelsk. Timetallsutvidelsen gjelder fra og med skoleåret 2008–2009.

Sametinget har hatt konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet om økning av timetallet i norsk, samisk, matematikk og engelsk. Det ble oppnådd enighet om at timetallet utvides med 38 timer i engelsk og 76 timer i matematikk. De 76 timene i norsk ble fordelt med en utvidelse på 38 timer i førstespråk og 38 timer i andrespråk.

15.3 Forvaltning av de statlige samiske videregående skoler

Sametingets vedtak i saken om fremtidig forvaltningsmodell av de statlige samiske videregående skolene er fulgt opp med konsultasjonsmøte med Kunnskapsdepartementet. Det ble konkludert med at Sametinget igangsetter vurdering av ny forvaltningsmodell og Kunnskapsdepartementet tar videre initiativ til gjennomføring av de andre tilråkningene som kom fram i rapporten som ble utarbeidet i forbindelse med utredning av forvaltningsmodell. Dette innebærer blant annet forslag til endring av opplæringsloven.

15.4 Kompetanseheving

I 2007 tildelte Utdanningsdirektoratet 2 millioner til Sametinget til kompetanseheving i den samiske skolen. Sámi allaskuvla/samisk høgskole fikk i oppdrag av Sametinget å utvikle og gjennomføre etterutdanning i Prinsipper for opplæringen – Samisk og etterutdanning i samisk som andrespråk. Etter en anbudsrunde ble Sámi allaskuvla/samisk høgskole også tildelt oppdrag om utredning om opprettelse av samisk lærernetverk.

15.5 Annet

I forlengelsen av samarbeidsavtalen mellom Troms fylkeskommune og Sametinget har Troms fylkeskommune igangsatt Prosjektet Samisk fag- og yrkesopplæring i Troms. De har engasjert prosjektleder, oppnevnt styringsgruppe og prosjektgruppe. Prosjektet finansieres av Sametinget og Troms fylkeskommune og videreføres i 2009.

Sametinget har veiledet skoleeiere, lærere, foreldre og elever i forhold til Kunnskapsløftet – samisk. Dette gjelder fag- og timefordeling, organisering av samiskundervisningen, spesielt utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, læreplaner, læremidler og samiske emner i de nasjonale læreplanene.

16. Tradisjonell kunnskap

Tradisjonell kunnskap kan defineres som erfaringsbasert kunnskap som særlig urfolk besitter, som både knytter seg til ulike bruksmåter og til forvaltningen av naturressursene. Denne kunnskapen er overlevert fra eldre til yngre generasjoner, gjennom muntlige forklaringer og praktisk øvelse. Og kunnskapen hører til lokalsamfunnene og de som er bærerene av slik kunnskap.

Samene kan bidra til å forene vitenskapelig og tradisjonell kunnskap. Tradisjonell kunnskap må kommuniseres, og dens nytteverdi må gjøres relevant i nye sammenhenger. Vitenskapen åpner for nye muligheter og gir rom for tradisjonell kunnskap i forskning, moderne undervisning og bærekraftig ressursutnyttning. Samtidig kan vitenskapen bidra til å gi tradisjonell kunnskap et vern og økt anerkjennelse. Det samiske folk er fortsatt inne i en fase av samfunnsbygging og tradisjonell kunnskap kan betraktes som byggesteinene i framtidens samiske samfunn. Derfor må tradisjonell kunnskap lagres, anvendes og overføres fra generasjon til generasjon.

Med midler fra Samefolkets fond har Sametinget inngått avtaler med oppdragstaker Sámi allaskuvla/samisk høgskole om å utvikle et grunnlag for utvikling av et kunnskapsbasert system for forvaltning av dokumentert tradisjonell kunnskap, árbediehtu.

Oppdraget går også ut på å etablere et samarbeid med aktuelle forskningsprosjekter, samiske institusjoner og samiske lokalsamfunn for systematisk kartlegging og dokumentasjon av árbediehtu. Det skal foretas vurderinger og fremmes anbefalinger som ivaretar rettslige, etiske, metodiske og tekniske hensyn. Oppdraget gjennomføres som en del av arbeidet til samiske institusjoners nordområde nettverk, og i et samarbeid med samiske museer, senter for samiske studier ved Universitetet i Tromsø og Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU). I tillegg kan andre aktuelle samiske kulturinstitusjoner søkes involvert i arbeidet. Det skal etableres en internettside for formidling og kommunikasjon om arbeidet med árbediehtu.

17. Næring

17.1 Næringsutvikling i samiske områder

Sametingets mål er å bidra til å sikre sterke og levende samiske samfunn med et stabilt og allsidig næringsliv. Tradisjonell næringsutøvelse må sikres og videreutvikles, og nye næringer må gis utviklingsmuligheter.

Sametinget har i 2008 arbeidet for at næringslivet i de samiske områdene skal få bedret sine rammevilkår gjennom verdiskaping, kompetanse- og produktutvikling, sterkere markedsretting og salgstiltak, slik at næringene blir framtidsrettede og mer konkurransedyktige. Sametinget legger vekt på samarbeid for å styrke og utvikle det samiske næringsliv. Dette søkes gjort både gjennom målrettet virkemiddelbruk og i direkte politisk kontakt med regionale og sentrale myndigheter med ansvar for tilrettelegging av næringspolitikken.

Bruken av naturressursene i samiske områder må i første rekke komme bosettingen i de aktuelle distriktene til gode. Sametinget ønsker derfor å ha reell innflytelse på utformingen av jordbruks-, reindrifts- og fiskeripolitikk og på forvaltningen av naturressursene i distriktene. Gode rammevilkår for næringslivet i samiske områder gjelder både for tradisjonelle næringstilpasninger og for arbeidsplasser knyttet til kultur-, informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Sametinget har i 2008 fått gjennomført en evaluering av Sametingets virkemidler til næringsutvikling. Evalueringen viser at disse midlene har positiv innvirkning på de små lokalsamfunnene. Det igangsettes og videreføres tiltak på bakgrunn av disse anbefalingene. Som følge av dette har Sametinget arbeidet videre med rapporteringssystemer, informasjon via internett, samt styrket kommunikasjonen med andre aktør innen næringsutvikling.

Det geografiske virkeområdet for søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling vil fra 2009 bli utvidet til også å gjelde hele Gamvik kommune og hele Gratangen kommune. Utviklingen av næringslivet i samiske områder er avhengig av de nasjonale overføringene over statsbudsjettet. For å kunne opprettholde utviklingen i det geografiske virkeområdet samtidig som dette området utvides er Sametinget avhengig av økte bevilgninger fra nasjonale myndigheter.

17.2 Variert næringsliv

Variert næringsliv omfatter privat tjenesteyting, bygg- og anlegg, reiseliv og annen service- og småindustri. I tillegg er det overført midler fra reindriftsforhandlingene som er blitt nytt til reindriftsutøvere som vil etablere eller videreutvikle tilleggsnæringer i tilknytning til reindrift. I 2008 har Sametinget prioritert tiltak for kvinner og unge i næringslivet. Videre har Sametinget prioritert kompetanseheving, produktutvikling og innovasjon. Innen reiselivsnæringen er opplevelsesbaserte reiselivsprodukter blitt prioritert. Sametinget også prioritert utvikling av småskala matproduksjon med basis i samiske mattradisjoner.

17.3 Duodji

Sametinget inngikk i 2005 en hovedavtale for duodjinæringen med de to eksisterende samiske duodjiorganisasjonene. Denne følges opp med årlige næringsavtaler for duodji. Målet med næringsavtalen er å utvikle en næringsrettet duodji med økt lønnsomhet og omsetning av egenproduserte varer. Næringsavtalen for 2009 har en totalramme på 9,21 mill. kroner. Liten søknadsmengde til investeringstilskuddordningen i 2007 førte til en reduksjon for 2008.

I næringsavtalen er det satt av midler til utviklings- og investeringstiltak, driftstilskudd, velferdsordninger, organisasjonstilskudd og duodjiutvalg. Det er også satt av midler til duodjistipend for elever som tar videregående opplæring.

Tilskudd til duodjibedriftene har blitt tildelt både til nyetableringer og investeringstiltak i eksisterende bedrifter. Det er også gitt midler til merkevarebygging og kompetanseheving. Sametinget har gitt midler til Opplæringskontoret i reindrift for å administrere en varig lærlingeordning i duodji. Duodjeinstituttet har fått bevilget tilskudd til å etablere veilederstillinger i duodji. Sametinget har også gitt tilskudd til et samarbeidsprosjekt mellom NatourNor og Duodjeinstituttet til etablering av internetbutikk for salg av duodji.

Som grunnlag for tildeling av driftstilskudd er totalt 63 utøvere godkjent etter de kriterier som fremkommer i næringsavtalen for duodji. I forbindelse med evaluering av driftstilskuddsordningen vil man se på muligheten for å etablere et duodjiregister som kan godkjennes av Datatilsynet.

Sametinget har inngått en avtale med Asplan Viak AS om utarbeidelse av økonomisk rapport for utviklingen av duodji for årene 2007, 2008 og 2009. Avtalen er gjort for en treårsperiode. Tidligere har Sametinget inngått avtale med oppdragstaker kun for ett år av gangen.

Rapporten om duodjinæringens økonomiske situasjon i 2008, basert på regnskapstall for 2007, viser at de som er med i undersøkelsen i gjennomsnitt har et driftsresultat på kr 94 216, noe som er på samme nivå som i 2006.

Finnut Consult AS har på oppdrag av Sametinget gjort en utredning som har tatt for seg utfordringer innen kompetanse, opplæring og utvikling i duodji. Utredningen har fokusert spesielt på hvordan utviklingsarbeid kan øke sysselsettingen og inntjeningen i duodji.

17.4 Jordbruk

Jordbruket i samiske områder har i mange år slitt med dårlig tilvekst og rekruttering. Sametingspresidenten deltok i 2008 på møter med gårdbrukere, Innovasjon Norge, Fylkesmannen og Kautokeino og Karasjok kommuner om jordbruk i Indre Finnmark. Møtene konkluderte med at en må få klarlagt behovene i landbruket i indre Finnmark, samt rammebetingelsene for å møte disse behovene. Gårdbrukere i Porsanger kommune vil bli invitert til å delta i dette samarbeidsprosjektet.

Sametinget har hatt møter både med Bondelaget og Bonde- og småbrukarlaget om jordbruksforhandlingene og generelt om utviklingen i jordbruket.

Sametinget har videre gitt innspill til jordbruksoppjøret til Landbruks- og matdepartementet. Sametinget har argumentert for å heve arealgrensen ved søknad om produksjonstilskudd fra 200 til 300 dekar i samiske bosettingsområder, utvikle privat omsetning av melkekvoter, øke prisen for lammekjøtt, forbedre avløserordningen for ferie og fritid, satse på videreforedling/nisjemat og forbedre mulighetene for investeringer i bygningsmassen.

17.5 Fiskeri

Sametinget har avgitt høringsuttalelse til Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarkslov i NOU 2008:5 og Samerettsutvalgets utredning om kyst- og fjordfiske i sjøsamiske områder NOU 2007:12, kapittel 22. Sametinget forutsetter at utvalgets enstemmige vurderinger og forslag ikke gjøres til gjenstand for omfattende endringer gjennom den kommende konsultasjonsprosessen. Sametinget ser det også som naturlig at utredningene fra begge utvalgene blir lagt til grunn for de sjøsamiske områdene sør for Finnmark, og at Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiske lov brukes som modell også for disse områdene. I forbindelse med arbeidet med Kystfiskeutvalgets innstilling er det avholdt møter med den sjøsamiske fiskeriorganisasjonen Bivdi og Norges Kystfiskerlag.

Sametinget har gjennomført konsultasjoner i forbindelse med revidering av fiskeripolitiske retningslinjer, forskrift for forvaltning av kongekrabbe og forskrift for sjølaksefiske i samiske områder. Sametinget har også konsultert om reguleringene av laksefiske for 2008 og 2009, og om konsesjonsordning for sjølaksefiske. Sametinget kom ikke til enighet med Miljøverndepartementet i konsultasjoner om reguleringene av laksefisket for 2008.

Sametinget har videreført sitt arbeid ovenfor myndighetene med å ivareta det samiske perspektivet i forvaltningen av marine ressurser. Dette gjelder blant annet forvaltning og oppbygging av norsk kysttorsk, nærhets- og avhengighetsprinsippet i forvaltningen av kongekrabbe, arealbrukskonflikter mellom tradisjonelt fjordfiske og oppdrettsnæring og beslutningen om å åpne for loddefiske i 2009.

Regulering og forvaltning av kystsel er også et sentralt ledd i Sametingets kyst- og fiskeripolitikk. Selens rolle og dens innvirkning på det lokale marine miljøet og ressurser, er en del av Havforskningsinstituttets treårige forskningsprosjekt om fjordøkologi i Porsangerfjorden. Sametinget er kritisk til at det i forbindelse med prosjektet er jaktforbud i hele forskningsperioden på steinkobbe i fjorden, noe som vil forsterke beitetrykket på kysttorsk og andre marine ressurser.

17.6 Reindrift

Sametinget har i løpet av 2008 gitt uttalelse til ny lov om dyrevelferd. Sametingets innspill gjaldt dyreholders ansvar for rovviltpolitikken, kastrering av reinbukker samt avlaving av rein med krumkniv.

I august/september 2008 besøkte sametingsrådet alle reinbeitedistriktene i Norge for å innhente innspill til den reindriftpolitiske meldingen sametingsrådet er i ferd med å utarbeide, samt for å drøfte utfordringene ved reindriftras rammebetingelser direkte med reindriftsutøverne. Næringen er bekymret over tap av beiteland og manglende kapasitet i egen forvaltning. De etterlyser også effektive tiltak for å hindre rovvilttap, samt gode og forutsigbare erstatningsordninger. Sametinget vil drøfte blant annet disse problemstillingene i sin melding om reindrift som ferdigstilles våren 2009.

Avgiftsordningen for reindriften har mange ganger de siste årene blitt fremmet for Regjeringen. Sametinget er skuffet over at det heller ikke ved dette statsbudsjettet skjer en avskaffing av denne ordningen. Sametinget støtter Norske Reindriftssamers Landsforbunds (NRL) arbeid i denne saken. De siste avgiftsøkningene på blant annet drivstoff har etter næringens mening ført til en uforholdsmessig økonomisk byrde for den enkelte reindriftsutøver. Sametinget har bevilget midler slik at NRL har kunne sette ned et utvalg som fronter saken overfor myndighetene, om nødvendig engasjere eksperter i avgiftsspørsmål.

17.7 Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og samisk reiseliv

Sametingets plenum vedtok i februar å sette i gang et verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner med samisk reiseliv. Rammen for programmet i 2008 var på 6,5 millioner kroner.

Et faglig forum er etablert. Det består av Innovasjon Norge, fylkeskommunene og landbruksavdelingene i de tre nordligste fylkene, Bioforsk, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Sámi allaskuvla/samisk høgskole. Hensikten med dette forumet er å utveksle informasjon om offentlige tiltak og prosjekter som har relevans for programmet. Det er også etablert et utviklingsforum som består av samiske næringsorganisasjoner. Utviklingsforumet fungerer som en referansegruppe for programmet.

Et av tiltakene i verdiskapningsprogrammet er å rekruttere og mobilisere potensielle utmarks- og kombinasjonsutøvere som ønsker å etablere virksomheter i samiske områder. Rekrutteringsarbeidet er i gang og etablererskolen vil bli påbegynnet i begynnelsen av 2009.

Gjennom verdiskapningsprogrammet for næringskombinasjoner og samisk reiseliv har Sametinget fått muligheten til å utvikle reiselivsnæringen i samiske områder. I 2008 har Sametinget prioritert oppbygging av opplevelsesbaserte produkter samt kombinasjonsnæringer med reiselivsaktiviteter og småskala matproduksjon. Ved å prioritere slik vil man legge et grunnlag for å bygge opp en mangfoldig og nyskapende reiselivsnæring, som bidrar til arbeidsplasser og sikret bosetting i samiske områder. Sametinget fokuserer samtidig på at den samiske kulturen som blir formidlet i reiselivssammenheng skal ha en troverdighet som er i samsvar med samiske interesser, normer og skikker.

Sametinget arrangerte en samisk reiselivskonferanse i Alta i oktober 2008. Siktemålet med konferansen var å definere innholdet i begrepet samisk reiseliv, fokusere på utfordringene reiselivet har og å gi Sametinget større muligheter til å jobbe målrettet mot å utvikle samisk reiseliv. I tillegg var formålene å styrke samarbeidet mellom samiske reiselivsaktører.

Sametinget har igangsatt arbeidet med å utforme et prosjekt for utvikling av reiselivet i hele det samiske området. I den forbindelse er det blant annet blitt holdt seminar/prosessmøte på tre forskjellige steder i Finnmark.

18. Helse og sosialpolitikk

Sametingets arbeid innenfor helse- og sosialtjenesten for 2008 har vært rettet mot å skape forståelse for hvordan målet om en likeverdig tjeneste til det samiske folk kan oppnås, herunder å øke kunnskapen om samiske tjenestemottakeres rettigheter og behov. Det har også vært arbeidet for at ansvaret for å kvalitetssikre tilbudet til samiske pasienter skal løftes fra enkeltpersoner og til et overordnet nivå.

18.1 Samiske barns rettigheter

Sametinget har innledet konsultasjoner med Barne- og likestillingsdepartementet om tilsynsordning for samiske barn under barnevernets omsorg. Bakgrunnen for konsultasjonene er Sametingets enstemmige plenumsvedtak av 27.05.08 hvor formålet er å ivareta samiske barns rett til å bevare sitt språk og sin kultur, selv om de er plassert utenfor sitt foreldrehjem.

Sametinget har også innledet konsultasjoner med Justis- og politidepartementet, på bakgrunn av enstemmig vedtak i Sametinget av 27.05.08 om ivaretagelse av samiske barns rettigheter og behov i organiseringen av Barnehuset. Barnehuset er en ny avhørsmodell for barn som har vært utsatt for overgrep, hvor formålet er å samle all kompetanse og instanser under ett fysisk tak.

Sametinget har i møte med Barneombudet tatt opp generelle problemstillinger når det gjelder ivaretagelse av samiske barns språklige og kulturelle rettigheter i det kommunale og statlige barnevernet, der i blant Barnas Hus. Barneombudet uttrykte at dette var forhold og informasjon som de vil følge opp i sitt videre arbeid. Sametingsrådet orienterte om situasjonen for samiske læremidler og arbeidet med strategisk plan for læremidler. Andre saker som ble tatt opp var samiske barn i fosterhjem, samiske ungdommer og skolegang og ivaretagelse av samisk kultur i bysamfunn.

18.2 Ivaretagelse av samiske pasienters rettigheter og behov

Sametinget har hatt møte med helse- og omsorgsminister Bjarne Håkon Hanssen for å drøfte hvordan samiske fagmiljøer og brukere skal høres og vektlegges under utviklingen av Samhandlingsreformen. Sametinget etterlyste samisk representasjon i ekspertgruppa for utvikling av Samhandlingsreformen. Statsråden etterkom ikke dette ønsket, men ville ha en nær kontakt med Sametinget og samiske helseinstitusjoner i arbeidet med reformen.

Videre ble situasjonen for samisktalende pasienter i helsevesenet drøftet. Sametinget er opptatt av å bedre situasjonen for pasienter hvor helsevesenet trenger tolk for å forstå dem. Sametinget foreslo at det igangsettes et prosjekt i regi av helseforetakene, som arbeider med å synliggjøre og finne gode måter å sikre god pasientkommunikasjon for samiske pasienter på.

Sametinget har et samarbeidsorgan med de regionale helseforetakene, der det blant annet arbeides i forhold til det samiske perspektivet i oppdragsdokumenter fra de regionale helseforetakene til underliggende helseforetak. Rekrutteringstiltak og etterutdanningstiltak internt i helseforetakene er temaer som vil bli fulgt opp av samarbeidsorganet.

18.3 Oppdragsdokumenter til de regionale helseforetak

Sametinget innledet i 2007 konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet om implementering av samiske pasienters behov og rettigheter i oppdragsdokumentene til de regionale helseforetak. Da oppdragsdokumentene til de regionale helseforetakene for 2008 ble offentliggjort, framkom det for første gang klart at samiske pasienters rett til og behov for tilrettelagte tjenester må etterspørres og synliggjøres i planlegging, utredning og når beslutninger tas. Dette viser at Sametingets konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet har gitt resultater. Sametinget har nå et godt utgangspunkt i det videre arbeidet for å sikre at helsetilbudet til samiske pasienter i større grad tar hensyn til samisk språk og kultur.

18.4 Sametingets kandidater til styrene i de regionale helseforetak

Sametinget har foreslått representanter til helseforetakene i Helse Nord RHF, Helse Nord-Trøndelag HF og Rikshospitalet HF. Sametinget har i forslagsprosessen vist til samiske pasienters rett til et språklig og kulturelt tilrettelagt tilbud i spesialisthelsetjenesten. I Helse Nord RHF ble fire av Sametingets fem foreslåtte kandidater valgt inn i styrene. Sametingets kandidat til styret i Helse Nord-Trøndelag HF ble også valgt inn.

18.5 Sametingets arbeid med samiske brukeres behov og rettigheter i NAV

Sametinget har fortsatt arbeidet vedrørende samiske tjenestemottakeres rettigheter og behov innenfor NAV-systemet. Sametinget har derfor på ny sendt et brev til Arbeids- og inkluderingsministeren hvor disse spørsmålene tas opp.

Sametinget har deltatt på et informasjonsmøte i Salangen kommune angående en prosjektplan for ivaretagelse av samiske brukere i NAV. Gjennom prosjektet ønskes etablering av et samisk kompetansesenter innenfor NAV-systemet utredet. Prosjektet har som målsetting å realisere en arbeids- og velferdsetat som ivaretar samiske NAV-brukere i hele landet. Dette er også spørsmål som Sametinget har tatt opp med sentrale myndigheter.

Sametinget har også deltatt ved åpning av NAV-kontoret i Karasjok, hvor det ble informert om Sametingets helse- og sosialpolitikk, og satt fokus på behovet for samisk språk- og kulturkompetanse innenfor NAV-etaten.

18.6 Helse og levekår i et arktisk miljøperspektiv

Sametinget har deltatt på møte i styringsgruppen for Den nordlige dimensjon og holdt et innlegg med utgangspunkt i Den nordlige dimensjon sitt program for helse og levekår. Begrepet den nordlige dimensjon ble lansert av EU for å øke fokus på EUs nordlige region, og for å håndtere de utfordringene og mulighetene regionen representerer.

Sametinget rettet fokus på samenes situasjon med paralleller til det sirkumpolare urfolksfellesskap. Mange urfolk lever i dag nært tilknyttet naturen og dens ressurser. Dette setter urfolk i en sårbar situasjon når det gjelder klimaendringer og miljøgifter, noe som igjen kan ha alvorlige konsekvenser for urfolks helse og levekår. Sametingets innlegg i Den nordlige dimensjon ble brukt videre i arbeid med temaet i Europarådet.

18.7 Nødmeldingstjenesten

I forbindelse med at det foregår en nasjonal omorganisering av nødmeldetjenesten er Sametinget opptatt av å sikre at samiske brukere får et tilbud som dekker deres språklige og kulturelle behov. Sametinget har tatt opp dette med sentrale myndigheter flere ganger, senest i februar 2008 i møte med statssekretær i Helse- og omsorgsdepartementet. Sametinget vil følge dette arbeidet opp videre.

18.8 Prosjektmidlene

Som en oppfølging av Regjeringens handlingsplan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning, Mangfold og likeverd, har Sametinget i 2008 tildelt midler til helse og sosialprosjekter på i overkant av kr 2 487 000 til 11 ulike prosjekter. Det ble blant annet gitt kr 500 000 til Porsanger kommunes prosjekt om oppstart av desentralisert sykepleierutdanning. Likeledes ble det gitt til sammen kr 707 000 til Barnevernets utviklingssenter i Tromsø til metodeutvikling innenfor samisk barnevern. Sametinget har også fordelt kr 150 000 i stipender til videreutdanning innenfor psykososialt arbeid blant barn og unge.

19. Regnskap 2008

Sametingets regnskap for 2008 er et kontantregnskap for virksomheten i sin helhet og viser virksomhetens faktiske bokførte inntekter og utgifter.

Regnskapet presenteres i tre hoveddeler; resultatregnskap, balanse og noter til regnskapet. I noter til regnskapet gis en oversikt over bevilgninger mottatt, driftsregnskapet fordelt på hovedkoststeder, virkemiddelregnskapet fordelt på virkemiddelordningene og spesifisering av enkelte balanseposter. Under hver av disse hoveddelene gis det også forklaringer til eventuelle avvik.

Resultatregnskap

	Note	Res 31/12	Bud 2008	Avvik	i %
Driftsinntekter					
Bevilgninger fra departementene	1, 20	306 410 000	306 410 000	0	0,0 %
Avkastning Samefolkets fond	15	9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
Refordelt regnskapsmessig overskudd 2007		0	2 721 162	2 721 162	100,0 %
Sum driftsinntekter		316 356 560	319 131 162	2 774 602	0,9 %
Virkemidler					
Virkemidler	2-15	198 394 103	204 871 000	6 476 897	3,2 %
Samefolkets fond	15	9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
Sum virkemidler		208 340 663	214 871 000	6 530 337	3,0 %
SUM DRIFTSINNTEKTER - VIRKEMIDLER		108 015 897	104 260 162	-3 755 735	-3,6 %
Driftskostnader					
Drift politisk nivå	16	22 272 444	20 921 000	-1 351 444	-6,5 %
Drift administrativt nivå	17	62 923 048	63 071 000	147 952	0,2 %
Investeringer	18	12 444 342	12 447 000	2 658	0,0 %
Spesielle prosjekter	19	7 677 105	7 821 162	144 057	1,8 %
Sum driftskostnader		105 316 939	104 260 162	-1 056 777	-1,0 %
RESULTAT PR. 31. DESEMBER 2008		2 698 957	0	-2 698 957	-100,0 %
Anvendelse av årsresultatet					
Til refordeling i revidert budsjett 2009 - til annen EK		2 698 957			
Sum anvendelse		2 698 957			

Balanse

Beskrivelse	Note	2007	2008
Eiendeler			
Omløpsmidler			
Kundefordringer	20	4 677 765	6 845 587
Andre fordringer	21	1 853 959	1 047 688
Sum fordringer		6 531 724	7 893 275
Bankinnskudd		141 884 538	167 579 112
Samefolketsfond	15	79 650 790	76 951 211
Sum bank		221 535 328	244 530 323
Sum eiendeler		228 067 052	252 423 598
Egenkapital og gjeld			
Egenkapital			
Egenkapital	24	-2 894 843	-5 616 005
Annen egenkapital - Til refordeling i revidert budsjett	24	-2 721 162	-2 698 957
Sum egenkapital		-5 616 005	-8 314 962
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
Avsetning gyldige tilsagn næringsutvikling	7	-20 447 194	-26 594 644
Avsetning gyldige tilsagn kulturutvikling	6	-11 979 956	-13 021 079
Samefolketsfond - avkastning	15	-35 459 087	-30 126 018
Samefolketsfond - kapital	15	-75 000 000	-75 000 000
Avsetning gyldige tilsagn samefolkets fond	15	0	-5 745 780
Avsetning gyldige tilsagn læremiddelutvikling	4	-33 520 142	-33 903 250
Avsetning gyldige tilsagn kulturminnevern	8	-2 655 300	-3 285 000
Avsetning gyldige tilsagn interreg, regional og statlig andel	7	-3 661 369	-1 842 484
Avsetning gyldige tilsagn språkprosjekter	5	-3 131 078	-3 386 198
Avsetning gyldige tilsagn andre virkemidler	4-15	-8 792 149	-12 673 200
Sum fondsavsetninger og andre avsetninger for forpliktelser		-194 646 274	-205 577 652
Avsetning vedlikehold Sametingsbygningen	22	-884 596	-1 784 596
Sum annen langsiktig gjeld		-884 596	-1 784 596
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		-992 012	-1 974 704
Pensjonsinnskudd		-56 019	-1 578 316
Skyldig offentlige avgifter		-2 705 712	-3 088 374
Annen kortsiktig gjeld - avsetning feriepenger, gr.livsforsikring, andre trekk		-5 282 843	-6 102 842
Annen kortsiktig gjeld - kapitalisert avkastn. Norges bank	15	-4 650 790	-4 613 491
Øvrige avsetninger	23	-13 232 801	-19 388 661
Sum kortsiktig gjeld		-26 920 177	-36 746 388
Sum egenkapital og gjeld		-228 067 052	-252 423 598

Noter til regnskapet

Note 1 Bevilgninger fra departementene

Fordeling av bevilgningene fra departementene er som følger:

Kap.Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
680.50	Arbeids- og inkluderingsdepartementet - AID	191 400 000	191 400 000	0	0,0 %
206.50	Kunnskapsdepartementet - KD	31 887 000	31 887 000	0	0,0 %
226/248	Kunnskapsdepartementet - KD	4 000 000	4 000 000	0	0,0 %
231.50	Kunnskapsdepartementet - KD	12 380 000	12 380 000	0	0,0 %
1429.50	Miljøverndepartementet - MD	3 000 000	3 000 000	0	0,0 %
320.53	Kultur- og kirke departementet - KKD	53 543 000	53 543 000	0	0,0 %
724.21	Helse- og omsorgsdepartementet - HOD	6 200 000	6 200 000	0	0,0 %
1147.50	Landsbruksdepartementet - LD	4 000 000	4 000 000	0	0,0 %
Sum		306 410 000	306 410 000	0	0,0 %
-	Samefolkets fond	9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
Sum		316 356 560	316 410 000	53 440	0,0 %

Sametinget hadde ved budsjettbehandlingen av sak 60/07, Sametingets budsjett 2008, en bevilgning på totalt kr 316 310 000, inkl. avkastning av Samefolkets fond. Ved budsjettreguleringen i mai 2008, sak 38/08 Sametingets reviderte budsjett 2008, ble det endelige budsjettet for 2008 vedtatt med en total ramme på kr 316 410 000. Dette skyldes at bevilgningen over kap. 724, post 21 fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) er økt med kr 100 000.

Avkastning av Samefolkets fond inntektsføres ikke over resultatregnskapet. Ved mottak av innbetaling bokføres denne i balansen under punkt "Samefolkets fond - avkastning". Årets forbruk av Samefolkets fond er inntektsført og opparbeidet avkastningen av Samefolket Fond er tilsvarende redusert, se note 15.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Kunnskapsdepartementet (KD) har bevilget kr 1 000 000 hver til prosjekt Divvun – samisk korrekturprogram. Denne bevilgningen er inntektsført under posten spesielle prosjekter, Divvun.

Kultur- og kirke departementet (KKD) har bevilget kr 600 000 til samisk idrett for 2008. Denne bevilgningen er inntektsført og utbetalt direkte over virkemiddelpost 205.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) har bevilget kr 300 000 til prosjektet samisk statistikk for 2008. Denne bevilgningen er inntektsført og utbetalt direkte over virkemiddelpost 801.

I tillegg har Sametinget mottatt kr 650 000 fra Utenriksdepartementet til Sametingets internasjonale arbeid. Sametinget søker årlig om disse midlene. Midlene inntektsføres direkte under administrasjonen for arbeidet med internasjonale saker.

Note 2 Virkemiddelregnskapet 2008

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	102 227 700	102 478 000	250 300	0,2 %
- Søkerbaserte tilskudd	79 045 378	85 723 000	6 677 622	7,8 %
- Avtaler	7 559 009	8 570 000	1 010 991	11,8 %
- Andre virkemidler	8 216 030	6 450 000	-1 766 030	-27,4 %
- Samefolkets fond	9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
- Andre tiltak	1 345 986	1 650 000	304 014	18,4 %
Sum	208 340 663	214 871 000	6 530 337	3,0 %

Post	Benevnelse	Note	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
100-102	Opplæring		27 296 095	31 153 000	3 856 905	14,1 %
150-153	Språk		49 579 867	51 460 000	1 880 133	3,8 %
200-212	Kultur		74 262 689	73 797 000	-465 689	-0,6 %
300-302	Næring		28 252 984	27 775 000	-477 984	-1,7 %
400-402	Miljø- og kulturvern		3 328 054	3 654 000	325 946	9,8 %
450	Helse- og sosialsatsing		2 034 167	4 400 000	2 365 833	116,3 %
650-652	Likestillingstiltak		630 444	650 000	19 556	3,1 %
551-554	Internasjonalt arbeid		219 000	625 000	406 000	185,4 %
750-756	Samiske organisasjoner		3 228 787	3 257 000	28 213	0,9 %
500-503	Andre virkemidler		8 216 030	6 450 000	-1 766 030	-21,5 %
600-602	Samefolkets fond		9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
800-899	Andre tiltak		1 345 986	1 650 000	304 014	22,6 %
Sum virkemidler			208 340 663	214 871 000	6 530 337	3,0 %

Sametingets virkemidler er en blanding av direkte bevilgninger og søkerbaserte tilskuddsordninger som gis som tilskudd med gyldighet over flere år eller som årlige tilskudd.

Sametingets tilskuddsstyre fordeler de virkemidler som Sametingets plenum har delegert til tilskuddsstyret, jfr sak 09/08 Revisjon av retningslinjer for Sametingets tilskuddsstyre. Dette vedrører de søkerbaserte virkemidlene innenfor Sametingets budsjett med unntak av de virkemidlene som er lagt til Sametingsrådets og Møtelederskapets disposisjon.

Sametingets tilskuddsstyre skal oversende en årlig rapport til Sametingets plenum om forvaltningen av virkemidlene tilskuddsstyret har ansvar for. Rapporten fra Sametingets tilskuddsstyre for 2008 behandles i Sametingets plenum i mai 2008, og det vises også til denne rapporteringen over bruken av de søkerbaserte virkemidlene tilskuddsstyret forvalter.

Totalt viser virkemiddelregnskapet for 2008 et overskudd på kr 6 530 337. De enkelte postene blir presentert og eventuelt kommentert i nedenstående noter. For øvrig vises det til de foranstående kapitlene i årsmeldingen.

Note 3 Omdisponeringer 2008

Iht. Sametingets budsjett for 2008, kapittel 3.2 Søkerbaserte tilskudd har sametingsrådet fullmakt til å omdisponere inntil 20 % av avsatte midler i budsjettet til de enkelte søkerbaserte formål. Midlene skal

disponeres innenfor rammen avsatt til Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger, og Sametingsrådet skal i budsjettåret informere Sametingets plenum om eventuelle omdisponeringer jf. sak 43/07.

På bakgrunn av dette har Sametingsrådet fullmakt til å omdisponere 20 % av den totale søkerbaserte tilskuddspotten i 2008 på kr 85 723 000 som utgjør kr 17 144 600.

Sametingsrådet har i 2008 omdisponert totalt kr 8 307 500 mellom de søkerbasert virkemidlene. Omdisponeringen av midlene skyldes ubrukte midler etter søknadsfristen og i tillegg var det foretatt en del tilbaketrekninger og tilbakebetalinger av gitte søkerbaserte tilskuddsmidler.

Sametingsrådet har informert Sametingets plenum om foretatte omdisponeringer via Sametingsrådets beretning om virksomheten i sak 14/08 og 31/08. I tillegg er det i desember 2008 foretatt omdisponering i sak R 124/08 på kr 150 000 til post 10102 stipend til høyere utdanning.

Post	Beskrivelse	Milder som kan omdisponeres	Omdisponert	Sum omdisp.
10004	Læremidler til barnehager	0	270 000	270 000
10101	Faglig kompetanseheving	700 000	-700 000	0
10102	Høyere utdanning	0	150 000	150 000
10200	Tilskudd til samiske barnehager	3 070 000	-3 070 000	0
Sum opplæring		3 770 000	-3 350 000	420 000
15100	Språkprosjekter innenfor forvaltningsområdet	66 000	-66 000	0
15200	Språkprosjekter utenfor forvaltningsområdet	1 814 000	-1 814 000	0
Sum språk		1 880 000	-1 880 000	0
20000	Litteratur	380 200	-380 200	0
20020	Billedkunst/duodji	0	516 500	516 500
20030	Teaterformål	83 600	-83 600	0
20040	Barns oppvekstvilkår	33 000	-33 000	0
20060	Samiske språklige tegneserier	19 700	-19 700	0
200	Samisk kulturutvikling	516 500	0	516 500
21100	Samiske bibliotek tjenester	0	60 000	60 000
211	Samiske bibliotek tjenester	0	60 000	60 000
Sum kulturutvikling		516 500	60 000	576 500
30000	Fiskeri	0	629 000	629 000
30010	Jordbruk	0	2 664 400	2 664 400
30030	Annet næringsliv	0	1 284 600	1 284 600
30040	Interreg	0	732 000	732 000
Sum næringutvikling		0	5 310 000	5 310 000
40000	Samisk kulturminnevern	385 000	-385 000	0
Sum miljø- og kulturvern		385 000	-385 000	0
45000	Helse- og sosialtjenester	2 050 000	-2 050 000	0
Sum helse og sosialsatsing		2 050 000	-2 050 000	0
55100	Barentssamarbeid	170 000	-170 000	0
55200	Annet internasjonalt arbeid/Urfolksrettigheter	136 000	-136 000	0
Sum internasjonal satsing		306 000	-306 000	0
50000	Samarbeidsavtaler med fylkeskommunene	0	788 000	788 000
50100	Frie Midler - Rådet	0	1 213 000	1 213 000
Sum andre virkemidler		0	2 001 000	2 001 000
Sum omdisponert		8 907 500	-600 000	8 307 500

Note 4 Opplæring

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	0	0	0	-
- Søkerbaserte tilskudd	27 296 095	31 153 000	3 856 905	12,4 %
Sum	27 296 095	31 153 000	3 856 905	12,4 %

Søkerbaserte tilskudd - Opplæring

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
100	Grunnskole og videreg.opplæring-læremiddelutv.	16 170 319	16 718 000	547 681	3,4 %
101	Kompetanseheving	3 792 820	4 250 000	457 180	12,1 %
102	Barnehager	7 332 956	10 185 000	2 852 044	38,9 %
Sum		27 296 095	31 153 000	3 856 905	14,1 %

Læremiddelutvikling

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	33 520 142
Budsjett 2008 fra post 100 - 102	31 153 000
Omdisponering 2008	-3 350 000
Totalt til disposisjon i 2008	61 323 142
Utbetalt i 2008 post 100 - 102	-27 331 462
Tilbakebetalt tilskudd	418 474
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	34 410 154
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-33 903 250
Resultat læremiddelutvikling 2008	506 905

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
1997	163 950	0,5 %	0	0
1998	598 050	1,8 %	0	0
1999	0	-	0	0
2000	831 150	2,5 %	0	0
2001	1 078 728	3,2 %	0	0
2002	1 150 724	3,4 %	0	0
2003	1 806 081	5,3 %	179 857	0
2004	1 438 930	4,2 %	0	158 449
2005	2 407 202	7,1 %	321 536	253 345
2006	7 374 601	21,8 %	0	0
2007	7 676 884	22,6 %	0	0
2008	9 376 950	27,7 %	0	6 680
Sum	33 903 250	100,0 %	501 393	418 474

Søkerbaserte tilskudd for opplæring viser et overskudd på kr 3 856 905. Overskuddet skyldes omdisponering (se note 3) på kr -3 350 000 og tilbaketrekking av ikke gjennomførte prosjekter på kr 501 393. Resultatet på søkerbasert tilskudd blir da på kr 506 905. Det avsettes kr 33 903 250 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Ved årsregnskapet for 2007 ble det avsatt kr 1 950 000 til kompetanseheving i forbindelse med kunnskapsløftet samisk. Sametinget har inngått avtale med Samisk høgskole for å gjennomføre prosjekter i forbindelse med dette.

Note 5 Språk

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	47 250 000	47 250 000	0	0,0 %
- Søkerbaserte tilskudd	2 329 867	4 210 000	1 880 133	44,7 %
Sum	49 579 867	51 460 000	1 880 133	3,7 %

Direkte tilskudd - Språk

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
150	Tospråklighetstilskudd	42 750 000	42 750 000	0	0,0 %
153	Grunntilskudd til språksentre	4 500 000	4 500 000	0	0,0 %
Sum		47 250 000	47 250 000	0	0,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Språk

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
151	Språkprosjekter innenfor forvaltningsområdet	1 293 867	1 360 000	66 133	5,1 %
152	Språkprosjekter utenfor forvaltningsområdet	1 036 000	2 850 000	1 814 000	175,1 %
Sum		2 329 867	4 210 000	1 880 133	80,7 %

Språkprosjekter

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	3 131 078
Budsjett 2008 - Språkprosj. innenfor forv.omr.	1 360 000
Budsjett 2008 - Språkprosj. utenfor forv.omr.	2 850 000
Omdisponering 2008	-1 880 000
Totalt til disposisjon i 2008	5 461 078
Utbetalte tilskudd i 2008	-2 074 747
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	3 386 331
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-3 386 198
Resultat språkprosjekter 2008	133

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
2004	90 000	2,7 %	0	0
2005	0	-	0	0
2006	470 650	13,9 %	490 633	0
2007	1 114 548	32,9 %	50 000	0
2008	1 711 000	50,5 %	0	0
Sum	3 386 198	100,0 %	540 633	0

Posten språkprosjekter innenfor og utenfor forvaltningsområdet viser et overskudd på kr 1 880 133. Overskuddet skyldes omdisponering (se note 3) på kr -1 880 000 og tilbaketrekkinger av ikke gjennomførte prosjekter på kr 540 663. Resultatet på søkerbasert tilskudd blir da på kr 133. Det avsettes kr 3 386 198 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Note 6 Kultur

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	51 051 700	51 302 000	250 300	0,5 %
- Søkerbaserte tilskudd	18 853 063	18 145 000	-708 063	-3,9 %
- Kunstneravtalen	4 357 926	4 350 000	-7 926	-0,2 %
Sum	74 262 689	73 797 000	-465 689	-0,6 %

Direkte tilskudd - Kultur

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
202	Samiske kulturhus	7 207 000	7 206 000	-1 000	-0,0 %
203	Samiske kulturorganisasjoner	224 000	350 000	126 000	56,3 %
204	Samiske festivaler - grunntilskudd	1 761 700	1 806 000	44 300	2,5 %
205	Samisk idrett	2 078 000	2 078 000	0	0,0 %
206	Samisk teater	15 883 000	15 883 000	0	0,0 %
207	Samisk kunst	335 000	335 000	0	0,0 %
208	Samiske publikasjoner	1 668 000	1 668 000	0	0,0 %
209	Mobile bibliotek tjenester	5 907 000	5 907 000	0	0,0 %
210	Museer	15 988 000	16 069 000	81 000	0,5 %
Sum		51 051 700	51 302 000	250 300	0,5 %

Posten for samiske kulturorganisasjoner viser et overskudd på kr 126 000. Dette skyldes ikke utbetalt tilskudd til DSJ-Doajmmasiebbre Julevsábme for 2008. Overskuddet på post 204 skyldes tilbakebetaling av tilskudd.

Det er foretatt en avsetning på kr 350 000 til prosjektering og planlegging av kunstmuseum i Karasjok under post 210 Museer. Midlene er ikke benyttet i 2008 på grunn av at det ennå ikke er inngått oppdragsavtale med Statsbygg for gjennomføring av arbeidet. Resterende kr 81 000 er ubenyttede midler vedrørende museumsreformen.

Søkerbaserte tilskudd - Kultur

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
200	Samisk kulturutvikling	13 004 063	12 366 000	-638 063	-4,9 %
201	Samiske forlag	2 579 000	2 579 000	0	0,0 %
211	Samiske bibliotekjenester	270 000	200 000	-70 000	-25,9 %
212	Investering i samiske bokbusser	3 000 000	3 000 000	0	0,0 %
Sum		18 853 063	18 145 000	-708 063	-3,8 %

Kulturutvikling

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-2008,	11 540 600
Bevilgning i 2008	12 366 000
Totalt til disposisjon i 2008	23 906 600
Utbetalte tilskudd i 2008	-11 536 084
Tilbakebetalte tilskudd	12 500
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	12 383 016
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-13 021 079
Resultat samisk kulturutvikling 2008	-638 063

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
2001	107 500	0,8 %	0	0
2002	90 000	0,7 %	15 000	0
2003	100 000	0,8 %	117 000	0
2004	157 500	1,2 %	65 000	0
2005	442 500	3,4 %	47 500	0
2006	1 295 100	9,9 %	134 487	0
2007	3 504 329	26,9 %	102 500	0
2008	7 324 150	56,2 %	85 500	12 500
Sum	13 021 079	100,0 %	566 987	12 500

Posten kulturutvikling viser et underskudd på kr -638 063. Det avsettes kr 13 021 079 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Det er foretatt omdisponering av kr 60 000 til post 211 Samiske bibliotekjenester og resultatet etter dette er kr -10 000, se note 3.

Samisk kunstneravtale

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
207	Samisk kunstneravtale	4 357 926	4 350 000	-7 926	-0,2 %
Sum		4 357 926	4 350 000	-7 926	-0,2 %

Note 7 Næring

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	2 549 000	2 549 000	0	0,0 %
- Søkerbaserte tilskudd	22 502 901	21 006 000	-1 496 901	-7,1 %
- Duodjiavtale	3 201 083	4 220 000	1 018 917	24,1 %
Sum	28 252 984	27 775 000	-477 984	-1,7 %

Direkte tilskudd - Næring

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
301	Duodjiinstitusjoner og organisasjoner	2 549 000	2 549 000	0	0,0 %
Sum		2 549 000	2 549 000	0	0,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Næring

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
300	Næringsutvikling	22 002 918	20 506 000	-1 496 918	-6,8 %
303	Samiske næringsorganisasjoner	499 983	500 000	17	0,0 %
Sum		22 502 901	21 006 000	-1 496 901	-6,7 %

Duodjiavtale

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
300	Duodjiavtale	3 201 083	4 220 000	1 018 917	31,8 %
Sum		3 201 083	4 220 000	1 018 917	31,8 %

Næringsutvikling

Tekst	Næring	Interreg	Totalt
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	20 447 194	3 661 369	24 108 563
Avsetning til duodjiavtalen pr. 1/1-08	4 001 897		4 001 897
Budsjett 2008	24 726 000	0	24 726 000
Omdisponeringer 2008	4 578 000	732 000	5 310 000
Totalt til disposisjon i 2008	53 753 091	4 393 369	58 146 460
Utbetalte tilskudd i 2008	-19 926 320	-2 695 919	-22 622 239
Tilbakebetalte tilskudd	9 416		9 416
Utbetalt diverse utgifter duodji avtalen	-360 510	0	-360 510
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	33 475 677	1 697 450	35 173 127
Gyldige tilsagn pr. 31/12-08	-26 594 644	-1 842 484	-28 437 128
Avsetning til næringskombinasjoner pr. 31/12-08	-1 904 000	0	-1 904 000
Resultat næringsutvikling og Interreg i 2008	4 977 033	-145 034	4 832 000

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
2003	0	-	323 000	0
2004	0	-	471 000	0
2005	0	-	582 000	0
2006	880 000	3,3 %	1 272 700	9 416
2007	7 302 444	27,5 %	95 000	0
2008	18 412 200	69,2 %	92 400	0
Sum	26 594 644	100,0 %	2 836 100	9 416

Posten næringsutvikling og duodjiavtalen viser et underskudd på kr -477 984. Dette underskuddet er ikke reelt da det er foretatt omdisponering (se note 3) på kr 5 310 000 og tilbaketrekkinger av ikke gjennomførte prosjekter på kr 2 836 100. Resultatet på næringsutvikling og duodjiavtale blir da på kr 4 832 000. Det avsettes kr 28 437 128 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere. I tillegg er det foretatt en avsetning på kr 1 904 000 til næringskombinasjoner – verdiskapningsprogrammet.

Overskuddet på kr 4 832 000 under næringsutvikling skyldes tilbaketrekkinger av eldre tilskuddsmidler på kr 2 836 100, overskudd på duodjiavtalen på kr 1 018 917 og resterende er ubenyttede tilskuddsmidler.

Note 8 Miljø- og kulturvern

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	1 202 000	1 202 000	0	0,0 %
- Søkerbaserte tilskudd	2 126 054	2 452 000	325 946	13,3 %
Sum	3 328 054	3 654 000	325 946	8,9 %

Direkte tilskudd - Miljø- og kulturvern

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
400	Kulturminnevern anlegg	202 000	202 000	0	0,0 %
402	Forskning og dok. grenselosene i Tysfjord	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Sum		1 202 000	1 202 000	0	0,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Miljø- og kulturvern

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
400	Kulturminnevern	2 126 054	2 452 000	325 946	15,3 %
Sum		2 126 054	2 452 000	325 946	15,3 %

Kulturminnevern

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	2 655 300
Budsjett 2008	2 452 000
Omdisponeringer 2008	-385 000
Totalt til disposisjon i 2007	4 722 300
Utbetalte tilskudd i 2007	-1 512 800
Tilbakebetalte tilskudd	16 446
Rest til disposisjon pr. 31/12-2007	3 225 946
Gyldige tilsagn pr. 31/12-08	-3 285 000
Resultat samisk kulturminnevern 2007	-59 054

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
2001	0	-	0	0
2002	6 300	0,2 %	6 000	0
2003	49 400	1,5 %	47 600	0
2004	0	-	76 400	0
2005	31 000	0,9 %	57 000	0
2006	525 800	16,0 %	60 000	16 446
2007	1 124 000	34,2 %	37 500	0
2008	1 548 500	47,1 %	0	0
Sum	3 285 000	100,0 %	284 500	16 446

Posten kulturminnevern viser et overskudd på kr 325 946. Dette overskuddet er ikke reelt da det er foretatt omdisponering (se note 3) på kr -385 000 og tilbaketrekkinger av ikke gjennomførte prosjekter på kr 284 500. Resultatet på kulturminnevern blir da på kr -59 054. Det avsettes kr 3 285 000 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Note 9 Helse- og sosialsatsing

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Søkerbaserte tilskudd	2 034 167	4 400 000	2 365 833	53,8 %
Sum	2 034 167	4 400 000	2 365 833	53,8 %

Søkerbaserte tilskudd - Helse- og sosialsatsing

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
450	Helse- og sosialsatsing	2 034 167	4 400 000	2 365 833	116,3 %
Sum		2 034 167	4 400 000	2 365 833	116,3 %

Posten helse- og sosialsatsing viser et overskudd på kr 2 365 833. Dette overskuddet er ikke reelt da det er foretatt omdisponering (se note 3) på kr -2 050 000, tilbaketrekkinger og -betalinger av ikke gjennomførte prosjekter på kr 642 833. Resultatet på helse- og sosialsatsing blir da på kr 315 833. Det

avsettes kr 927 000 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Note 10 Likestilling

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Søkerbaserte tilskudd	630 444	650 000	19 556	3,0 %
Sum	630 444	650 000	19 556	3,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Likestillingstiltak

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
651	Likestillingstiltak	630 444	650 000	19 556	3,1 %
Sum		630 444	650 000	19 556	3,1 %

Søkerbaserte tilskudd på likestillingstiltak viser et overskudd på kr 19 556 i 2008 som skyldes tilbakebetaling av tilskuddsmidler.

Note 11 Internasjonal satsing

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	175 000	175 000	0	0,0 %
- Søkerbaserte tilskudd	44 000	450 000	406 000	90,2 %
Sum	219 000	625 000	406 000	65,0 %

Direkte tilskudd - Internasjonal satsing

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
551	Barents urfolkskontor i Murmansk	175 000	175 000	0	0,0 %
Sum		175 000	175 000	0	0,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Internasjonal satsing

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
551	Barentssamarbeid	80 000	250 000	170 000	212,5 %
552	Annet internasjonalt arbeid	-36 000	200 000	236 000	-655,6 %
Sum		44 000	450 000	406 000	922,7 %

Posten internasjonal satsing viser et overskudd på kr 406 000. Det er foretatt omdisponeringer på kr -306 000 (se note 3) og tilbakebetaling av tilskuddsmidler. Resultatet på søkerbasert tilskudd internasjonal satsing etter foretatte omdisponeringer blir da på kr 100 000.

Note 12 Samiske organisasjoner

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Søkerbaserte tilskudd	3 228 787	3 257 000	28 213	0,9 %
Sum	3 228 787	3 257 000	28 213	0,9 %

Søkerbaserte tilskudd - Samiske organisasjoner

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
750	Samiske hovedorganisasjoner	2 452 000	2 451 000	-1 000	-0,0 %
754	Samiske politiske partier	250 000	250 000	0	0,0 %
755	Samiske grenseoverskridende organisasjoner	526 787	556 000	29 213	5,5 %
Sum		3 228 787	3 257 000	28 213	0,9 %

Søkerbaserte tilskudd samiske organisasjoner viser et overskudd på kr 28 213 i 2008 som skyldes tilbakebetaling av tilskuddsmidler.

Note 13 Andre virkemidler

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Virkemidler til Sametingsrådets disposisjon	5 466 000	3 700 000	-1 766 000	-47,7 %
- Virkemidler til møtelederskapets disposisjon	2 750 030	2 750 000	-30	-0,0 %
Sum	8 216 030	6 450 000	-1 766 030	-27,4 %

Virkemidler til Sametingsrådets disposisjon

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
500	Regionale utviklingsmidler	4 193 000	3 550 000	-643 000	-15,3 %
501	Frie midler	1 273 000	150 000	-1 123 000	-88,2 %
Sum		5 466 000	3 700 000	-1 766 000	-32,3 %

Virkemidler til Sametingsrådets disposisjon viser et underskudd på kr -1 766 000. Post 500 og 501 er tilført omdisponeringer på kr 2 001 000 (se note 3). Resultatet etter foretatte omdisponeringer blir da på kr 235 000.

Virkemidler til møtelederskapets disposisjon

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
502	Politiske grupper i Sametinget	1 800 027	1 800 000	-27	-0,0 %
503	Opposisjonens arbeidsvilkår	950 003	950 000	-3	-0,0 %
Sum		2 750 030	2 750 000	-30	-0,0 %

Virkemidler til møtelederskapets disposisjon viser et underskudd på kr -30.

Note 14 Andre tiltak som ikke er virkemidler

Andre tiltak

Post 800	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
800	Konferanser	466 210	750 000	283 790	60,9 %
801	Samiskrelatert statistikk i Norge	300 000	300 000	0	0,0 %
850	Utdeling av priser	89 993	100 000	10 007	11,1 %
899	Evalueringer	489 783	500 000	10 217	2,1 %
Sum		1 345 986	1 650 000	304 014	22,6 %

Overskuddet på post 800 Konferanser skyldes at kommunekonferansen ikke ble gjennomført i 2008. Ungdoms- og skolekonferansen er gjennomført som planlagt i 2008, men det ble benyttet kr 133 790 mindre enn budsjettet.

Evaluerings- og utredningsmidlene er påbegynt, men ikke avsluttet. 50 % av kontraktssummen er utbetalt og resterende er avsatt. Arbeidet med evaluering av bruken av Sametingets virkemidler til helse- og sosialsatsing videreføres til 2009. I desember 2008 ble konkurransegrunnlaget sendt ut, og det er derfor foretatt en avsetning på kr 500 000 til formålet.

Note 15 Samefolkets fond

	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
-	Søkerbaserte tilskudd	5 951 560	5 800 000	-151 560	-2,6 %
-	Utviklings-, utrednings- og dokumentasjonsmidler	3 995 000	4 200 000	205 000	4,9 %
Sum		9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %

Søkerbaserte tilskudd - Samefolkets fond

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
600	Språkutviklingstiltak	1 965 000	2 000 000	35 000	1,8 %
600	Tradisjonell kunnskap - dok. og formidling	800 000	800 000	0	0,0 %
600	Litteratur	3 186 560	3 000 000	-186 560	-5,9 %
Sum		5 951 560	5 800 000	-151 560	-2,5 %

Utviklings-, utrednings- og dokumentasjonsmidler - Samefolkets fond

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
601	Språkprogram	2 995 000	3 000 000	5 000	0,2 %
601	Dok. og formidling av tradisjonell kunnskap	1 000 000	1 200 000	200 000	20,0 %
Sum		3 995 000	4 200 000	205 000	5,1 %

Samefolkets fond

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	0
Budsjett 2008	10 000 000
Totalt til disposisjon i 2008	10 000 000
Utbetalte tilskudd i 2008	-3 705 780
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	6 294 220
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-5 745 780
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-495 000
Resultat Samefolketsfond 2008	53 440

Posten Samefolkets fond viser et overskudd på kr 53 440. Det avsettes kr 6 240 780 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Avkastning Samefolkets fond	Beløp
Samefolkets fond/inntænder pr. 31/12-08	76 951 211
Utbetaling av tilskudd fra bankkonto for Samefolkets fond i 2008	2 662 280
Fratrukket kapital Samefolkets fond	-75 000 000
Sum avkastning 2008	4 613 491

Bundne midler Samefolkets fond	Beløp
Avkastning bokført pr. 1/1-2008	35 459 087
Avkastning 2008	4 613 491
Brukt av Samefolkets fond i 2008	-9 946 560
Sum opparbeidet avkastning pr. 31/12-2008	30 126 018

Note 16 Driftsutgifter politisk nivå

Benevnelse	Res 31/12	Bud 2008	Avvik	i %
Plenum, grupper og komitéene	9 239 309	9 000 000	-239 309	-2,7 %
Sametingets møtelederskap	1 107 946	1 250 000	142 054	11,4 %
Sametingets kontrollkomite	27 171	361 000	333 829	92,5 %
Samisk parlamentarisk råd	757 109	1 200 000	442 891	36,9 %
Sametingets tilskuddstyre	1 009 046	1 000 000	-9 046	-0,9 %
Sametingsrådet	8 684 880	6 435 000	-2 249 880	-35,0 %
Sametingets språkstyre	142 249	350 000	207 752	59,4 %
Samisk språknemnd	897 178	1 000 000	102 822	10,3 %
Sametingets ungdomspolitisk utvalg	407 556	325 000	-82 556	-25,4 %
Sum driftsutgifter	22 272 444	20 921 000	-1 351 444	-6,5 %

Driftsutgifter politisk nivå viser et underskudd på kr – 1 351 444.

Medgåtte utgifter for Sametingets plenum, Sametingets komitéer og Sametingsgruppene er slått sammen til en post. Underskuddet på kr -239 309 skyldes høyere reiseutgifter og godtgjørelser enn forutsatt.

Overskuddene i Sametingets møtelederskap, Sametingets kontrollkomité, Samisk parlamentarisk råd og Sametingets språkstyre skyldes i hovedsak mindre aktivitet enn forutsatt.

Sametingsrådet viser et underskudd på kr -2 249 880. Dette skyldes i hovedsak arbeidsgivers andel av pensjonspremie til Statens pensjonskasse. Denne kostnaden ble totalt på kr 1 744 035 for sametingsrådets medlemmer i periodene 2007 og 2008. Det var ikke tatt høyde for disse utgiftene ved budsjetteringen. I tillegg har sametingsrådet hatt høyere aktivitetsnivå enn forutsatt og dermed økte reiseutgifter. Sametingets møtelederskap er også belastet med pensjonspremie på kr 256 451. I følge Forskrift om pensjonsordning for sametingsrepresentanter (nr. 1323 2003-11-07)§8 skal utgifter til pensjoner og pensjonsordningens administrasjon dekkes ved pensjonspremier. Den del av pensjonsutgiftene som ikke dekkes av foretatte trekk på 2 % fra heltidspolitikernes lønn skal dekkes over Sametingets budsjett.

Det er foretatt en avsetning på kr 310 000 til pågående prosjekter/aktiviteter innenfor samisk terminologi arbeid i Samisk språknemnd. I tillegg avsettes det kr 258 750 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008.

Note 17 Driftsutgifter administrativt nivå

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
Driftsutgifter administrasjon	62 923 048	63 071 000	147 952	0,2 %
Sum	62 923 048	63 071 000	147 952	0,2 %

Regnskapet for drift administrasjon viser et overskudd på kr 147 952 i forhold til budsjettet. Det er foretatt avsetninger for periodiserte utgifter og inntekter, jfr. note 21 og 23.

Note 18 Investeringer

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
Generelle investeringer	921 809	1 147 000	225 191	19,6 %
Rullering IKT-utstyr	822 628	600 000	-222 628	-37,1 %
Verktøy tilskuddsforvaltning	199 905	200 000	95	0,0 %
Inventar og utstyr til vitenskapsbygget	8 400 000	8 400 000	0	0,0 %
Vedlikehold av Sametingsbygningen	900 000	900 000	0	0,0 %
Voteringsanlegg	1 200 000	1 200 000	0	0,0 %
Sum	12 444 342	12 447 000	2 658	0,0 %

Prosjektet verktøy tilskuddsforvaltning videreføres i 2009 og er i tillegg utvidet med elektronisk mottak av søknader, jfr. Sametingets budsjett 2009, sak 40/08, kapittel 15.2.1 Bedre service til brukerne. Det er foretatt en avsetning på kr 220 000, jfr. note 23.

Det er også foretatt en avsetning på kr 7 671 196 til finansiering av inventar og utstyr i de deler av det nye vitenskapsbygget i Kautokeino som Sametinget skal benytte. Planlagt innflytting er sommeren 2009.

Hele budsjett for 2008 til vedlikehold av Sametingsbygningen er avsatt. Total avsetning pr. 31. desember 2008 er nå på kr 1 784 596 til fremtidige vedlikeholds- og reparasjonsutgifter av Sametingsbygningen.

Det er gjennomført konkurranse og leverandør er valgt for anskaffelse av ordstyrer- og voteringsanlegg til plenumssalen. Installasjon skal iht. kontrakt gjennomføres våren 2009, og det er derfor foretatt en avsetning på kr 1 186 216.

Note 19 Spesielle prosjekter

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
Bedre service til brukerne	95 949	100 000	4 051	4,1 %
Rettighets- og ressursforv. lover og andre lovprosesser	903 459	921 162	17 703	1,9 %
Geografisk informasjonssystem - GIS	675 187	675 000	-187	-0,0 %
Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen - læreplan	1 931 843	2 000 000	68 157	3,4 %
Samisk korrekturprogram - Divvun	2 599 957	2 600 000	43	0,0 %
Samisk byggverk Sirbma	251 381	250 000	-1 381	-0,6 %
Verdiskapningsprogrammet	919 329	975 000	55 671	5,7 %
Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen	300 000	300 000	-0	-0,0 %
Sum	7 677 105	7 821 162	144 057	1,8 %

Regnskapet for spesielle prosjekter viser et overskudd på kr 144 057 i forhold til budsjettet.

Det er foretatt avsetning på kr 5 192 600 til videreføring av samisk korrekturprogram Divvun II. Iht. Sametingets budsjett 2009 er prosjektet videreført til 2010 for å utvikle korrekturprogram på sørsamisk. Videre skal det i 2009 utredes alternativer for drift, vedlikehold, utvikling og fremtidig institusjonstilknytning. Styringsgruppen for Divvun II prosjektet har også gjort vedtak om å utlyse offentlig konkurranse for å anskaffe samisk talesyntese, primært for nordsamisk, men med opsjon for 2 andre språk. Utviklingen av samisk talesyntese planlegges gjennomført innenfor den gjestående tidsramme og innenfor eksisterende budsjetttrammer for Divvun II prosjektet.

Det er foretatt en avsetning på kr 117 166 til Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen. Videre er det foretatt en avsetning på kr 360 288 vedrørende verdiskapningsprogrammet iht inngått kontrakt med Høgskolen i Finnmark og Asplan Viak AS – etablererskole for næringskombinasjoner og samisk reiseliv.

Note 20 Kundefordringer

Spesifisering av kundefordringer	Beløp
Ordinære kundefordringer	297 096
Avsetning tap på fordringer	-65 000
Sum ordinære kundefordringer	232 096
Fordringer departementer - Reindriftsforvaltningen	2 000 000
Fordringer departementer - avkastning Samefolkets fond	4 613 491
Sum kundefordringer	6 845 587

Note 21 Andre fordringer

Spesifisering av andre fordringer	Beløp
Reise- og lønnsforskudd	139 143
Forskuddsbetalte utgifter	158 545
Ikke-utfakturerte befaringsinntekter	750 000
Sum andre fordringer	1 047 688

Note 22 Avsetning vedlikehold av Sametingsbygningen

Annen langsiktig gjeld	Beløp
Avsetning vedlikehold Sametingsbygningen	1 784 596
Sum annen langsiktig gjeld	1 784 596

Note 23 Øvrige avsetninger

Spesifisering av øvrige avsetninger	Note	Beløp
Igangsatte, men ikke ferdigstilte prosjekter/arbeid som må overføres til 2009:		
Kunstmuseum i Karasjok	6	350 000
Verdiskapningsprogrammet	7	1 904 000
Evalueringsprogram av tospråklighetsmidler	14	238 157
Evalueringsprogram av Helse- og soisalmidler	14	500 000
Prosjekter Samisk språknemnd	16	310 000
Ordstyrer- og voteringsanlegg til plenumssalen	18	1 186 216
Inventar og utstyr til Vitenskapsbygget i Kautokeino	18	7 671 196
Divvun II - samisk korrekturprogram	19	5 192 600
Etablererskole for næringskombinasjoner og samisk reiseliv	19	360 288
Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen	19	117 116
Bedre service til brukerne	19	220 000
Andre avsetninger:		
Periodisering av diverse utgifter/avsetning for ikke mottatte regninger	16 og 17	1 339 088
Sum øvrige avsetninger		19 388 661

Note 24 Egenkapital

Egenkapital	Beløp
Egenkapital pr. 31/12-2007	-5 616 005
Egenkapital pr 31/12-2008	-8 314 962
Endring egenkapital	2 698 957

Endringen i egenkapital tilsvarer resultatet/overskuddet for 2008.

Plan- og finanskomiteens innstilling:

Innledning

Sametingets årsmelding og regnskap gir en beskrivelse av Sametingets virksomhet og viser til fremtidige utfordringer Sametinget står ovenfor.

Sametingets årsmelding er et betydningsfullt bindeledd mellom Stortinget og Sametinget.

I sameloven § 1-3 heter det "Sametingets årsmelding sendes til Kongen" og Stortinget har fattet vedtak om at "Regjeringen fremlegger inntil videre for Stortinget årlig stortingsmelding om Sametingets virksomhet. En gang i hver stortingsperiode fremlegges melding om de tiltak som foretas for å sikre og utvikle samenes språk, kultur og samfunnsliv". (Innst. O. nr.79 1986-87).

Merknader:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Roger Pedersen, Aili Keskitalo, Kirsti Guvsám, Miriam Paulsen og Ann-Mari Thomassen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Magnhild Mathisen, Wiebke Synnøve Slåtsveen, Sten Erling Jønsson, Hilde Anita Nyvoll, Willy Ørnebakk og Egil Olli og medlemmet fra Samefolkets parti (SfP) Terje Tretnes forventer at Sametingets budsjett økes for å dekke inn budsjettbehovene som nevnt i Sametingets budsjett for 2009, kapittel 16.

For å oppfylle den rollen Sametinget er tillagt må det økonomiske driftsgrunnlaget være på et slikt nivå at forventningene fra det samiske folk blir innfridd på en tilfredsstillende måte. Komiteen mener derfor at budsjettet til samiske formål må styrkes betraktelig.

Retten til selvbestemmelse anses som en grunnleggende kollektiv menneskerett. Det kommer til uttrykk i FN-paktens formål, artikkel 1 nr.2. I tillegg kommer prinsippet til uttrykk i likelydende bestemmelser i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 1 og i FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) artikkel 1.

Komiteen er av den oppfatning at samene omfattes av retten til selvbestemmelse i henhold til artikkel 1 i SP og ØSK. I selvbestemmelse inngår en rett til å bestemme over sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.

Komiteens flertall, medlemmene fra NSR og Sfp viser til note 3 Omdisponeringer 2008 i Sametingets regnskap for 2008, der det fremgår at Sametinget har omdisponert totalt kr 8 307 500 av den totale søkerbaserte tilskuddspotten i 2008. Det vises i noten til Sametingets budsjett for 2008, og Sametingsrådets fullmakt til å omdisponere inntil 20 % av avsatte midler innenfor Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger.

Sametingsrådet informerte Sametingets plenum om omdisponeringene i sak 14/08. Dette avdekket at Sametingsrådets omdisponeringer til dels var gått til formål utenfor Sametingets søkerbaserte ordninger. Spørsmålet om Sametingsrådet i forbindelse med omdisponeringene har gått utenfor sine fullmakter er fortsatt til behandling i Sametingets kontrollkomité.

Komiteens flertall viser til Sametingsrådets overforbruk på kr 2 249 880. Komiteens flertall registrerer at kr 1 656 372 av overforbruket er til pensjonskostnader. Dette burde vært tatt med i budsjettbehandlingen for 2008 eller i behandlingen av revidert budsjett 2008.

Komitédemedlemmene ba om en detaljert oversikt over den politiske aktiviteten som lå til grunn for overforbruket på kr 794 344, som gjelder kostnader og godtgjørelser vedrørende reise, diett, bil o.l., dette ble ikke etterkommet. Komitédemedlemmene ble henvist til Sametingets nettside. Komiteens flertall synes dette ikke er tilstrekkelig.

Komiteens flertall stiller seg spørrende om hvorvidt Sametingsrådet forholder seg lojalt til Sametinget sine vedtak. Komiteens flertall forventer at Sametingsrådet planlegger sin politiske aktivitet innenfor gitte økonomiske rammer vedtatt av Sametingets plenum.

Forslag:

Forslag fra *Norske samers riksforbund (NSR)*, *Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap)* og *Samefolkets parti (Sfp)*:

Forslag 1

3. Samefolkets fond.

Forslag til tilføyelse 1 avsnitt:

Sametinget vedtok i 2007 å ta i bruk avkastningen av Samefolkets fond fra 1. januar 2008.

I budsjettet for 2008 ble det avsatt 10 millioner kroner til virkemidler fra avkastningen av Samefolkets fond. Det kom inn søknader til denne virkemiddelposten for totalt 21 millioner kroner.

5. Likestilling

Nytt siste avsnitt:

En av strategiene Sametinget vedtok var at likestillings- og diskrimineringsarbeidet må forankres institusjonelt i et samisk kompetansemiljø. Sametinget vil bidra til at det etableres et organ som gjennom informasjons- og dokumentasjonsvirksomhet fremmer likestilling og antidiskriminering i det

samiske samfunnet. Sametinget mener at dette organet også har ansvar for overvåking av og rapportering om likestillings- og diskriminerings spørsmål i det samiske samfunnet. Sametinget anbefaler at Gáldu blir tillagt dette arbeidsområdet.

7.4 Interreg IV A Nord og delprogram Interreg IV A Sápmi

Ny setning i 1. avsnitt etter 3. setning:

Delprogrammet Sápmis overordnede mål” Delprogrammet Sápmis overgripande mål är att, med användning av det samiska samhällets alla resurser, utveckla samiskt kultur- och näringsliv utifrån ett ekologiskt och långsiktig resursutnyttjande”

9.1 Nordområdene

Nytt 3. avsnitt:

Forvaltning og tilgang til arktiske områder blir diskutert på høyt politisk nivå. Sametinget mener urfolkene er en naturlig aktør i den internasjonale debatten om Arktis. Det bør derfor sikres tilstrekkelig med ressurser til Sametinget, øvrige samiske aktører og andre urfolk i Arktis for å kunne være en reell aktør på den internasjonale arenaen i debatten om Arktis.

Tillegg etter 3. avsnitt:

Urfolkene er representert med en felles representant på det regionale nivået – Barents regionråd. Urfolksrepresentasjonen har fulgt det land som har hatt ledervet i regionrådet. Urfolkene har ingen formel representasjon eller posisjon på det nasjonale nivået – Barentsrådet. Dette er ikke tilfredsstillende, noe som det er gitt uttrykk for gjentatte ganger. Sametinget i Norge og Samisk parlamentarisk råd har krevd urfolksrepresentasjon i Barentsrådet på linje med representasjon i Arktisk Råd.

9.4 ILO- konvensjonen nr 169- rapportering til ILOs ekspertkomité.

Nytt avsnitt:

026/08 Sametingets rapport til ILO for perioden frem til mai 2008

Sametinget vil fremheve følgende:

Sametinget ser det som en stor svakhet i forslaget til minerallov at det ikke er foretatt en vurdering i forhold til folkeretten. Dette medfører at lovforslaget etter Sametingets mening strider mot statens forpliktelser i henhold til ILO-konvensjon nr. 169, ved at det ikke tar nødvendig hensyn til samiske lokalsamfunns tradisjonelle bruk og lokalbaserte virksomheter.

10.7 Klimaendringer

Tillegg etter 1. avsnitt:

Sametinget ble beklageligvis ikke invitert til deltakelse i Norges delegasjon til klimakonferansen i Poznan høsten 2008. Sametinget forventer å bli involvert i fremtidige prosesser.

10.8 Rovviltforvaltning

4. avsnitt. Etter første setning:

De strenge kravene til dokumentasjon fører til at reindrifts- og jordbruksutøvere ikke får dekket de reelle rovvilttapene. Dette gjelder spesielt tap forårsaket av ørn, men også i forhold til annet rovvilttap. Sametinget påpeker derfor viktigheten av en endring av dagens rovviltforvaltning.

15.2 Læreplaner og timefordeling

Nytt siste avsnitt:

Flere fylkeskommunale videregående skoler erfarer at de etter innføringen av Kunnskapsløftet ikke lenger får statlig tilskudd til samisk som fremmedspråk. Samisk som fremmedspråk er et reelt opplæringstilbud i samisk språk. Sametinget mener at skolene skal fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter, jf. Prinsipper for opplæringen. Opplæringsloven omtaler retten til opplæring i og på samisk, men ikke de ulike alternativene for samiskopplæring. I tilfeller der den beste løsning for eleven er at hun/han får opplæring i samisk som fremmedspråk, bør det alternativet kunne velges. Det er nødvendig at de videregående skolene sikres ressurser til å kunne tilby

fremmedspråkalternativet. Antall elever som ønsker samisk som fremmedspråk er i noen tilfeller svært lavt sammenlignet med andre fremmedspråk. Samisk er et offisielt språk i Norge, og det blir dermed ikke riktig at samisk skal måtte konkurrere på lik linje med for eksempel tysk om hvorvidt skolene skal gi et tilbud i samisk som fremmedspråk.

Sametinget ønsker derfor å få revidert tilskuddsordningen for samiskopplæring i videregående opplæring. Sametingsrådet har tatt opp saka med Kunnskapsdepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen i Stortinget

15.3 Forvaltning av de statlige samiske videregående skoler

2. setning:

Det ble konkludert med at Sametinget igangsetter vurdering av en forvaltningsmodell med Sametinget som forvaltningsansvarlig for de to samiske videregående skolene og Kunnskapsdepartementet tar videre initiativ til ...

Det som er understreket er ny tekst og erstatter ny forvaltningsmodell.

17.2 Variert næringsliv

Nytt siste avsnitt:

Det er flest søknader under kategorien offentlig, privat og sosial tjenesteyting og er den støtteordningen som det er størst press på. I 2008 ble det bevilget i overkant av 7 mill. til prosjekter innen variert næringsliv. Sametinget har behov for en økning i rammene til næringsutvikling, blant annet for variert næringsliv, for å fylle rollen som utviklingsaktør i de samiske samfunnene.

18.3 Oppdragsdokumenter til de regionale helseforetakene

De to siste setningene strykes og erstattes med:

Sametingets konsultasjoner i denne saken har gitt et godt resultat. Det foreligger nå et godt utgangspunkt for de regionale helseforetakene og helseforetakene som ansvarlige for tjenesteytingen å konkretisere i sine planer og i praksis sikre at helsetjenesten tar hensyn til samisk språk og kultur i behandlingen av samiske pasienter i spesialisthelsetjenesten. Sametinget forventer at sentrale helsemyndigheter følger opp dette i sine styringssamtaler med de regionale helseforetakene.

2. Selvbestemmelse

Nye avsnitt etter siste avsnitt:

Viser til St. meld. 28 (2007-2008) om Samepolitikken, kapittel 7.9 strategier og tiltak.

Sametingets årsmelding er særdeles viktig for Sametinget, da den sendes Stortinget som også behandler den. Med dette får det norske Stortinget innblikk i Sametingets politikk og prioriteringer.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet la høsten 2008 frem et notat om nye budsjettprosedyrer mellom Regjeringen og Sametinget samt en skisse til nye budsjettprosedyrer mellom Regjeringen og Sametinget. Skissen ble ikke godtatt av Sametinget. Den er ikke i nærheten av det forslaget den felles arbeidsgruppe mellom departementet og Sametinget la frem i sin rapport av 24.04.07.

Sametinget er ennå i den situasjon at man er avhengig av de enkelte departements prioriteringer i budsjettspørsmål. Sametinget vil ha en større forutsigbarhet og vil helst ha reelle budsjettforhandlinger med Regjeringen/Finansdepartementet. Sametinget har allerede en konsultasjonsavtale med Regjeringen og vil med direkte budsjettforhandlinger vise til at Regjeringen langt på vei vil oppfylle § 110a i Grunnloven ved å imøtegå Sametinget i krav om reelle budsjettforhandlinger.

12.7 Museer

Årstallet for stiftingen av Tana og Varanger museumssiida endres til januar 2009.

Forslag fra NSR og S/P:

Forslag 2

15.1 Læremidler

Nye avsnitt etter siste avsnitt:

Sametinget konstaterer at antallet ferdigstilte læremidler ikke har økt fra 2007 til 2008. Sametinget har lenge fokusert på behovet for og mangelen på samiske læremidler. For å bøte på problemet at skoleeierne ikke kjøper inn samiske læremidler til tross for at de er tilgjengelige, ønsket Sametinget å utprøve en ny ordning med gratis læremidler for skoleeierne. Sametinget understreker likevel på det sterkeste at man ikke på noen måte vil fritta skoleeierne ansvaret for å tilby samiske elever tilgjengelige samiske læremidler, slik de gjør for læremidler på norsk. Samiske læremidler skal ikke være salderingsposter i kommunebudsjettene.

Sametingets strategiske plan for lærermiddelutvikling 2009-2012 uttrykker tydelig at satsningen på gratis læremidler til kommunene ikke skal gå ut over nyproduksjon av læremidler. Dette er ikke mulig om ikke Sametinget avsetter tilstrekkelige ressurser til den årlige produksjonen. Sametingets mulighet til å sikre forutsigbarhet for læremiddelprodusenter og for skoleeiere, og et godt læremiddeltilbud for samiske elever, er derfor avhengig av de årlige bevilgningene gjennom statsbudsjettet.

Sametinget forventer en avklaring omkring ansvarsforholdene i samisk læremiddelproduksjon. Sametingets mulighet til å tilfredsstillere behovene i den samiske skolen er avhengige av tilstrekkelige bevilgninger fra sentrale myndigheter, av kapasiteten blant læremiddelprodusentene og av at skoleeierne oppfyller sine lovpålagte oppgaver. Sametingets målsetninger i strategisk læremiddelplan kan vanskelig oppfylles uten denne avklaringen.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rår Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 43 representanter var 32 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Plan- og finanskomiteens forslag 1 ble enstemmig vedtatt.
- Plan- og finanskomiteens forslag 2 ble vedtatt med 18 stemmer mot 14 stemmer.
- Plan- og finanskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Wiebke Synnøve Slåtsveen, saksordfører	Kirsti Guvsám
		Per Edvin Varsi
		Ann-Mari Thomassen
	Wiebke Synnøve Slåtsveen	
2	Miriam Paulsen	Kirsti Guvsám
		Magnhild Mathisen
		Jørn Are Gaski
	Miriam Paulsen	

3	Magnhild Mathisen	Marianne Balto Kirsti Guvsám Miriam Paulsen
	Magnhild Mathisen	
4	Aili Keskitalo	Marianne Balto Terje Tretnes Willy Ørnebakk
	Aili Keskitalo	
5	János Trosten	Kirsti Guvsám Marianne Balto Terje Tretnes
	János Trosten	
6	Knut Store	Marianne Balto Miriam Paulsen
	Knut Store	
7	Gunn-Britt Retter	Kirsti Guvsám Marianne Balto
	Gunn-Britt Retter	
8	Olaf Eliassen	
9	Terje Tretnes	
10	Per Andersen Bæhr	
11	Isak Mathis O. Hætta	
12	Ronny Wilhelmsen	
13	Age Nordkild	
14	Ann-Mari Thomassen	
15	Ranveig Matheussen	
16	Toril Bakken Kåven, til forretningsorden	
17	Per Edvin Varsi	
18	Terje Tretnes	
19	Ann-Mari Thomassen	
20	Vibeke Larsen	
21	Kirsti Guvsám	
22	Willy Ørnebakk	
23	Ranveig Matheussen	
24	Klemet Erland Hætta	
25	Jørn Are Gaski	
26	Isak Mathis O. Hætta	
27	Egil Olli Wiebke Synnøve Slåtsveen	

VI Sametingets vedtak

1. Innledning

Sametingets årsmelding inkludert Sametingets regnskap for 2008, omhandler Sametingets politiske og forvaltningsmessige aktivitet i 2008.

Sametingets forvaltning av ulike tilskuddsordninger omtales delvis under kapitlene som omhandler det aktuelle fagområdet, og delvis under kommentarene til regnskapet.

I løpet av 2009 vil Sametinget foreta en revisjon av årsmeldingen, slik at det blir en tettere sammenheng mellom Sametingets budsjett og årsmelding.

2. Selvbestemmelse

Sametingets arbeid med selvbestemmelse har vært sentralt også i 2008, senest under sametingene i Finland, Norge og Sveriges parlamentarikerkonferanse i Roavvenjárga/Rovaniemi i oktober. Konferansen endte i et sluttdokument, hvor følgende sies om selvbestemmelse:

”Samene som folk har i kraft av retten til selvbestemmelse i henhold til FN konvensjonene av 1966 artikkel 1 rett til å bestemme sin politiske stilling, fremme sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling og råde over sine egne naturrikdommer og forekomster, og under ingen omstendighet bli fratatt retten til de ressurser som er nødvendig for sitt eget eksistensgrunnlag.”

Sametinget fremholder at det er fortolkningen av ordlyden i FN konvensjonenes artikkel 1 som danner det rettslige utgangspunkt og rammeverk rundt det materielle innholdet i selvbestemmelsesretten, slik det også er formulert i urfolkserklæringen og forslaget til nordisk samekonvensjon. Det materielle innholdet i selvbestemmelsesretten må i praksis utformes som et resultat av en gradvis og dynamisk internasjonal fortolkning av disse folkerettsinstrumentene. Når de nordiske statene har uttrykt at samene har rett til selvbestemmelse er det klare forventninger om at denne retten vurderes og konkretiseres i nasjonale lovprosesser, der konsultasjoner og forhandlinger er nødvendig.

Viser til St. meld. 28 (2007-2008) om Samepolitikken, kapittel 7.9 strategier og tiltak.

Sametingets årsmelding er særdeles viktig for Sametinget, da den sendes Stortinget som også behandler den. Med dette får det norske Stortinget innblikk i Sametingets politikk og prioriteringer.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet la høsten 2008 frem et notat om nye budsjettprosedyrer mellom Regjeringen og Sametinget samt en skisse til nye budsjettprosedyrer mellom Regjeringen og Sametinget. Skissen ble ikke godtatt av Sametinget. Den er ikke i nærheten av det forslaget den felles arbeidsgruppe mellom departementet og Sametinget la frem i sin rapport av 24.04.07.

Sametinget er ennå i den situasjon at man er avhengig av de enkelte departements prioriteringer i budsjettspørsmål. Sametinget vil ha en større forutsigbarhet og vil helst ha reelle budsjettforhandlinger med Regjeringen/Finansdepartementet. Sametinget har allerede en konsultasjonsavtale med Regjeringen og vil med direkte budsjettforhandlinger vise til at Regjeringen langt på vei vil oppfylle § 110a i Grunnloven ved å imøtegå Sametinget i krav om reelle budsjettforhandlinger.

3. Samefolkets fond

Sametinget vedtok i 2007 å ta i bruk avkastningen av Samefolkets fond fra 1. januar 2008. Fondets formål er å yte tilskudd eller bidrag til tiltak som styrker og bidrar til revitalisering av samisk språk og kultur.

I budsjettet for 2008 ble det avsatt 10 millioner kroner til virkemidler fra avkastningen av Samefolkets fond. Det kom inn søknader til denne virkemiddelposten for totalt 21 millioner kroner.

Sametinget i plenum er fondsstyre for Samefolkets fond og fastsetter i eget vedtak prioriteringer og satsingsområder for bruken av fondet ved starten av hver valgperiode. Vedtaket gjelder for valgperioden såfremt Sametinget selv ikke bestemmer noe annet. I sitt årlige budsjettvedtak fastsetter Sametinget bruken av den årlige avkastningen med grunnlag i vedtak om prioriteringer og satsingsområder for valgperioden.

Sametinget har for inneværende valgperiode vedtatt følgende prioriteringer og satsingsområder:

1. Språkprogrammer

Målet er å bidra til flere aktive språkbrukere. Satsingen på språk og språkkrøftarbeid skal foregå både i områder der samisk språk står svakt og der språkets posisjon er sterkere. Arbeidet omfatter både barn og voksne.

2. Tradisjonell kunnskap

Målet er at tradisjonell kunnskap skal være levende kunnskap blant samene. Prosjekter som omfatter dokumentasjon av samisk tradisjonskunnskap prioriteres. Prosjekter kan omfatte kunnskap innenfor samfunnets organisering, næringer, ressursutnyttelse og naturforståelse, miljø- og naturforhold, historiske sagn og fortellinger, joik og musikktradisjoner og duodji.

3. Litteratur

Målet er større tilfang av samiskspråklig litteratur. I perioden vil utgivelser av allerede ferdigstilte manus prioriteres.

Prosjektene omtales under fagkapitlene lenger bak i årsmeldinga.

4. Ny valgordning og forberedelser til valg 2009

Sametinget vedtok i 2007 ny valgordning for valg til Sametinget. Sameloven ble revidert i henhold til dette i 2008, og forskrift om valg til Sametinget i 2009. Forskriftsarbeidet er et samarbeid mellom Sametinget, Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Kommunal- og regionaldepartementet (KRD). Sametingets utkast til lov og forskrift har blitt lagt avgjørende vekt på i dette arbeidet.

Omleggingen til en ny valgordning innebærer blant annet at en går fra 13 til 7 valgkretser, og fra 43 til 39 representanter. Hensikten med omleggingen er først og fremst å få økt proporsjonalitet mellom avgitte stemmer og representantene valgt inn på Sametinget, samt å sikre at valgoppgjøret går raskere.

Det er viktig at både kvinner og menn får lik mulighet til politisk virksomhet. Sametinget har, på samme måte som til valget i 2005, vedtatt et krav om kjønnsrepresentasjon på lister til sametingsvalget. Dette betyr at listeforslag som skal kunne godkjennes til sametingsvalget i 2009, må tilfredsstillende krav om minst 40 prosent representasjon av hvert kjønn.

Sametingets valg nemnd for valget 2009 er oppnevnt av Sametinget. Valgnemnda som består av fem medlemmer med varamedlemmer, er ansvarlig for forberedelse og avvikling av sametingsvalget.

5. Likestilling

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget arbeider derfor for å fremme likestilling og likeverd uavhengig av kjønn, etnisitet og seksuell legning. Likestilling berører alle samfunnsområder og skal være en integrert del av Sametingets arbeid.

I 2008 vedtok Sametinget sin handlingsplan for likestilling 2009-2013. Handlingsplanen fokuserer på tre innsatsområder: Likestilling mellom kjønnene, toleranse for ulike seksuelle legninger og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Innenfor innsatsområdene er det vedtatt mål, strategier og tiltak. Størst fokus er det på kjønnslikestilling. Noen av tiltakene krever et systematisk og langsiktig holdningsarbeid. Sametinget kan på noen områder selv ta ansvaret for gjennomføringen, mens det på andre områder kreves innsats av andre ansvarlige myndigheter.

Arbeid med likestilling krevet en stor bevissthet om temaet. Sametinget har derfor i 2008 satt i gang opplæring av sine ansatte om integrering av kjønnsperspektivet i saksbehandlingen.

Sametingsrådet har tildelt midler over tilskuddsordningen likestillingstiltak i Sametingets budsjett. Sametingsrådet valgte å prioritere arbeidet med likestilling på tvers av seksuelle legninger for å sette

søkelys på holdningene til andre legninger enn heterofili i samiske samfunn. Sametinget har hatt god dialog med nettverk for homofile og lesbiske samer i deres arbeid med prosjektene de har fått tilskudd til. Det er gledelig å se at de har vært synlige på samiske festivaler og fått positive medieoppslag i etterkant.

En av strategiene Sametinget vedtok var at likestillings- og diskrimineringsarbeidet må forankres institusjonelt i et samisk kompetansemiljø. Sametinget vil bidra til at det etableres et organ som gjennom informasjons- og dokumentasjonsvirksomhet fremmer likestilling og antidiskriminering i det samiske samfunnet. Sametinget mener at dette organet også har ansvar for overvåking av og rapportering om likestillings- og diskriminerings spørsmål i det samiske samfunnet. Sametinget anbefaler at Gáldu blir tillagt dette arbeidsområdet.

6. Samisk statistikk

6.1 Produksjon av samiskrelatert statistikk

Produksjon av samiskrelatert statistikk har vært drevet som et prosjekt siden 2003 i samarbeid med Sámi allaskuvla/samisk høyskole. Statistisk sentralbyrå (SSB) har stått for statistikkproduksjonen. Prosjektet har vært finansiert av Sametinget og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Som et resultat av prosjektet er det utgitt samisk statistisk årbok i 2006 og 2008. SSB har publisert en egen temaside om samiskrelatert statistikk (www.ssb.no/samer).

Prosjektet ble avsluttet i 2008, og Sametinget arbeider nå for at produksjonen av samiskrelatert statistikk institusjonaliseres og blir en fast etablert virksomhet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har signalisert at det vil bli gitt midler til produksjon av neste utgave av samisk statistisk årbok som planlegges utgitt i februar 2010. Fra Sametingets side er det viktig at produksjonen av samiskrelatert statistikk blir en permanent ordning, og at dette skjer i samarbeid med aktuelle samiske fagmiljøer.

6.2 Faglig analysegruppe

Faglig analysegruppe for utviklingstrekk i det samiske samfunnet skal årlig fremlegge en rapport med oversikt over og analyse av situasjon og utviklingstrekk i det samiske samfunnet. Gruppen la fram sin første rapport 13.11.08. Analysegruppens arbeid kan gi et nyttig grunnlag for budsjettprosesser, konsultasjoner og utvikling av ulike tiltak. Analysegruppen kan i tillegg til sin årlige rapport, peke på manglende kilde- og kunnskapsgrunnlag og behov for utvikling av statistikk.

Fra gruppens side understrekes det at rapporten er et første steg i et større utviklingsarbeid. Fra Sametingets side vil det være behov for ressurser til å følge opp analysegruppens anbefalinger.

7. Det samiske samarbeidet

7.1 Samisk parlamentarisk råd (SPR)

Samisk parlamentarisk råd er et parlamentarisk samarbeidsorgan mellom sametingene i Finland, Norge og Sverige. Samene fra Russland er permanente deltakere i rådet. Samisk parlamentarisk råd skal ivareta samenes interesser på tvers av landegrensene og er den samiske stemmen internasjonalt.

Sametinget i Norge har hatt ledervervet fra mars 2007 til oktober 2008. Det er avholdt et plenumsmøte i Roavvenjárga/Rovaniemi i oktober 2008. Fra og med 29.10.08 har Sametinget i Sverige ledelsen i Samisk parlamentarisk råd for en periode på 16 måneder. I 2008 har SPR blant annet prioritert arbeidet med Nordisk samekonvensjon og ny organisering av samisk språkarbeid innenfor sametingenes ansvarsområder. I inneværende periode prioriterer SPR blant annet samisk språk, opplæring/utdanning, ungdomssaker, samisk universitet, nordisk samekonvensjon, ressurs utnyttning og miljø, internasjonalt engasjement og likestilling.

7.2 Sameparlamentarikerkonferansen 2008

Samisk parlamentarisk råd avholder hvert tredje år en parlamentarikerkonferanse for representantene i sametingene i Finland, Norge og Sverige med deltakelse fra representanter for samene i Russland. I oktober ble den andre parlamentarikerkonferansen arrangert i Roavvenjárga/Rovaniemi.

Parlamentarikerkonferansen bidrar til å vise omverdenen at det samiske folk har en felles kultur og historie, et fellesskap som strekker seg over nasjonalstatenes grenser. Konferansen er en viktig arena der samiske politikere møtes for å drøfte felles utfordringer.

Hovedtemaene på parlamentarikerkonferansen var tradisjonell kunnskap, samisk språk og barn og unge. Selvbestemmelse er en fellesnevner for disse teamene. Statene må søke samenes frie og forhåndsinformerte samtykke i alle tiltak som berører det samiske folk. I tillegg er det viktig at man får til ordninger som sikrer sametingene en rolle i arbeidet med budsjett og finansiering av samiske formål. Dette inkluderer også rammer for realisering av sametingenes egne prioriteringer.

En nordisk samekonvensjon er av stor betydning for den samiske samfunnsutviklingen. Konferansen uttrykte bekymring for at det i den senere tid har oppstått usikkerhet om hvorvidt arbeidet med planlegging av den videre prosessen rundt konvensjonen skal følges opp. Konferansedeltakerne oppfordret nasjonalstatene og sametingene om at det gjøres et krafttak for å få prosessen på rett kjøll.

Ved parlamentarikerkonferansen i 2005 ble Jokkmokkerklæringen om felles samiske rettigheter og ambisjoner vedtatt. Årets konferanse endte også opp i et sluttdokument der Jokkmokkerklæringen ligger til grunn.

7.3 Årlig møte mellom sameministrene og sametingspresidentene

Ministrene med ansvar for samiske saker og sametingspresidentene har avholdt sitt årlige møte i Helsinki i november. Viktige og sentrale emner som nordisk samekonvensjon, nordisk-samisk barneombudssamarbeid og grenseoverskridende samarbeid ble behandlet på møtet. Den nordiske samiske språkprisen Gollegiella, ble delt ut i forbindelse med møtet. Mottakere av årets pris er Henrik Barruk och föreningen Sámi Siida rs.

7.4 Interreg IV A Nord og delprogram Interreg IV A Sápmi

I det nye Interregprogrammet for programperioden 2007-2013, har Sametinget gått inn for videreføring av samisk programdeltakelse. Med erfaring fra tidligere deltakelse vurderes Interreg å være en viktig del av norsk regionalpolitikk, særlig i forhold til det grenseoverskridende samarbeidet i Sápmi. Interreg IV A Sápmi skal dekke hele det samiske bosettingsområdet som et eget delprogram innenfor Interreg IV A Nord. Delprogrammet Sápmis overordnede mål” Delprogrammet Sápmis overgripande mål är att, med användning av det samiska samhällets alla resurser, utveckla samiskt kultur- och näringsliv utifrån ett ekologiskt och långsiktigt resursutnyttjande”. Det er opprettet en egen beslutningsgruppe (styringskomité) for det samiske programmet med 2 representanter hver fra Finland, Sverige og Norge. Beslutningsgruppens oppgave er å gi innstillinger til prosjekter, delta i gjennomføring og oppfølging av programmet.

Sametinget er også representert med 2 av i alt 30 medlemmer i overvåkningskomiteen for hele programmet Interreg IV A Nord, hvor 10 medlemmer velges fra hvert av de forannevnte landene. Overvåkningskomiteen har et overordnet ansvar for å påse at programmet gjennomføres i tråd med de nedfelte rammer og mål for de ulike tiltaksområdene i programmet.

Troms fylkeskommune i samarbeid med Nord-Trøndelag fylkeskommune skal ivareta sekretariatsfunksjonen for Interreg IV A Sapmi på norsk side. Fylkeskommunene forvalter de norske statlige midlene avsatt i det samiske programmet. Hovedsekretariatet for det samiske programmet utøves fra Sametinget i Kiruna. Sametinget skal ha en rådgivende funksjon overfor fylkeskommunene hva gjelder prosjektsøknader som tas opp til behandling i den samiske beslutningsgruppen.

8. Regionalpolitikk

8.1 Samarbeidsavtaler

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark fylkeskommuner. Målet med samarbeidsavtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv, og å sikre stabile og forutsigbare rammebetingelser for disse. Både fylkeskommunene og Sametinget er forpliktet til å følge opp avtalene. Det rapporteres årlig til fylkestingene og Sametinget over aktivitet og utvikling. Grunnlaget for utarbeidelsen av rapportene legges i årlige møter på politisk nivå med de aktuelle fylkeskommunene. Rapportene er lagt ved årsmeldingen.

Samarbeidsavtalene revideres og oppdateres jevnlig. Revidert samarbeidsavtale mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune er vedtatt i 2008. Den reviderte avtalen videreutvikler den brede satsingen innen samisk kultur, der også samiske kultursentra gis nye utviklingsmuligheter. Avtalen er utvidet med nye artikler om bærekraftig utvikling, Finnmarkseiendommen, arealforvaltning og folkehelse.

Samarbeidsavtalen mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget forutsetter utarbeidelse av en felles plan for vern og forvaltning av kulturminner og kulturmiljø i fylket. Det er enighet om planform og rammer for arbeidet med planen.

Sametinget arbeider for å videreutvikle samarbeidsavtalenes innhold, og å utvide det geografiske virkeområde. Sametinget har derfor i 2008 tatt initiativ til innledende samtaler om et slikt samarbeid med Oslo kommune. Sametinget har også tatt initiativ til en samarbeidsavtale med Oppland fylkeskommune om kulturminnevern.

Det vises for øvrig til kapittel 15.5 om forlengelsen av samarbeidsavtalen mellom Troms fylkeskommune og Sametinget.

Sametinget og Innovasjon Norge har i 2008 utformet en samarbeidsavtale mellom partene. Formålet med denne avtalen er at distriktsutviklingssystemet, representert ved Innovasjon Norge og Sametinget, skal samarbeide om næringsutvikling i samiske områder i landet. Avtalen vil bli undertegnet i februar 2009.

8.2 Kommuneøkonomi

Sametinget har avgitt en overordnet og generell uttalelse til Sørheimutvalgets arbeid om inntektssystemet for kommunene.

I Regjeringens arbeid med å vurdere ulike ordninger for kommunenes inntektssystem er det særdeles viktig at hensynet til samisk språk, kultur og samfunnsutvikling ivaretas. Dette er et nasjonalt ansvar, og Sametinget mener derfor det er nødvendig at departementet i den videre oppfølgingen av saken tar spesielt hensyn til samiske forhold. Sametinget viser til at inntektssystemets beregningskriterier ikke innehar noen parametre som ivaretar disse forhold. En gjennomgang av utvalgets arbeid viser at dette heller ikke er vurdert eller tatt hensyn til her. Sametinget har etterlyst en slik vurdering og understreker at dette må gjøres før nye ordninger innføres.

8.3 Forvaltningsreformen

Sametinget har i 2008 hatt konsultasjoner med Regjeringen om Ot.prp. nr. 10 (2008-2009) Om lov om endringer i forvaltningslovgivningen mv. (gjennomføring av forvaltningsreformen). Sametinget har vært særlig opptatt av at oppgaveoverføringene ikke må svekke innflytelsen Sametinget har på de ulike saksområdene. Sametinget har lagt til grunn at konsultasjonsplikten skal medfølge i lovs form der det overføres myndighet som er av betydning for samiske interesser, til regionalt og/eller fylkekommunalt nivå. Partene kom ikke til enighet om dette i konsultasjonsprosessen. Likevel framgår det av teksten i kapittel 2.8 i Ot.prp. nr. 10:

”Det kan virke klargjørende å regelfeste et generelt prinsipp om en konsultasjonsplikt for offentlige myndigheter. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil behandle arbeidsgruppens forslag om lovfesting av konsultasjonsplikten i sammenheng med Samerettsutvalgets forslag om en ny lov om saksbehandling og konsultasjoner. Spørsmålet om en eventuell lovfesting av konsultasjonsplikten både for statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter vil da bli vurdert i sammenheng.

Det vil også bli arbeidet med midlertidige modeller for konsultasjoner mellom fylkeskommunene og Sametinget i påvente av eventuell lovregulering. Både Sametinget og representanter for fylkeskommunene vil være naturlige samarbeidspartnere i dette arbeidet.”

I tillegg til overstående er det konsultert på følgende konkrete områder: 1. marin sektor: Sametinget har understreket at en endelig tilslutning til overføring av myndighet når det gjelder kongekrabbeforvaltning og akvakultur, bare kan gis når det foreligger et proposisjonsforslag på bakgrunn av Kystfiskeutvalgets utredning som gjelder hele det sjøsamiske området. 2. utdanning: Sametinget kan oppnevne 2 av de 4 eksterne styremedlemmer til Sámi allaskuvla, Sametinget er positiv til dette. Sametinget er videre positiv til Regjeringens forslag om at det opprettes regionale forskningsfond. Sametingets syn er at det også må etableres et samisk forskningsfond, for å sikre Sametinget reell innflytelse og bestemmelsesrett på forskning av betydning for utvikling av samiske samfunn. Partene har ikke kommet til enighet om dette. 3. når det gjelder Innovasjon Norge har Sametinget foreslått at Sametinget enten går inn som deleier i Innovasjon Norge eller at det lovfestes en rett for Sametinget til å oppnevne en av styrerepresentantene. Sametingets syn er ikke tatt til følge.

Sametinget har i sitt vedtak bemerket at konsultasjonene vedrørende forvaltningsreformen kom svært sent i gang, noe som er utilfredsstillende både for prosessen og for hvor reelle konsultasjonene kan bli.

9. Internasjonal politikk

9.1 Nordområdene

Urfolkene i nord skal ha en sterk posisjon og rolle i utviklingen av egen situasjon. Det er derfor viktig med jevnlig kontakt og dialog om nordområdespørsmål mellom Sametinget og statlige myndigheter.

Nordområdene er rike på naturressurser og Sametinget er i den forbindelse opptatt av en bærekraftig utvikling. En av de største utfordringene for urfolk i nordområdene er å bevare tradisjonelle næringsveier og kultur, samtidig som enorme utvinninger av naturressurser finner sted. Forvaltning og tilgang til arktiske områder blir diskutert på høyt politisk nivå. Sametinget mener urfolkene er en naturlig aktør i den internasjonale debatten om Arktis. Det bør derfor sikres tilstrekkelig med ressurser til Sametinget, øvrige samiske aktører og andre urfolk i Arktis for å kunne være en reell aktør på den internasjonale arenaen i debatten om Arktis.

Sametingspresidenten deltok sammen med blant annet Norges utenriksminister Jonas Gahr Støre, da representanter for urfolk i Barentsregionen møttes i Kirkenes i juni for å diskutere felles utfordringer og videre samarbeid over grensene. Her var det enighet om at den kanskje største utfordringen for urfolk i regionen er ressursutvinning.

Urfolkene er representert med en felles representant på det regionale nivået – Barents regionråd. Urfolksrepresentasjonen har fulgt det land som har hatt ledervervet i regionrådet. Urfolkene har ingen formel representasjon eller posisjon på det nasjonale nivået – Barentsrådet. Dette er ikke tilfredsstillende, noe som det er gitt uttrykk for gjentatte ganger. Sametinget i Norge og Samisk parlamentarisk råd har krevd urfolksrepresentasjon i Barentsrådet på linje med representasjon i Arktisk Råd.

Urfolkskontoret i Lujávri/Lovozero er svært viktig for å bidra til å bedre samarbeidet med og for urfolk på russisk side, og for å videreutvikle Barentssamarbeidet. Sametinget, som eneste aktør, bevilger derfor årlig støtte til drift av urfolkskontoret.

Ved utenriksministermøtet i Roavvenjárga/Rovaniemi i november 2007 ble det bestemt å opprette et internasjonalt Barentssekretariat i Kirkenes. Sekretariatet ble opprettet i januar 2008 og får status som internasjonal organisasjon. Det skal i løpet av vårparten 2009 ansettes en urfolksrådgiver ved sekretariatet som skal ha som oppgave blant annet å koordinere den internasjonale urfolksdimensjonen i samarbeidet. Sametinget vil finansiere deler av denne stillingen. Sameforeningene på Kola har i lengre tid ønsket å opprette et eget sameting. De regionale russiske myndigheter la høsten 2008 ned samarbeidsorganet som ble etablert i april 2006 for å styrke dialogen mellom myndighetene og samene. Med de regionale myndigheters aksept og medvirkning, ble det besluttet å gjennomføre en kongress med følgende tema: Organisering av det framtidige samarbeidet mellom de samiske organer og de offentlige myndigheter. Kongressen ble gjennomført i desember 2008. Det møtte 75 delegater utpekt av de samiske organisasjoner og absjinaer. De nordiske sametingene deltok som innbudte gjester.

9.2 Arktisk samarbeid

Arktisk råd er det eneste samarbeidsforum i nord som favner alle åtte arktiske land, og urfolk har status som faste deltakere. De grenseoverskridende utfordringer som klima, miljø og bærekraftig utvikling utgjør plattformen i samarbeidet. Sametinget har fulgt opp det norske formannskapet i Arktisk råd gjennom deltakelse i Norges delegasjoner på embetsnivåmøtene. I 2008 har det vært Senior Arctic Officials (SAO) møter i Svolvær og Kautokeino.

Det arktiske samarbeidet omfatter også samarbeid mellom de parlamentariske forsamlingene i de arktiske statene. Samisk Parlamentarisk Råd deltok på den 8. parlamentarikerkonferansen for arktisk samarbeid i Fairbanks, USA, i august 2008. Problemstillinger som tilpasning til klimaendringer, utvikling av landlige energiressurser og arktisk helsepolitikk ble drøftet. Samisk Parlamentarisk Råd har også fulgt arbeidet i den arktiske parlamentariske komité (SCPAR).

9.3 De Forente Nasjoner (FN)

FNs permanente forum for urfolk avholdt sin 7. sesjon i mai i New York. Spesialtemaet for årets sesjon var klimaendringer, biokulturelt mangfold og levemåter, i tillegg til forumets faste dagsorden; økonomisk og sosial utvikling, miljø, helse, utdanning kultur og menneskerettigheter. På vegne av Samisk Parlamentarisk Råd holdt president Egil Olli et innlegg hvor det ble uttrykt bekymring for hvordan klimaendringer påvirker miljøet og endrer livsvilkårene for urfolk i nord gjennom endrede betingelser for tradisjonelle levemåter og kultur. Det ble understreket et sterkt behov for urfolksdeltakelse under de forestående forhandlingene om miljøforpliktelsene under Kyotoprotokollen som skal fastsettes på klimatoppmøtet i København i 2009. Viktigheten omkring en aktiv oppfølging av FNs erklæring om urfolks rettigheter ble også understreket.

Gjennom Samisk parlamentarisk råd (SPR) var Sametinget med på å fremme professor James Anayas kandidatur som FNs spesialrapportør om urfolks rettigheter og fundamentale friheter. SPR fremmet også John Bernhard Henriksens kandidatur som medlem i FNs menneskerettighetsråds ekspertmekanisme for urfolksrettigheter. Henriksen ble på ekspertmekanismens første møte i oktober 2008 valgt som dette organets første leder. Sametinget har merket seg støtten Utenriksdepartementet, spesielt gjennom delegasjonen i Genève, har ytt i disse prosessene.

Sametinget har deltatt i Norges delegasjon på det niende partsmøtet under konvensjonen om biologisk mangfold i mai 2008 i Bonn, Tyskland. Sametinget prioriterte særskilt temaet om genressurser. Det ble oppnådd enighet som ivaretar urfolksperspektivet i prosessen, og hva som er grunnlaget for de framtidige forhandlingene fram mot det neste partsmøtet i 2010. Urfolksdeltakelse i prosessen er anerkjent, og det legges opp til omfattende forhandlinger omkring urfolks tradisjonelle kunnskaper som er forbundet med genetiske ressurser.

9.4 ILO-konvensjon nr. 169 – rapportering til ILOs ekspertkomité

Sametinget behandlet i mai sin rapport til ILO. I 1994 ble ILO informert om en avtale mellom Sametinget og den norske regjering, som førte til at både Sametinget og Regjeringen leverte egne rapporter, noe som belyste meningsforskjellene når det gjelder anvendelsen av ILO-konvensjon nr. 169 i Norge.

Den forrige rapporten fra Sametinget i 2003 var i sin helhet viet Regjeringens forslag til finnmarkslov. Etter forrige statsrapportering hadde ILOs ekspertkomité en rekke merknader til den forrige regjeringens opprinnelige forslag til finnmarkslov. Sametinget har derfor i denne rapporten gitt en kort oversikt over de viktigste endringer som ble gjort i lovforslaget før det ble vedtatt. Sametinget har også knyttet noen kommentarer til de forutsetninger og forventninger som ble stilt av Sametinget i vedtaket i 2005 der vi sluttet oss til det reviderte finnmarkslovsforslaget, og til hvilken oppfølging disse så langt har fått av norske myndigheter.

På flere områder har norske myndigheter og Sametinget en ulik fortolkning av bestemmelser i ILO-konvensjon nr. 169 både når det gjelder rekkevidde og materielt innhold. Sametinget har derfor fokusert på bestemmelsene i landrettighetskapitlet da særlig på artiklene 13 til 15. Avslutningsvis har Sametinget knyttet noen kommentarer til inkorporering av ILO-konvensjon nr. 169 i Norge.

Rapporten i sin helhet er vedlagt denne årsmelding.

026/08 Sametingets rapport til ILO for perioden frem til mai 2008

Sametinget vil fremheve følgende:

Sametinget ser det som en stor svakhet i forslaget til minerallov at det ikke er foretatt en vurdering i forhold til folkeretten. Dette medfører at lovforslaget etter Sametingets mening strider mot statens forpliktelser i henhold til ILO-konvensjon nr. 169, ved at det ikke tar nødvendig hensyn til samiske lokalsamfunns tradisjonelle bruk og lokalbaserte virksomheter.

9.5 Sametingets internasjonale engasjement

Sametingets deltakelse i det internasjonale arbeidet som vedrører urfolk i ulike sammenhenger som FN, EU, Arktisk råd og Barentssamarbeidet, prioriteres strengt på grunn av begrensede resurser. Samtidig framkommer det stadig forventninger fra ulike hold, også statlige, om Sametingets deltakelse og engasjement på den internasjonale arena.

Sametinget har i 2008 mottatt kr 650 000 fra Utenriksdepartementet i prosjektstøtte til Sametingets internasjonale arbeid. Det omsøkte beløpet var på 3 millioner kroner. Sametinget må årlig søke om midler fra Utenriksdepartementet til sitt internasjonale arbeid. Dette gir liten forutsigbarhet og er ikke en tilfredsstillende ordning for tildeling av midler. Sametinget har i flere år forsøkt å få til en årlig tildeling over post 50 på statsbudsjettet, i likhet med tildelingene fra øvrige departementer.

10. Areal- og miljøpolitikk

10.1 Arealforvaltning

Tradisjonelle samiske næringsformer forutsetter bruk av store arealer. Miljø- og ressurslovgivningen styrer i stor grad utnyttelsen av arealene. På bakgrunn av det er Sametinget tilfreds med å ha fått gjennomslag for at samiske interesser er sikret i plandelen i den nye plan- og bygningsloven. Et av formålene i loven er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringer og samfunnsliv.

Ny plan og bygningslov gir Sametinget innsigelse i saker som er av "vesentlig betydning for samisk kultur og næringsutøvelse". Innsigelsesretten vil gjelde i hele det samiske bosetningsområdet. Retningslinjene som Sametinget utarbeidet til § 4 i finnmarksloven vil kunne gjelde ved innsigelser til planer i Finnmark. Det kan være aktuelt å utarbeide statlige retningslinjer for sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur. Sametinget har utarbeidet skisse til retningslinjer, og disse vil legges til grunn ved konsultasjoner med departementet.

Realiseringen av Sametingets nye ansvar i arealforvaltningen betinger styrket saksbehandlingskapasitet.

10.2 Naturmangfoldloven

Sametingets plenum har gitt samtykke til ny naturmangfoldlov.

Sametinget har gjennom konsultasjoner fått gjennomslag for flere sentrale spørsmål i den nye loven. Det er oppnådd enighet om å synliggjøre forholdet til samisk kultur i formålsbestemmelsen og en vektleggingsbestemmelse knyttet til naturgrunnlaget for samisk kultur i naturmangfoldloven. Det er også kommet inn helt nye regler om genetisk materiale, herunder regler om fordeling av fordeler fra slikt materiale. På de områdene der Sametinget ikke har fått inn bestemmelser, som en primært har ønsket, er det innarbeidet gode merknader til lovbestemmelsene. Der det ikke er oppnådd full enighet framkommer Sametingets standpunkter i lovframlegget. Dette gjelder lovbestemmelser om forholdet til folkeretten, konsultasjonsbestemmelsen og forvaltningsmyndighet for vernede områder. Det er enighet om at konsultasjonsavtalen mellom Regjeringen og Sametinget gjelder for vedtak i medhold av loven som berører samiske interesser direkte. Av særmerknaden til bestemmelsen om forvaltningsmyndighet framkommer det at det kan oppnevnes forvaltningsorganer for verneområder hvor samiske interesser er representert.

Sametinget vil framheve den gode konsultasjonsprosessen som har vært med Miljøverndepartementet. Departementet har vist evne og vilje til å gi Sametinget fullstendig innsyn i utkast til lovbestemmelser og merknader i konsultasjonsprosessen.

10.3 Mineralloven

Sametingets plenum ga ikke samtykke til ny minerallov. Dette innebærer at Sametinget heller ikke kan gi sin tilslutning til de aktiviteter lovforslaget søker å regulere.

Sametinget konstaterte at lovutkastet ikke oppfyller statens folkerettslige forpliktelser overfor samene. Loven legger opp til en forskjellsbehandling av samers rettigheter i og utenfor Finnmark hva gjelder høring, vektlegging av samiske hensyn og samers rett til del av nytteverdi ved eventuell utvinning. Loven sikrer heller ikke samenes rett til konsultasjoner ved beslutninger om tiltak som undersøkelsesrett, prøvedrift og utvinningsrett etter mineraler staten hevder eiendomsrett til.

Sametinget understreket at arbeidet med en minerallov har pågått i over to tiår, og at forholdet til samiske rettigheter og interesser har vært utredet med forslag til løsninger både i NOU 1996:11 Forslag til minerallov og i NOU 1997:4 Naturgrunnlaget for samisk kultur. I Ot.prp. nr. 35 (1998-99) mineralloven, som ble trukket tilbake i Ot.meld. nr. 1 (1999-2000), var det også fremmet lovforslag med vedlagt utkast til forskrift som søkte å ivareta hensynet til samisk kultur i hele det tradisjonelle samiske området. Videre har departementet hatt god tid og full anledning til å samordne høringen av NOU 2007:13 Den nye sameretten med lovarbeidet slik det framkommer i Justisdepartementets høringsbrev for denne utredningen. Med bakgrunn i den tiden som har gått med i arbeidet for ny minerallov, framstår det som lite troverdig at en ikke kan ivareta rettighetene og interessene til samene i hele det tradisjonelle samiske området ved forslag til en minerallov.

Konsultasjonene med Nærings- og handelsdepartementet har vært krevende. Departementet har ikke gitt noen politiske og faglige begrunnelser på hvorfor Sametingets vurderinger og forslag ikke har kunnet bli imøtekommet. Før konsultasjonene med Sametinget, ga Regjeringen uttrykk for at den hadde avklart sitt syn på hvordan samiske rettigheter og interesser skulle behandles i loven. Dette vanskeliggjorde konsultasjonene.

I vedtaket i saken ba Sametinget om at Regjeringen gjenåpner konsultasjonene og søker å finne fram til omforente løsninger i samråd med Sametinget.

10.4 Verneplaner

I verneplanarbeidet ønsker Sametinget å være med å legge premissene for verneplanene, samt sikre samisk deltakelse i prosessene. Som et ledd i dette har Sametinget gjennomført en rekke konsultasjoner med Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmennene i henhold til retningslinjene for verneplanarbeid etter naturvernloven i samiske områder.

Sametinget har med forbehold gitt samtykke til verneplan for Sylan landskapsvernområde og Sankkjølen naturreservat i Sør-Trøndelag til Miljøverndepartementet. Sametinget og Miljøverndepartementet ble enige om formuleringer knyttet til verneforskriften til frivillig vern av 12 skogsområder. To av disse naturreservatene ligger i samiske områder, Strengivatnet i Brønnøy i Nordland og Murudalen i Bjugn i Sør-Trøndelag. Sametinget har gitt sitt samtykke til verneplan for Skardsfjella og Hyllingsdalen landskapsvern og fire tilhørende naturreservater i Røros og Tydal kommuner i Sør-Trøndelag. Sametinget er tilfreds med det gjennomslaget som er oppnådd både med tanke på verneformål og andre bestemmelser i verneforskrifter hvor det har vært gjennomført konsultasjoner.

De siste års omfattende vernearbeid i samiske områder har skapt uro og misnøye i mange samiske lokalsamfunn. Sametinget mener det må foretas konkrete vurderinger av vernebehovet i hvert enkelt tilfelle ut fra aktuelle verneverdier og mulighetene for fortsatt tradisjonell samisk utmarksbruk og næringsutøvelse. Videre må forvaltningsmyndigheten for verneområder legges til egne forvaltningsstyrer med betydelig samisk deltakelse. I vurderingen av vern og ved eventuelt vedtak om vern er det svært viktig at den samiske historiske tilstedeværelsen og bruken dokumenteres og formidles. Sametinget har merket seg at Regjeringen har bevilget 30 mill. kroner over fem år til et felles utviklingsfond for hvor Trillemarka naturreservat er opprettet. Sametinget ser det som naturlig at slike utviklingsmidler også blir stilt til rådighet ved vern i samiske områder.

10.5 Nasjonal plan for marine beskyttede områder

Sametinget og Miljøverndepartementet har avholdt konsultasjonsmøter om nasjonal plan for marine beskyttede områder. Med unntak av planer for marint vern i Tysfjorden godtok Sametinget at det meldes oppstart av verneplanarbeid dersom arbeidsutvalg etableres. I Tysfjorden må imidlertid forslag til marint vern behandles i sammenheng med forslaget til nasjonalpark i Tysfjord-Hellemo. Miljøverndepartementet har tidligere orientert Sametinget om at de vil avvente Samerettsutvalget før de tar stilling til videreføring av arbeidet med bruk og vern i Tysfjord-Hellemo.

10.6 Lakseforvaltning i Tana

Sametinget og Miljøverndepartementet har gjennom konsultasjoner blitt enige om mandat og sammensetning for et Tanautvalg som skal utrede muligheten for lokal forvaltning av Tanavassdraget.

Den nye fiskeforvaltningen skal være lokal og rettighetsbasert. De særskilte rettighetene er dels nedfelt i lov, blant annet tnaloven, og følger dels av alders tids bruk og lokale sedvaner.

Utvalget arbeider med oppfølging av finnmarkslovens kapittel 4 som omhandler Tanavassdraget. Utvalget skal komme med forslag til hvordan det nye forvaltningsorganet skal organiseres, komme med forslag til revidering av eksisterende lov- og regelverk og foreslå mulige endringer i overenskomsten med Finland.

Sametinget har oppnevnt en representant fra Sametingets administrasjon til Tanautvalget. I utvalget sitter ellers Miljøverndepartementet, Tana og Karasjok kommuner, Laksebreveierforeningen, Tanavassdragets fiskeforening og Norges jeger- og fiskeforbund.

10.7 Klimaendringer

Sametinget har i løpet av 2008 deltatt i ulike fora på nasjonalt og internasjonalt nivå, som har diskutert spørsmålet om klimaendringer. Siktemålet har vært å påse at urfolksperspektivet blir integrert på en helhetlig måte, samt sikre reell innflytelse i politikktutforminga på dette feltet.

Sametinget ble beklageligvis ikke invitert til deltakelse i Norges delegasjon til klimakonferansen i Poznan høsten 2008. Sametinget forventer å bli involvert i fremtidige prosesser.

Sametinget er blant annet medlem i temagruppe 5 om tilpasningstiltak og avbøtende tiltak i NorACIA, det norske oppfølgingsprogrammet i kjølvannet av Arktisk Råd sin konsekvens-utredningsrapport om klima, Arctic Climate Impact Assessment (ACIA). Gruppen skal bidra til å utvikle, sammenstille og formidle kunnskap om klimaendringer, effekter og tilpasninger i norsk del av Arktis. Sametinget har videre deltatt i Norges delegasjon på embetsnivåmøter i Arktisk råd. Klimaendringer og nødvendigheten av tilpasningsstrategier til global oppvarming var hovedtemaet under møtene. Sametinget har vært observatør på et ekspertmøte i Finland under konvensjonen om biologisk mangfold om klimaendringer, urfolk og tradisjonelle kunnskaper i Arktis.

Regjeringen oppnevnte et offentlig utvalg som skal utrede samfunnets sårbarhet og behov for tilpasning til konsekvensene av klimaendringene. Sametinget ble gjennom konsultasjoner enig med Miljøverndepartementet om mandat og sammensetning der forhold av betydning for samisk kultur og næringsliv også skal utredes. Rektor ved Sámi allaskuvla Steinar Pedersen er oppnevnt som utvalgsmedlem.

10.8 Rovviltforvaltning

I februar 2008 avholdte Sametinget et seminar om rovvilt med representasjon fra alle de fem rovviltregionene der det er samiske næringsinteresser. Intensjonen med slike seminarer er å ha dialog mellom aktører i forvaltning og politikk, samt at det settes fokus på utfordringene ved sameksistens mellom beitedyr og fredet rovvilt i områder med samisk jordbruk og reindrift. Sametinget satser på å avholde slike seminarer årlig, og mener det er viktig at aktuelle departementer bidrar og deltar på denne arenaen.

Sametinget oppnevner en av fem representanter i de regionale rovviltnemndene som forvalter rovvilt i områder med samiske næringsinteresse, og vi er opptatt av en god samisk representasjon i nemndene. Sametingets medlemmer må oppnevnes blant Sametingets faste representanter. Unntaksvis kan disse oppnevnes blant Sametingets vararepresentanter. Sametinget stiller seg kritisk til at Sametinget kun får oppnevne ett av fem medlemmer. I tillegg opplever Sametinget at de kravene som legges til grunn for våre oppnevninger virker begrensende, særlig gjelder dette sikring av lokal forankring og kjønnsmessig balanse i nemndene. Det er ikke oppnådd forståelse for dette fra Miljøverndepartementet.

De årlige rovvilttapene påvirker produksjonen i reindriften. Totalregnskapet for reindriftnæringa for 2007 viser et stort gap mellom oppgitte tap og erstattet tap. I 2007/08 utgjorde det oppgitte tapet 75 % av det totale tapstallet, og kun 21 % av dette ble erstattet. Erstatningsutmålingene for sau drept av fredet rovvilt er større i jordbruket og skyldes blant annet at dokumentasjonsandelen er noe større i jordbruket. Sametinget har vanskeligheter med å akseptere en rovviltforvaltning som tillater store rovvilttap for samiske primærnæringer. Sametinget har tidligere framhevet at Regjeringen er bundet av nasjonale og internasjonale forpliktelser overfor samene som urfolk. Det gjelder Grunnlovens § 110a og FN konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Sametingets uttalelse omfatter jordbruk i samiske områder og den samiske tamreindriften, som begge danner en del av det materielle grunnlaget for samisk kultur.

Sametinget mener at det må foretas en gjennomgang av gjeldende Stortingsmelding om rovvilt med sikte på endringer. De strenge kravene til dokumentasjon fører til at reindrifts- og jordbruksutøvere ikke får dekket de reelle rovvilttapene. Dette gjelder spesielt tap forårsaket av ørn, men også i forhold til annet rovvilttap. Sametinget påpeker derfor viktigheten av en endring av dagens rovviltforvaltning. Sametinget har som mål å oppnå reell innflytelse over den nasjonale rovviltpolitikken. Dette målet kan ikke oppnås så lenge Sametinget er såpass svakt representert i de regionale rovviltnemndene. I tillegg til dette er nemndenes myndighet avgrenset til forvaltning av den nasjonale politikken. De regionale rovviltnemndene er offentlige forvaltningsorganer som fatter vedtak som berører samiske interesser direkte, de er derfor underlagt de krav om urfolks rett til medbestemmelse som fremkommer i ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.

Sametinget vil videre arbeide for at den nasjonale rovviltpolitikken revideres slik at måltallene for rovvilt kommer på et slikt nivå at produksjonstilveksten for primærnæringene ikke svekkes. De store tapstallene som reindrifta og jordbruket kan vise til betyr at myndighetene må vurdere å redusere bestandsmålene for de forskjellige artene.

Vi bør videre få så reelle tall på antall ynglinger av hver art som mulig som grunnlag for uttak av rovvilt. All jakt og felling av rovvilt gjøres innefor rammen av oppgitte bestandsmål av artene, og som er vedtatt i Stortinget. Sametinget mener at det er viktig å vurdere å redusere bestandsmålene på antall ynglinger av hver art, men det er like viktig å ha en bestandsovervåking som sikrer reelle tall på antall ynglinger. Dersom tallet på ynglinger underestimeres, vil beskatningen ha lite forebyggende effekt på rovvilttapene.

10.9 Energi og vindkraft

Sametinget og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) er kommet til enighet om en avtale om gjennomføring av konsultasjoner i forbindelse med energisaker. Det har vært ønskelig fra både Sametinget og NVE sin side at en slik avtale skulle bli realisert. Avtalen er for energisaker spesielt en konkretisering og nyttig presisering av de overordnede prosedyrene for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter. Avtalen vil på ingen måte svekke innholdet i de overordnede konsultasjonsprosedyrene. Avtalen inngås på administrativt nivå. Det skyldes at Sametinget som politisk organ ikke inngår denne type avtaler med et direktorat. Sametinget håper at denne avtalen vil medføre at samiske interesser og utfordringer vil bli bedre synliggjort i forbindelse med statlige myndigheters behandling av energisaker.

Sametinget og NVE har etter konsultasjoner oppnådd enighet om konsekvensutredningsprogrammet for planlagt kraftlinje mellom Balsfjord i Troms og Hammerfest i Finnmark. Samiske interesser og rettigheter vil nå bli ivaretatt på en akseptabel måte i forbindelse med konsekvensutredningen. Konsekvensene for reindrift, annen samisk utmarksnæring og samiske kulturminner skal utredes. Som et resultat av konsultasjonen ble ordlyden i krav og fremgangsmåte på flere steder strammet inn, slik at konsekvensene for samiske interesser ble bedre synliggjort i utredningsprogrammet. Det ble også tatt inn krav i utredningen om at det skal foretas en mer overordnet vurdering av fordeler og ulemper ved tiltaket og hva dette vil innebære for regionen. Når de ulike konsekvensutredningene er gjennomført vil disse danne nye grunnlag for nye konsultasjoner om både godkjenning av konsekvensutredningene samt konsesjonsspørsmålet, det vil si om det skal gis tillatelse for bygging eller ikke.

11. Kulturminnevern

Sametinget er delegert myndighet etter kulturminneloven til å forvalte samiske kulturminner. Sametinget har ansvar for et geografisk område som strekker seg over 6 fylkeskommuner og områder i Oppland og Møre og Romsdal. Sametinget har behandlet en stor mengde plansaker der kontakten med kommuner, tiltakshavere og andre ledd i kulturminneforvaltningen er sentralt. Som en del av myndighetsutøvelsen foretar Sametinget en rekke større og mindre befaringer. Gjennom aktivt arbeid med kulturminner og kulturmiljøer dokumenterer Sametinget den samiske historien på samenes egne

premisser. Gjennom Sametingets tilskuddsordning til kulturminnevern har eiere og andre interesserte blitt gitt mulighet til skjøtsel, tilrettelegging og dokumentasjon av samiske kulturminner.

11.1 Ny teknikk innen kulturminnevernet – flybåren laserskanning

Sametinget har i samarbeid med Finnmark fylkeskommune deltatt i et prøveprosjekt hvor ny teknikk innen kulturminnevernet er blitt testet ut. Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har på oppdrag fra Riksantikvaren hovedansvaret for prosjektet. Teknikken går ut på at man med hjelp av fly og spesialutstyr lager kartmodeller som viser topografien i et område.

Metoden vil kunne gi nyttige bidrag til kulturminnevernarbeidet. Etter hvert som man lærer seg å tolke de forskjellige kartmodellene, vil det bli mulig å bedre planlegge hvor befaringer ute i terrenget må foretas og hvor man ikke trenger å bruke så mye ressurser. Denne metoden vil derfor være et supplement til feltbefaringer.

11.2 Registrering av kulturminner i forbindelse med diverse større arealplaner

Sametinget har i løpet av 2008 foretatt registreringer av samiske kulturminner i forbindelse med flere større arealplaner i samiske områder. Det gjelder planer om vindkraft i Finnmark, Nordland og Sør-Trøndelag samt Setermoen skytefelt, Reisa nasjonalpark og Nord-Kvaløy og Rebbenesøy landskapsvernområde.

I forbindelse med reguleringsplanen for Hamnefjell vindpark i Båtsfjord kommune i Finnmark ble det registrert 147 enkeltminner fordelt på 82 kulturminnelokaliteter. Befaringen har i løpet av tiden til rådighet frembrakt en stor kulturminnebestand som viser på samiske næringstilpassninger over tid ved kysten av Finnmark, og som er av stor verdi når det gjelder opplevelsen av landskapet hvor dette har foregått. Når disse kulturminnene dessuten kan knyttes til gammel samisk tro og tradisjon, blir området ekstra interessant når det gjelder overgangen fra fangstsamfunn til tamreindrift. Deler av planforslaget vil komme i konflikt med flere registrerte kulturminner, både direkte og indirekte. Flere av disse kulturminnene kan settes inn i en samisk kontekst og må regnes som automatisk fredete. Vindparken vil redusere de kulturhistoriske verdiene i området. På bakgrunn av det dette reiste Sametinget innsigelse til arealdisponeringen i planforslaget og har bedt om at deler av planområdet må tas ut av reguleringsplanen.

I Sørfjorden i Tysfjord kommune i Nordland prosjekterer Nordkraft Vind AS et vindkraftanlegg på mellom 32-35 vindmøller. Sametinget har engasjert Árran Julevsáame guovdásj/Lulesamisk senter til å utføre kulturminneundersøkelse av tiltaksområdet. De foreløpige resultater viser et 30-talls registrerte automatisk fredete samiske kulturminner, hvorav flere blir direkte berørt av den planlagte vindmølleparken. Sametinget vil følge opp dette prosjektet i 2009.

På Fosenhalvøya i Roan og Åfjord kommuner har det blitt gjennomført kulturminneregistreringer i forbindelse med de planlagte vindkraftverkene Roan og Blåheia i Roan kommune samt Storheia i Bjugn og Åfjord kommuner. På Storheia ble det ikke gjort noen registreringer av samiske kulturminner. På Roan ble det registrert en samisk urgrav. På Blåheia ble det registrert og kartfestet spor etter eldre fangstanlegg. Disse fangstanleggene gjenspeiler på en god måte hvordan området ble brukt i datidens fangstsamfunn. Lokalitetene var kjente fra før av, men ikke skikkelig kartfestet. Urgraven er spesiell da det ikke er kjent og registrert særskilt mange av denne typen av samiske graver så langt sør og den vil derfor være viktig å verne for fremtiden. Disse kulturminnene var imidlertid ikke grunnlag nok til å reise innsigelse til planene. Sametinget har bedt om at kulturminnelokalitetene skal reguleres som spesialområder for bevaring av kulturminner i planene.

Sametinget har gjennomført to store befaringsprosjekter i Setermoen skytefelt i Bardu kommune og Reisa nasjonalpark i Nordreisa kommune. Begge prosjektene ble påbegynt feltsesongen 2007 og videreført i 2008. Registreringsoppdraget på Setermoen ble gitt av Forsvarsbygg i forbindelse med utvikling av skytefeltet. Det ble her registrert 25 árran/ildsteder. Reisaprojektet er et registreringsoppdrag for Fylkesmannen i Troms i forbindelse med utarbeidelsen av en forvaltningsplan for Reisa

nasjonalpark og Ráisdjuottarháldi landskapsvernområde. Registreringsarbeidet har vært gjort i samarbeid med reindriften. Det ble registrert ca. 140 kulturminner. Av disse var det flere rester etter laftehytter og gammer, nesten 100 árran/ildsteder, samt flere fangstgroper, skyteskjul/bogastiller, matgjemmer, graver og offerplasser. I tillegg ble det funnet hustufter fra steinalder og nyere kvenske kulturminner i form av 9 tjæremiler. Funnene vitner om en lang og intens bruk av områdene langs og rundt Reisadalen.

Registreringene i Nord-Kvaløy og Rebbenesøy landskapsvernområde er gjort på oppdrag for Fylkesmannen i Troms i forvaltningsplansammenheng, men det er fylkeskommunen som har hatt prosjektledelsen og oppdraget. Sametinget har imidlertid stått for registrering av samiske kulturminner i området. I år var det kyststrekningen av Nord-Kvaløya som ble registrert. Det ble gjort funn av gammetuft, middelaldertufter som kan være samiske, samt en offerstein.

11.3 Andre kulturminnevernsaker og prosjekter

I Hadsel, Narvik og Sortland har Sametinget i 2008 initiert registreringer av samiske kulturminner i høyfjellsområdene. Kulturminnene hører til den eldre samiske villreinfangsten. Registreringsarbeidet vil videreføres i 2009, og utvides til andre lokaliteter som Sametinget har fått lokal informasjon om.

På bygningsvernensiden har Sametinget videreført Sirbmá-prosjektet i Deatnu gieldda/Tana kommune. I år har to hus blitt restaurert. I tillegg til konkret vernearbeid, er målet med prosjektet å utvikle bygningsvernarbeidet. Der har vært drevet dokumentasjon, restaurering og opplæring av lokale håndverkere. Tana kommune, bygdelaget og skolen har også vært involvert i arbeidet. Arbeidet har vært støttet av Riksantikvaren.

Sametinget har i 2008 arbeidet med det nasjonale prosjektet utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Hensikten med prosjektet er å velge ut ett eller flere representative jordbrukslandskap i hvert fylke som vil få statlige midler til forvaltnings- og skjøtselstiltak. Sametinget har arbeidet sammen med Fylkesmannen og fylkeskommunen i de tre nordnorske fylkene i forbindelse med søknadsprosessen. Det er valgt ut et landskap i hvert fylke, alle med nåværende eller tidligere samisk bosetning. Sametinget har i forbindelse med dette arbeidet i Nordland, Troms og Finnmark gjennomført befaringer og gjort intervjuer i år.

Sametinget har i 2008 arbeidet med overtagelse av eiendom i Neiden. Dette er første ledd i en prosess der det skal tilrettelegges for tilbakeføring av levningene som i 1915 ble oppgravd på den ortodokse gravplassen i Neiden og fraktet til Universitetet i Oslo. Sametinget vil i 2009 igangsette arbeidet med en ny forvaltningsplan for Skoltebyen, riving av en del bygningsmasse på campingplassen, samt foreta undersøkelse av området i forkant av selve gjenbegravelsen.

Sametinget har arbeidet for å fremme Ceavccageadgi/Mortensnes som et område på UNESCO verdensarvliste. Denne saken er tidligere fremmet til Miljøverndepartementet og diskutert i Sametingets plenum. Sametinget har på møte og i skriftlig korrespondanse med Riksantikvaren lagt fram synspunkter på hvordan Ceavccageadgi/Mortensnes oppfyller kriteriene for tilskrivning av fremragende universell verdi, jf. Operational guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, samt gitt en sammenlignende analyse i forhold til andre eksisterende og potensielle verdensarvsteder. Sametinget avventer Riksantikvarens svar på dette.

12. Kultur

12.1 Kulturelle uttrykk

Kulturlivet er en viktig kraft for å styrke identiteten, samtidig som den bidrar til levende lokalsamfunn hvor folk vil bo. En sterk samisk kultur gir trygghet og viktige ringvirkninger i form av trivsel og livskvalitet. Kultur er også de arenaene og møteplassene der kunsten og kulturen formidles, og i en videre forstand inkluderes i tillegg idrett, museer, bibliotek og media.

For 2008 var det avsatt kr 1 900 000 i tilskudd til musikkutgivelser. Sametinget i samarbeid med Finnmark fylkeskommune og Norsk kulturråd, har i tillegg gitt støtte til prosjektet Sápmi Music (SAMU), som er en egen enhet under Musikk i Finnmark og har som hovedoppgave å bruke musikk for å bevare samisk kulturarv og kulturkompetanse.

Sametinget støtter opp om planene som foreligger om etablering av et internasjonalt samisk filmsenter i Kautokeino. Dette vil gi nye muligheter til utvikling av samisk filmproduksjon, og et samarbeid over landegrensene vil gi nye muligheter med tanke på utvikling av film i et urfolksperspektiv.

Sametinget økte i 2008 avsetningen til støtte til produksjon av samisk skjønnlitteratur. Blant annet ble deler av avkastningen av Samefolkets fond tatt i bruk til dette formålet, noe som har bidratt til at antallet ferdigstilte skjønnlitterære manuskript godkjent for utgivelse, har minket. Det vil også være nødvendig å legge forholdene til rette for at rammevilkårene for utgivelse av samisk faglitteratur blir bedre. Dette er noe Sametinget vil prioritere framover. Samtidig vil det være nødvendig å styrke aktiviteten og kompetansen i de samiske forlagene. Dette vil Sametinget gjøre ved å styrke den samiske forlagsstøtteordningen.

Sametinget har hatt konsultasjoner med Kultur- og kirke departementet om tiltakene i St.meld. nr. 32 (2007-2008) Bak kulissene, om scenekunst i Norge. I utgangspunktet var ikke samisk scenekunst omtalt i stortingsmeldingen. Sametinget er derfor fornøyd med at departementet i meldingen presiserer statens overordnede ansvar for samisk kultur og at samisk kultur er en viktig del av den nasjonale kulturpolitikken. Sametinget vil derfor understreke viktigheten av at de samiske teatrene har de samme rammebetingelsene som andre teatre i Norge.

Beaivváš Sámi Teáhter er et samisk nasjonalt teater. Sametinget arbeider for at rammene for Beaivváš Sámi Teáhter styrkes gjennom økte bevilgninger og et teaterbygg. Åarjelhsaemien Teatre får fast driftstilskudd over Sametingets budsjett. Driftsstøtten til teatret ble fordoblet i budsjettet for 2008. Sametinget har arbeidet for en samfinansiering av driften av Åarjelhsaemien Teatre med partene i samarbeidsavtalen for sørsameområdet.

12.2 Festivaler

Sametinget har etablert en ordning med tilskudd til ulike etablerte samiske festivaler. I 2008 var det satt av 1,8 mill. kroner til formålet. De samiske festivalene er viktige arenaer for formidling av samisk musikk samtidig som de fungerer som møteplasser for folk i alle aldre. Festivalene har derfor stor betydning for samisk identitet og utvikling av samiske språk.

I 2008 fikk Riddu Riđđu endelig status som knutepunktfestival, og dermed et tryggere økonomisk fundament. Tilskudd fra Sametinget opprettholdes og vil komme i tillegg til det statlige tilskuddet over statsbudsjettet og det regionale tilskuddet.

I tilknytning til festivalen er Riddu Riđđu Nordlige folk senter etablert i 2008. Sametinget har gitt støtte til etableringa av senteret. Visjonen er at Nordlige folk senteret skal formidle nordlige folks kunst og kultur på egne premisser og på en måte som skal fremme kunnskap, kvalitet og mangfold.

12.3 Kunstneravtalen.

Kunstneravtalen som Sametinget inngikk i 2004 er en samarbeidsavtale med Sámi Dáiddaráđdi/Samisk kunstnerråd (SDR). Forhandlingene om avtale for 2008 endte med brudd, og avtalen ble derfor fastsatt gjennom Sametingets budsjett for 2008. Gjeldende ramme på de postene som omfattes av kunstneravtalen for 2008 har vært kr 4 350 000. I henhold til Hovedavtalen av 19.08.04 har Sametinget og Samisk kunstnerråd ført nye forhandlinger om avtale for 2009, for perioden 01.01. - 31.12.09. Avtalen ble godkjent og vedtatt under budsjettforhandlingene i

Sametingets plenum 26.11.2008. Rammen for 2009 er kr 5 150 000.

En arbeidsgruppe sammensatt av medlemmer fra kunstnerorganisasjonene og Sametinget, har fått i mandat å vurdere en innkjøpsordning som bedrer tilgangen på utgitt samisk skjønnlitteratur og musikk/joik.

Tilsvarende avtale fins ennå ikke i Sametingene i Finland eller Sverige. Under svenske Sametingets kulturseminar i november 2008, uttrykte lederen for Sámi Teáhter Searvi at de er glade for at kunstneravtalen fungerer bra, men ønsket at tilsvarende ordning også på svensk og finsk side. Sametinget i Norge er ofte med på å finansiere ulike ordninger som kunstnere fra svensk og finsk side kan dra nytte av.

12.4 Samiske institusjoner/Sametingets institusjonspolitikk

Sametingets plenum behandlet i november meldingen om samisk institusjonsutvikling Samiske institusjoner og det sivile samiske samfunnet.

Meldingen vurderer utfordringene og foreslår tiltak for samisk institusjonsutvikling på seks ulike områder. Vurderingene av utfordringene er knyttet til:

De samiske institusjonenes selvstendighet og tilknytting til den samiske offentligheten
Institusjonenes styrings- og organisasjonsform
Utviklingen av institusjoner med styrke og mangfold
Samhandling og samarbeid mellom institusjoner
Finansiering av nybygg
Sametingets reelle mulighet til å påvirke forutsetningene for samisk institusjonsutvikling gjennom budsjettforhandlinger med statlige myndigheter

Arbeidet med oppfølging av institusjonsmeldingen påbegynnes i 2009 etter en fastsatt plan. De ulike institusjonene har forskjellige utgangspunkt og har ikke kommet like langt i sine prosesser. Det er derfor nødvendig med ulike tilnærminger, også når det gjelder tidsaspektet. Oppfølgingen av tiltakene i meldinga vil skje i nær dialog med de berørte institusjonene.

12.5 Finansiering av nybygg

Samiske institusjoner kjennetegnes ofte av at de er initiert av det samiske lokalsamfunnet eller fra sentralt samepolitisk hold, og ikke av lokale eller regionale myndigheter. Dette medfører at det svært ofte er vanskelig å få en lokal og regional finansiering av bygg til samiske institusjoner.

Regjeringen har i St.meld. nr. 28 (2007-2008) "Samepolitikken" foreslått å husleiefinansiere nye samiske kulturbygg. Sametinget stiller seg i utgangspunktet positiv til en slik ordning, og forventer snarlig konsultasjoner om dette.

Sametingets prioriteringer av samiske institusjonsbygg for perioden 2009-2014 er som følger:

1. Samisk kunstmuseum: Prosjektering 2008-2009, byggstart 2010
2. Várdobáiki samisk senter: Prosjektering 2011-2012, byggstart 2013
3. Beaivváš Sámi Teáhter: Prosjektering 2013-2014.

12.6 Kulturhus

Sametinget har tatt initiativ overfor Sijti Jarnge, Nordland fylkeskommune og Hattfjelldal kommune om opprettelse av en arbeidsgruppe med formålet å utvikle Sijti Jarnge til en sterk samisk institusjon som blant annet skal arbeide for:

- å styrke og videreutvikle senteret i en regional kontekst
- å styrke sørsamisk språk, kultur og tradisjoner, herunder også bibliotekstjenestene
- å være sentral aktør og premissleverandør for utvikling av sørsamisk språk, kultur og næring
- å utvikle ideer, tilbud og kompetanse som kommer hele den sørsamiske befolkningen i regionen til gode og bidra til å styrke kontakt og faglig miljø

Sámi Dáiddaguovddáš har lenge ønsket å flytte fra eksisterende lokaler til mer egnede og sentrale lokaler i Karasjok. RICA eiendom har egnede lokaler men ønsker en driftsgaranti med offentlig støtte fra kommunen, fylkeskommunen og Sametinget før de går i gang med bygging og tilrettelegging for kunstnersenterets virksomhet. Sametinget har i budsjettet for 2008 gitt økte bevilgninger til dette formålet. Det er også gitt lovnader om økte bevilgninger fra bidragsyterne for 2009, noe som vil muliggjøre en flytting.

En styringsgruppe har levert en anbefaling om fremtidig organisering av Ája samisk senter. Sametinget har i institusjonsmeldingen anbefalt at Ája samisk senter, Riddu Ridđu, Samisk språksenter i Kåfjord og Lásságámmi slås sammen til en felles enhet. Primært anbefales det at senteret organiseres som en stiftelse opprettet av Sametinget, Troms fylkeskommune, Kåfjord kommune og Storfjord kommune, subsidiært som aksjeselskap med de samme instansene som eiere.

12.7 Museer

Sametinget har gjentatte ganger tatt opp den økonomiske situasjonen for de samiske museene både med Kultur- og kirkedepartementet (KKD) og ABM-utvikling. Sametinget arbeider fortsatt for at intensjonene i museumsreformen skal følges opp av statlige myndigheter, også for de samiske museene.

Som en del av museumsreformen ble Samisk museumsnettverk etablert i slutten av 2007. Nettverket er et knutepunkt mellom museer som har samisk historie og tradisjonskunnskap som del av sin virksomhet. RidduDuottarMuseat er ansvarlig for å koordinere nettverket. Nettverkets første prosjekter omhandler samlingsforvaltning og utvikling av felles webportal for museer med samiske samlinger. Sametinget har bevilget midler til seminar om temaene.

Eierne av museene i Tana og Varanger museumssiida har vedtatt avtalene om konsolidering, og fått bevilget nødvendige midler for å konsolidere seg. Museumssiidaen ble stiftet i januar 2009.

Arbeidet med oppfølgingen av Delutredning av samisk museumsvirksomhet i Troms og Nordre Nordland er inne i slutfasen. De tre ansvarsmuseene for museumsutvikling i dette området, Árran, Ája og Várdobáiki, har fått midler fra Sametinget til planlegging av etablering av museumsvirksomhet i tråd med museumsreformen.

Det har vært flere møter mellom sametingsrådet og Samisk museumslag, der sentrale problemstillinger for de samiske museene har blitt drøftet. Primært er museenes økonomiske utfordringer blitt trukket fram.

Sametinget og ABM-utvikling har blitt enige om at det opprettes en arbeidsgruppe som skal arbeide for at en samiskspråklig versjon av gjenstandsdatabasen Primus blir realisert. Databasen blir tatt i bruk av stadig flere museer, også i Sverige.

Situasjonen for bevaring og formidling av samisk kunst er fortsatt prekær. For å få fortgang i arbeidet med å realisere Samisk kunstmuseum har Sametinget bevilget til sammen kr 850 000 til prosjektering av museet. Sametinget og RiddoDuottarMuseat har god dialog med Statsbygg om prosjekteringa.

12.8 Idrett

I 2008 fikk samisk idrett tildelt kr 600 000 i spillemidler. Denne andelen forvaltes av Sametinget, og målet er å legge til rette for samisk idrettsutøvelse spesielt for barn og unge. Sametinget har stilt midlene til disposisjon for Sámiid valáštallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N), som organiserer idrettsaktiviteter med et grenseoverskridende perspektiv for den samiske befolkningen. SVL-N og Sámi spábbačiekčanlihttu/Samisk fotballforbund (SSL) er forbundene tilsluttet SVL som organiserer aktiviteten i Norge. SVL organiserer samiske mesterskap og samiske landslag.

Sametinget opprettet i 2007 en ordning med utdeling av idrettspris for unge samiske idrettsutøvere. I 2008 ble det utdelt to priser på kr 25 000, til langrennsløperen Finn Hågen Krogh fra Alta og judoutøveren Odd Isak Kappfjell fra Snåsa.

I februar 2008 var samisk idrett i fokus i Tromsø med arrangement av ski/lassomesterskap, idrettsgalla og NM i reinkappkjøring. Sametinget bevilget kr 200 000 til gjennomføringen av arrangementet.

I mars 2008 deltok en tropp samiske idrettsutøvere og kulturutøvere i Arctic Winter Games (AWG) i Yellowknife, Canada. AWG arrangeres hvert andre år, og det var tredje gang Sápmi deltok under dette idretts- og kulturarrangementet for ungdom fra arktiske områder. Sametinget bidro til deltakelsen med en bevilgning på kr 800 000.

Samisk fotballforbund/Sámi spábbačiekčanlihttu (SSL) sto i juli 2008 som vertskap for det andre VIVA World cup, verdensmesterskapet i fotball for områder og nasjoner som ikke har oppnådd medlemskap i FIFA. Mesterskapet ble arrangert i Gällivare i Sverige, og samlet fem herrelag og to damelag. Sápmi vant dameklassen, og herrelaget ble nummer tre i mesterskapet. I tillegg til direkte bevilgning på kr 313 000, bidro Sametinget med kr 100 000 til arrangementet av dameklassen.

Sametinget har gjennom to plenumsvedtak støttet opp om Tromsøs planer om å arrangere et vinter-OL i Tromsø, og beklager at Norges Idrettsforbund vedtok å trekke søknaden i denne omgang. Sametinget vil imidlertid på bakgrunn av det arbeidet og de prosessene som har vært gjennomført i arbeidet med å få vinter-OL til Tromsø stille seg åpen for å vurdere medvirkning i eventuelle lignende prosesser også i fremtiden.

12.9 Grenselosene

I statsbudsjettet 2006 ble det bevilget midler over Sametingets budsjett til etablering av en forsknings- og dokumentasjonsvirksomhet om grenselosene i Tysfjord knyttet til Árran Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter. Sametinget inngikk i mai 2007 en avtale med Árran Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter om etablering av en treårig forsknings- og dokumentasjonsvirksomhet om grenselostrafikken under 2. verdenskrig. Árran Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter er oppdragstaker og oppdraget har en økonomisk ramme på 3 mill. kroner.

12.10 Media

I juni 2008 ble Kultur- og kirke departementet og Sametinget etter konsultasjoner enig om forskriften om tilskudd til samiske aviser. Sametinget har bidratt til at forskriften tydelig definerer samiske aviser ved at den har den samiske befolkningen som hovedmålgruppe. Dette betyr at avisa dekker nyhets- og aktualitetsstoff relevant for hele den samiske samfunnet. Regional- og lokalaviser kan dermed ikke gjennom formelle vedtektsendringer framstå som samiske aviser med krav på del av den samiske pressestøtten. Sametinget har videre bidratt til at forskriften nå har en klar formålsbestemmelse som

sier at "tilskuddet til samiske aviser og samiskspråklige avissider skal legge til rette for demokratisk debatt, meningsdanning og språkutvikling i det samiske samfunnet".

12.11 Sametingets ungdomspolitiske utvalg – SUPU

Ungdomspolitikken bidrar til å rekruttere fremtidens urfolkspolitikere. Sametingets ungdomspolitiske utvalg, har deltatt på møte i Barents regionale ungdomsråd (BRYC). Halvard Rundberg ble valgt inn i det nye styret for BRYC som urfolksrepresentant. Workshopen Yeah Right -Human Rights for Youth in the Barents ble arrangert av BRYC i midten av november. Noen av temaene på konferansen var urfolksrettigheter og FN's barnekonvensjon. SUPU var representert på workshopen.

SUPU deltok i Sametingets årlige møte med Barneombudet i Karasjok. Temaer i møtet var blant annet samisk representant i Barneombudets ungdomsråd og Barneombudets prosjekt "Retten til delaktighet for samiske barn og unge". I tillegg oppfordret SUPU Barneombudet om å sette søkelys på sør- og lulesamiske barns og unges rett til språkopplæring.

Videre har SUPU fulgt opp kontakten med Barneombudet, kommet med diverse innspill vedrørende blant annet samisk barnehage i Oslo, situasjonen for og lovfestet rett til samiske læremidler, evaluering av lærerutdanningen, om behovet for kompetanse i samisk kultur og språk innen psykisk helsevern for unge. Utvalget innledet i 2008 også en kampanje for å øke antall unge registrerte i Sametingets valgmannstall, og unge som stemmer ved valg til Sametinget.

SUPU deltok i planleggingen og arrangementet av Samisk parlamentarisk råds ungdomskonferanse i Lycksele. Gjennom dette ble det innledet et samarbeid med ungdomsrådet ved Sametinget i Sverige. På konferansen deltok 80 ungdommer fra Norge, Sverige, Finland og Russland. Temaene var blant annet samiske møteplasser, de nordiske barneombudsmennenes fellesrapport og ulike sider ved samisk folkehelse. Konferansen vedtok en resolusjon som blant annet påpeker viktigheten av at sametingene arbeider med spørsmålet om psykisk helse blant samer. Etablering av en allsamisk ungdomsorganisasjon og nettbaserte møteplasser for samisk ungdom var andre viktige punkter i resolusjonen. Resultatene fra konferansen ble lagt fram av SUPU og ungdomsrådet ved Sametinget i Sverige, på parlamentarikerkonferansen i Roavvenjárga/Rovaniemi.

Sametingsrådet avholder halvårlige møter med Sametingets ungdomsutvalg.

13. Språk

13.1 Språkundersøkelse

Sametinget har i 2008 gjennomført en språkundersøkelse for å få et overblikk på i hvor stor grad samisk blir brukt i utvalgte institusjoner og etater i forvaltningsområdet for samisk språk, samt i noen kommuner utenfor forvaltningsområdet. Sametinget har også sett på interessen for valg av samisk språk i skoler og barnehager i Norge.

En slik undersøkelse gjennomføres hvert fjerde år. I undersøkelsen legges det vekt på ulike institusjoners forhold til bruk av samisk språk. Undersøkelsen beregnes å være ferdig i begynnelsen av 2009 og gis ut som en rapport.

13.2 Forvaltningsområdet for samisk språk

Snåsa kommune er fra 1. januar 2008 innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det betyr at også Nord-Trøndelag fylkeskommune er innlemmet fra samme dato. Sametinget anser at arbeidet med samisk språk i kommunene og fylkeskommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, er et meget viktig bidrag til fremme og utvikling av bruken av samisk språk. Samtidig er det store utfordringer knyttet til å kunne betjene publikum på to språk. Dette har også kommet fram under de besøkene og møtene Sametinget har hatt med tospråklighetskommunene og

fylkeskommunene i 2008. Kommunene og fylkeskommunene innenfor forvaltningsområdet mottar årlige tilskudd over Sametingets budsjett.

Sametinget har igangsatt en evaluering av tospråkighetstilskuddet. Evalueringen ferdigstilles i begynnelsen av 2009, og Sametinget har som målsetting at den skal danne grunnlag for en prosess som skal resultere i endring av tildelingskriteriene for Sametingets tospråkighetstilskudd fra og med budsjettåret 2010.

Sametinget har fått henvendelser fra flere kommuner som vurderer å søke om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. For Sametinget er det en målsetting at flere kommuner innlemmes i forvaltningsområdet, og har derfor hatt fokus på informasjon til kommuner om de muligheter, plikter og rettigheter dette vil innebære. Lavangen kommune har i 2008 sendt søknad til Kultur- og kirke departementet om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Dette er en søknad Sametinget støtter, og har forventninger om at søknaden blir imøtekommet i 2009.

13.3 Språkprogram

Sametinget har i 2008 bevilget midler over Samefolkets fond, til Sámi allaskuvla for utvikling av et samisk språkprogram. Språkprogrammet skal utvikles i nært samarbeid med Sametinget, og ventes ferdigstilt i løpet av første halvår 2009. Revitalisering og styrking av det samiske språket er en av de største utfordringene det samiske samfunnet står overfor. Målet er at det gjennom språkprogrammet kan prioriteres tiltak som kan resultere i flere aktive samiskspråklige brukere. Ett tiltak vil være å igangsette opplæringstilbud i samisk for voksne. Sametinget har bedt Sámi allaskuvla/samisk høgskole å igangsette voksenopplæringsprogram som skal gå over 5 år, og hvor målgruppen er voksne som ikke kan samisk. Dette tiltaket skal foregå i nært samarbeid med lokale språksentre og språkmiljøer.

13.4 Tilskudd til samiske språksentre

Sametinget gir tilskudd til i alt ni samiske språksentre som er spredt på sør-, lule- og nordsamisk språkområde. Sametinget er fornøyd med det arbeidet som gjøres i de samiske språksentrene, og ser på arbeidet som skjer der som et viktig fundament for bevaringen og utviklingen av samisk språk. Språksentrenes medarbeidere møtes og avholder et felles seminar en gang i året. Målet med dette er utveksling av erfaringer og ideer. Sametinget er positiv til at flere samiske språksentre kommer i drift.

For å fremme bruk av samisk språk har Sametinget bevilget midler til språkprosjekter både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Målet for tilskuddsordningen har vært å få i gang aktiviteter som motiverer barn og unge til å bruke samisk både i lek og fritidsaktiviteter. Utenfor forvaltningsområdet for samisk språk har satsningen vært rettet spesielt mot områder der språket står svakt.

13.5 Terminologi og stedsnavn

Sametinget ser det som en svært viktig oppgave å gi informasjon og veiledning om samiske stedsnavn og innholdet av stadnamnlova. Sametinget har derfor prioritert tid på å være rådgiver for myndigheter og andre angående skrivning og tolking av samiske stedsnavn og å gi bistand til forlag når det gjelder granskning av samiske stedsnavn i bokmanus. Sametinget har holdt forelesninger om samiske stedsnavn for UNGEGN (United Nations Group of experts on Geographical Names) og i GeoForum 2008.

Sametinget har påpekt ovenfor myndigheter at bruk av samiske skilt ikke blir fulgt opp i forhold til stadnamnloven. Det har vært praktisert forskjellige regler for skilting på samisk innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I følge lov om stadnamn av 1990 skal samme praksis følges uansett om det er utenfor eller innenfor samisk forvaltningsområde.

Samisk språk brukes i dag aktivt av institusjoner og andre i samfunnet, noe som medfører et stort behov for utvikling av samisk terminologi på alle områder og på alle tre samiske språk. Sametingets terminologiarbeid er derfor svært omfattende.

Orddatabanken Risten.no skal etter hvert inneholde all samisk terminologi som blir utviklet og godkjent. Den teknologiske delen har hittil ikke fungert optimalt, men målet er å forbedre denne tjenesten.

Kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk deltar i termprosjekt "Forvaltningstermer", som Sametinget har gitt støtte til. Prosjektet fortsetter i 2009

Det er et vedvarende behov for utvikling av nye lovtermer, ettersom stadig nye lover oversettes til de samiske språkene. Sametinget deltar i fase 2 av et prosjekt om lovtermer. På grunn av behovet er det viktig at dette arbeidet på sikt kommer inn under en fast ordning.

Sametinget avsluttet i 2007 et stort treårig prosjekt, Divvun, som ga korrekturprogram for nord- og lulesamisk. I 2008 har dette prosjektet blitt ført videre i Divvun II-prosjektet, som skal gi de samme korrekturverktøyene for sørsamisk, det vil si stavekontroll og orddeling. Samtidig har prosjektet forbedret og rettet feil i første versjon av Divvun-verktøyene for nord- og lulesamisk, og en ny versjon av Divvun-verktøyene ble lansert ved utgangen av 2008.

13.6 Sametingets språkstyre

Sametingets språkstyre har hatt 3 møter i 2008, og behandlet saker angående terminologi, institusjonsnavn og andre språkfaglige saker. Språkstyrets virksomhet er hjemlet i midlertidige retningslinjer fra 2001. En revisjon av retningslinjene er planlagt i 2009. Språkstyrets rolle og posisjon har i lengre tid vært uklar i forhold til Sametingets øvrige organisering. Da Samisk språkråd ble nedlagt i 2000, valgte Sametinget å opprette et språkstyre. Det har vært uklart om hva som er språkstyrets oppgaver og hva som hører til sametingsrådets område. Det er derfor påkrevd at språkstyret får klare retningslinjer slik at deres arbeidssituasjon blir bedre.

13.7 Samisk språksamarbeid

Samisk Parlamentarisk Råd oppnevnte i 2008 en arbeidsgruppe bestående av medlemmer på administrativt nivå fra sametingene i Finland, Norge og Sverige. Arbeidsgruppens mandat var å foreslå fremtidig organisering av samisk språkarbeid innenfor sametingenes ansvarsområder, og vurdere strategier for opprettelse av et samisk forsknings og fag/ressurscenter for samisk språk. Arbeidsgruppens rapport, "Forslag til ny organisering av samisk språkarbeid innenfor sametingenes ansvarsområde", ble levert til styret i SPR 26.08.08. Samisk parlamentarisk råds plenum har bedt sametingene om å følge opp rapporten.

14 Barnehage

Sametinget følger til enhver tid gjeldende lover og målsettinger fastsatt av Stortinget. Barnehager for samiske barn har stor betydning for samiske barns kultur- og språkutvikling.

14.1 Tilskudd

I 2008 er det tildelt tilskudd til 41 samiske barnehager og 19 norske barnehager som gir samiskopplæring til enkeltbarn/grupper. Til sammen gjelder dette barnehager i 31 kommuner med 941 samiske barn. Det er bevilget midler til 6 prosjektarbeid, blant annet til prosjekt om torvgamme og prosjekt som involverer eldre i barnehagen. Videre er det bevilget midler til fire læremiddelprosjekter. Fire av disse er på nordsamisk, tre på lulesamisk og tre på sørsamisk.

14.2 Kompetanseheving

Kunnskapsdepartementet har utarbeidet ”Kompetansen i barnehagen. Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007-2010”. Kunnskapsdepartementet prioriterer i denne strategien noen sentrale områder slik som pedagogisk ledelse, barns medvirkning, språkmiljø og språkstimulering og samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole. Sametinget har også i sine møter og konferanser tatt hensyn til disse områdene.

Sámi allaskuvla/samisk høgskole har på oppdrag fra Sametinget utført en kompetansekartlegging blant barnehageansatte i barnehager med samiske barn. Rapporten viser at de ansatte blant annet har behov for kompetanse i samisk språk og i samisk tradisjonelt arbeid. Sametinget vil i samarbeid med Kunnskapsdepartementet jobbe videre med kompetanseheving blant barnehageansatte.

Sametinget har utgitt to utgaver av barnehagetidsskriftet ”Stullán”.

Det er avholdt to møter med Barneombudet. Tema for møtene har vært læremiddelsituasjonen, samiske barn i fosterhjem, samiske ungdommer og skolegang og ivaretagelse av samisk kultur i bysamfunnene. Det er også gitt en orientering om Barneombudets prosjekt ”Retten til delaktighet for samiske barn og unge”.

Sametinget har hatt møter med enkelte kommuner angående barnehage tilbud til samiske barn. Det er i år opprettet to nye samiske barnehager/avdelinger. Tall fra foregående år viser at det er en økning i antall norske barnehager som gir et tilbud om samiskopplæring til samiske barn.

Sametinget har veiledet foreldre, barnehager og barnehageeiere i spørsmål om barnehage tilbud til samiske barn. Gjennom samarbeid med ulike aktører har Sametinget arbeidet for at samiske barn skal få et barnehage tilbud tilpasset deres språk og kultur.

Sametinget har utarbeidet en veileder for samiske barnehager, som tar utgangspunkt i Rammeplan for barnehager, og som gir en veiledende ramme for hvordan barnehage tilbudet for samiske barn bør tilrettelegges.

Den samiske barnehagesektoren står overfor mange utfordringer. En av de største utfordringene er å rekruttere samisktalende ansatte til barnehagene. De ansatte trenger i tillegg til kunnskaper i samisk språk også kunnskaper i blant annet samisk tradisjonelt arbeid. Det er også behov for flere læremidler tilpasset samiske barn.

Det er avholdt felles barnehage- og skolekonferanse med tittelen ”Tidlig innsats – gode langsiktige resultater”. En slik felles barnehage- og skolekonferanse er i samsvar med intensjonene innenfor barnehageløftet og kompetanseløftet der man skal se det 18-årige opplæringsløpet i sammenheng.

15. Opplæring

15.1 Læremidler

Det er stor mangel på læremidler på sør- lule- og nordsamisk som er utviklet i forhold til Kunnskapsløftet - samisk. Som et tiltak for oppfølging av evalueringen av læremiddelutvikling har Sametinget vedtatt strategisk plan for læremiddelutvikling for perioden 2009-2012.

I Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009 – 2012 er det gjort læremiddeprioriteringer på sør-, lule- og nordsamisk ut fra innspill fra barnehager og skoler i de aktuelle områdene. Evalueringen avdekket blant annet at en del skoleeiere ikke har kjøpt inn samiske læremidler. For å sikre at læremidlene kommer ut til den enkelte elev er en av strategiene at læremidlene skal være gratis.

En annen strategi er å utvikle ressurskoler for læremiddelutvikling i nord-, lule- og sørsamiske områder. Sametinget har igangsatt et pilotprosjekt i Tysfjord kommune, der formålet er å utvikle Drag skole til en ressurskole for læremiddelutvikling på lulesamisk. Erfaringene fra dette pilotprosjektet vil bli brukt for å utvikle ressurskoler også i sør- og nordsamiske områder.

Sametinget har jevnlig kontakt med læremiddelprodusenter og har i 2008 holdt samarbeidsmøter med to forlag. Samiske læremidler har vært tema på mange av møtene som Sametinget har hatt, blant annet med Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Fylkesmannen i Finnmark og Sálas – Samisk forlegger og avisforening.

Det er i 2008 ferdigstilt i alt 36 ordinære og særskilt tilrettelagte læremidler etter Rammeplan for barnehagen og Kunnskapsløftet – samisk. Av disse er fem på lulesamisk, en på sørsamisk og 30 på nordsamisk. Dette er omtrent på samme nivå som antall utgivelser i 2007.

Det er i 2008 tildelt midler til 26 læremiddelutviklingsprosjekter for grunnopplæringen, fordelt på ordinære/digitale og særskilt tilrettelagte læremidler. Det er igangsatt tre prosjekter på sørsamisk og to på lulesamisk, resten er på nordsamisk.

Da Samisk utdanningsråd ble lagt ned i desember 1999, overtok Sametinget de læremidler de hadde på lager. Dette var ikke rene læreverk, men supplerende materiell som dekker kun deler av kompetansemålene i de nåværende læreplanene, som for eksempel lettlesthefter, temahefter, plakater og spill. Sametinget har i 2008 delt ut disse læremidlene gratis til 37 barnehager, 88 grunnskoler og 5 videregående skoler i Norge og 7 barnehager og 6 grunnskoler i Sverige og Finland. I tillegg er det delt ut læremidler til språksentre, biblioteker, høyskoler, helsestasjoner, foreldrenettverk og bokbusser. I antall dreiser det seg om ca. 40 000 eksemplarer.

Sametinget stiller ut nye læremidler på læremiddelsentralen som er lokalisert til Kautokeino. Læremiddelsentralen låner ut læremidler til skoler og barnehager over hele landet. Sametinget har også hatt utstilling av læremidler på samiske spesialpedagogiske fagdager i Tromsø og Samisk barnehage- og skolekonferanse i Bodø. Informasjon om nye læremidler blir også gitt på nettstedet Samisk læringsnett www.oahpponeahтта.no.

Sametinget konstaterer at antallet ferdigstilte læremidler ikke har økt fra 2007 til 2008. Sametinget har lenge fokusert på behovet for og mangelen på samiske læremidler. For å bøte på problemet at skoleeierne ikke kjøper inn samiske læremidler til tross for at de er tilgjengelige, ønsket Sametinget å utprøve en ny ordning med gratis læremidler for skoleeierne. Sametinget understreker likevel på det sterkeste at man ikke på noen måte vil frita skoleeierne ansvaret for å tilby samiske elever tilgjengelige samiske læremidler, slik de gjør for læremidler på norsk. Samiske læremidler skal ikke være salderingsposter i kommunebudsjettene.

Sametingets strategiske plan for lærermiddelutvikling 2009-2012 uttrykker tydelig at satsningen på gratis læremidler til kommunene ikke skal gå ut over nyproduksjon av læremidler. Dette er ikke mulig om ikke Sametinget avsetter tilstrekkelige ressurser til den årlige produksjonen. Sametingets mulighet til å sikre forutsigbarhet for læremiddelprodusenter og for skoleeiere, og et godt læremiddeltilbud for samiske elever, er derfor avhengig av de årlige bevilgningene gjennom statsbudsjettet.

Sametinget forventer en avklaring omkring ansvarsforholdene i samisk læremiddelproduksjon. Sametingets mulighet til å tilfredsstille behovene i den samiske skolen er avhengige av tilstrekkelige bevilgninger fra sentrale myndigheter, av kapasiteten blant læremiddelprodusentene og av at skoleeierne oppfyller sine lovpålagte oppgaver. Sametingets målsetninger i strategisk læremiddelplan kan vanskelig oppfylles uten denne avklaringen.

15.2 Læreplaner og timefordeling

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD), har fastslått at det norske faget Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap (KRL) krenket den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. På grunn av dette er denne læreplanen erstattet med en ny læreplan i Religion, livssyn og etikk (RLE) Sametinget har behandlet forslag til læreplan i RLE - samisk og oversendt det til Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet.

Forslag til læreplan i reindriftsfaget Vg3/opplæring i bedrift har vært på høring og er bearbeidet i forhold til høringsuttalelser. Høringsuttalelsene medfører også at fastsatt læreplan i felles programfag Vg2 reindrift må justeres. Justering av og fastsettelse av nevnte læreplaner gjøres på nyåret i 2009.

Sametinget har søkt Kunnskapsdepartementet om deling av duodjifaget for opplæring i bedrift, og har hatt møte med Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY). SRY har anbefalt en deling av duodji på Vg3. Duodji har følgende fem programområder på Vg3/opplæring i bedrift; horn- bein- og metallduodjifaget, tekstilduodjifaget, veve- og strikkeduodjifaget, skinn- og pelsduodjifaget og treduodjifaget. Læreplanarbeidet starter på nyåret i 2009.

Sametinget har søkt Kunnskapsdepartementet om etablering av særskilte samiske læreplaner i videregående opplæring og har hatt møte med Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY). SRY har ikke anbefalt nye programfag med særskilte samiske læreplaner innen Vg3 naturbruk og Vg3 medier og kommunikasjon. SRY har heller ikke anbefalt valgfritt programfag, samisk utmarksnæring innenfor programområde studieforbereende naturbruk Vg3.

Stortinget sluttet seg høsten 2007 til Regjeringens forslag om å utvide timetallet på 1. – 4. årstrinn med i alt 190 timer à 60 minutter. Timene skal fordeles med 76 timer i norsk, 76 timer i matematikk og 38 timer i engelsk. Timetallsutvidelsen gjelder fra og med skoleåret 2008–2009.

Sametinget har hatt konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet om økning av timetallet i norsk, samisk, matematikk og engelsk. Det ble oppnådd enighet om at timetallet utvides med 38 timer i engelsk og 76 timer i matematikk. De 76 timene i norsk ble fordelt med en utvidelse på 38 timer i førstespråk og 38 timer i andrespråk.

Flere fylkeskommunale videregående skoler erfarer at de etter innføringen av Kunnskapsløftet ikke lenger får statlig tilskudd til samisk som fremmedspråk. Samisk som fremmedspråk er et reelt opplæringstilbud i samisk språk. Sametinget mener at skolene skal fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter, jf. Prinsipper for opplæringen. Opplæringsloven omtaler retten til opplæring i og på samisk, men ikke de ulike alternativene for samiskopplæring. I tilfeller der den beste løsning for eleven er at hun/han får opplæring i samisk som fremmedspråk, bør det alternativet kunne velges. Det er nødvendig at de videregående skolene sikres ressurser til å kunne tilby fremmedspråkalternativet. Antall elever som ønsker samisk som fremmedspråk er i noen tilfeller svært lavt sammenlignet med andre fremmedspråk. Samisk er et offisielt språk i Norge, og det blir dermed ikke riktig at samisk skal måtte konkurrere på lik linje med for eksempel tysk om hvorvidt skolene skal gi et tilbud i samisk som fremmedspråk.

Sametinget ønsker derfor å få revidert tilskuddsordningen for samiskopplæring i videregående opplæring. Sametingsrådet har tatt opp saka med Kunnskapsdepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen i Stortinget.

15.3 Forvaltning av de statlige samiske videregående skoler

Sametingets vedtak i saken om fremtidig forvaltningsmodell av de statlige samiske videregående skolene er fulgt opp med konsultasjonsmøte med Kunnskapsdepartementet. Det ble konkludert med at Sametinget igangsetter vurdering av en forvaltningsmodell med Sametinget som forvaltningsansvarlig for de to samiske videregående skolene og Kunnskapsdepartementet tar videre

initiativ til gjennomføring av de andre tilrådingene som kom fram i rapporten som ble utarbeidet i forbindelse med utredning av forvaltningsmodell. Dette innebærer blant annet forslag til endring av opplæringsloven.

15.4 Kompetanseheving

I 2007 tildelte Utdanningsdirektoratet 2 millioner til Sametinget til kompetanseheving i den samiske skolen. Sámi allaskuvla/samisk høgskole fikk i oppdrag av Sametinget å utvikle og gjennomføre etterutdanning i Prinsipper for opplæringen – Samisk og etterutdanning i samisk som andrespråk. Etter en anbudsrunde ble Sámi allaskuvla/samisk høgskole også tildelt oppdrag om utredning om opprettelse av samisk lærernettverk.

15.5 Annet

I forlengelsen av samarbeidsavtalen mellom Troms fylkeskommune og Sametinget har Troms fylkeskommune igangsatt Prosjektet Samisk fag- og yrkesopplæring i Troms. De har engasjert prosjektleder, oppnevnt styringsgruppe og prosjektgruppe. Prosjektet finansieres av Sametinget og Troms fylkeskommune og videreføres i 2009.

Sametinget har veiledet skoleeiere, lærere, foreldre og elever i forhold til Kunnskapsløftet – samisk. Dette gjelder fag- og timefordeling, organisering av samiskundervisningen, spesielt utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, læreplaner, læremidler og samiske emner i de nasjonale læreplanene.

16. Tradisjonell kunnskap

Tradisjonell kunnskap kan defineres som erfaringsbasert kunnskap som særlig urfolk besitter, som både knytter seg til ulike bruksmåter og til forvaltningen av naturressursene. Denne kunnskapen er overlevert fra eldre til yngre generasjoner, gjennom muntlige forklaringer og praktisk øvelse. Og kunnskapen hører til lokalsamfunnene og de som er bærerne av slik kunnskap.

Samene kan bidra til å forene vitenskapelig og tradisjonell kunnskap. Tradisjonell kunnskap må kommuniseres, og dens nytteverdi må gjøres relevant i nye sammenhenger. Vitenskapen åpner for nye muligheter og gir rom for tradisjonell kunnskap i forskning, moderne undervisning og bærekraftig ressursutnyttning. Samtidig kan vitenskapen bidra til å gi tradisjonell kunnskap et vern og økt anerkjennelse. Det samiske folk er fortsatt inne i en fase av samfunnsbygging og tradisjonell kunnskap kan betraktes som byggesteinene i framtidens samiske samfunn. Derfor må tradisjonell kunnskap lagres, anvendes og overføres fra generasjon til generasjon.

Med midler fra Samefolkets fond har Sametinget inngått avtaler med oppdragstaker Sámi allaskuvla/samisk høgskole om å utvikle et grunnlag for utvikling av et kunnskapsbasert system for forvaltning av dokumentert tradisjonell kunnskap, árbediehtu.

Oppdraget går også ut på å etablere et samarbeid med aktuelle forskningsprosjekter, samiske institusjoner og samiske lokalsamfunn for systematisk kartlegging og dokumentasjon av árbediehtu. Det skal foretas vurderinger og fremmes anbefalinger som ivaretar rettslige, etiske, metodiske og tekniske hensyn. Oppdraget gjennomføres som en del av arbeidet til samiske institusjoners nordområde nettverk, og i et samarbeid med samiske museer, senter for samiske studier ved Universitetet i Tromsø og Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU). I tillegg kan andre aktuelle samiske kulturinstitusjoner søkes involvert i arbeidet. Det skal etableres en internettside for formidling og kommunikasjon om arbeidet med árbediehtu.

17. Næring

17.1 Næringsutvikling i samiske områder

Sametingets mål er å bidra til å sikre sterke og levende samiske samfunn med et stabilt og allsidig næringsliv. Tradisjonell næringsutøvelse må sikres og videreutvikles, og nye næringer må gis utviklingsmuligheter.

Sametinget har i 2008 arbeidet for at næringslivet i de samiske områdene skal få bedret sine rammevilkår gjennom verdiskaping, kompetanse- og produktutvikling, sterkere markedsretting og salgstiltak, slik at næringene blir framtidsrettede og mer konkurransedyktige. Sametinget legger vekt på samarbeid for å styrke og utvikle det samiske næringsliv. Dette søkes gjort både gjennom målrettet virkemiddelbruk og i direkte politisk kontakt med regionale og sentrale myndigheter med ansvar for tilrettelegging av næringspolitikken.

Bruken av naturressursene i samiske områder må i første rekke komme bosettingen i de aktuelle distriktene til gode. Sametinget ønsker derfor å ha reell innflytelse på utformingen av jordbruks-, reindrifts- og fiskeripolitikk og på forvaltningen av naturressursene i distriktene. Gode rammevilkår for næringslivet i samiske områder gjelder både for tradisjonelle næringstilpasninger og for arbeidsplasser knyttet til kultur-, informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Sametinget har i 2008 fått gjennomført en evaluering av Sametingets virkemidler til næringsutvikling. Evalueringen viser at disse midlene har positiv innvirkning på de små lokalsamfunnene. Det igangsettes og videreføres tiltak på bakgrunn av disse anbefalingene. Som følge av dette har Sametinget arbeidet videre med rapporteringssystemer, informasjon via internett, samt styrket kommunikasjonen med andre aktør innen næringsutvikling.

Det geografiske virkeområdet for søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling vil fra 2009 bli utvidet til også å gjelde hele Gamvik kommune og hele Gratangen kommune. Utviklingen av næringslivet i samiske områder er avhengig av de nasjonale overføringene over statsbudsjettet. For å kunne opprettholde utviklingen i det geografiske virkeområdet samtidig som dette området utvides er Sametinget avhengig av økte bevilgninger fra nasjonale myndigheter.

17.2 Variert næringsliv

Variert næringsliv omfatter privat tjenesteyting, bygg- og anlegg, reiseliv og annen service- og småindustri. I tillegg er det overført midler fra reindriftsforhandlingene som er blitt nyttet til reindriftsutøvere som vil etablere eller videreutvikle tilleggsnæringer i tilknytning til reindrift. I 2008 har Sametinget prioritert tiltak for kvinner og unge i næringslivet. Videre har Sametinget prioritert kompetanseheving, produktutvikling og innovasjon. Innen reiselivsnæringen er opplevelsesbaserte reiselivsprodukter blitt prioritert. Sametinget også prioritert utvikling av småskala matproduksjon med basis i samiske mattradisjoner.

Det er flest søknader under kategorien offentlig, privat og sosial tjenesteyting og er den støtteordningen som det er størst press på. I 2008 ble det bevilget i overkant av 7 mill. til prosjekter innen variert næringsliv. Sametinget har behov for en økning i rammene til næringsutvikling, blant annet for variert næringsliv, for å fylle rollen som utviklingsaktør i de samiske samfunnene.

17.3 Duodji

Sametinget inngikk i 2005 en hovedavtale for duodjinæringen med de to eksisterende samiske duodjiorganisasjonene. Denne følges opp med årlige næringsavtaler for duodji. Målet med næringsavtalen er å utvikle en næringsrettet duodji med økt lønnsomhet og omsetning av egenproduserte varer. Næringsavtalen for 2009 har en totalramme på 9,21 mill. kroner. Liten søknadsmengde til investeringstilskuddordningen i 2007 førte til en reduksjon for 2008.

I næringsavtalen er det satt av midler til utviklings- og investeringstiltak, driftstilskudd, velferdsordninger, organisasjonstilskudd og duodjiutsalg. Det er også satt av midler til duodjistipend for elever som tar videregående opplæring.

Tilskudd til duodjibedriftene har blitt tildelt både til nyetableringer og investeringstiltak i eksisterende bedrifter. Det er også gitt midler til merkevarebygging og kompetanseheving. Sametinget har gitt midler til Opplæringskontoret i reindrift for å administrere en varig lærlingeordning i duodji. Duodjeinstituhitta har fått bevilget tilskudd til å etablere veilederstillinger i duodji. Sametinget har også gitt tilskudd til et samarbeidsprosjekt mellom NatourNor og Duodjeinstituhitta til etablering av internetbutikk for salg av duodji.

Som grunnlag for tildeling av driftstilskudd er totalt 63 utøvere godkjent etter de kriterier som fremkommer i næringsavtalen for duodji. I forbindelse med evaluering av driftstilskuddsordningen vil man se på muligheten for å etablere et duodjiregister som kan godkjennes av Datatilsynet.

Sametinget har inngått en avtale med Asplan Viak AS om utarbeidelse av økonomisk rapport for utviklingen av duodji for årene 2007, 2008 og 2009. Avtalen er gjort for en treårsperiode. Tidligere har Sametinget inngått avtale med oppdragstaker kun for ett år av gangen.

Rapporten om duodjinæringens økonomiske situasjon i 2008, basert på regnskapstall for 2007, viser at de som er med i undersøkelsen i gjennomsnitt har et driftsresultat på kr 94 216, noe som er på samme nivå som i 2006.

Finnut Consult AS har på oppdrag av Sametinget gjort en utredning som har tatt for seg utfordringer innen kompetanse, opplæring og utvikling i duodji. Utredningen har fokusert spesielt på hvordan utviklingsarbeid kan øke sysselsettingen og inntjeningen i duodji.

17.4 Jordbruk

Jordbruket i samiske områder har i mange år slitt med dårlig tilvekst og rekruttering. Sametingspresidenten deltok i 2008 på møter med gårdbrukere, Innovasjon Norge, Fylkesmannen og Kautokeino og Karasjok kommuner om jordbruk i Indre Finnmark. Møtene konkluderte med at en må få klarlagt behovene i landbruket i indre Finnmark, samt rammebetingelsene for å møte disse behovene. Gårdbrukere i Porsanger kommune vil bli invitert til å delta i dette samarbeidsprosjektet.

Sametinget har hatt møter både med Bondelaget og Bonde- og småbrukarlaget om jordbruksforhandlingene og generelt om utviklingen i jordbruket.

Sametinget har videre gitt innspill til jordbruksoppjøret til Landbruks- og matdepartementet. Sametinget har argumentert for å heve arealgrensen ved søknad om produksjonstilskudd fra 200 til 300 dekar i samiske bosettingsområder, avvikle privat omsetning av melkekvoter, øke prisen for lammekjøtt, forbedre avløserordningen for ferie og fritid, satse på videreforedling/nisjemat og forbedre mulighetene for investeringer i bygningsmassen.

17.5 Fiskeri

Sametinget har avgitt høringsuttalelse til Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarkslov i NOU 2008:5 og Samerettsutvalgets utredning om kyst- og fjordfiske i sjøsamiske områder NOU 2007:12, kapittel 22. Sametinget forutsetter at utvalgets enstemmige vurderinger og forslag ikke gjøres til gjenstand for omfattende endringer gjennom den kommende konsultasjonsprosessen. Sametinget ser det også som naturlig at utredningene fra begge utvalgene blir lagt til grunn for de sjøsamiske områdene sør for Finnmark, og at Kystfiskeutvalgets forslag til Finnmarksfiskelov brukes som modell også for disse områdene. I forbindelse med arbeidet med Kystfiskeutvalgets innstilling er det avholdt møter med den sjøsamiske fiskeriorganisasjonen Bivdi og Norges Kystfiskarlag.

Sametinget har gjennomført konsultasjoner i forbindelse med revidering av fiskeripolitiske retningslinjer, forskrift for forvaltning av kongekrabbe og forskrift for sjølaksefiske i samiske områder. Sametinget har også konsultert om reguleringene av laksefiske for 2008 og 2009, og om konsesjonsordning for sjølaksefiske. Sametinget kom ikke til enighet med Miljøverndepartementet i konsultasjoner om reguleringene av laksefisket for 2008.

Sametinget har videreført sitt arbeid ovenfor myndighetene med å ivareta det samiske perspektivet i forvaltningen av marine ressurser. Dette gjelder blant annet forvaltning og oppbygging av norsk kysttorsk., nærhets- og avhengighetsprinsippet i forvaltningen av kongekrabbe, arealbrukskonflikter mellom tradisjonelt fjordfiske og oppdrettsnæring og beslutningen om å åpne for loddefiske i 2009.

Regulering og forvaltning av kystsel er også et sentralt ledd i Sametingets kyst- og fiskeripolitikk. Selens rolle og dens innvirkning på det lokale marine miljøet og ressurser, er en del av Havforskningsinstituttets treårige forskningsprosjekt om fjordøkologi i Porsangerfjorden. Sametinget er kritisk til at det i forbindelse med prosjektet er jaktforbud i hele forskningsperioden på steinkobbe i fjorden, noe som vil forsterke beitetrykket på kysttorsk og andre marine ressurser.

17.6 Reindrift

Sametinget har i løpet av 2008 gitt uttalelse til ny lov om dyrevelferd. Sametingets innspill gjaldt dyreholders ansvar for rovviltpolitikken, kastrering av reinbukker samt avlving av rein med krumkniv.

I august/september 2008 besøkte sametingsrådet alle reinbeitedistriktene i Norge for å innhente innspill til den reindriftpolitiske meldingen sametingsrådet er i ferd med å utarbeide, samt for å drøfte utfordringene ved reindriftras rammebetingelser direkte med reindriftsutøverne. Næringen er bekymret over tap av beiteland og manglende kapasitet i egen forvaltning. De etterlyser også effektive tiltak for å hindre rovvilttap, samt gode og forutsigbare erstatningsordninger. Sametinget vil drøfte blant annet disse problemstillingene i sin melding om reindrift som ferdigstilles våren 2009.

Avgiftsordningen for reindriftra har mange ganger de siste årene blitt fremmet for Regjeringen. Sametinget er skuffet over at det heller ikke ved dette statsbudsjettet skjer en avskaffing av denne ordningen. Sametinget støtter Norske Reindriftssamers Landsforbunds (NRL) arbeid i denne saken. De siste avgiftsøkningene på blant annet drivstoff har etter næringens mening ført til en uforholdsmessig økonomisk byrde for den enkelte reindriftsutøver. Sametinget har bevilget midler slik at NRL har kunne sette ned et utvalg som fronter saken overfor myndighetene, om nødvendig engasjere eksperter i avgiftsspørsmål.

17.7 Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og samisk reiseliv

Sametingets plenum vedtok i februar å sette i gang et verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner med samisk reiseliv. Rammen for programmet i 2008 var på 6,5 millioner kroner.

Et faglig forum er etablert. Det består av Innovasjon Norge, fylkeskommunene og landbruksavdelingene i de tre nordligste fylkene, Bioforsk, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Sámi allaskuvla/samisk høyskole. Hensikten med dette forumet er å utveksle informasjon om offentlige tiltak og prosjekter som har relevans for programmet. Det er også etablert et utviklingsforum som består av samiske næringsorganisasjoner. Utviklingsforumet fungerer som en referansegruppe for programmet.

Et av tiltakene i verdiskapningsprogrammet er å rekruttere og mobilisere potensielle utmarks- og kombinasjonsutøvere som ønsker å etablere virksomheter i samiske områder. Rekrutteringsarbeidet er i gang og etablererskolen vil bli påbegynnet i begynnelsen av 2009.

Gjennom verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og samisk reiseliv har Sametinget fått muligheten til å utvikle reiselivsnæringen i samiske områder. I 2008 har Sametinget prioritert oppbygging av opplevelsesbaserte produkter samt kombinasjonsnæringer med reiselivsaktiviteter og småskala matproduksjon. Ved å prioritere slik vil man legge et grunnlag for å bygge opp en mangfoldig og nyskapende reiselivsnæring, som bidrar til arbeidsplasser og sikret bosetting i samiske områder. Sametinget fokuserer samtidig på at den samiske kulturen som blir formidlet i reiselivssammenheng skal ha en troverdighet som er i samsvar med samiske interesser, normer og skikker.

Sametinget arrangerte en samisk reiselivskonferanse i Alta i oktober 2008. Siktemålet med konferansen var å definere innholdet i begrepet samisk reiseliv, fokusere på utfordringene reiselivet har og å gi Sametinget større muligheter til å jobbe målrettet mot å utvikle samisk reiseliv. I tillegg var formålene å styrke samarbeidet mellom samiske reiselivsaktører.

Sametinget har igangsatt arbeidet med å utforme et prosjekt for utvikling av reiselivet i hele det samiske området. I den forbindelse er det blant annet blitt holdt seminar/prosessmøte på tre forskjellige steder i Finnmark.

18. Helse og sosialpolitikk

Sametingets arbeid innenfor helse- og sosialtjenesten for 2008 har vært rettet mot å skape forståelse for hvordan målet om en likeverdig tjeneste til det samiske folk kan oppnås, herunder å øke kunnskapen om samiske tjenestemottakeres rettigheter og behov. Det har også vært arbeidet for at ansvaret for å kvalitetssikre tilbudet til samiske pasienter skal løftes fra enkeltpersoner og til et overordnet nivå.

18.1 Samiske barns rettigheter

Sametinget har innledet konsultasjoner med Barne- og likestillingsdepartementet om tilsynsordning for samiske barn under barnevernets omsorg. Bakgrunnen for konsultasjonene er Sametingets enstemmige plenumsvedtak av 27.05.08 hvor formålet er å ivareta samiske barns rett til å bevare sitt språk og sin kultur, selv om de er plassert utenfor sitt foreldrehjem.

Sametinget har også innledet konsultasjoner med Justis- og politidepartementet, på bakgrunn av enstemmig vedtak i Sametinget av 27.05.08 om ivaretagelse av samiske barns rettigheter og behov i organiseringen av Barnehuset. Barnehuset er en ny avhørsmødel for barn som har vært utsatt for overgrep, hvor formålet er å samle all kompetanse og instanser under ett fysisk tak.

Sametinget har i møte med Barneombudet tatt opp generelle problemstillinger når det gjelder ivaretagelse av samiske barns språklige og kulturelle rettigheter i det kommunale og statlige barnevernet, der i blant Barnas Hus. Barneombudet uttrykte at dette var forhold og informasjon som de vil følge opp i sitt videre arbeid. Sametingsrådet orienterte om situasjonen for samiske læremidler og arbeidet med strategisk plan for læremidler. Andre saker som ble tatt opp var samiske barn i fosterhjem, samiske ungdommer og skolegang og ivaretagelse av samisk kultur i bysamfunn.

18.2 Ivaretagelse av samiske pasienters rettigheter og behov

Sametinget har hatt møte med helse- og omsorgsminister Bjarne Håkon Hanssen for å drøfte hvordan samiske fagmiljøer og brukere skal høres og vektlegges under utviklingen av Samhandlingsreformen. Sametinget etterlyste samisk representasjon i ekspertgruppa for utvikling av Samhandlingsreformen. Statsråden etterkom ikke dette ønsket, men ville ha en nær kontakt med Sametinget og samiske helseinstitusjoner i arbeidet med reformen.

Videre ble situasjonen for samisktalende pasienter i helsevesenet drøftet. Sametinget er opptatt av å bedre situasjonen for pasienter hvor helsevesenet trenger tolk for å forstå dem. Sametinget foreslo at

det igangsettes et prosjekt i regi av helseforetakene, som arbeider med å synliggjøre og finne gode måter å sikre god pasientkommunikasjon for samiske pasienter på.

Sametinget har et samarbeidsorgan med de regionale helseforetakene, der det blant annet arbeides i forhold til det samiske perspektivet i oppdragsdokumenter fra de regionale helseforetakene til underliggende helseforetak. Rekrutteringstiltak og etterutdanningstiltak internt i helseforetakene er temaer som vil bli fulgt opp av samarbeidsorganet.

18.3 Oppdragsdokumenter til de regionale helseforetak

Sametinget innledet i 2007 konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet om implementering av samiske pasienters behov og rettigheter i oppdragsdokumentene til de regionale helseforetak. Da oppdragsdokumentene til de regionale helseforetakene for 2008 ble offentliggjort, framkom det for første gang klart at samiske pasienters rett til og behov for tilrettelagte tjenester må etterspørres og synliggjøres i planlegging, utredning og når beslutninger tas. Sametingets konsultasjoner i denne saken har gitt et godt resultat. Det foreligger nå et godt utgangspunkt for de regionale helseforetakene og helseforetakene som ansvarlige for tjenesteytingen å konkretisere i sine planer og i praksis sikre at helsetjenesten tar hensyn til samisk språk og kultur i behandlingen av samiske pasienter i spesialisthelsetjenesten. Sametinget forventer at sentrale helsemyndigheter følger opp dette i sine styringssamtaler med de regionale helseforetakene.

18.4 Sametingets kandidater til styrene i de regionale helseforetak

Sametinget har foreslått representanter til helseforetakene i Helse Nord RHF, Helse Nord-Trøndelag HF og Rikshospitalet HF. Sametinget har i forslagsprosessen vist til samiske pasienters rett til et språklig og kulturelt tilrettelagt tilbud i spesialisthelsetjenesten. I Helse Nord RHF ble fire av Sametingets fem foreslåtte kandidater valgt inn i styrene. Sametingets kandidat til styret i Helse Nord-Trøndelag HF ble også valgt inn.

18.5 Sametingets arbeid med samiske brukeres behov og rettigheter i NAV

Sametinget har fortsatt arbeidet vedrørende samiske tjenestemottakeres rettigheter og behov innenfor NAV-systemet. Sametinget har derfor på ny sendt et brev til Arbeids- og inkluderingsministeren hvor disse spørsmålene tas opp.

Sametinget har deltatt på et informasjonsmøte i Salangen kommune angående en prosjektplan for ivaretagelse av samiske brukere i NAV. Gjennom prosjektet ønskes etablering av et samisk kompetansesenter innenfor NAV-systemet utredet. Prosjektet har som målsetting å realisere en arbeids- og velferdsetat som ivaretar samiske NAV-brukere i hele landet. Dette er også spørsmål som Sametinget har tatt opp med sentrale myndigheter.

Sametinget har også deltatt ved åpning av NAV-kontoret i Karasjok, hvor det ble informert om Sametingets helse- og sosialpolitikk, og satt fokus på behovet for samisk språk- og kulturkompetanse innenfor NAV-etaten.

18.6 Helse og levekår i et arktisk miljøperspektiv

Sametinget har deltatt på møte i styringsgruppen for Den nordlige dimensjon og holdt et innlegg med utgangspunkt i Den nordlige dimensjon sitt program for helse og levekår. Begrepet den nordlige dimensjon ble lansert av EU for å øke fokus på EUs nordlige region, og for å håndtere de utfordringene og mulighetene regionen representerer.

Sametinget rettet fokus på samenes situasjon med paralleller til det sirkumpolare urfolksfellesskap. Mange urfolk lever i dag nært tilknyttet naturen og dens ressurser. Dette setter urfolk i en sårbar situasjon når det gjelder klimaendringer og miljøgifter, noe som igjen kan ha alvorlige konsekvenser for urfolks helse og levekår. Sametingets innlegg i Den nordlige dimensjon ble brukt videre i arbeid med temaet i Europarådet.

18.7 Nødmeldingstjenesten

I forbindelse med at det foregår en nasjonal omorganisering av nødmeldetjenesten er Sametinget opptatt av å sikre at samiske brukere får et tilbud som dekker deres språklige og kulturelle behov. Sametinget har tatt opp dette med sentrale myndigheter flere ganger, senest i februar 2008 i møte med statssekretær i Helse- og omsorgsdepartementet. Sametinget vil følge dette arbeidet opp videre.

18.8 Prosjektmidlene

Som en oppfølging av Regjeringens handlingsplan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning, Mangfold og likeverd, har Sametinget i 2008 tildelt midler til helse og sosialprosjekter på i overkant av kr 2 487 000 til 11 ulike prosjekter. Det ble blant annet gitt kr 500 000 til Porsanger kommunes prosjekt om oppstart av desentralisert sykepleierutdanning. Likeledes ble det gitt til sammen kr 707 000 til Barnevernets utviklingssenter i Tromsø til metodeutvikling innenfor samisk barnevern. Sametinget har også fordelt kr 150 000 i stipender til videreutdanning innenfor psykososialt arbeid blant barn og unge.

19. Regnskap 2008

Sametingets regnskap for 2008 er et kontantregnskap for virksomheten i sin helhet og viser virksomhetens faktiske bokførte inntekter og utgifter.

Regnskapet presenteres i tre hoveddeler; resultatregnskap, balanse og noter til regnskapet. I noter til regnskapet gis en oversikt over bevilgninger mottatt, driftsregnskapet fordelt på hovedkoststeder, virkemiddelregnskapet fordelt på virkemiddelordningene og spesifisering av enkelte balanseposter. Under hver av disse hoveddelene gis det også forklaringer til eventuelle avvik.

Resultatregnskap

	Note	Res 31/12	Bud 2008	Avvik	i %
Driftsinntekter					
Bevilgninger fra departementene	1, 20	306 410 000	306 410 000	0	0,0 %
Avkastning Samefolkets fond	15	9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
Refordelt regnskapsmessig overskudd 2007		0	2 721 162	2 721 162	100,0 %
Sum driftsinntekter		316 356 560	319 131 162	2 774 602	0,9 %
Virkemidler					
Virkemidler	2-15	198 394 103	204 871 000	6 476 897	3,2 %
Samefolkets fond	15	9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
Sum virkemidler		208 340 663	214 871 000	6 530 337	3,0 %
SUM DRIFTSINNTEKTER - VIRKEMIDLER		108 015 897	104 260 162	-3 755 735	-3,6 %
Driftskostnader					
Drift politisk nivå	16	22 272 444	20 921 000	-1 351 444	-6,5 %
Drift administrativt nivå	17	62 923 048	63 071 000	147 952	0,2 %
Investeringer	18	12 444 342	12 447 000	2 658	0,0 %
Spesielle prosjekter	19	7 677 105	7 821 162	144 057	1,8 %
Sum driftskostnader		105 316 939	104 260 162	-1 056 777	-1,0 %
RESULTAT PR. 31. DESEMBER 2008		2 698 957	0	-2 698 957	-100,0 %
Anvendelse av årsresultatet					
Til refordeling i revidert budsjett 2009 - til annen EK		2 698 957			
Sum anvendelse		2 698 957			

Balanse

Beskrivelse	Note	2007	2008
Eiendeler			
Omløpsmidler			
Kundefordringer	20	4 677 765	6 845 587
Andre fordringer	21	1 853 959	1 047 688
Sum fordringer		6 531 724	7 893 275
Bankinnskudd		141 884 538	167 579 112
Samefolketsfond	15	79 650 790	76 951 211
Sum bank		221 535 328	244 530 323
Sum eiendeler		228 067 052	252 423 598
Egenkapital og gjeld			
Egenkapital			
Egenkapital	24	-2 894 843	-5 616 005
Annen egenkapital - Til refordeling i revidert budsjett	24	-2 721 162	-2 698 957
Sum egenkapital		-5 616 005	-8 314 962
Gjeld			
Avsetning for forpliktelseser			
Avsetning gyldige tilsagn næringsutvikling	7	-20 447 194	-26 594 644
Avsetning gyldige tilsagn kulturutvikling	6	-11 979 956	-13 021 079
Samefolketsfond - avkastning	15	-35 459 087	-30 126 018
Samefolketsfond - kapital	15	-75 000 000	-75 000 000
Avsetning gyldige tilsagn samefolkets fond	15	0	-5 745 780
Avsetning gyldige tilsagn læremiddelutvikling	4	-33 520 142	-33 903 250
Avsetning gyldige tilsagn kulturminnevern	8	-2 655 300	-3 285 000
Avsetning gyldige tilsagn interreg, regional og statlig andel	7	-3 661 369	-1 842 484
Avsetning gyldige tilsagn språkprosjekter	5	-3 131 078	-3 386 198
Avsetning gyldige tilsagn andre virkemidler	4-15	-8 792 149	-12 673 200
Sum fondsavsetninger og andre avsetninger for forpliktelseser		-194 646 274	-205 577 652
Avsetning vedlikehold Sametingsbygningen	22	-884 596	-1 784 596
Sum annen langsiktig gjeld		-884 596	-1 784 596
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		-992 012	-1 974 704
Pensjonsinnskudd		-56 019	-1 578 316
Skyldig offentlige avgifter		-2 705 712	-3 088 374
Annen kortsiktig gjeld - avsetning feriepenger, gr.livsforsikring, andre trekk		-5 282 843	-6 102 842
Annen kortsiktig gjeld - kapitalisert avkastn. Norges bank	15	-4 650 790	-4 613 491
Øvrige avsetninger	23	-13 232 801	-19 388 661
Sum kortsiktig gjeld		-26 920 177	-36 746 388
Sum egenkapital og gjeld		-228 067 052	-252 423 598

Noter til regnskapet

Note 1 Bevilgninger fra departementene

Fordeling av bevilgningene fra departementene er som følger:

Kap.Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
680.50	Arbeids- og inkluderingsdepartementet - AID	191 400 000	191 400 000	0	0,0 %
206.50	Kunnskapsdepartementet - KD	31 887 000	31 887 000	0	0,0 %
226/248	Kunnskapsdepartementet - KD	4 000 000	4 000 000	0	0,0 %
231.50	Kunnskapsdepartementet - KD	12 380 000	12 380 000	0	0,0 %
1429.50	Miljøverndepartementet - MD	3 000 000	3 000 000	0	0,0 %
320.53	Kultur- og kirke departementet - KKD	53 543 000	53 543 000	0	0,0 %
724.21	Helse- og omsorgsdepartementet - HOD	6 200 000	6 200 000	0	0,0 %
1147.50	Landsbruksdepartementet - LD	4 000 000	4 000 000	0	0,0 %
Sum		306 410 000	306 410 000	0	0,0 %
-	Samefolkets fond	9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
Sum		316 356 560	316 410 000	53 440	0,0 %

Sametinget hadde ved budsjettbehandlingen av sak 60/07, Sametingets budsjett 2008, en bevilgning på totalt kr 316 310 000, inkl. avkastning av Samefolkets fond. Ved budsjettreguleringen i mai 2008, sak 38/08 Sametingets reviderte budsjett 2008, ble det endelige budsjettet for 2008 vedtatt med en total ramme på kr 316 410 000. Dette skyldes at bevilgningen over kap. 724, post 21 fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) er økt med kr 100 000.

Avkastning av Samefolkets fond inntektsføres ikke over resultatregnskapet. Ved mottak av innbetaling bokføres denne i balansen under punkt "Samefolkets fond - avkastning". Årets forbruk av Samefolkets fond er inntektsført og opparbeidet avkastningen av Samefolket Fond er tilsvarende redusert, se note 15.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Kunnskapsdepartementet (KD) har bevilget kr 1 000 000 hver til prosjekt Divvun – samisk korrekturprogram. Denne bevilgningen er inntektsført under posten spesielle prosjekter, Divvun.

Kultur- og kirke departementet (KKD) har bevilget kr 600 000 til samisk idrett for 2008. Denne bevilgningen er inntektsført og utbetalt direkte over virkemiddelpost 205.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) har bevilget kr 300 000 til prosjektet samisk statistikk for 2008. Denne bevilgningen er inntektsført og utbetalt direkte over virkemiddelpost 801.

I tillegg har Sametinget mottatt kr 650 000 fra Utenriksdepartementet til Sametingets internasjonale arbeid. Sametinget søker årlig om disse midlene. Midlene inntektsføres direkte under administrasjonen for arbeidet med internasjonale saker.

Note 2 Virkemiddelregnskapet 2008

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	102 227 700	102 478 000	250 300	0,2 %
- Søkerbaserte tilskudd	79 045 378	85 723 000	6 677 622	7,8 %
- Avtaler	7 559 009	8 570 000	1 010 991	11,8 %
- Andre virkemidler	8 216 030	6 450 000	-1 766 030	-27,4 %
- Samefolkets fond	9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
- Andre tiltak	1 345 986	1 650 000	304 014	18,4 %
Sum	208 340 663	214 871 000	6 530 337	3,0 %

Post	Benevnelse	Note	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
100-102	Opplæring		27 296 095	31 153 000	3 856 905	14,1 %
150-153	Språk		49 579 867	51 460 000	1 880 133	3,8 %
200-212	Kultur		74 262 689	73 797 000	-465 689	-0,6 %
300-302	Næring		28 252 984	27 775 000	-477 984	-1,7 %
400-402	Miljø- og kulturvern		3 328 054	3 654 000	325 946	9,8 %
450	Helse- og sosialsatsing		2 034 167	4 400 000	2 365 833	116,3 %
650-652	Likestillingstiltak		630 444	650 000	19 556	3,1 %
551-554	Internasjonalt arbeid		219 000	625 000	406 000	185,4 %
750-756	Samiske organisasjoner		3 228 787	3 257 000	28 213	0,9 %
500-503	Andre virkemidler		8 216 030	6 450 000	-1 766 030	-21,5 %
600-602	Samefolkets fond		9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %
800-899	Andre tiltak		1 345 986	1 650 000	304 014	22,6 %
Sum virkemidler			208 340 663	214 871 000	6 530 337	3,0 %

Sametingets virkemidler er en blanding av direkte bevilgninger og søkerbaserte tilskuddsordninger som gis som tilskudd med gyldighet over flere år eller som årlige tilskudd.

Sametingets tilskuddsstyre fordeler de virkemidler som Sametingets plenum har delegert til tilskuddsstyret, jfr sak 09/08 Revisjon av retningslinjer for Sametingets tilskuddsstyre. Dette vedrører de søkerbaserte virkemidlene innenfor Sametingets budsjett med unntak av de virkemidlene som er lagt til Sametingsrådets og Møtelederskapets disposisjon.

Sametingets tilskuddsstyre skal oversende en årlig rapport til Sametingets plenum om forvaltningen av virkemidlene tilskuddsstyret har ansvar for. Rapporten fra Sametingets tilskuddsstyre for 2008 behandles i Sametingets plenum i mai 2008, og det vises også til denne rapporteringen over bruken av de søkerbaserte virkemidlene tilskuddsstyret forvalter.

Totalt viser virkemiddelregnskapet for 2008 et overskudd på kr 6 530 337. De enkelte postene blir presentert og eventuelt kommentert i nedenstående noter. For øvrig vises det til de foranstående kapitlene i årsmeldingen.

Note 3 Omdisponeringer 2008

Iht. Sametingets budsjett for 2008, kapittel 3.2 Søkerbaserte tilskudd har sametingsrådet fullmakt til å omdisponere inntil 20 % av avsatte midler i budsjettet til de enkelte søkerbaserte formål. Midlene skal

disponeres innenfor rammen avsatt til Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger, og Sametingsrådet skal i budsjettåret informere Sametingets plenum om eventuelle omdisponeringer jf. sak 43/07.

På bakgrunn av dette har Sametingsrådet fullmakt til å omdisponere 20 % av den totale søkerbaserte tilskuddspotten i 2008 på kr 85 723 000 som utgjør kr 17 144 600.

Sametingsrådet har i 2008 omdisponert totalt kr 8 307 500 mellom de søkerbasert virkemidlene. Omdisponeringen av midlene skyldes ubrukte midler etter søknadsfristen og i tillegg var det foretatt en del tilbaketrekninger og tilbakebetalinger av gitte søkerbaserte tilskuddsmidler.

Sametingsrådet har informert Sametingets plenum om foretatte omdisponeringer via Sametingsrådets beretning om virksomheten i sak 14/08 og 31/08. I tillegg er det i desember 2008 foretatt omdisponering i sak R 124/08 på kr 150 000 til post 10102 stipend til høyere utdanning.

Post	Beskrivelse	Milder som kan omdisponeres	Omdisponert	Sum omdisp.
10004	Læremidler til barnehager	0	270 000	270 000
10101	Faglig kompetanseheving	700 000	-700 000	0
10102	Høyere utdanning	0	150 000	150 000
10200	Tilskudd til samiske barnehager	3 070 000	-3 070 000	0
Sum opplæring		3 770 000	-3 350 000	420 000
15100	Språkprosjekter innenfor forvaltningsområdet	66 000	-66 000	0
15200	Språkprosjekter utenfor forvaltningsområdet	1 814 000	-1 814 000	0
Sum språk		1 880 000	-1 880 000	0
20000	Litteratur	380 200	-380 200	0
20020	Billedkunst/duodji	0	516 500	516 500
20030	Teaterformål	83 600	-83 600	0
20040	Barns oppvekstvilkår	33 000	-33 000	0
20060	Samiske språklige tegneserier	19 700	-19 700	0
200	Samisk kulturutvikling	516 500	0	516 500
21100	Samiske bibliotek tjenester	0	60 000	60 000
211	Samiske bibliotek tjenester	0	60 000	60 000
Sum kulturutvikling		516 500	60 000	576 500
30000	Fiskeri	0	629 000	629 000
30010	Jordbruk	0	2 664 400	2 664 400
30030	Annet næringsliv	0	1 284 600	1 284 600
30040	Interreg	0	732 000	732 000
Sum næringutvikling		0	5 310 000	5 310 000
40000	Samisk kulturminnevern	385 000	-385 000	0
Sum miljø- og kulturvern		385 000	-385 000	0
45000	Helse- og sosialtjenester	2 050 000	-2 050 000	0
Sum helse og sosialsatsing		2 050 000	-2 050 000	0
55100	Barentssamarbeid	170 000	-170 000	0
55200	Annet internasjonalt arbeid/Urfolksrettigheter	136 000	-136 000	0
Sum internasjonal satsing		306 000	-306 000	0
50000	Samarbeidsavtaler med fylkeskommunene	0	788 000	788 000
50100	Frie Midler - Rådet	0	1 213 000	1 213 000
Sum andre virkemidler		0	2 001 000	2 001 000
Sum omdisponert		8 907 500	-600 000	8 307 500

Note 4 Opplæring

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	0	0	0	-
- Søkerbaserte tilskudd	27 296 095	31 153 000	3 856 905	12,4 %
Sum	27 296 095	31 153 000	3 856 905	12,4 %

Søkerbaserte tilskudd - Opplæring

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
100	Grunnskole og videreg.opplæring-læremiddelutv.	16 170 319	16 718 000	547 681	3,4 %
101	Kompetanseheving	3 792 820	4 250 000	457 180	12,1 %
102	Barnehager	7 332 956	10 185 000	2 852 044	38,9 %
Sum		27 296 095	31 153 000	3 856 905	14,1 %

Læremiddelutvikling

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	33 520 142
Budsjett 2008 fra post 100 - 102	31 153 000
Omdisponering 2008	-3 350 000
Totalt til disposisjon i 2008	61 323 142
Utbetalt i 2008 post 100 - 102	-27 331 462
Tilbakebetalt tilskudd	418 474
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	34 410 154
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-33 903 250
Resultat læremiddelutvikling 2008	506 905

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
1997	163 950	0,5 %	0	0
1998	598 050	1,8 %	0	0
1999	0	-	0	0
2000	831 150	2,5 %	0	0
2001	1 078 728	3,2 %	0	0
2002	1 150 724	3,4 %	0	0
2003	1 806 081	5,3 %	179 857	0
2004	1 438 930	4,2 %	0	158 449
2005	2 407 202	7,1 %	321 536	253 345
2006	7 374 601	21,8 %	0	0
2007	7 676 884	22,6 %	0	0
2008	9 376 950	27,7 %	0	6 680
Sum	33 903 250	100,0 %	501 393	418 474

Søkerbaserte tilskudd for opplæring viser et overskudd på kr 3 856 905. Overskuddet skyldes omdisponering (se note 3) på kr -3 350 000 og tilbaketrekking av ikke gjennomførte prosjekter på kr 501 393. Resultatet på søkerbasert tilskudd blir da på kr 506 905. Det avsettes kr 33 903 250 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Ved årsregnskapet for 2007 ble det avsatt kr 1 950 000 til kompetanseheving i forbindelse med kunnskapsløftet samisk. Sametinget har inngått avtale med Samisk høgskole for å gjennomføre prosjekter i forbindelse med dette.

Note 5 Språk

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	47 250 000	47 250 000	0	0,0 %
- Søkerbaserte tilskudd	2 329 867	4 210 000	1 880 133	44,7 %
Sum	49 579 867	51 460 000	1 880 133	3,7 %

Direkte tilskudd - Språk

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
150	Tospråklighetstilskudd	42 750 000	42 750 000	0	0,0 %
153	Grunntilskudd til språksentre	4 500 000	4 500 000	0	0,0 %
Sum		47 250 000	47 250 000	0	0,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Språk

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
151	Språkprosjekter innenfor forvaltningsområdet	1 293 867	1 360 000	66 133	5,1 %
152	Språkprosjekter utenfor forvaltningsområdet	1 036 000	2 850 000	1 814 000	175,1 %
Sum		2 329 867	4 210 000	1 880 133	80,7 %

Språkprosjekter

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	3 131 078
Budsjett 2008 - Språkprosj. innenfor forv.omr.	1 360 000
Budsjett 2008 - Språkprosj. utenfor forv.omr.	2 850 000
Omdisponering 2008	-1 880 000
Totalt til disposisjon i 2008	5 461 078
Utbetalte tilskudd i 2008	-2 074 747
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	3 386 331
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-3 386 198
Resultat språkprosjekter 2008	133

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
2004	90 000	2,7 %	0	0
2005	0	-	0	0
2006	470 650	13,9 %	490 633	0
2007	1 114 548	32,9 %	50 000	0
2008	1 711 000	50,5 %	0	0
Sum	3 386 198	100,0 %	540 633	0

Posten språkprosjekter innenfor og utenfor forvaltningsområdet viser et overskudd på kr 1 880 133. Overskuddet skyldes omdisponering (se note 3) på kr -1 880 000 og tilbaketrekkinger av ikke gjennomførte prosjekter på kr 540 663. Resultatet på søkerbasert tilskudd blir da på kr 133. Det avsettes kr 3 386 198 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Note 6 Kultur

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	51 051 700	51 302 000	250 300	0,5 %
- Søkerbaserte tilskudd	18 853 063	18 145 000	-708 063	-3,9 %
- Kunstneravtalen	4 357 926	4 350 000	-7 926	-0,2 %
Sum	74 262 689	73 797 000	-465 689	-0,6 %

Direkte tilskudd - Kultur

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
202	Samiske kulturhus	7 207 000	7 206 000	-1 000	-0,0 %
203	Samiske kulturorganisasjoner	224 000	350 000	126 000	56,3 %
204	Samiske festivaler - grunntilskudd	1 761 700	1 806 000	44 300	2,5 %
205	Samisk idrett	2 078 000	2 078 000	0	0,0 %
206	Samisk teater	15 883 000	15 883 000	0	0,0 %
207	Samisk kunst	335 000	335 000	0	0,0 %
208	Samiske publikasjoner	1 668 000	1 668 000	0	0,0 %
209	Mobile bibliotek tjenester	5 907 000	5 907 000	0	0,0 %
210	Museer	15 988 000	16 069 000	81 000	0,5 %
Sum		51 051 700	51 302 000	250 300	0,5 %

Posten for samiske kulturorganisasjoner viser et overskudd på kr 126 000. Dette skyldes ikke utbetalt tilskudd til DSJ-Doajmmasiebbre Julevsábme for 2008. Overskuddet på post 204 skyldes tilbakebetaling av tilskudd.

Det er foretatt en avsetning på kr 350 000 til prosjektering og planlegging av kunstmuseum i Karasjok under post 210 Museer. Midlene er ikke benyttet i 2008 på grunn av at det ennå ikke er inngått oppdragsavtale med Statsbygg for gjennomføring av arbeidet. Resterende kr 81 000 er ubenyttede midler vedrørende museumsreformen.

Søkerbaserte tilskudd - Kultur

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
200	Samisk kulturutvikling	13 004 063	12 366 000	-638 063	-4,9 %
201	Samiske forlag	2 579 000	2 579 000	0	0,0 %
211	Samiske bibliotekjenester	270 000	200 000	-70 000	-25,9 %
212	Investering i samiske bokbusser	3 000 000	3 000 000	0	0,0 %
Sum		18 853 063	18 145 000	-708 063	-3,8 %

Kulturutvikling

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-2008,	11 540 600
Bevilgning i 2008	12 366 000
Totalt til disposisjon i 2008	23 906 600
Utbetalte tilskudd i 2008	-11 536 084
Tilbakebetalte tilskudd	12 500
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	12 383 016
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-13 021 079
Resultat samisk kulturutvikling 2008	-638 063

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
2001	107 500	0,8 %	0	0
2002	90 000	0,7 %	15 000	0
2003	100 000	0,8 %	117 000	0
2004	157 500	1,2 %	65 000	0
2005	442 500	3,4 %	47 500	0
2006	1 295 100	9,9 %	134 487	0
2007	3 504 329	26,9 %	102 500	0
2008	7 324 150	56,2 %	85 500	12 500
Sum	13 021 079	100,0 %	566 987	12 500

Posten kulturutvikling viser et underskudd på kr -638 063. Det avsettes kr 13 021 079 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Det er foretatt omdisponering av kr 60 000 til post 211 Samiske bibliotekjenester og resultatet etter dette er kr -10 000, se note 3.

Samisk kunstneravtale

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
207	Samisk kunstneravtale	4 357 926	4 350 000	-7 926	-0,2 %
Sum		4 357 926	4 350 000	-7 926	-0,2 %

Note 7 Næring

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	2 549 000	2 549 000	0	0,0 %
- Søkerbaserte tilskudd	22 502 901	21 006 000	-1 496 901	-7,1 %
- Duodjiavtale	3 201 083	4 220 000	1 018 917	24,1 %
Sum	28 252 984	27 775 000	-477 984	-1,7 %

Direkte tilskudd - Næring

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
301	Duodjiinstitusjoner og organisasjoner	2 549 000	2 549 000	0	0,0 %
Sum		2 549 000	2 549 000	0	0,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Næring

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
300	Næringsutvikling	22 002 918	20 506 000	-1 496 918	-6,8 %
303	Samiske næringsorganisasjoner	499 983	500 000	17	0,0 %
Sum		22 502 901	21 006 000	-1 496 901	-6,7 %

Duodjiavtale

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
300	Duodjiavtale	3 201 083	4 220 000	1 018 917	31,8 %
Sum		3 201 083	4 220 000	1 018 917	31,8 %

Næringsutvikling

Tekst	Næring	Interreg	Totalt
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	20 447 194	3 661 369	24 108 563
Avsetning til duodjiavtalen pr. 1/1-08	4 001 897		4 001 897
Budsjett 2008	24 726 000	0	24 726 000
Omdisponeringer 2008	4 578 000	732 000	5 310 000
Totalt til disposisjon i 2008	53 753 091	4 393 369	58 146 460
Utbetalte tilskudd i 2008	-19 926 320	-2 695 919	-22 622 239
Tilbakebetalte tilskudd	9 416		9 416
Utbetalt diverse utgifter duodji avtalen	-360 510	0	-360 510
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	33 475 677	1 697 450	35 173 127
Gyldige tilsagn pr. 31/12-08	-26 594 644	-1 842 484	-28 437 128
Avsetning til næringskombinasjoner pr. 31/12-08	-1 904 000	0	-1 904 000
Resultat næringsutvikling og Interreg i 2008	4 977 033	-145 034	4 832 000

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
2003	0	-	323 000	0
2004	0	-	471 000	0
2005	0	-	582 000	0
2006	880 000	3,3 %	1 272 700	9 416
2007	7 302 444	27,5 %	95 000	0
2008	18 412 200	69,2 %	92 400	0
Sum	26 594 644	100,0 %	2 836 100	9 416

Posten næringsutvikling og duodjavitlen viser et underskudd på kr -477 984. Dette underskuddet er ikke reelt da det er foretatt omdisponering (se note 3) på kr 5 310 000 og tilbaketrekkinger av ikke gjennomførte prosjekter på kr 2 836 100. Resultatet på næringsutvikling og duodjavitale blir da på kr 4 832 000. Det avsettes kr 28 437 128 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere. I tillegg er det foretatt en avsetning på kr 1 904 000 til næringskombinasjoner – verdiskapningsprogrammet.

Overskuddet på kr 4 832 000 under næringsutvikling skyldes tilbaketrekkinger av eldre tilskuddsmidler på kr 2 836 100, overskudd på duodjavitlen på kr 1 018 917 og resterende er ubenyttede tilskuddsmidler.

Note 8 Miljø- og kulturvern

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	1 202 000	1 202 000	0	0,0 %
- Søkerbaserte tilskudd	2 126 054	2 452 000	325 946	13,3 %
Sum	3 328 054	3 654 000	325 946	8,9 %

Direkte tilskudd - Miljø- og kulturvern

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
400	Kulturminnevern anlegg	202 000	202 000	0	0,0 %
402	Forskning og dok. grenselosene i Tysfjord	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Sum		1 202 000	1 202 000	0	0,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Miljø- og kulturvern

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
400	Kulturminnevern	2 126 054	2 452 000	325 946	15,3 %
Sum		2 126 054	2 452 000	325 946	15,3 %

Kulturminnevern

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	2 655 300
Budsjett 2008	2 452 000
Omdisponeringer 2008	-385 000
Totalt til disposisjon i 2007	4 722 300
Utbetalte tilskudd i 2007	-1 512 800
Tilbakebetalte tilskudd	16 446
Rest til disposisjon pr. 31/12-2007	3 225 946
Gyldige tilsagn pr. 31/12-08	-3 285 000
Resultat samisk kulturminnevern 2007	-59 054

Gyldige tilsagn pr. 31/12-08 og tilbaketrekt/-betalt i 2008

År	Beløp	i %	Tilb.trekt	Tilb.bet.
2001	0	-	0	0
2002	6 300	0,2 %	6 000	0
2003	49 400	1,5 %	47 600	0
2004	0	-	76 400	0
2005	31 000	0,9 %	57 000	0
2006	525 800	16,0 %	60 000	16 446
2007	1 124 000	34,2 %	37 500	0
2008	1 548 500	47,1 %	0	0
Sum	3 285 000	100,0 %	284 500	16 446

Posten kulturminnevern viser et overskudd på kr 325 946. Dette overskuddet er ikke reelt da det er foretatt omdisponering (se note 3) på kr -385 000 og tilbaketrekkinger av ikke gjennomførte prosjekter på kr 284 500. Resultatet på kulturminnevern blir da på kr -59 054. Det avsettes kr 3 285 000 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Note 9 Helse- og sosialsatsing

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Søkerbaserte tilskudd	2 034 167	4 400 000	2 365 833	53,8 %
Sum	2 034 167	4 400 000	2 365 833	53,8 %

Søkerbaserte tilskudd - Helse- og sosialsatsing

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
450	Helse- og sosialsatsing	2 034 167	4 400 000	2 365 833	116,3 %
Sum		2 034 167	4 400 000	2 365 833	116,3 %

Posten helse- og sosialsatsing viser et overskudd på kr 2 365 833. Dette overskuddet er ikke reelt da det er foretatt omdisponering (se note 3) på kr -2 050 000, tilbaketrekkinger og -betalinger av ikke gjennomførte prosjekter på kr 642 833. Resultatet på helse- og sosialsatsing blir da på kr 315 833. Det

avsettes kr 927 000 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Note 10 Likestilling

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Søkerbaserte tilskudd	630 444	650 000	19 556	3,0 %
Sum	630 444	650 000	19 556	3,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Likestillingstiltak

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
651	Likestillingstiltak	630 444	650 000	19 556	3,1 %
Sum		630 444	650 000	19 556	3,1 %

Søkerbaserte tilskudd på likestillingstiltak viser et overskudd på kr 19 556 i 2008 som skyldes tilbakebetaling av tilskuddsmidler.

Note 11 Internasjonal satsing

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Direkte tilskudd	175 000	175 000	0	0,0 %
- Søkerbaserte tilskudd	44 000	450 000	406 000	90,2 %
Sum	219 000	625 000	406 000	65,0 %

Direkte tilskudd - Internasjonal satsing

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
551	Barents urfolkskontor i Murmansk	175 000	175 000	0	0,0 %
Sum		175 000	175 000	0	0,0 %

Søkerbaserte tilskudd - Internasjonal satsing

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
551	Barentssamarbeid	80 000	250 000	170 000	212,5 %
552	Annet internasjonalt arbeid	-36 000	200 000	236 000	-655,6 %
Sum		44 000	450 000	406 000	922,7 %

Posten internasjonal satsing viser et overskudd på kr 406 000. Det er foretatt omdisponeringer på kr -306 000 (se note 3) og tilbakebetaling av tilskuddsmidler. Resultatet på søkerbasert tilskudd internasjonal satsing etter foretatte omdisponeringer blir da på kr 100 000.

Note 12 Samiske organisasjoner

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Søkerbaserte tilskudd	3 228 787	3 257 000	28 213	0,9 %
Sum	3 228 787	3 257 000	28 213	0,9 %

Søkerbaserte tilskudd - Samiske organisasjoner

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
750	Samiske hovedorganisasjoner	2 452 000	2 451 000	-1 000	-0,0 %
754	Samiske politiske partier	250 000	250 000	0	0,0 %
755	Samiske grenseoverskridende organisasjoner	526 787	556 000	29 213	5,5 %
Sum		3 228 787	3 257 000	28 213	0,9 %

Søkerbaserte tilskudd samiske organisasjoner viser et overskudd på kr 28 213 i 2008 som skyldes tilbakebetaling av tilskuddsmidler.

Note 13 Andre virkemidler

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
- Virkemidler til Sametingsrådets disposisjon	5 466 000	3 700 000	-1 766 000	-47,7 %
- Virkemidler til møtelederskapets disposisjon	2 750 030	2 750 000	-30	-0,0 %
Sum	8 216 030	6 450 000	-1 766 030	-27,4 %

Virkemidler til Sametingsrådets disposisjon

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
500	Regionale utviklingsmidler	4 193 000	3 550 000	-643 000	-15,3 %
501	Frie midler	1 273 000	150 000	-1 123 000	-88,2 %
Sum		5 466 000	3 700 000	-1 766 000	-32,3 %

Virkemidler til Sametingsrådets disposisjon viser et underskudd på kr -1 766 000. Post 500 og 501 er tilført omdisponeringer på kr 2 001 000 (se note 3). Resultatet etter foretatte omdisponeringer blir da på kr 235 000.

Virkemidler til møtelederskapets disposisjon

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
502	Politiske grupper i Sametinget	1 800 027	1 800 000	-27	-0,0 %
503	Opposisjonens arbeidsvilkår	950 003	950 000	-3	-0,0 %
Sum		2 750 030	2 750 000	-30	-0,0 %

Virkemidler til møtelederskapets disposisjon viser et underskudd på kr -30.

Note 14 Andre tiltak som ikke er virkemidler

Andre tiltak

Post 800	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
800	Konferanser	466 210	750 000	283 790	60,9 %
801	Samiskrelatert statistikk i Norge	300 000	300 000	0	0,0 %
850	Utdeling av priser	89 993	100 000	10 007	11,1 %
899	Evalueringer	489 783	500 000	10 217	2,1 %
Sum		1 345 986	1 650 000	304 014	22,6 %

Overskuddet på post 800 Konferanser skyldes at kommunekonferansen ikke ble gjennomført i 2008. Ungdoms- og skolekonferansen er gjennomført som planlagt i 2008, men det ble benyttet kr 133 790 mindre enn budsjettet.

Evaluering av tospråkelighetsmidlene er påbegynt, men ikke avsluttet. 50 % av kontraktssummen er utbetalt og resterende er avsatt. Arbeidet med evaluering av bruken av Sametingets virkemidler til helse- og sosialsatsing videreføres til 2009. I desember 2008 ble konkurransegrunnlaget sendt ut, og det er derfor foretatt en avsetning på kr 500 000 til formålet.

Note 15 Samefolkets fond

	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
-	Søkerbaserte tilskudd	5 951 560	5 800 000	-151 560	-2,6 %
-	Utviklings-, utrednings- og dokumentasjonsmidler	3 995 000	4 200 000	205 000	4,9 %
Sum		9 946 560	10 000 000	53 440	0,5 %

Søkerbaserte tilskudd - Samefolkets fond

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
600	Språkutviklingstiltak	1 965 000	2 000 000	35 000	1,8 %
600	Tradisjonell kunnskap - dok. og formidling	800 000	800 000	0	0,0 %
600	Litteratur	3 186 560	3 000 000	-186 560	-5,9 %
Sum		5 951 560	5 800 000	-151 560	-2,5 %

Utviklings-, utrednings- og dokumentasjonsmidler - Samefolkets fond

Post	Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
601	Språkprogram	2 995 000	3 000 000	5 000	0,2 %
601	Dok. og formidling av tradisjonell kunnskap	1 000 000	1 200 000	200 000	20,0 %
Sum		3 995 000	4 200 000	205 000	5,1 %

Samefolkets fond

Tekst	Beløp
Gyldige tilsagn pr. 1/1-08	0
Budsjett 2008	10 000 000
Totalt til disposisjon i 2008	10 000 000
Utbetalte tilskudd i 2008	-3 705 780
Rest til disposisjon pr. 31/12-2008	6 294 220
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-5 745 780
Gyldige tilsagn pr. 31/12-2008	-495 000
Resultat Samefolketsfond 2008	53 440

Posten Samefolkets fond viser et overskudd på kr 53 440. Det avsettes kr 6 240 780 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008. Dette er bevilgede tilsagn til tilskuddsmottakere.

Avkastning Samefolkets fond	Beløp
Samefolkets fond/inntænder pr. 31/12-08	76 951 211
Utbetaling av tilskudd fra bankkonto for Samefolkets fond i 2008	2 662 280
Fratrukket kapital Samefolkets fond	-75 000 000
Sum avkastning 2008	4 613 491

Bundne midler Samefolkets fond	Beløp
Avkastning bokført pr. 1/1-2008	35 459 087
Avkastning 2008	4 613 491
Brukt av Samefolkets fond i 2008	-9 946 560
Sum opparbeidet avkastning pr. 31/12-2008	30 126 018

Note 16 Driftsutgifter politisk nivå

Benevnelse	Res 31/12	Bud 2008	Avvik	i %
Plenum, grupper og komitéene	9 239 309	9 000 000	-239 309	-2,7 %
Sametingets møtelederskap	1 107 946	1 250 000	142 054	11,4 %
Sametingets kontrollkomite	27 171	361 000	333 829	92,5 %
Samisk parlamentarisk råd	757 109	1 200 000	442 891	36,9 %
Sametingets tilskuddstyre	1 009 046	1 000 000	-9 046	-0,9 %
Sametingsrådet	8 684 880	6 435 000	-2 249 880	-35,0 %
Sametingets språkstyre	142 249	350 000	207 752	59,4 %
Samisk språknemnd	897 178	1 000 000	102 822	10,3 %
Sametingets ungdomspolitisk utvalg	407 556	325 000	-82 556	-25,4 %
Sum driftsutgifter	22 272 444	20 921 000	-1 351 444	-6,5 %

Driftsutgifter politisk nivå viser et underskudd på kr – 1 351 444.

Medgåtte utgifter for Sametingets plenum, Sametingets komitéer og Sametingsgruppene er slått sammen til en post. Underskuddet på kr -239 309 skyldes høyere reiseutgifter og godtgjørelser enn forutsatt.

Overskuddene i Sametingets møtelederskap, Sametingets kontrollkomité, Samisk parlamentarisk råd og Sametingets språkstyre skyldes i hovedsak mindre aktivitet enn forutsatt.

Sametingsrådet viser et underskudd på kr -2 249 880. Dette skyldes i hovedsak arbeidsgivers andel av pensjonspremie til Statens pensjonskasse. Denne kostnaden ble totalt på kr 1 744 035 for sametingsrådets medlemmer i periodene 2007 og 2008. Det var ikke tatt høyde for disse utgiftene ved budsjetteringen. I tillegg har sametingsrådet hatt høyere aktivitetsnivå enn forutsatt og dermed økte reiseutgifter. Sametingets møtelederskap er også belastet med pensjonspremie på kr 256 451. I følge Forskrift om pensjonsordning for sametingsrepresentanter (nr. 1323 2003-11-07)§8 skal utgifter til pensjoner og pensjonsordningens administrasjon dekkes ved pensjonspremier. Den del av pensjonsutgiftene som ikke dekkes av foretatte trekk på 2 % fra heltidspolitikernes lønn skal dekkes over Sametingets budsjett.

Det er foretatt en avsetning på kr 310 000 til pågående prosjekter/aktiviteter innenfor samisk terminologi arbeid i Samisk språknemnd. I tillegg avsettes det kr 258 750 til dekning av gyldige tilsagn pr. 31. desember 2008.

Note 17 Driftsutgifter administrativt nivå

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
Driftsutgifter administrasjon	62 923 048	63 071 000	147 952	0,2 %
Sum	62 923 048	63 071 000	147 952	0,2 %

Regnskapet for drift administrasjon viser et overskudd på kr 147 952 i forhold til budsjettet. Det er foretatt avsetninger for periodiserte utgifter og inntekter, jfr. note 21 og 23.

Note 18 Investeringer

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
Generelle investeringer	921 809	1 147 000	225 191	19,6 %
Rullering IKT-utstyr	822 628	600 000	-222 628	-37,1 %
Verktøy tilskuddsforvaltning	199 905	200 000	95	0,0 %
Inventar og utstyr til vitenskapsbygget	8 400 000	8 400 000	0	0,0 %
Vedlikehold av Sametingsbygningen	900 000	900 000	0	0,0 %
Voteringsanlegg	1 200 000	1 200 000	0	0,0 %
Sum	12 444 342	12 447 000	2 658	0,0 %

Prosjektet verktøy tilskuddsforvaltning videreføres i 2009 og er i tillegg utvidet med elektronisk mottak av søknader, jfr. Sametingets budsjett 2009, sak 40/08, kapittel 15.2.1 Bedre service til brukerne. Det er foretatt en avsetning på kr 220 000, jfr. note 23.

Det er også foretatt en avsetning på kr 7 671 196 til finansiering av inventar og utstyr i de deler av det nye vitenskapsbygget i Kautokeino som Sametinget skal benytte. Planlagt innflytting er sommeren 2009.

Hele budsjett for 2008 til vedlikehold av Sametingsbygningen er avsatt. Total avsetning pr. 31. desember 2008 er nå på kr 1 784 596 til fremtidige vedlikeholds- og reparasjonsutgifter av Sametingsbygningen.

Det er gjennomført konkurranse og leverandør er valgt for anskaffelse av ordstyrer- og voteringsanlegg til plenumssalen. Installering skal iht. kontrakt gjennomføres våren 2009, og det er derfor foretatt en avsetning på kr 1 186 216.

Note 19 Spesielle prosjekter

Benevnelse	Res 2008	Bud 2008	Avvik	i %
Bedre service til brukerne	95 949	100 000	4 051	4,1 %
Rettighets- og ressursforv. lover og andre lovprosesser	903 459	921 162	17 703	1,9 %
Geografisk informasjonssystem - GIS	675 187	675 000	-187	-0,0 %
Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen - læreplan	1 931 843	2 000 000	68 157	3,4 %
Samisk korrekturprogram - Divvun	2 599 957	2 600 000	43	0,0 %
Samisk byggverk Sirbma	251 381	250 000	-1 381	-0,6 %
Verdiskapningsprogrammet	919 329	975 000	55 671	5,7 %
Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen	300 000	300 000	-0	-0,0 %
Sum	7 677 105	7 821 162	144 057	1,8 %

Regnskapet for spesielle prosjekter viser et overskudd på kr 144 057 i forhold til budsjettet.

Det er foretatt avsetning på kr 5 192 600 til videreføring av samisk korrekturprogram Divvun II. Iht. Sametingets budsjett 2009 er prosjektet videreført til 2010 for å utvikle korrekturprogram på sørsamisk. Videre skal det i 2009 utredes alternativer for drift, vedlikehold, utvikling og fremtidig institusjonstilknytning. Styringsgruppen for Divvun II prosjektet har også gjort vedtak om å utlyse offentlig konkurranse for å anskaffe samisk talesyntese, primært for nordsamisk, men med opsjon for 2 andre språk. Utviklingen av samisk talesyntese planlegges gjennomført innenfor den gjestående tidsramme og innenfor eksisterende budsjetttrammer for Divvun II prosjektet.

Det er foretatt en avsetning på kr 117 166 til Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen. Videre er det foretatt en avsetning på kr 360 288 vedrørende verdiskapningsprogrammet iht inngått kontrakt med Høgskolen i Finnmark og Asplan Viak AS – etablererskole for næringskombinasjoner og samisk reiseliv.

Note 20 Kundefordringer

Spesifisering av kundefordringer	Beløp
Ordinære kundefordringer	297 096
Avsetning tap på fordringer	-65 000
Sum ordinære kundefordringer	232 096
Fordringer departementer - Reindriftsforvaltningen	2 000 000
Fordringer departementer - avkastning Samefolkets fond	4 613 491
Sum kundefordringer	6 845 587

Note 21 Andre fordringer

Spesifisering av andre fordringer	Beløp
Reise- og lønnsforskudd	139 143
Forskuddsbetalte utgifter	158 545
Ikke-utfakturerte befaringsinntekter	750 000
Sum andre fordringer	1 047 688

Note 22 Avsetning vedlikehold av Sametingsbygningen

Annen langsiktig gjeld	Beløp
Avsetning vedlikehold Sametingsbygningen	1 784 596
Sum annen langsiktig gjeld	1 784 596

Note 23 Øvrige avsetninger

Spesifisering av øvrige avsetninger	Note	Beløp
Igangsatte, men ikke ferdigstilte prosjekter/arbeid som må overføres til 2009:		
Kunstmuseum i Karasjok	6	350 000
Verdiskapningsprogrammet	7	1 904 000
Evaluering av tospråklighetsmidler	14	238 157
Evaluering av Helse- og soisalmidler	14	500 000
Prosjekter Samisk språknemnd	16	310 000
Ordstyrer- og voteringsanlegg til plenumssalen	18	1 186 216
Inventar og utstyr til Vitenskapsbygget i Kautokeino	18	7 671 196
Divvun II - samisk korrekturprogram	19	5 192 600
Etablererskole for næringskombinasjoner og samisk reiseliv	19	360 288
Neiden ortodokse gravplass i Skoltebyen	19	117 116
Bedre service til brukerne	19	220 000
Andre avsetninger:		
Periodisering av diverse utgifter/avsetning for ikke mottatte regninger	16 og 17	1 339 088
Sum øvrige avsetninger		19 388 661

Note 24 Egenkapital

Egenkapital	Beløp
Egenkapital pr. 31/12-2007	-5 616 005
Egenkapital pr 31/12-2008	-8 314 962
Endring egenkapital	2 698 957

Endringen i egenkapital tilsvarer resultatet/overskuddet for 2008.

Behandlingen av saken ble avsluttet 26.02.09 kl. 12.05

Originalspråk: Norsk

Sak 08/09 NOU 2007:13 Den nye sameretten - Sametingets grunnlag og premisser

Arkivsaknr.
07/400

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saknr.
Sametingsrådet	12.01.09	R 13/09
Oppvekst- og utdanningskomiteen	10. – 12.02.09	002/09
Sametingets plenum	24. – 27.02.09	08/09

Saken påbegynt 26.02.09 kl.13.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	12.01.09	Sametingsrådet	Sak R 13/09 NOU 2007:13 Den nye sameretten – Sametingets grunnlag og premisser
2	01.06.01	Justisdepartementet	Gjenoppnevning av Samerettsutvalget
3	03.12.07	NOU 2007:13 Bind A og B	Den nye sameretten
4	03.12.07	NOU 2007: 14	Samisk naturbruk og rettssituasjon fra Hedmark til Troms
5	07.01.08	Brev til justisministeren fra sametingspresidenten	Høringen av NOU 2007: 13 og 14
6	15.02.08	Høringsbrev fra Justisdepartementet	NOU 2007:13 Den nye sameretten – Høring
7	18.02.08	Brev fra Justisdepartementet	Høringen av NOU 2007:13 Den nye sameretten

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

1. Innledning

Samerettsutvalget ble første gang oppnevnt ved kronprinsregentens resolusjon 10. oktober 1980. Den direkte foranledningen til oppnevningen av Samerettsutvalget var konflikten om Alta-Kautokeinovassdraget.

På bakgrunn av utviklingen av folkeretten, sameretten og samepolitikken ble Samerettsutvalget gjenoppnevnt 1. juni 2001. Samerettsutvalgets utredning er omfangsrik. Utvalgets hovedgrep med etablering av tre nye sett av lover knyttet til kartlegging, konsultasjons- og saksbehandling og styring og forvaltning er konstruktivt.

I utvalgets mandatperiode har det skjedd en betydelig utvikling av urfolksretten gjennom nasjonalt lovarbeid, særlig knyttet til finnmarksloven, men ikke minst også internasjonalt, konkretisert gjennom FNs Generalforsamlings vedtakelse av erklæringen av urfolks rettigheter 13. september 2007. Urfolkserklæringa er utledet av menneskerettighetsprinsippene. Urfolkserklæringa spesifiserer urfolks

rettigheter for å oppnå det som urfolk har rett til og burde oppnå uten en erklæring⁶. Erklæringa er derfor uttrykk for en konkretisering av bindende folkerettslig sedvanerett. Urfolkserklæringa ble vedtatt når Samerettsutvalget var i avslutningen av sitt utredningsarbeid. Det kan derfor være forståelig at urfolkserklæringa ikke er gjort til gjenstand for nærmere vurderinger av Samerettsutvalget. Anbefalingen til FNs Generalforsamling om å vedta urfolkserklæringa forelå riktignok allerede i 2006, så utvalget hadde slik rimelig mulighet til å også vurdere utkastet til erklæring. I og med at urfolkserklæringa i stor grad uttrykker den folkerettslige utviklingen de siste år er Samerettsutvalgets utredning mangelfull i sine vurderinger av den internasjonale rettsutviklingen de senere år. Denne mangelen gjør det utfordrende og vanskelig å følge utvalgets vurderinger og enkeltforslag fullt ut.

Utgangspunktet for utformingen av lover og tiltak for å sikre samenes rettigheter til land og naturressurser ligger i folkeretten. Folkeretten om samiske rettigheter er minimumsstandarder alle forslag til løsninger må holde seg klart innenfor. Statens bindinger til folkeretten er resultat av politiske valg som er tatt etter demokratiske og politiske prosesser. De politiske løsningene ved gjennomføringen av folkerettslige forpliktelser må derfor være klart innenfor disse. Folkeretten utgjør med andre ord rammen for de vurderinger og forslag som fremmes for å trygge samiske land- og ressursrettigheter. Det er tvingende nødvendig med nye lover og endringer av lover for å respektere og fremme de iboende rettigheter samene som urfolk har i kraft av sin politiske, økonomiske og sosiale strukturer, sin kultur, sine tradisjoner, sitt livssyn, og særlig retten til egne landområder, territorier og ressurser.

Samerettsutvalgets mandat om å kartlegge og fremme forslag som kan dempe eventuelle konflikter mellom ulike bruksmåter er en viktig påminning i arbeidet med sikringen av samiske rettigheter. Mandatet kan likevel ikke forstås slik at en ikke til fulle velger løsninger som er klart innenfor de gjeldende folkerettslige rammer, fordi det kan oppleves som politisk konfliktfylt. Det må understrekes at folkeretten har blitt utformet gjennom langvarige og omfattende prosesser i internasjonale fora, der en inngående har diskutert og avveid forholdet mellom urfolks rettigheter mot storsamfunnets interesser. De løsninger en etter hvert har kommet frem til er minstestandarder. Folkeretten er følgelig et instrument for nettopp å virke til konfliktredning med ordnede og legitime rettsforhold, fordi urfolk har blitt og blir nedvurdert og marginalisert. I denne sammenhengen vises det også til at spørsmålet om positiv særbehandling av samene, og da ikke minst knyttet til utformingen av regler om utnyttelse av naturressurser, var et sentralt debattpunkt forut for vedtakelsen av Grunnlovens § 110a. Som en betenkelighet ved en egen sameparagraf i grunnloven ble det framført at en så sterk framheving av samisk egenart når ulike folkegrupper lever sammen i de enkelte områder vil kunne virke til strid mellom ulike grupper. Utfordringene knyttet til eventuell strid ved gjennomføring av folkerettens forpliktelser er derfor noe det ble tatt høyde for ved vedtakelsen av grunnlovstillegget i § 110a.

Finnmarksloven danner en viktig referanseramme for de vurderinger og forslag Samerettsutvalget fremmer. Sametinget ga sitt samtykke til justiskomiteens utkast til innstilling til finnmarkslov i Sak 19/05. Det er viktig å understreke at samtykket til utkastet til innstilling ble gitt under viktige forutsetninger som at folkeretten er en rettskilde ved kartlegging og domstolsavgjørelser, at det foretas helhetlig gjennomgang av relevant lovgiving for å bringe andre lover i samsvar med folkeretten, og at det raskt gjennomføres utredning og lovfesting av samenes rettigheter til fiske og andre fornybare ressurser. Finnmarksloven er uttrykk for et kompromiss, der Sametingets samtykke var en forutsetning siden enkeltløsninger ikke fullt ut kunne sies å være klart innenfor de folkerettslige rammer.

Selv om finnmarksloven er en viktig referanseramme for vurderinger og forslag fra Samerettsutvalget trenger ikke det innebære at løsninger som velges utenfor Finnmark er tilnærmet identisk med

---

⁶ James Anaya 'Urfolks rett til selvbestemmelse etter at urfolkserklæringa ble vedtatt', s. 52. I *Gáldu Čála – Tidsskrift for urfolks rettigheter* Nr. 2/2008 Samisk selvbestemmelse – innhold og gjennomføring. John B. Henriksen (red).

løsningen som ligger i finnmarksloven. Det som imidlertid er avgjørende viktig er at løsningene for sikring av samenes land og ressursrettigheter utenfor Finnmark ikke etablerer en svakere rettsituasjon enn for samene i Finnmark.

I tolkningen av sitt mandat har Samerettsutvalgets flertall lagt til grunn at de skal vurdere om fjellova skal innføres for statsgrunn i Nordland og Troms. Sametinget anser denne tolkingen å være uheldig avgrensende. I lys av hele mandatet, det aktuelle mandatpunktet og den seinere samerettslige utviklingen ved vedtakelsen av finnmarksloven ville det vært rimelig å tolke formuleringen "Utvalget skal herunder vurdere om fjellova bør legges til grunn for forvaltningen" utvidende, slik at det må vurderes om det må foretas tillemperinger av fjellova i Sør-Norge for at der skal være i tråd med internasjonale forpliktelser overfor samene. Flertallet i utvalget sin tolking gir utredningen i for stor grad preg av å finne løsninger som særskilt sikrer jordbrukets interesser, framfor å sikre de samiske rettighetene, herunder jordbruket der det også er aktuelt.

Bakgrunnen for nedsettelsen av Samerettsutvalget er den historiske uretten staten har begått overfor samene når det gjelder rettighetene til land og naturressurser. I Samerettsutvalgets bakgrunnsmateriale i NOU 2007:14 'Samisk naturbruk og rettsituasjon fra Hedmark til Troms' gis det et godt bilde på samisk tilstedeværelse, bruk og historisk underkjenning av rettigheter. Samene har gjennom flere hundre år konsekvent vært den svake og tapende part i konflikter om områder og naturressurser. Innskrenkingen av samenes ressursgrunnlag tiltok i siste del av 1800 tallet og utover 1900 tallet både gjennom lovgiving og domsavsigelser.

De siste tiårene har det også vært et tiltakende press på samenes ressursgrunnlag. Dette har særlig kommet fram hva gjelder situasjonene i de sjøsamiske områdene som Kystfiskeutvalget på en god måte redegjør for, men det er også tilfellet for andre områder og næringer, som i reindrifta og dens arealgrunnlag. I det sørsamiske området kan flere forhold tale for at kulturen er direkte truet. En situasjon med tiltakende hyttebygging og store utbyggingsprosjekter knyttet til vindparker, alpinanlegg og bergverksdrift legger et stort press på de samiske ressursområdene. Videre har endret og økt utmarksbruk fra jordbruket som følge av endret forskrift etter fjellova om seterdrift og økende problemer med rovvilt satt den samiske kulturen under press og stress. Denne utviklingen kan ikke fortsette, og mye taler for at det vil være folkerettsstridig om ikke utviklingen for den samiske kulturen i disse områdene snus.

2. Folkerettslige rammer

2.1 Folkerettslige utvikling

Det har de senere år vært en betydelig nasjonal og internasjonal utvikling i tolkningen og erkjennelsen av forpliktelsene statene har overfor urfolk. Når det gjelder den nasjonale utviklingen vises det til Samerettsutvalgets rettsgruppe sin utredning NOU 1997:5 'Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett', Hans Petter Graver og Geir Ulfsteins rapport til Justisdepartementet fra november 2003 med 'Folkerettslige vurderinger av forslaget til Finnmarkslov' og Innst. O. nr. 80 (2004-2005) 'Innstilling fra Justiskomiteen om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke' bidro til betydelig klargjøring av de folkerettslige rammer for samenes land og ressursrettigheter. Etter vedtakelsen av finnmarksloven i 2005 har den finsk-norsk-svensk-samiske ekspertgruppen sitt forslag til Nordisk samekonvensjon (26. okt. 2005) og NOU 2008:5 'Retten til fiske i havet utenfor Finnmark' hatt en til dels omfattende gjennomgang og klargjøring av de folkerettslige rammene for urfolks land- og ressursrettigheter. Videre har Høyesteretts dommer i Selbusaken (Rt. 2001 s. 769) og Svartskogsaken (Rt. 2001 s. 1229) bidratt til klargjøring av statens folkerettslige forpliktelser overfor samene.

FNs Generalforsamlings vedtak av erklæringen om urfolks rettigheter 13. september 2007 er også uttrykk for den seinere folkerettslige utviklingen som blant annet ILO 169 og SP må tolkes i lys av. Urfolkserklæringen er ikke i seg selv rettslig bindende slik en konvensjon er, men gir likevel uttrykk for den folkerettslige utvikling som har funnet sted siden vedtagelsen av ILO konvensjon 169, og må

derfor på mange områder antas å gi uttrykk for en kodifisering av folkerettslig sedvane, noe som også vil være rettslig bindende. Norske myndigheter har videre gitt klart uttrykk for vilje til å følge de politiske forpliktelsene i erklæringen, noe som følger av Norges aktive rolle for å få vedtatt en urfolkserklæring i FNs organer.

Samerettsutvalgets egen utredning NOU 2007:13 'Den nye sameretten' har også til dels en omfattende drøfting av de folkerettslige rammene for sikring av urfolks rettigheter til land- og ressurser. Selv om Samerettsutvalget har foretatt en omfattende drøfting av folkeretten framstår en del vurderinger og konklusjoner som ufullstendige og i noen tilfeller ikke korrekte. Dette knytter seg særlig til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 (SP) artikkel 1, ILO konvensjonen nr. 169 (ILO 169) artikkel 14, 7 og 15, og FNs erklæring om urfolks rettigheter. Den, på noen områder, utilfredsstillende folkerettslige vurdering og konklusjon fra utvalgets side medfører at noen av utvalgets lovforslag framstår som problematiske.

Folkeretten om urfolks land og ressursrettigheter kan sies å ha tre hoveddimensjoner. Disse er knyttet til 1) vern mot inngrep, 2) positive særtiltak og anerkjennelse av rettigheter og 3) selvbestemmelse, deltakelse og konsultasjoner ved styring og forvaltningen av naturressursene.

2.2 Vern mot inngrep

Vern mot inngrep følger av SP artikkel 27 og ILO 169 artikkel 15. Slik Samerettsutvalget framholder, er det på det rene at SP artikkel 27 utgjør en materiell skranke for hva staten kan foreta seg eller tillate andre å foreta seg uten å krenke bestemmelsen. Skranken er absolutt i den forstand at hvis et tiltak først utgjør en nektelse av retten til å utøve kulturen, er det uten betydning om tiltaket har stor oppslutning fra flertallsbefolkningen. Bestemmelsen beskytter samenes utøvelse av sine tradisjonelle næringer, herunder moderne måter å utøve tradisjonelle næringer på, og av områder og ressurser som danner grunnlaget for denne næringsutøvelsen. Ved vurderinger av om et tiltak krenker artikkel 27 må effekten av tidligere og andre planlagte tiltak trekkes inn. Videre må det i tilfeller hvor et tiltak kan begrense eller skade kulturutøvelsen uten at det isolert sett utgjør en krenkelse av artikkel 27, foretas en vektlegging av hensynet til samisk kulturutøvelse ved vurderingen av tiltaket.

Det er også klart at selv om rettighetene etter artikkel 27 som utgangspunkt er individuelle, så har de et klart kollektivt preg siden det er en rett som har betydning når den utøves sammen med andre medlemmer av gruppen. Det er derfor individene i fellesskap som er rettighetssubjektet etter artikkel 27. Av menneskerettighetskomiteens behandlinger av individuelle klagesaker framkommer det også at det ikke stilles noe krav til at næringen må være kulturspesifikk for å være vernet av bestemmelsen (*Aspirana Mahuika vs. New Zealand*).

Artikkel 27 har vært gjennom grundige vurderinger både i tilknytning til behandlingen av grunnlovstillegget § 110a (Innst.S. nr. 147 (1987-88)), sameloven (Ot.prp. nr. 33 (1986-87), Innst. O. nr. 79 (1986-87)) og finnmarksloven (Ot.prp. nr. 53 (2002-2003)). Dette har resultert i at inngrepsvernet etter artikkel 27 i dag må anses som anerkjent og etablert rett for samene.

Også ILO 169 artikkel 15 verner mot inngrep i urfolks naturressurser. Første setning i denne bestemmelsen forplikter staten til spesielt å sikre samenes rett til naturressurser i sine landområder. Begrepet landområder i artikkel 15 er definert nærmere i artikkel 13 som "totalmiljøet i de områdene vedkommende folk lever eller på annen måte bruker". Generelt uttrykker ILO 169 artikkel 15 nr. 1 første punktum det samme krav til vern mot inngrep som følger av SP artikkel 27. Innholdet av statens forpliktelser er likeartet etter SP artikkel 27 og ILO 169 artikkel 15 nr. 1 første punktum, dette styrker rettsgrunnlag for samenes rett til utøvelse av sine tradisjonelle næringer, og av områder og ressurser som danner grunnlaget for denne næringsutøvelsen.

2.3 Positive særtiltak og anerkjennelse av rettigheter

2.3.1 Positive særtiltak

Positive særtiltak følger av SP artikkel 27, jf. artikkel 1. Samerettsutvalget har en tydelig underbygging av at SP artikkel 27 plikter staten til å iverksette positive særtiltak når det er nødvendig for urfolks kulturvern. Dette ble framholdt av Samerettsutvalgets første delutredning i NOU 1984:18 'Om samenes rettstilling'. I justiskomiteens behandling av sameloven gis det da også en klar tilslutning til en slik tolkning⁷. Denne forståelsen er også ytterligere fastslått gjennom Menneskerettighetskomiteen generelle kommentarer nr. 23 av 1994. Formålet med slike positive særtiltak er å bidra til reell likestilling mellom minoritet og majoritet. Positive særtiltak vil ikke komme i strid med likhetsprinsippet eller ikke-diskrimineringsprinsippet, jf. blant annet SP artikkel 26. Tvert imot vil nettopp slike positive tiltak bidra til å bevare deler av den samiske kulturen som i dag er truet. Slik Samerettsutvalget også sier, så må det også framholdes at SP artikkel 27 er tilknyttet grunnlovens § 110a, og den er inkorporert gjennom norsk rett med forrang i tilfelle motstrid gjennom menneskerettloven §§ 2 og 3. Dette gir bestemmelsen en særskilt rettsmessig tyngde.

Statens ansvar etter SP artikkel 27 er et resultatansvar. Om samisk kultur i noen områder er så presset at et hvert inngrep kan true grunnlaget for kulturen, med bosetting og næringsutøvelse er staten forpliktet til å iverksette positive særtiltak som bidrar til å sikre og utvikle kulturen.

SP artikkel 27 må også tolkes som et selvstendig rettsgrunnlag for anerkjennelse av urfolks eier og bruksrettigheter til grunn og ressurser i deres områder, dels fordi fraværet av en slik anerkjennelse vil kunne utgjøre en nektelse av kulturutøvelsen og dels fordi en slik anerkjennelse følger av retten til selvbestemmelse etter SP artikkel 1(2).

2.3.2 Anerkjennelse av rettigheter

Anerkjennelsen av land- og ressursrettigheter følger først og fremst av ILO 169 artikkel 14, men også SP 27 innehar en slik anerkjennelse i relasjon til SP artikkel 1.

ILO 169 artikkel 14 er den folkerettsbestemmelsen som tydeligst forplikter statene til anerkjennelse av land og ressursrettigheter. ILO 169 artikkel 14 er tredelt hvor nr. 1 forplikter staten til å anerkjenne urfolks eiendoms-, besittelses- og bruksrettigheter, nr. 2 forplikter staten til å iverksette nødvendige tiltak for å identifisere urfolks eiendoms- og bruksrettigheter, og nr. 3 stiller krav om tilfredsstillende prosedyrer for rettskravavgjørelser knyttet til disse rettighetene. Det tre forpliktelser som følger av

---

⁷ Innst. O. nr. 79 (1986-87) s. 5: "Komiteen vil understreke at det er i samsvar med internasjonal rettsutvikling når norske myndigheter nå klart formulerer vilje til positive særtiltak overfor de samiske folkegrupper".

⁸ General Comments no. 23 1994, para 6.1: "Although article 27 is expressed in negative terms, that article, nevertheless, does recognize the existence of a «right» and requires that it shall not be denied. Consequently, a State party is under an obligation to ensure that the existence and the exercise of this right are protected against their denial or violation. Positive measures of protection are, therefore, required not only against the acts of the State party itself, whether through its legislative, judicial or administrative authorities, but also against the acts of other persons within the State party."

Komiteen utdypet dette senere i denne tolkningsuttalelsen (para 6.2):

Para 6.2 "Although the rights protected under article 27 are individual rights, they depend in turn on the ability of the minority group to maintain its culture, language or religion. Accordingly positive measures by States may also be necessary to protect the identity of a minority and the rights of its members to enjoy their culture and language and to practise their religion, in community with the other members of the group"

Para 7 "The enjoyment of those rights may require positive legal measures of protection and measures to ensure the effective participation of members of minority communities in decisions which affect them".

ILO 169 artikkel 14 er selvstendige plikter. Det kan derfor ikke medføre riktighet når Samerettsutvalget gir uttrykk for at artikkel 14(1) framstår som en generell prinsippbestemmelse hvor artikkel 14(2) om identifisering og artikkel 14(3) om prosedyrer for rettskravsavgjørelser er virkemidler for å oppnå målet om anerkjennelse i artikkel 14(1).

Det er riktig som Samerettsutvalget sier at det fra ILO foreligger lite praksis omkring artikkel 14. De slutninger Samerettsutvalget har valgt å trekke om artikkel 14 er likevel ikke rettslig korrekt, både ut fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden i artikkel 14 og det utredningsarbeidet som er gjort i juridisk teori om denne bestemmelsen i NOU 1997:5 'Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett', Geir Ulfstein og Hans Petter Gravers rapport 'Folkerettslige vurderinger av forslaget til Finnmarksloven', samt Geir Ulfstein artikkel 'Indigenous Peoples Right to Land'⁹. Tolkningen av ILO 169 artikkel 14 må også ses i lys av urfolkserklæringa artikler 26 og 27. Problemstillingen om anerkjennelsen av samenes individuelle og kollektive land og ressursrettigheter etter artikkel 14(1) var en sentral del av konsultasjonene (jf. ILO 169 artikkel 6) mellom Stortingets justiskomiteé og Sametinget ved utarbeidelsen av komiteens innstilling til finnmarkslov. Dokumenter fra denne konsultasjonen var en sentral og direkte del av Stortingets beslutningsgrunnlag for vedtagelsen av finnmarksloven og inngår derfor som en del av finnmarkslovens forarbeider. Dokumentene representerer videre Stortingets første substansielle syn på ILO art 14(1) noe som må tillegges vekt ved fortolkningen av art 14(1).

ILO artikkel 14(1) må, som Samerettsutvalget sier, forstås som en resultatforpliktelse om anerkjennelse av rettigheter. Selv om identifisering (artikkel 14 nr. 2) og rettsprosedyrer (artikkel 14 nr. 3) vil være viktige virkemidler for anerkjennelse av landrettigheter etter artikkel 14(1) kan ikke dette innebære at ikke også artikkel 14(1) er en selvstendig rettsplikt, slik Samerettsutvalget synes å gi uttrykk for (se s. 230 og s.236). En gjennomføring av identifiseringsprosesser med reelle muligheter for rettslig prøving av krav, er bestemmelser av prosessuell karakter som ikke i seg selv garanterer for anerkjennelsen av eiendoms- og bruksrettigheter etter artikkel 14(1). For å gjennomføre forpliktelsene etter ILO artikkel 14 er det derfor nødvendig å ha lovbestemmelser som sikrer reell anerkjennelse av eier-, besittelses- og bruksrettigheter, samt mekanismer for identifisering og rettskravsavgjørelser. ILO har selv i flere sammenhenger, bl.a i sin uttalelse til regjeringens finnmarkslovsforslag, gitt uttrykk for at konvensjonens prosessuelle og materielle krav henger nøye sammen. Dette må naturlig også leses inn i tolkingen av artikkel 14 der kravet om anerkjennelse er det selvstendige materielle kravet, mens de prosessuelle kravene knyttes til bestemmelsene om identifisering og rettsprøving. Oppfyllelse av de prosessuelle kravene i denne artikkelen må dermed leses som nødvendige, men ikke tilstrekkelige for å oppfylle artikkelens materielle krav, og ikke slik Samerettsutvalget synes å legge til grunn at identifisering og rettsprosedyrer alene er tilstrekkelig for å anerkjenne land- og ressursrettigheter.

Det er altså slik at selv om konvensjonens prosessuelle og materielle krav må ses i sammenheng så må det være oppfyllelsen av de materielle kravene som er det avgjørende, ikke motsatt. Det er på den bakgrunn ILO i en uttalelse til Danmark må tolkes¹⁰. I en klagesak mot Danmark om blant annet anerkjennelse av landområder på Grønland konstaterer ILO at landrettighetssituasjonen på Grønland er i overensstemmelse med artikkel 14. ILO fastslår at inuittenes landområder er identifisert til hele Grønland og at grønlenderne har kollektiv rettigheter til og styring av landområdene på Grønland. Siden grønlenderne er sikret en materiell kollektiv besittelses- og bruksrett etter ILO artikkel 14(1) kan identifiseringen sies å være forutsatt. En slik tolking legges også til grunn av Samerettsutvalgets folkerettsgruppe i NOU 1997:5 'Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett'¹¹, og Hans

---

⁹ Geir Ulfstein, 2004: 'Indigenous Peoples Right to Land, 2004, Max Planck Yearbook of United Nations Law, Volume 8. Ed. Armin von Bogdany, Rüdiger Wolfrum

¹⁰ Ilolex: 162000DNK169

¹¹ NOU 1997:5 'Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett', s. 44: "For at ILO-konvensjonen skal være tilfredsstillt, må det for de områder som samene har krav på å få anerkjent eiendoms- og besittelsesregler til, stilles krav om at flertallet av medlemmene i det organ som har den

Petter Graver og Geir Ulfstein i rapporten 'Folkerettslige vurderinger av forslaget til ny Finnmarkslov'¹². Begge disse utredningene slår fast at for styringsordninger som ikke sonderer mellom områder der samene har eiendoms- og besittelsesrettigheter og områder der samene har bruksrett, så må styringsordningen for hele område være slik at samene selv sikres den innflytelse over styringen som ligger til en eier eller besitter av området.

At ILO 169 artikkel 14 nr 1, 2 og 3 er selvstendige plikter underbygges også av den seinere internasjonale rettsutvikling som følge av FNs generalforsamlings vedtakelse av urfolkserklæringen 13. september 2007. Artikkel 14 må tolkes i lys av urfolkserklæringa artikkel 26 og 27. Det at det i urfolkserklæringen er to ulike artikler for henholdsvis anerkjennelse av landrettigheter (artikkel 26) og kartlegging ved å "etablere og gjennomføre en rettferdig, uavhengig, objektiv, åpen og gjennomskiktig prosess." for anerkjennelse av urfolks eier- og bruksrettigheter (artikkel 27) underbygger forståelsen av at ILO artikkel 14(1) er en selvstendig plikt som må gis et reelt innhold. Denne forståelsen var også rådende i konsultasjonsprosessen mellom Stortingets justiskomiteé og Sametinget ved utarbeidelsen av Innst.O. nr. 80 (2004-2005) 'Finnmarksloven'. Notat fra justiskomiteen til Sametinget av 21. mars 2005 lå til grunn for konsultasjonene mellom justiskomiteen og Sametinget 13. april 2005, jf. referat fra konsultasjonsmøte. Notatet inneholder bl.a forslag og vurderinger av bestemmelser og merknader både i forhold til identifisering og rettskravsavgjørelser, og styresammensetning av Finnmarkseiendommen. Selv om det lå inne forslag både fra regjeringspartiene og Arbeiderpartiet om identifisering og særdomstol var de opptatt av å finne styringsordninger for grunnen i Finnmark som søkte å ivareta samisk eierposisjoner. Arbeiderpartiet sier klart nok at:

"Den folkerettslige vurderingen [til Graver og Ulfstein] slår fast at en enhetlig forvaltning med styremodellen som foreslås i lovutkastet [Ot.prp. nr. 53 (2002-2003)], ikke innfrir kravene i ILO-konvensjonen. På grunn av lovutkastet § 5 som bestemmer at loven ikke gjør inngrep i bestående rettigheter som hviler på hevd eller alders tids bruk, åpner lovutkastet for at rettighetene i de ulike områdene fortsatt kan avgjøres ved domstolene. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig til at konvensjonens krav er tilfredsstilt. Fraksjonen *ser det som avgjørende at sammensetningen av styret tar høyde for samiske eierrettigheter og behovet for en helhetlig forvaltning av Finnmark*".

På denne bakgrunnen foreslår Arbeiderpartiet en styresammensetning der Sametingets representanter vil ha flertall for saker som berører det samiske språkforvaltningsområdet og fylkestingets representanter har flertall i saker som berører området utenfor. Regjeringspartiene støttet ikke dette forslaget fordi som de uttrykte det:

"modellen vil neppe være i tråd med kravene i folkeretten utenfor de samiske språkforvaltningsområdene. Det er heller ingen garanti for at språkforvaltningsområdet er et hensiktsmessig kriterium etter folkeretten".

Det var regjeringspartienes forslag til bestemmelse som ble vedtatt. Det ble imidlertid inntatt særlige avstemningsregler (§ 10 tredje ledd) for endret bruk av utmark for saker henholdsvis i kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana, og andre kommuner i Finnmark. Utarbeidelsen av finnmarksloven bestemmelser i konsultasjonene mellom justiskomiteen og Sametinget om

---

øverste myndighet når det gjelder forvaltningen av grunn og andre naturressurser, bli utpekt av samiske organer, og avstemningsregle må være slik at de medlemmer som er utpekt av samiske organer, ved å opptre samlet har kontroll over organet"

12 Hans Petter Graver og Geir Ulfstein, 2003,

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/rapporter/2004/Folkerettslig-vurdering-av-forslaget-til.html?id=278377: "Siden Regjeringen ikke vil gå inn for en geografisk oppdeling av disse områdene [eiendoms- og besittelses rett og bruksrett] må kravet etter første punktum [eiendoms- og besittelsesrett] omfattes av hele det området som omfattes av lovens forvaltningsordning. Vi har ikke grunnlag for å ta stilling til hvilke områder i Finnmark som omfattes av første punktum. Vi tar utgangspunkt i at slike områder finnes, og er enig med regjeringen i at spørsmålet da blir om den felles forvaltningsordningen som foreslås oppfyller kravene etter artikkel 14 nr. 1".

Finmarkseiendommens styre viser klart at ILO 169 artikkel 14(1) ble tolket som en selvstendig plikt som krevde et reelt innhold utover bestemmelser om identifisering og rettsprosedyrer.

Kravet til anerkjennelse av eier- og besittelsesrett etter ILO 169 artikkel 14(1) er heller ikke nødvendigvis sammenfallende med intern rett, slik Samerettsutvalget legger til grunn. Det er nødvendigvis ikke tilfellet at rettsinstituttet ”alders tids bruk”, og vilkårene for etablering av rettigheter etter dette instituttet i norsk rett er sammenfallende med artikkel 14 nr. 1 første punktum hvor det heter at ”The rights of ownership and possession of the peoples concerned over the lands which they tradisionally occupy shall be recognised”. At det ikke nødvendigvis er et identisk sammenfall mellom intern rett og ILO 169 på dette punktet må også forstås som bakgrunnen for at den finsk-norsk-svensk-samiske ekspertgruppens utkast til Nordisk samekonvensjon i artikkel 34 første ledd foreslår at: ”Langvarig tradisjonell bruk av land- eller vannområder utgjør grunnlaget for samenes individuelle eller kollektive eiendomsrett til disse områdene i samsvar med nasjonale eller internasjonale regler som gjelder for bruk i lang tid”. I sin kommentar til denne bestemmelsen sier ekspertgruppen at:

”Bestemmelsen viser i første ledd ikke bare til nasjonale regler, men også til internasjonale regler. Interne regler er altså ikke enerådende ved vurderingen av om samisk tradisjonell bruk kan danne grunnlag for eiendomsrett. Internasjonale regler som landene er bundet av, kan gi større rom for å akseptere samisk bruk som rettighetsskapende enn de interne reglene”(s. 252).

Ett forhold som tilsier en selvstendig vurdering for reell anerkjennelse av samenes land- og ressursrettigheter etter artikkel 14(1) er tidsdimensjonen i arbeidet med identifisering av eier-, besittelses- og bruksrettigheter. Samerettsutvalget er selv inne på dette ved å vise til Skogvang¹³ som spør seg om arbeidet med Samerettsutvalget har gått for tregt til å tilfredsstillere konvensjonens krav om anerkjennelse av land- og ressursrettigheter. Problemstillingen vurderes imidlertid ikke nærmere verken av Skogvang eller Samerettsutvalget. Det er likevel ingen tvil om at et identifiseringsarbeid vil være svært tidkrevende. Samerettsutvalget har blant annet foreslått at krav må fremmes skriftlig for kartleggingskommisjonen innen 10 år fra ikrafttredelsen av kartleggingsloven. Dette vil innebære at det over en lang periode vil være områder med kollektive og samiske eier- og besittelsesrettigheter hvor det også må være ordninger som innebærer reelle og effektiv anerkjennelse av samiske land- og ressursrettigheter om rettssituasjonen skal være i overensstemmelse med ILO 169 artikkel 14. Samerettsutvalget synes ikke å ha lagt dette til grunn ved sine forslag til styringsordninger for grunneierorganet all den tid utvalget velger å kalle sine ordninger for ”Forvaltningsordning for gjenværende statsgrunn”. Det vil ikke være i henhold til ILO 169 artikkel 14 å etablere grunneierorgan for en situasjon etablert etter at anerkjennelse gjennom identifisering er fullført.

Sikringen av de materielle kravene i ILO artikkel 14 må gjenspeile seg i bestemmelser om anerkjennelse av kollektive og individuelle rettigheter, rettsgrunnlaget for kartlegging, sammensetning av grunneierstyrer, prosedyrer for avstemninger og materielle skranker for beslutningsmyndighet.

2.4 Retten til selvbestemmelse, deltakelse og konsultasjoner

2.4.1 Retten til selvbestemmelse

Retten til selvbestemmelse følger av SP artikkel 1 og 27 og urfolkserklæringa artikkel 3 og 4.

Samerettsutvalget har ingen fullverdig gjennomgang og vurdering av SP artikkel 114, og den seinere rettsutviklingen knyttet til selvbestemmelsen ved vedtakelsen av urfolkserklæringen, særlig artikkel 3

---

¹³ Skogvang, Susann Funderud. Samerett – om samers rett til en fortid, nåtid og framtid, 2002, s. 84-86

¹⁴ *SP artikkel 1*: 1. Alle folk har selvbestemmelsesrett. I kraft av denne rett bestemmer de fritt sin politiske stilling og fremmer fritt sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.

2. Alle folk kan for sine egne formål fritt råde over sine naturrikdommer og -forekomster, så lenge dette ikke setter til side forpliktelser som følger av internasjonalt økonomisk samarbeid, basert på

og 415. Det er ingen tvil om at samene har rett til selvbestemmelse¹⁶, og at SP artikkel 1 har rettsvirkning for samenes vern og utnyttelse av naturressursene¹⁷.

Norske myndigheter synes så langt å ha lagt til grunn at det er urfolkserklæringen alene, og ikke også SP artikkel 1, som danner grunnlaget for samisk selvbestemmelse¹⁸. Ulike forståelser av hva som er grunnlaget for selvbestemmelsesretten trenger ikke bety at det er ulike forståelser av hva selvbestemmelsen betyr i praksis¹⁹. Det må likevel understrekes at det vanskelig kan forsvares at urfolks rett til selvbestemmelse fastlagt i urfolkserklæringa er en særskilt eller spesifikk rett for urfolk (*sui generis*), og ikke en generell rett som gjelder alle folk etter SP artikkel 1. I fortalen til urfolkserklæringa vises det til at folks rett til selvbestemmelse er nedfelt i SP artikkel 1, samtidig som det fastslås at erklæringen ikke kan brukes til å nekte noen folk deres selvbestemmelsesrett når den søkes gjennomført i samsvar med internasjonal rett. Urfolkserklæringa bekrefter at urfolk har den alminnelige selvbestemmelsesretten, noe som forsterkes i erklæringens artikkel 2 hvor det framkommer at urfolk er likeverdige med andre folk²⁰. Erklæringa er derfor et uttrykk for en fastsettelse av urfolks rett til selvbestemmelse som et internasjonalt sedvanerettslig prinsipp. FNs menneskerettighetskomité har da også ved flere tilfeller understreket at SP artikkel 1 gjelder for urfolk, herunder samene (jf. komiteens 4 periodiske rapport til Norge i 1999), og Sverige har bekreftet at den generelle rett til selvbestemmelse som omhandles i felles artikkel 1 (SP/ØSK) også gjelder for det samiske folk.

Selvbestemmelsesretten er i sin natur en kollektiv rettighet for et folk, og er derfor av direkte relevans i forhold til sikringen av samenes kollektive eier-, besittelses og bruksrettigheter, samt retten til å forvalte sine naturressurser. Samenes rett til selvbestemmelse legger derfor et klart selvstendig premiss for utformingen av lover for sikring av samenes land- og ressursrettigheter. Det blir derfor ikke korrekt når Samerettsutvalget tilkjenner den oppfatning at det neppe ligger noe mer i SP artikkel 1 enn hva som følger av artikkel 27 og ILO 169. ILO 169 befatter seg ikke med selvbestemmelse og SP artikkel 27 omhandler individuelle rettigheter med kollektive trekk. Det må også tilføyes at selvbestemmelsesretten legger klare premisser for hvordan selve beslutningsprosessen for ny lovgiving gjennomføres.

---

prinsippet om gjensidig nytte og folkerettens regler. Ikke i noe tilfelle må et folk bli berøvet sitt eget eksistensgrunnlag.

3. Konvensjonspartene, deriblant de stater som har ansvaret for administreringen av ikke-selvstyrte områder og tilsynsområder, skal arbeide for å virkeliggjøre folkenes selvbestemmelsesrett, og skal respektere denne rett i overensstemmelse med bestemmelsene i De forente nasjoners pakt.

15 UNs DRIP: *Article 3* Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

Article 4 Indigenous peoples, in exercising their right to self-determination, have the right to autonomy or self- overnment in matters relating to their internal and local affairs, as well as ways and means for financing their autonomous functions

16 Rapport fra arbeidsgruppe av 03.10.07, s. 20: "En gjennomgåelse av utkastet til Nordisk samekonvensjon – Vurdering av forholdet til gjeldende folkerettslige forpliktelser og gjeldende nasjonal rett"

17 NOU 2008:5 'Retten til fiske i havet utenfor Finnmark', s. 263.

18 Gáldu Čála 2/2008 'Samisk selvbestemmelse – innhold og gjennomføring'. Red: J.B. Henriksen. Statssekretær Raimo Valle, s. 36-39 i. Rapport fra arbeidsgruppe av 03.10.07 s. 18-19.

19 Rapport fra arbeidsgruppe av 03.10.07, s 20:"En gjennomgåelse av utkastet til Nordisk samekonvensjon – Vurdering av forholdet til gjeldende folkerettslige forpliktelser og gjeldende nasjonal rett".

20 Gáldu Čála 2/2008 'Samisk selvbestemmelse – innhold og gjennomføring'. Red: J.B. Henriksen. JB. Henriksen, s. 18-20. J. Anaya, s. 45-47. M. Åhrén, s. 77-79.

2.4.2 Retten til deltakelse og konsultasjoner

ILO 169 befatter seg ikke med selvbestemmelse, men har egne bestemmelser om konsultasjoner og om deltakelse i bruk, styring og bevaring av naturressursene, jf. artikkel 6, 7 og 15.

ILO 169 artikkel 6 og SP artikkel 27 innebærer en plikt for statene til å konsultere med urfolk. Samerettsutvalget har en bred gjennomgang av disse artiklene med konklusjoner Sametinget i det vesentligste slutter seg til. Det kan imidlertid være tvilsomt om ILO 169 artikkel 6, 7 og 15 bare innebærer en felles forpliktelse til gjennom reelle konsultasjoner å sikre aktiv deltakelse i beslutningsprosesser, slik Samerettsutvalget konkluderer²¹.

Som Samerettsutvalget selv er inne på må ordlyden i artikkel 7 nr. 1 forstås å etablere en forpliktelse som er mer omfattende enn konsultasjoner. Det ses imidlertid ikke som en fullstendig korrekt tolking av Samerettsutvalget når den konkluderer med at artikkel 7 bare har utvidet rekkevidden for konsultasjoner etter artikkel 6 for når, hvilke og hvor tiltak skal gjennomføres²².

I følge artikkel 7(1) har urfolk rett til selv å bestemme over prioriteringer og utviklingsprosesser som blant annet angår deres landområder. Artikkel 7 anerkjenner en positiv rett for urfolk. Det er heller ikke tilfeldig at formuleringen i ILO 169 artikkel 7(1) er sammenfallende med SP artikkel 1. Det vil derfor være rimelig å anta at ILO 169 artikkel 7(1) innebærer en noe videre forpliktelse enn konsultasjoner etter artikkel 6. En fortolkning av artikkel 6(2) i lys av artikkel 7(1) medfører at en bør legge til grunn at staten er forpliktet til å finne omforente løsninger med berørte urfolk for saker knyttet til henholdsvis "liv, tro, institusjoner, åndeliv velvære og landområder urfolk lever i eller bruker på annen måte". ILOs ekspertkomité kommer fram til tilsvarende observasjon i den norske periodiske rapporten november/desember 2003 når den forutsetter samtykke fra Sametinget for at regjeringens finnmarkslovsforslag kan aksepteres av ILO komiteen. I sin uttalelse sies ILO komiteen at:

"Prosess og innhold er uoppløselig knyttet sammen i konvensjonens krav, og i gjeldende konflikt. Komiteen er av den oppfatning at om Sametinget, som det representative organ for samene i Norge, er villig til å gi sitt samtykke til forlaget, kan komiteen akseptere denne løsningen som oppfyllelse av kravet om landrettigheter, som lenge har vært tema for forhandlinger mellom samene og myndighetene. Etablering av Finnmarkseiendommen uten at det er gitt slikt samtykke, vil på den annen side innebære ekspropriasjon av rettigheter som er anerkjent i rettslige avgjørelser i Norge og som følge av konvensjonene [...] Under disse forholdene henstiller komiteen regjeringen og Sametinget til å fornye diskusjoner om disponering av landrettigheter i Finnmark, i ånden til dialog og konsultasjon nedfelt i artiklene 6 og 7 i ILO konvensjonen nr 169." [egen oversetting]

Den finsk-norsk-svensk-samiske ekspertgruppen som har foreslått utkastet ti Nordisk samekonvensjon gir uttrykk for at en fortolkning av artikkel 7 som er mest mulig lojal overfor konvensjonens grunnleggende prinsipp, om at urfolk har rett til kontroll over egen utvikling, tilsier at det foreligger en forhandlingsplikt for staten²³.

ILO 169 artikkel 7(1) og 15(1) vektlegger også at urfolk skal delta i hhv utforming, gjennomføring og evaluering av planer og programmer, og bruk, forvaltning og bevaring av naturressursene. Ut fra ordlyden vil det være nærliggende å forstå at disse artiklene i sterkere grad også vektlegger deltakelsen i forvaltningen eller den kollektive utøvelsen av de lover og administrative tiltak som er vedtatt etter konsultasjoner ihht artikkel 6. Det er også dette Geir Ulfstein og Hans Petter Graver legger til grunn når de i sin rapport om de folkerettslige vurderingene av forslag til Finnmarkslov fastslår at artikkel 15(1) innebærer en rett for samene til deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen av

---

21 NOU 2007:13 Den nye sameretten, s. 218

22 NOU 2007:13 Den nye sameretten, s. 846-849

23 Utkast fra finsk-norsk-svensk-samisk ekspertgruppe til nordisk samekonvensjon punkt 7.3.2, s. 146-147.

naturressursene²⁴. En lignende konklusjon er også trukket i Rapport fra arbeidsgruppen som har gjennomgått utkastet til Nordisk samekonvensjon som konkluderer med at samene har rett til aktiv deltakelse i den offentlige forvaltningen av naturressurser i bestemte områder²⁵. Selv om konsultasjoner omhandler forhold av offentligrettslig karakter, kan det vanskelig sies at konsultasjoner innebærer deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen.

Retten til selvbestemmelse, retten til deltakelse og retten til konsultasjoner er i utgangspunktet tre ulike og selvstendige rettigheter, men likevel slik at det vil være overlappinger og glidende overganger mellom disse avhengig av hvor viktig aktuelle saker er for det samiske folk. Avhengig av den enkelte saks viktighet for det samiske folk vil forhandlinger eller konsultasjoner med siktemål å oppnå samtykke kunne være former å praktisere selvbestemmelsen på, slik for eksempel den finsk-norsk-svensk-samiske ekspertgruppen har i sitt utkast til Nordisk samekonvensjon i artikkelene 14 til 22²⁶.

Urfolkserklæringen har bestemmelser om informert samtykke, deltakelse og konsultasjoner i bl.a artikkelene 10, 18, 19, 30, 32 og 38 som alle er av direkte betydning for urfolks rettigheter til land og ressurser. Alle disse nevnte artikkelene må imidlertid ses i lys av erklæringens selvbestemmelsesartikkel 3 og er slik i stor grad uttrykk for en operasjonalisering av selvbestemmelsesretten. I den generelle artikkel 19 om konsultasjoner er derfor også kravet til samtykke for lover og administrative tiltak som kan få betydning for urfolk tydelig²⁸.

Retten til selvbestemmelse, deltakelse og konsultasjoner må gjenspeiles i lover om styring og forvaltning av områder hvor det er kollektive rettigheter både på land og i sjø, og i lov om konsultasjoner og saksbehandling.

3. Nærmere om Samerettsutvalgets forslag

3.1 Innledning

Samerettsutvalget har gjort et omfattende og betydningsfullt arbeid med å fremme forslag om tre nye lover, samt endringer av flere eksisterende lover. Samerettsutvalget har i tillegg vurdert rettighetene til kyst- og fjordfiske, men viser ellers til Kystfiskeutvalgets konkrete lovforslag (NOU 2008:5). Både Samerettsutvalget og Kystfiskeutvalget vurderer det slik at Kystfiskeutvalgets forslag trolig også vil være aktuelle for sjøsamiske områder ellers i landet.

Samerettsutvalgets hovedforslag kan sies å være knyttet til tre sett av lover. Disse er:

Kartleggingslovgiving (kartleggings- og anerkjennelseslov)

Konsultasjons- og saksbehandlingslovgiving (Saksbehandlings- og konsultasjonslov)

Styrings- og forvaltningslovgiving av grunn og naturressurser (hålogalandslov, Statskog, fjellova, finnmarksfiskelov)

---

²⁴ Geir Ulfstein og Hans Petter Graver: Rapport med folkerettslig vurdering av forslag til ny Finnmarkslov, Artikkel 15

²⁵ Rapport fra arbeidsgruppen som har gjennomgått utkastet til Nordisk samekonvensjon, 03.10.07s. 26

²⁶ Nordisk samekonvensjon – Utkast fra finsk-norsk-svensk-samisk ekspertgruppe. Avgitt 26.10.05. s.16-18, og 217-230.

²⁷ Mathias Áhrén 'Kultur og naturressurser' i rapporten Samisk selvbestemmelse – innhold og gjennomføring, Gáldu Čála Nr. 2/2008 s. 82-83.

²⁸ UNs Declaration on the Rights of Indigenous Peoples art. 19: States shall consult and cooperate in good faith with the indigenous peoples concerned through their own representative institutions in order to obtain their free, prior and informed consent before adopting and implementing legislative or administrative measures that may affect them.

Sametinget oppfatter Samerettsutvalget og Kystfiskeutvalget sine forslag som en helhet for ivaretagelsen av statens folkerettslige forpliktelser overfor samene for sikring av rettigheter til land og naturressurser. Selv om det av mer lovtekniske grunner er fremmet forslag som ulike lover understrekes viktigheten av at forslagene vurderes i sammenheng med hverandre og i sin helhet.

For å oppnå folkerettslig forsvarlig og helhetlig lovgiving må ny og endret lovgiving samlet sikre:
Reell anerkjennelse av samiske rettigheter

En kartlegging av rettigheter som også sikrer kollektive samiske rettigheter

Et rettsbilde som er likeverdig over hele det tradisjonelle samiske område og som sikrer reell likhet mellom majoritet og minoritet og mellom ulike samiske områder.

Samerettsutvalget har etter modell fra finnmarksloven § 3 foreslått en delvis inkorporering av ILO 169 i en kartleggingslov, hålogalandslov og som endring av reindriftsloven. Tilsvarende bestemmelse er ikke foreslått tatt inn i en saksbehandlings- og konsultasjonslov og som endring i fjellova. Samerettsutvalgets forslag om delvis inkorporering av ILO 169 i noen lover og ikke i andre er ikke prinsipielt drøftet. Dette er uheldig, særlig hva gjelder forslagene om en styrings- og forvaltningslovgiving, fordi forslaget vil etablere et ulikt rettsbilde i forholdet til folkeretten for områder som er ment å styres og forvaltes etter henholdsvis hålogalandsloven i Troms og Nordland og fjellova sør for Nordland. Det vurderes som mest riktig og mest oversiktlig at framfor delvis inkorporering av ILO 169 i noen enkeltlover, så inkorporeres ILO 169 i menneskerettsloven på linje med blant annet barnekonvensjonen. Justisdepartementet har nå også på høring forslag om inkorporering av kvinnediskrimineringskonvensjonen i menneskerettsloven. De vurderinger Justisdepartementet har gjort i høringsnotatet om inkorporering av kvinnediskrimineringskonvensjonen både om gjeldende rett og konsekvenser av inkorporering med forrang er meget gjennomførte og grundige. Argumentene er fullt og helt overførbare til ILO 169.

I de videre kommentarene tas det utgangspunkt i de tre hovedsettene til lovforslag Samerettsutvalget har fremmet.

3.2 Kartleggingslovgiving

Samerettsutvalgets forslag til en kartleggingslovgiving fra og med Troms fylke og sørover er positivt. Forslaget bygger i stor grad på finnmarkslovens kapittel 5. En slik kartlegging av eier-, besittelses- og bruksrettigheter er staten folkerettslig forpliktet til etter ILO 169 artikkel 14 nr. 2 og 3.

Sametinget er positiv til at lovens virkeområde omfatter alle tradisjonelle samiske områder uavhengig av hvem som i dag framstår som eier, og at det samtidig inkluderer samiske kyst- og fjordområder. Som utgangspunkt omfatter de tradisjonelle samiske områdene det som er fastsatt i Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget punkt 2 fjerde kulepunkt og merknadene til plan- og bygningsloven § 5-4 tredje ledd. Sametinget stiller seg bak de vurderinger Samerettsutvalget foretar, og som også framkommer i merknaden til bestemmelsen om lovforslagets virkeområde, med hensyn til at områder for kartlegging kan strekke seg utover det definerte området etter konsultasjonsavtalen og merknadene til plan- og bygningsloven. For å sikre at det tradisjonelle samiske området med kollektive samiske rettigheter gis et nødvendig materiell anerkjennelse bør det likevel vurderes om bestemmelsen om lovens virkeområde klarere defineres i selve lovbestemmelsen, men også slik at det geografiske området for kartlegging kan strekke seg utover dette når det foreligger grunner til det. Det er blant annet omstridt om dagens grenser for reindrift i reindriftsloven er i tråd med den historiske bruken.

Kystfiskeutvalgets forslag om at det kan fremmes krav om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter til Finnmarkskommisjonen for kyst og fjordområder i Finnmark må også ses i lys av Samerettsutvalget forslag til kartleggingslov.

Samerettsutvalget legger i sitt forslag til grunn at norsk tingsrett er i full overensstemmelse med folkeretten, særlig ILO 169 artikkel 14. Selv om Selbudommen og Svartskogdommen viser at

Høyesterett i dag tar mer hensyn til den særlige samiske bruken er det ikke uproblematisk å trekke en bastant konklusjon om dette betyr at samiske rettigheter til grunn og ressurser fullt ut er anerkjent etter norsk rettsorden. Samerettsutvalgets forutsetning er også vanskelig i forhold til ordlyden i ILO 169 artikkel 14 hvor det heter at rettigheter skal anerkjennes der de ”tradisjonelt lever”. En slik ordlyd vil kunne gå utover det som følger av gjeldende norsk rett hvor kravene til hevd og alders tids bruk som grunnlag for eiendomsrett er snevre. Dette vil blant annet kunne omfatte rettigheter opparbeidet gjennom reindriftens bruk hvor f.eks vilkåret om ”intensiv” bruk vil være problematisk. Det vises for øvrig her til ILO 169 artikkel 14(1) siste punktum hvor det heter at: ”I denne sammenheng skal det legges spesiell vekt på situasjonen for nomadiske folk og personer som driver flyttejordbruk”.

Samtidig som Sametinget er positiv til at kartleggingen av rettigheter for alle som lever og bruker området uavhengig av etnisk tilhørighet, må det understrekes at hovedformålet med kartleggingen er å anerkjenne de samiske kollektive og individuelle rettighetene i hele det tradisjonelle samiske området. Det vurderes derfor som en vesentlig mangel at forslaget til kartleggingslov ikke reflekterer dette på annen måte enn ved en delvis inkorporering med forrang av ILO 169. En slik forrangsbestemmelse framstår som uklart all den tid det i loven ikke er noen bestemmelse om forholdet til bestående rettigheter, slik det er i finnmarkslovens § 5 første ledd hvor samenes kollektive og individuelle rettigheter anerkjennes, og § 5 tredje ledd hvor det framkommer at det opprettes en kommisjon og særdomstol for å utrede og fastslå omfanget og innholdet av de rettighetene samer og andre har på grunnlag av hevd, alders tids bruk eller på annet grunnlag.

Sametinget ser det ikke som tilstrekkelig i forhold til ILO 169 artikkel 14 at kartleggingen av rettigheter alene skal skje på grunnlag av gjeldende nasjonal rett. Det må derfor også være en klar bestemmelse på at kartleggingen må skje på grunnlag av internasjonal rett. I forståelsen av nasjonal rett må det videre legges tydelig til grunn at dette også omfatter samiske sedvaner og rettsoppfatninger, jf Sametinget vedtak i Sak 19/05 Utkast til Innst. O. nr. 80 (2004-2005) ’Om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke’.

Sametinget ser det som nødvendig at kartleggingsloven fastslår at samene kollektivt og individuelt gjennom langvarig bruk av grunn og naturressurser har opparbeidet kollektive og individuelle rettigheter fra Troms fylke og sørover, og at lovens formål er å utrede og fastslå omfanget og innholdet i de rettighetene samer og andre har opparbeidet. Det tradisjonelle samiske området med kollektive rettigheter må anerkjennes i loven.

Samerettsutvalget har valgt en noe annen løsning for hvordan kommisjonen arbeider enn hva som ble resultatet i finnmarksloven, ved at det som hovedregel bare kartlegges for områder der det er reist krav om dette (jf. forslaget § 6). I finnmarksloven skal Finnmarkskommisjonen kartlegge hele den grunnene Finnmarksområdet overtok uten at det må reises egne krav om dette (jf. finnmarksloven §§ 5, 29 og 30). Terskelen for å få områder identifisert er derfor noe høyere fra Troms fylke og sørover enn i Finnmark, i tillegg er terskelen for å få tatt opp saker som har vært rettskraftig avgjort satt høyere for områder som i dag ikke er i statens eie (jf. forslaget § 18). For en forsvarlig oppfyllelse av ILO 169 artikkel 14 nr. 2 og 3 må det som utgangspunkt være lav terskel for hvilke områder som skal identifiseres og for hvilke muligheter det er til å ta opp til ny behandling saker som er rettskraftig avgjort uten at behandlingen av slike saker kan sies å fullt ut ha vært lojal i forhold til kravene i ILO 169 artikkel 14 nr. 3, og hvor det er grunn til å tro at resultatet bygger på for strenge bevisbyrderegler i forhold til artikkel 14 nr. 1.

Sametinget ser at det kan skape unødig uforutsigbarhet om all grunn i tradisjonelle samiske områder som hovedregel skal kartlegges uten at det først fremmes krav, dette fordi det i tillegg til staten også er mange små og store grunneiere i de tradisjonelle samiske områdene fra Troms og sørover. Mange steder er det heller ingen prinsipiell forskjell på hvordan store selskaper og staten ble eiendomsbesittere i tradisjonelle samiske områder. Det vurderes også som praktisk u håndterbart å avgrense kartleggingsfelt ut fra hvem som i dag står som grunneier. Det kan derfor være grunn til å ha forståelse for at det må fremmes krav før kartlegging igangsettes. Det må likevel understrekes at det

ikke kan stilles særskilt høye krav til begrunnelsen for kartlegging av kollektive og individuelle samiske rettigheter.

Det ses som positivt at kartleggingskommisjonen skal kunne foreta identifisering av områder hvor det foreligger rettskraftige avgjørelser. Det gir imidlertid begrenset mening at kommisjonen kan foreta kartlegging av slike områder hvis det i neste instans er opp til utmarksdomstolens skjønnsmessige myndighet å avgjøre om slike saker skal tas opp til behandling. Det kan stilles spørsmål ved om en slik bestemmelse er i tråd med ILO 169 artikkel 14(2) om å sikre effektivt vern av urfolks rettigheter. Det er videre grunn til å stille spørsmål ved den ulikebehandling Samerettsutvalget legger opp til for å kunne ta saker til ny behandling for områder som staten i dag hevder eiendomsretten til og områder som er på privat grunn (forslag til hålogalandslov § 18). En slik ordning vil i særlig grad gjøre at samene i de sørligste delene av området, hvor utmarka i størst grad er privateid, blir stilt i en ufordelaktig posisjon sammenlignet med andre. Dette er også problematisk i forhold til SP artikkel 27. Som hovedregel må derfor kartleggingskommisjonens rapporter for områder som er rettskraftig avgjort være gjenstand for behandling i utmarksdomstolen om rapporten avviker fra rettskraftig dom.

3.3 Konsultasjons- og saksbehandlingslovgiving

Sametinget er positiv til en egen lov om konsultasjoner og saksbehandling for tiltak som kan ha virkning for samisk kultur. Konsultasjoner og informert samtykke utgjør sammen med selvbestemmelsesretten hjørnesteinen i den internasjonale urfolksretten. En egen lovgiving som gjennomfører forpliktelsene som følger av særlig ILO 169 artikkel 6, 7 og 15(2), og SP artikkel 1 og 27 vil bidra til at en rekke norske lover, samt forvaltningspraksis bringes i samsvar med urfolksretten. Selv om Samerettsutvalget ikke har vurdert urfolkserklæringa, som uttrykk for den seinere folkerettslige utviklingen og den folkerettslige sedvaneretten, må også den legges til grunn for en saksbehandlings- og konsultasjonslov.

Den grunnleggende betydningen konsultasjoner og informert samtykke har i urfolksretten gjør at Sametinget ser det som viktig at disse statlige pliktene nedfelles i en egen lovgiving der prosedyrer og materielle krav for gjennomføring klart framkommer. De materielle folkerettslige forpliktelsene knytter seg til SP 27 om vern mot inngrep, vektlegging og særskilte tiltak, samt SP artikkel 1, jf. urfolkserklæringa artikkel 3, jf. artikkel 10, 19 og 32 hvor det oppstilles plikt til å konsultere med urfolk for å sikre at de kan gi sitt informerte samtykke for tiltak som kan få betydning for dem.

De materielle kravene knyttet til inngrepsvern og samtykke innebærer at Sametinget, som samenes representative organ, må gis en faktisk myndighet. Retten til selvbestemmelse har også et materielt innhold som tilsier at Sametinget utøver myndighet på vegne av det samiske folk. Det vil derfor være prinsipielt mest riktig at myndighet Sametinget utøver for oppfyllelsen av folkerettslige forpliktelser vedtas av Stortinget og ikke av regjeringen i form av forskrifter eller lignende.

For områder som ikke alene berører interne samiske anliggende, men som for eksempel knytter seg til land- og ressursforvaltning der samene deler sitt tradisjonelle territorium med andre folk, vil graden av innflytelse over beslutningsprosessen kunne være avhengig av hvor viktig aktuelle saker er for det samiske folk. Graden av samisk innflytelse i land- og ressursforvaltningsspørsmål gjennom en saksbehandlings- og konsultasjonslovgiving vil til en viss grad også avhenge av hvor stor innflytelse det samiske folk har i etablerte styrings- og forvaltningsorgan for områder staten i dag hevder eiendomsrett og hvor det eksisterer samiske kollektive og individuelle rettigheter. Det er også slik at vern mot inngrep etter SP artikkel 27 oppstiller en absolutt skranke mot inngrep som kan tillates. Denne forpliktelsen må også tolkes i lys av SP artikkel 1, for å trygge at det ikke foretas folkerettsbrudd ved at staten tillater inngrep som i betydelig grad kan skade grunnlaget for samisk kultur.

Selvbestemmelsesretten innebærer derfor at Sametinget som representant for det samiske folk har større grad av avgjørende innflytelse i saker av vesentlig betydning for samisk kultur enn hva Samerettsutvalget legger opp til i sitt lovforslag. Denne innflytelsen vil være sterkere jo mer presset

samiske kulturområder vil være, som for eksempel i de sørligste samiske områdene. Også hensynet til samenes beslutningsrett til prioriteringer knyttet til landområder og utøvelse av kontroll over egen utvikling etter ILO 169 artikkel 7 tilsier at en konsultasjonslovgiving i visse saker må kunne gi Sametinget sterkere innflytelse enn foreslått av Samerettsutvalget. Urfolkserklæringens artikkel 32 nr. 2 og utkastet fra ekspertgruppen for Nordisk samekonvensjon artikkel 16 annet ledd er eksempler på nærmere kodifisering og konkretisering av den folkerettslige sedvaneretten på dette området.

Sametinget mener det i konsultasjonslovgivingen må innarbeides bestemmelser som gir Sametinget forhandlings- eller samtykkerett for inngrep som i betydelig grad skader grunnlaget for samisk kultur. En slik forhandlings- eller samtykkerett til Sametinget vil naturlig knyttes til offentligrettslige beslutninger og beslutninger som klart gjelder kollektive rettigheter for samene som et folk, og ikke for beslutninger som griper inn i individuelle rettigheter.

Som tidligere nevnt oppstiller SP artikkel 27 både en materiell skranke mot inngrep, krav om vektlegging og krav om positive særtiltak når det er nødvendig for å sikre urfolks kulturvern og utvikling. Det er hevet over tvil at samisk kultur fra Troms og sørover i mange områder er sterkt presset. Dette er kanskje i særlig grad tilfellet for de sør- og sjøsamiske områdene, men også i stor grad for reindrifta. Dette vil måtte tilsi at retningslinjer for vurdering og vektlegging av samiske hensyn må være særlig sterk for disse områdene. Forslagets bestemmelser om Sametingets retningslinjer og vurderinger av tiltaks virkninger (forslagets §§ 8, 9 og 12) må derfor etter Sametingets syn styrkes med at retningslinjene er bindende og at de skal tillegges vesentlig vekt i vurderingene som skal gjøres. For ivaretagelsen av forpliktelsene etter SP artikkel 27 vil det ikke være tilstrekkelig at Sametinget gis myndighet til å vedta retningslinjer som bare skal legges til grunn ved vurderinger. Det vises for øvrig her til vektleggingsbestemmelser hvor samiske hensyn skal tillegges vesentlig eller tilbørlig vekt i bergverksloven § 22a og 39b og Miljøverndepartementets forslag til ny naturmangfoldslov § 14. En slik faktisk vektlegging vil også være en viktig forutsetning for å kunne gjennomføre reelle forhandlinger eller konsultasjoner for å kunne oppnå samtykke til tiltak.

Sametinget kan videre ikke se at Samerettsutvalgets forslag til bestemmelse om at tiltak kan iverksettes i særlige viktige samiske områder hvis tungtveiende samfunnsmessige hensyn tilsier det er i overensstemmelse med SP artikkel 27 og ILO 169 art. 15 (forlagets § 10).

Når det gjelder Samerettsutvalgets forslag om at Sametinget er konsultasjonspliktig med berørte samiske interesser for beslutninger Sametinget overveier å fatte som offentlig myndighetsinnstans, kan ikke Sametinget se at dette kan begrunnes folkerettslig (forslagets § 15 siste ledd). Konsultasjonsplikten er etablert for å sikre samenes innflytelse over beslutningsprosessen. Når myndighet utøves av Sametinget vil det kunne begrunnes ut fra retten til selvbestemmelse, som er en sterkere rett enn konsultasjoner. For det første kan utøvelse av selvbestemmelse ikke forstås som en statsdelegert offentlig myndighetsutøvelse. For det andre vil Sametingets utøvelse av offentligrettslig myndighet som et selvstendig samisk folkevalgt organ for områder som formelt er overført fra Stortinget innebære den deltakelsen ILO 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1 forplikter statene til å sikre. En annen sak er at drøftelser og aktiv involvering med direkte berørte samiske interesser ut fra alminnelig forvaltningsrett vil være påkrevd.

Sametinget er positiv til at konsultasjonsforpliktelsene i lovforslaget omfattes av kommuner, fylkeskommuner og rettssubjekter som utøver styring og forvaltning av grunn og ressurser hvor samene har rettigheter. En slik bestemmelse sikrer at de statlige forpliktelsene ivaretas selv om staten delegerer eller overfører myndighet til ikke statlige virksomheter.

Sametinget har forståelse for at Samerettsutvalget ut fra sitt mandat har avgrenset sitt lovforslag til bare å omfatte naturgrunnlaget for samisk kultur. Konsultasjonsplikten strekker seg likevel utover dette og omfatter det materielle kulturgrunnlaget knyttet til økonomi og budsjett, samt ideelle kulturytringer. Sametinget forutsetter at en ny saksbehandlings- og konsultasjonslov også må omfatte alle områder konsultasjonsplikten gjelder.

3.4 Styrings- og forvaltningslovgiving

Samerettsutvalget er splittet i forslagene til styrings- og forvaltningslovgiving. Sametinget forstår det slik at Samerettsutvalgets flertallsforslag med en hålogalandslov bærer preg av å innføre en form for deltakelses- og konsultasjonsordning i styrer, samt forsøk på justeringer av fjellova og innføring av denne med visse tillem্পninger i Troms og Nordland. Det ene mindretallsforslaget med et fortsatt Statskog forstår Sametinget i praksis å være en videreføring av dagens situasjon med noen mindre justeringer.

Det er Sametingets klare utgangspunkt at lovgivingen om styring og forvaltning av grunn og ressurser både prinsipielt og reelt må anerkjenne samiske kollektive og individuelle rettigheter, samt ivareta samenes rett til selvbestemmelse og rett til deltakelse på egnet måte. Samerettsutvalgets flertallsforslag og det ene mindretallsforslaget ivaretar ikke disse hensynene.

Ut fra klargjøringen av de folkerettslige rammene i kapittel 2.3.2 og 2.4.1 og 2.4.2 vil forslaget med en hålogalandsallmenning og forslaget om et fortsatt Statskog som grunneier der samene er i konsekvent mindretallsposisjon ikke være i overensstemmelse med folkerettens krav etter ILO 169 artikkel 14(1), SP artikkel 1 og urfolkserkløringa artikkel 3, 26-30 og 32. Det samiske folk, representert ved Sametinget, kan ikke være i en konsekvent mindretallsposisjon ved styring og forvaltning av land og ressurser vi har rettigheter til.

En styrings- og forvaltningsordning over grunn der det anerkjennes at det eksisterer kollektive og individuelle samiske rettigheter vil både ha karakter av å være et grunneierorgan og et organ som utøver offentligrettslig myndighet på vegne av en uidentifisert masse av eiere og bruksrettshavere. En slik forståelse av ett slikt nytt organ er også lagt til grunn i Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) hva gjelder Finnmarkseindommens rettslige status og posisjon²⁹. Organets offentligrettslige karakter følger for øvrig også av Samerettsutvalgets forslag til bestemmelser om bestående rettigheter, konsultasjoner, grunn disponerings- og avhendingsbestemmelser (forslag til hålogalandslov §§ 4 og 10-13). Samene må derfor som utgangspunkt sikres både grunneierposisjonen som følger av ILO 169 artikkel 14 nr. 1 og selvbestemmelsesposisjonen som følger av SP artikkel 1 og urfolkserkløringa artikkel 3.

Det er på ingen måter tilstrekkelig bare å ivareta en begrenset deltakelsesrett i et slikt nytt styrings- og grunneierorgan etter ILO 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1, slik Samerettsutvalget flertallsforslag legger opp til. Det ene mindretallsforslaget med et fortsatt Statskog legger heller ikke opp til en ivaretagelse av deltakelsesrettigheten som følger av ILO 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1. Urfolks rett til deltakelse må under enhver omstendighet innebære at de representerer seg selv som et eget folk. Det skjer ikke ved at statsråden, som generalforsamling og eier, oppnevner en same i et eierstyre. Styre og styremedlemmene rapporterer til generalforsamlingen, som er statsråden, og ikke til det samiske folk ved deres representative organ.

Det foreligger ingen forsvarlig historisk eller folkerettslig begrunnelse for at det legges opp til så vidt forskjellige løsninger for samiske kontroll og deltakelse nord og sør for fylkesgrensa mellom Nord-Trøndelag og Nordland. Den realitet at den samiske befolkningen i det sørligste området er under sterkest press gjør det også folkerettslig tvilsomt, i henhold til SP artikkel 27, at det er i dette området den samiske kontrollen og innflytelsen over land og naturressurser er svakest.

Samerettsutvalget legger opp til en styrings- og forvaltningslovgiving av grunnen og ressursene, som staten i dag hevder eiendomsretten til, som ikke sikrer et rettsbilde som er likeverdig over hele det tradisjonelle samiske området. I tillegg til at all lovgiving om styring og forvaltning av grunn og ressurser i tradisjonelle samiske områder må ha like bestemmelser om forholdet til folkeretten (jf. vurderinger overfor om inkorporering av ILO 169), må også all slik lovgiving ha som formål å særlig sikre grunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsniv. Lovgivingen må videre etablere

---

²⁹ Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) "Finnmarksloven", kap 72.4 s. 107

lik prinsipielt anerkjennelse samenes kollektive og individuelle rettigheter til land og ressurser, og en lik samisk posisjon i alle styrings- og forvaltningsorgan som måtte bli etablert.

Samerettsutvalgets forslag til styrings- og forvaltningslovgiving innebærer ikke en rettslig likebehandling for hele det tradisjonelle samiske området. Samerettsutvalget legger i realiteten opp til tre ulike styrings- og forvaltningsordninger av grunn og ressurser som staten har hevdet og hevder eiendomsretten til uten at disse ordningene innebærer en faktisk rettslig likebehandling. Det er etablert en ordning i Finnmark gjennom finnmarksloven, og foreslås en annen ordning for Troms og Nordland og en tredje ordning for områdene sør for Nordland. I den grad det er forhold som tilsier at det bør etableres noe ulike styrings- og forvaltningsordninger i de ulike deler av det tradisjonelle samiske området, så kan det ikke innebære en folkerettslig forskjellsbehandling av samene avhengig av hvor en bor. Det er dette Samerettsutvalget legger opp til først og fremst i forhold til ulike formålsbestemmelser, ulike bestemmelser om forholdet til folkeretten, ulik grad av anerkjennelse av samers kollektive og individuelle rettigheter, ulik grad av konsultasjonsplikt og ulik posisjon for samene som et folk i styringen og forvaltningen av grunn og ressurser (finnmarksloven, forslaget til hålogalandslov, endringer av fjellova og Statskogs vedtekter). Selv om det skulle være forhold som tilsier ulik lovgiving for styring og forvaltning av bruksrettigheter på den grunn staten hevder eiendomsretten til i det tradisjonelle samiske området innebærer ikke dette, slik Samerettsutvalget synes å legge til grunn, at Statskog må fortsette som grunneierorgan eller at det må være ulike grunneierorgan for områder med noe ulik lovgiving for styring og forvaltning av bruksrettigheter. For å ivareta folkerettens krav til en eier- og selvbestemmelsesposisjon for samene som urfolk er det ingenting i veien for at det etableres ett styrings- og forvaltningsorgan av grunnen for de områder som i dag hevdes å være statsgrunn for hele det tradisjonelle samiske området fra Troms og sørover.

Sametinget vil understrekes at samiske bruksrettigheter ikke bare begrenser seg til reindrifts rettigheter slik Samerettsutvalget legger opp til både etter justeringene i fjellova (jf. § 3) og forslaget til hålogalandslov (forslagets § 23). Bruksrettighetene det er snakk om kan også i stor grad være av kollektiv karakter. Sametinget finner grunn til å påpeke at det er Sametinget som representerer det samiske folk, noe som setter Sametinget i en helt annen rolle og posisjon enn kommuner og fylkeskommuner.

Sametinget er i utgangspunktet positiv til bestemmelsene i forslaget til hålogalandslov om anerkjennelse av samers kollektive og individuelle rettigheter, grunndisponering, konsultasjoner og avhending (forlagets §§ 4 og 10-13). Problemet er imidlertid at disse bestemmelsene ikke fullt ut også gjelder for området sør for Nordland. Sametinget ser likevel slike bestemmelser som en bedre løsning enn de mer kompliserte avstemningsreglene som er i finnmarkslovens § 10. Med slike bestemmelser vil en samisk eier- og selvbestemmelsesposisjon kunne ivaretas på en forsvarlig måte med 50% styrerepresentasjon oppnevnt av Sametinget som representativt organ for det samiske folk. Også ved eventuelle selvstendige organ for styring og forvaltning av bruksrettigheter i tradisjonelle samiske områder hvor staten hevder eiendomsretten må det som utgangspunkt sikres en samisk bruksretts- og selvbestemmelsesposisjon tilsvarende en 50% styrerepresentasjon oppnevnt av Sametinget.

Et regionalt fikeriforvaltningsorgan med 50 % styrerepresentasjon med oppnevning fra Sametinget er foreslått for Finnmark av Kystfiskeutvalget i NOU 2008:5 'Retten til fiske i havet utenfor Finnmark'. Sametinget ga sin høringsuttalelse til denne utredningen 29. mai 2008 i Sak 23/08. Sametinget støtter Kystfiskeutvalgets forslag til en finnmarksfiskelov og ser det som naturlig at de løsningene som enstemmig er foreslått av Kystfiskeutvalget fås anvendelse på hele det sjøsamiske området.

Nødvendigheten av etableringen av egne og til dels nye styrings- og forvaltningsorgan skyldes folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Det er altså samene som tar de andre med i kraft av sin særlige urfolks- og minoritetsrett. Dette må tilsi en sterk samisk representasjon. En sentral målsetting med ny styrings- og forvaltningslovgiving er å vitalisere samisk kultur, særlig der den er sterkt presset som i det sjøsamiske og det sørsamiske området. Det vil da være dårlig begrunnet og tvilsomt i henhold til SP artikkel 27 å gi samene i disse områdene en svakere innflytelse over styringen av land-

og naturressurser enn over områder i Finnmark. Når det gjaldt styresammensetningen av Finnmarkseiendommen i finnmarksloven var den preget av strid som fant sin løsning i Stortinget. Det vil da være naturlig å ta denne løsningen som mønster for etablering av tilsvarende styrings- og forvaltningsorgan utenfor Finnmark. Disse vurderingene la også et enstemmig Kystfiskeutvalg til grunn i sine vurderinger ved forslag om etablering av Finnmark fiskeriforvaltning³⁰.

Samerettsutvalgets flertall foreslår å etablere en rett til allmenningsbruk i Troms og Nordland for jordbrukseiendom som i dag ligger til den grunn staten hevder eiendomsretten til. Denne retten skal kunne utøves etter hva som er naturlig etter tiden og forholdene. Jordbrukseiendom med bruksrett skal ha rett til beite for buskap, rett til uttak av trevirke og rett til å få utvist seter og tilleggsjord (forslag til hålogalandslov § 28). Dette flertallsforlaget etablerer på vesentlige områder bruksrettigheter for jordbruket som ikke er blitt akseptert i Troms og Nordland, og heller ikke i Nord-Trøndelag hva gjelder rett til skogvirke. Selv om det i Samerettsutvalgets flertallsforslag også framkommer at det er særlige saksbehandlingsregler om foreleggelse til reindriftens styringsorganer og reindrifftsberettigede, samt Sametinget adgang til å kreve konsultasjoner (jf. forslag til hålogalandslov § 34) for beslutninger om beitebruk og utvisning av seter eller tilleggsjord, er det betydelig grunn til å reise spørsmål om i hvilke utstrekning slike rettstilståelser i lov skjer på bekostning av eksisterende samiske rettigheter.

Sametinget har sterke motforestillinger til at det i lov fastsettes eksklusive rettigheter på det som i dag hevdes å være statsgrunn i Troms og Nordland. Det er en vesentlig forskjell på i lov å fastsette rettigheter til seter og tilleggsjord versus det å ha bestemmelser som åpner adgang til slik bruk hvor forholdene ligger til rette for det.

Forslaget om i lov å etablere bruksrettigheter for jordbruket framstår som at denne interessen særskilt blir tilgodesett. Jordbruksinteressene har for flere av disse områdene i Troms og Nordland i lang tid utgjort en stor konkurrent til samisk tilstedeværelse. Det må i denne forbindelse også påpekes at samer i henhold til SP artikkel 27, ILO 169 artikkel 16 og urfolkserklæringa artikkel 10 ikke skal kunne fortrennes fra sine tradisjonelle bosetnings- og bruksområder.

Sametinget mener det vanskelig kan forsvares at det i lov forutsettes at noen særinteresser skal kunne forfordes, mens andre interesser som gjør seg gjeldende på samme måte som de samiske interesser og hvor det er snakk om rettigheter som ikke er manifestert ved faste anlegg eller andre innretninger, må henvises til egen kartleggingslovgiving med krav om vurdering etter rettsinstituttet hevd, alders tids bruk eller lang tids sedvane. Flertallsforslaget om lovfesting av rettigheter særskilt for jordbruksinteressene framstår derfor som lite konsistent i forhold til Samerettsutvalget forslag om en kartleggingslov, hvor nettopp slike etablerte rettigheter skal kunne identifiseres.

Den allmenningsrett som forslaget fremmer for jordbruket, bør således i utgangspunktet være begrenset til den bruk som kan dokumenteres. I motsatt tilfelle er det et selvsagt krav om at i den grad tidlig historisk bruk måtte bli lagt til grunn, jf. merknadene som framkommer i Høyesterettsdommen i Beiarnsaken (Rettstidende 1991 s. 1311), så må også den tidligere samiske bruken kunne gjøres gjeldende og anerkjennes ved lov. Dette gjelder spesielt i de tilfeller statlig forvaltning eller motbruk har skjedd som følge av overgrep eller disposisjoner som har hatt som formål å fortrenge samisk historisk bruk.

Det må også anføres at flertallsforslaget om fastsetting av bruksrettigheter for jordbruket i flere områder vil kunne gå på bekostning av reindriftens krav på arealvern og det forhold at reindrifftsloven legger til grunn at reindrifftsutøverne har et objektivt erstatningsansvar for skader på dyrket mark. Myndighetene har etter reindrifftslovens nye formålsbestemmelse også et ansvar for å sikre reindrifftsarealene.

---

³⁰ NOU 2008:5 ”Retten til fiske i havet utenfor Finnmark”, s. 393-394.

4. Andre lovendringer og tiltak

Samerettsutvalget har vurdert og foreslått endringer i flere andre lover. Dette gjelder plan- og bygningsloven, naturvernloven, minerallovgivingen og reindriftsloven.

Når det gjelder plan- og bygningsloven og naturmangfoldsloven har Sametinget og Miljøverndepartementet gjennomført konsultasjoner om disse lovene og oppnådd enighet om lovendringer. Sametinget har gitt sitt samtykke til disse. En nærmere vurdering av Samerettsutvalgets vurderinger og forslag til disse lovene ses derfor ikke som hensiktsmessig å gjøre her. For minerallovens del har det vært gjennomført konsultasjoner med Nærings- og handelsdepartementet uten at det ble oppnådd enighet. Sametinget har også plenumsbehandlet departementets utkast til minerallov for de deler det har vært gjennomført konsultasjoner, der Sametinget ikke gir sitt samtykke. For Sametingets synspunkter på mineralloven vises det til Sametingets vedtak i Sak 47/08, samt til Sametingets posisjonsnotater fra konsultasjonene med departementet. Sametingets synspunkter framkommer også i utkast til Ot.prp. Generelt kan det sies at Samerettsutvalget vurderinger og forslag til endringer av minerallovgivingen sammenfaller med Sametingets vurderinger i konsultasjonene om ny minerallov.

Samerettsutvalget foreslår noen endringer i reindriftsloven. Sametinget forstår de foreslåtte endringene i reindriftsloven som presiseringer og kodifiseringer av rettigheter reindrifta har og er derfor generelt positiv til forslagene. Samerettsutvalget har ikke vurdert organisering og sammensetning av reindriftens styringsorganer. Dette må vurderes i det videre lovarbeidet siden det har direkte betydning for innflytelsen over område- og ressursforvaltning i reindriftsområdene. Dagens offentligrettslige forvaltningsordninger innen reindriften kan ikke sies å være i overensstemmelse med selvbestemmelsesretten (jf. SP art. 1 og jf. urfolkserklæringa artikkel 3 og 4). I denne sammenhengen må det selvsagt også tillegges vesentlig vekt at reindrift er en helt særskilt og kulturspesifikk samisk næring.

Sametinget vil framheve statens plikt til å sikre at samenes land- og ressursrettigheter ivaretas selv om ikke nytt lovverk er på plass og avgjørelser etter nytt lovverk kan fattes. Dette gjelder generelt, men Sametinget understreker særlig at det i tilfeller der samisk kultur eller næring er truet foreligger en plikt for statlige myndigheter å vurdere å iverksette positive særtiltak etter SP art 27. I flere samiske områder er situasjonen i dag sterkt kritisk. I situasjoner der samisk nærings- og kulturutøvelse står i fare for å bli fortrent, blant annet som resultat av rettskraftige avgjørelser som vanskelig kan sies å være innenfor Norges folkerettslige forpliktelser, må staten så raskt som mulig og uavhengig parallelt og etterfølgende lovprosesser gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre fortsatt samisk tilstedeværelse og bruk.

5. Prosessen videre

Sametinget har her lagt fram grunnlaget og premissene for det videre lovarbeidet for anerkjennelsen og sikringen av samiske land- og ressursrettigheter. Det ses som viktig at det oppfølgende lovarbeidet nå skjer uten ugrunnet opphold. Det anses som særlig viktig at kartleggingen av samenes kollektive og individuelle rettigheter prioriteres iverksatt. Lovarbeidet skal skje gjennom konsultasjoner mellom departement og Sametinget.

I forkant av konsultasjonene vil Sametinget gjennomføre møter og dialog med samiske institusjoner og organisasjoner for å etablere et breiere grunnlag for nærmere konkretisering av lover og lovbestemmelser gjennom konsultasjonene. En lovfesting av samenes land- og ressursrettigheter er av helt sentral og avgjørende betydning for samisk kultur og kulturutvikling. Sametinget vil derfor understreke betydningen av at konsultasjonene i disse spørsmålene leder fram til nødvendig enighet mellom regjeringen og Sametinget, slik at Sametinget kan gi sitt samtykke for forslag oversendes Stortinget.

Oppvekst- og utdanningskomiteens innstilling:

Innledning

Samerettsutvalget ble første gang oppnevnt 10. oktober 1980, og på bakgrunn av utviklingen av folkeretten ble samerettsutvalget gjenoppnevnt 1. juni 2001.

Selv om finnmarksloven er en viktig referanseramme for vurderinger og forslag fra Samerettsutvalget II trenger ikke det innebære at løsninger som velges utenfor Finnmark er tilnærmet identisk med løsningen som ligger i finnmarksloven. Det som imidlertid er avgjørende viktig er at løsningene for sikring av samenes land og ressursrettigheter utenfor Finnmark ikke etablerer en svakere rettsituasjon enn for samene i Finnmark.

Merknader:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen, Jon Harald Skum, Ole Mathis Hetta, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Susanne A. Andersen og Jarle Jonassen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Per-Ivar Henriksen, Inger Jørstad, Edvard Pedersen, Vibeke Larsen og Marianne Balto, medlemmet fra Klar samisk røst (KSR) Jánoš Trosten og medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SBS) Johan Mikkel Sara, fremmer følgende merknad:

Samerettsutvalget IIs utredning tar for seg retten til samisk selvbestemmelse i områdene Troms, Nordland og sørsameområdet. På grunn av sakens viktighet for den samiske befolkningen ser komiteen det som grunnleggende å gjennomføre en åpen og demokratisk prosess og samfunnsdebatt. Sametinget skal bidra til å mobilisere debatt i det samiske samfunnet generelt og spesielt i de berørte samiske lokalsamfunnene.

Komiteen forstår det slik at behandlingen av grunnlag og premisser for det videre lovarbeidet må forstås som et første steg i den videre prosessen i Sametingets arbeid med lovforslagene. Komiteen er opptatt av at det i det videre arbeidet må legges til rette for involvering av komité og plenum, samtidig som det legges til rette for en bred involvering av gruppelederne og opposisjonen i de ulike fasene av oppfølging og konsultasjoner.

Komiteen ser det derfor som nødvendig at Sametinget etter endt høringsfrist for NOU:13 Den nye sameretten, involverer og informerer Sametingets representanter om de holdningene og standpunktene som har kommet fram i prosessen, slik at man har et bredt grunnlag for den videre behandling i Sametinget.

Medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SBS) Johan Mikkel Sara, fremmer følgende merknad:

Samerettsutvalgets utredning inneholder flere lovforslag som berører samiske rettigheter i Finnmark. Blant annet foreslås endringer i reindriftsloven og saksbehandlings- og konsultasjonsregler som også skal gjelde i Finnmark ved tiltak som kan få betydning for naturgrunnlaget i tradisjonelle samiske områder. I reindriftsloven foreslår utvalget blant annet å fjerne hjemmelen for å frede områder mot reinbeite, noe som vil ha innvirkning for de områdene i Finnmark som i dag er fredet med hjemmel i reindriftsloven. Her foregår det fortsatt konsultasjoner med berørte samiske parter om disse fredningsbestemmelsene skal videreføres og i hvilken form. Det foreslås også mange andre vesentlige endringer som vil ha stor betydning for rettigheter som berører ulike lokalsamfunn.

Dette medlemmet legger vekt på at samerettsutvalgets utredning er svært omfattende og at de forslagene som berører Finnmark i liten grad har blitt gjenstand for offentlig debatt. Dermed har det vært vanskelig for befolkningen i Finnmark å gjøre seg opp en mening om hvilke av lovforslagene som får innvirkning på deres rettighetssituasjon. Av hensyn til at Sametinget på en grundigere måte skal kunne vurdere rekkevidden og følgene av de foreslåtte lovendringene, kan dette medlemmet på nåværende tidspunkt ikke komme med noen konkrete uttalelser om disse forslagene. Dette

medlemmet ber derfor departementet om å utvide høringsfristen for disse lovendringene, slik at organisasjoner, foreninger og andre interesserte skal få mulighet til å vurdere og komme med uttalelser til disse nevnte lovforslagene.

Forslag:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen, Jon Harald Skum, Ole Mathis Hetta, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Susanne A. Andersen og Jarle Jonassen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Per-Ivar Henriksen, Inger Jørstad, Edvard Pedersen, Vibeke Larsen og Marianne Balto, medlemmet fra Klar samisk røst (KSR) János Trosten og medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SBS) Johan Mikkel Sara, fremmet følgende forslag:

Forslag 1

4. Andre lovendringer og tiltak

Side 19, tredje avsnitt, endring av setning i avsnitt:

"Samerettsutvalget foreslår noen endringer i reindriftsloven. Sametinget forstår i hovedsak de foreslåtte endringene i reindriftsloven som presiseringer og kodifiseringer av rettigheter reindrifsta har. Samerettsutvalget har ikke vurdert organisering og sammensetning av reindrifstens styringsorganer..."

(Opprinnelig avsnitt: *"Samerettsutvalget foreslår noen endringer i reindriftsloven. Sametinget forstår de foreslåtte endringene i reindriftsloven som presiseringer og kodifiseringer av rettigheter reindrifsta har og er derfor generelt positiv til forslagene. Samerettsutvalget har ikke vurdert organisering og sammensetning av reindrifstens styringsorganer..."*)

5. Prosessen videre

Side 20, tillegg på siste setning:

"Sametinget vil derfor understreke betydningen av at konsultasjonene i disse spørsmålene leder fram til nødvendig enighet mellom regjeringen og Sametinget, slik at Sametinget kan gi sitt samtykke for forslag oversendes Stortinget, jf. SP artikkel 1, ILO artikkel 7 og urfolkserklæringa artikkel 3 og 19."

Komiteens flertall, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen, Jon Harald Skum, Ole Mathis Hetta, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Susanne A. Andersen og Jarle Jonassen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Per-Ivar Henriksen, Inger Jørstad, Edvard Pedersen, Vibeke Larsen og Marianne Balto, fremmet følgende forslag:

Forslag 2

3.2 Kartleggingslovgivning

Side 14, øverste avsnitt byttes ut med følgende avsnitt:

"Sametinget anser det som nødvendig at den forespeilede kartleggingen må innebære en identifisering av det kollektive området samefolket tradisjonelt har bruket, og at Kartleggingskommisjonen må pålegges å utrede rettighetsforhold i det kollektive området uavhengig av hvilke rettighetskrav som blir reist i prosessen."

Side 13, nytt 4. avsnitt:

"... og § 5 tredje ledd hvor det framkommer at det opprettes en kommisjon og særdomstol for å utrede og fastslå omfanget og innholdet av de rettighetene samer og andre har på grunnlag av bevd, alders tids bruk eller på annet grunnlag."

De tradisjonelle samiske områdene kan videre ikke avgrenses mot statsborgerskap – det innebærer at arbeidet med å kartlegge og anerkjenne samiske rettigheter må gjelde samenes faktiske bruk og omfatter dermed ikke bare samer med norsk statsborgerskap. Dette må også gjenspeiles i de framtidige forvaltningsordningene.”

3.4 Styrings- og forvaltningslovgivning

Side 18, femte avsnitt, setning to:

”Jordbruksinteressene har for flere av disse områdene i Troms og Nordland i lang tid utgjort en stor konkurrent til annen samisk næringsutøvelse.”

(Opprinnelig tekst: *”Jordbruksinteressene har for flere av disse områdene i Troms og Nordland i lang tid utgjort en stor konkurrent til samiske tilstedeværelse.”*)

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og tilråder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Forslag 3: Representant Toril Bakken Kåven, Finnmarkslista og representant Isak Mathis O. Hætta, Fastboende liste

Forslag 1:

4. Andre lovendringer og tiltak

Side 19, tredje avsnitt, endring av setning i avsnitt.

”Samerettsutvalget forslår noen endringer i reindriftsloven, som vil kunne få vesentlig betydning for fastboende og andre næringsaktører. Samerettsutvalget har ikke vurdert...”

Forslag 2:

4. Andre lovendringer og tiltak

Foreslås satt inn etter 2. Avsnitt

”Samerettsutvalgets utredning inneholder flere lovforslag som berører samiske rettigheter i Finnmark. Blant annet foreslås endringer i reindriftsloven og saksbehandlings- og konsultasjonsregler som også skal gjelde i Finnmark ved tiltak som kan få betydning for naturgrunlaget i tradisjonelle samiske områder. I reindriftsloven foreslår utvalget blant annet å fjerne hjemmelen for å fredede områder mot reinbeite, noe som vil ha innvirkning for de områdene i Finnmark som i dag er fredet med hjemmel i reindriftsloven. Her foregår det fortsatt konsultasjoner med berørte samiske parter om disse fredningsbestemmelsene skal videreføres og i hvilken form. Sametinget ber derfor departementet stoppe prosessen med endringer av fredningsgrensene inntil rettighetene i forhold til Finnmarkskomisjonen er avklart.”

Forslag 3:

4. Andre lovendringer og tiltak

Foreslås satt inn etter 3. Avsnitt.

Det foreslås også mange andre vesentlige endringer som vil ha stor betydning for rettigheter som berører ulike lokalsamfunn. Forslaget berører rettigheter mellom reindrift og jordbruk, mellom reindriftssamer og sjøsamer, reindriftssamer og fastboende, mellom reindrift og andre næringer som bergverk/skifer. I sterk grad berører det også allmenne rettigheter til jakt, fiske og friluftsliv.

Sametinget legger vekt på at Samerettsutvalgets utredning er svært omfattende og at de forslagene som berører Finnmark i liten grad har blitt gjenstand for offentlig debatt. Dermed har det vært vanskelig for befolkningen i Finnmark å gjøre seg opp en mening om hvilke av lovforslagene som får innvirkning på deres rettighetssituasjon. Av hensyn til at foreslåtte lovendringene, kan Sametinget på nåværende tidspunkt ikke komme med noen konkrete uttalelser om disse forslagene. Sametinget ber derfor departementet om å utvide høringsfristen for disse lovendringene, slik at organisasjoner, foreninger og andre interesserte skal få mulighet til å vurdere, og komme med uttalelser til disse nevnte lovforslagene.”

Forslag 4:

Foreslås satt inn før 2. Avsnitt ”Samerettsutvalgets flertall...”

Jordbruk er viktig næringsgrunnlag for samisk bosetning i alle samiske områder, også i Troms og Nordland. Jordbruksinteressene trenger ikke nødvendigvis være i konkurranse med andre samiske næringer, men er en viktig del av samisk livsgrunnlag. Det er viktig å påpeke at jordbruk er en viktig samisk næring, på lik linje med reindrift og annen utmarksnæring.

Forslag 4: Arbeiderpartiets sametingsgruppe

Sametinget viser til de pågående prosesser om oppheving og endring av forskrifter om fredning mot reinbeite etter reindriftsloven § 19.

Det konstateres at prosessen om disse forskriftsendringene har vært svært mangelfull både med hensyn til begrunnelse og vurderinger, samt hvem som er gitt anledning til å bli hørt i saken. Videre merker Sametinget seg at det ikke er oppnådd omforente løsninger for de områder der det har vært nedsatt arbeidsgrupper med ulike parter ledet av Fylkesmannen i Finnmark.

Sametinget registrerer at det har oppstått betydelig usikkerhet blant berørte parter og interessenter omkring arbeidet med opphevingen og/eller endringene av fredningsforskriftene og dens forhold til Samerettsutvalgets forslag til endringer av reindriftsloven, samt forholdet til kartleggingsarbeidet til Finnmarkskommisjonen (jf. finnmarkslovens kapittel V).

På denne bakgrunn henstiller Sametinget Landbruks- og matdepartementet om å stoppe de pågående forskriftsarbeidene for å starte en fornyet høringsprosess der også forholdet til pågående lov- og kartleggingsarbeid avklares.

III Votering

Forslag fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe fremmet før voteringen torsdag 27.2.:

Voteringen utsettes til dagen etter, før første sak starter.

Forslaget vedtatt med 30 mot 3 stemmer.

Forslag fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe fremmet før den utsatte voteringen fredag 28.2.:

Plenum godtar at Arbeiderpartiets sametingsgruppe fremmer et nytt forslag til saken og at voteringen utsettes til slutten av plenumsmøtet.

Forslaget vedtatt med 28 mot 7 stemmer.

Av 43 representanter var 35 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 4 ble forkastet med 20 stemmer. 15 stemte for.
- Forslag 3.1 ble vedtatt med 34 stemmer mot 1 stemme.
- Forslag 3.2 ble vedtatt med 32 stemmer mot 3 stemmer.
- Forslag 3.3 ble forkastet med 31 stemmer. 4 stemte for.
- Forslag 3.4 ble enstemmig vedtatt.

- Oppvekst- og utdanningskomiteens forslag 1 ble vedtatt med 34 stemmer mot 1 stemme.
- Oppvekst- og utdanningskomiteens forslag 2 ble enstemmig vedtatt.
- Oppvekst- og utdanningskomiteens tilrådning ble vedtatt med 34 stemmer mot 1 stemme.

IV Protokolltilførsler

Protokolltilførsel fra Willy Ørnebakk, Arbeiderpartiet:

Stemmeforklaring

Arbeiderpartiets gruppe stemmer for forslag 3.2 fra Bakken og Hætta fordi forslaget sine siste setning berører en pågående prosess i landbruksdepartementet som det er viktig at Sametinget jobber aktivt videre med.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Inger Jørstad, saksordfører	Toril Bakken Kåven
	Inger Jørstad	
2	Jarle Jonassen	Sten Erling Jønsson
	Jarle Jonassen	
3	Isak Mathis O. Hætta	Egil Olli
		Sten Erling Jønsson
		Jarle Jonassen
	Isak Mathis O. Hætta	
4	Toril Bakken Kåven	Aili Keskitalo
		Isak Mathis O. Hætta
		Marianne Balto
	Toril Bakken Kåven	
5	Sten Erling Jønsson	Jarle Jonassen
	Sten Erling Jønsson	
6	Jánoš Trosten	Per Andersen Bæhr
		Sten Erling Jønsson
		Isak Mathis O. Hætta
	Jánoš Trosten	
7	Kirsten Appfjell-Eira	Aili Keskitalo
		Sten Erling Jønsson
		Jánoš Trosten
	Kirsten Appfjell-Eira	
8	Per Andersen Bæhr	Isak Mathis O. Hætta
		Jánoš Trosten
	Per Andersen Bæhr	
9	Olaf Eliassen	
10	Age Nordkild	
11	Willy Ørnebakk	
	Aili Keskitalo, til forretningsorden	
12	Aili Keskitalo	
13	Ann-Mari Thomassen	
14	Magnhild Mathisen	
15	Kjersti Myrnes Balto	
16	Tor Mikalsen	
17	Isak Mathis O. Hætta	

18	Egil Olli	
19	Kjersti Myrnes Balto	
20	Terje Tretnes	
21	Miriam Paulsen	
22	Sten Erling Jønsson	
23	Aili Keskitalo	
24	Willy Ørnebakk	
25	Egil Olli	
	Toril Bakken Kåven, til forretningsorden	
	Inger Jørstad	
	Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
	Toril Bakken Kåven, til forretningsorden	
	Aili Keskitalo, til forretningsorden	
	Toril Bakken Kåven, til forretningsorden	
	Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
	Isak Mathis O. Hætta, til forretningsorden	
	Egil Olli, til forretningsorden	fredag
	Terje Tretnes, til forretningsorden	
	Toril Bakken Kåven, til forretningsorden	
	Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
	Isak Mathis O. Hætta, til forretningsorden	
	Aili Keskitalo, til forretningsorden	
	Per Andersen Bæhr, til forretningsorden	
	Jánoš Trosten, til forretningsorden	
	Olaf Eliassen, til forretningsorden	
	Jánoš Trosten, til forretningsorden	
	Toril Bakken Kåven, til forretningsorden	
	Aili Keskitalo, til forretningsorden	
	Isak Mathis O. Hætta, til forretningsorden	
	Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
	Toril Bakken Kåven, til forretningsorden	

Jánoš Trosten, til forretningsorden	
Terje Tretnes, til forretningsorden	
Per Andersen Bæhr, til forretningsorden	
Olaf Eliassen, til forretningsorden	
Aili Keskitalo, til forretningsorden	
Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
Willy Ørnebakk, til forretningsorden	
Jánoš Trosten, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

1. Innledning

Samerettsutvalget ble første gang oppnevnt ved kronprinsregentens resolusjon 10. oktober 1980. Den direkte foranledningen til oppnevningen av Samerettsutvalget var konflikten om Alta – Kautokeinovassdraget.

På bakgrunn av utviklingen av folkeretten, sameretten og samepolitikken ble Samerettsutvalget gjenoppnevnt 1. juni 2001. Samerettsutvalgets utredning er omfangsrik. Utvalgets hovedgrep med etablering av tre nye sett av lover knyttet til kartlegging, konsultasjons- og saksbehandling og styring og forvaltning er konstruktivt.

I utvalgets mandatperiode har det skjedd en betydelig utvikling av urfolksretten gjennom nasjonalt lovarbeid, særlig knyttet til finnmarksloven, men ikke minst også internasjonalt, konkretisert gjennom FNs Generalforsamlings vedtakelse av erklæringen av urfolks rettigheter 13. september 2007. Urfolkserklæringa er utledet av menneskerettighetsprinsippene. Urfolkserklæringa spesifiserer urfolks rettigheter for å oppnå det som urfolk har rett til og burde oppnå uten en erklæring¹. Erklæringa er derfor uttrykk for en konkretisering av bindende folkerettslig sedvanerett. Urfolkserklæringa ble vedtatt når Samerettsutvalget var i avslutningen av sitt utredningsarbeid. Det kan derfor være forståelig at urfolkserklæringa ikke er gjort til gjenstand for nærmere vurderinger av Samerettsutvalget. Anbefalingen til FNs Generalforsamling om å vedta urfolkserklæringa forelå riktignok allerede i 2006, så utvalget hadde slik rimelig mulighet til å også vurdere utkastet til erklæring. I og med at urfolkserklæringa i stor grad uttrykker den folkerettslige utviklingen de siste år er Samerettsutvalgets utredning mangelfull i sine vurderinger av den internasjonale rettsutviklingen de senere år. Denne mangelen gjør det utfordrende og vanskelig å følge utvalgets vurderinger og enkeltforslag fullt ut. Utgangspunktet for utformingen av lover og tiltak for å sikre samenes rettigheter til land og naturressurser ligger i folkeretten. Folkeretten om samiske rettigheter er minimumsstandarder alle forslag til løsninger må holde seg klart innenfor. Statens bindinger til folkeretten er resultat av politiske valg som er tatt etter demokratiske og politiske prosesser. De politiske løsningene ved gjennomføringen av folkerettslige forpliktelser må derfor være klart innenfor disse. Folkeretten utgjør med andre ord rammen for de vurderinger og forslag som fremmes for å trygge samiske land- og ressursrettigheter. Det er tvingende nødvendig med nye lover og endringer av lover for å respektere

¹ James Anaya 'Urfolks rett til selvbestemmelse etter at urfolkserklæringa ble vedtatt', s. 52. I Gáldu Čála – Tidsskrift for urfolks rettigheter Nr. 2/2008 Samisk selvbestemmelse – innhold og gjennomføring. John B. Henriksen (red).

og fremme de iboende rettigheter samene som urfolk har i kraft av sin politiske, økonomiske og sosiale strukturer, sin kultur, sine tradisjoner, sitt livssyn, og særlig retten til egne landområder, territorier og ressurser.

Samerettsutvalgets mandat om å kartlegge og fremme forslag som kan dempe eventuelle konflikter mellom ulike bruksmåter er en viktig påminning i arbeidet med sikringen av samiske rettigheter. Mandatet kan likevel ikke forstås slik at en ikke til fulle velger løsninger som er klart innenfor de gjeldende folkerettslige rammer, fordi det kan oppleves som politisk konfliktfylt. Det må understrekes at folkeretten har blitt utformet gjennom langvarige og omfattende prosesser i internasjonale fora, der en inngående har diskutert og avveid forholdet mellom urfolks rettigheter mot storsamfunnets interesser. De løsninger en etter hvert har kommet frem til er minstestandarder. Folkeretten er følgelig et instrument for nettopp å virke til konfliktdeмпing med ordnede og legitime rettsforhold, fordi urfolk har blitt og blir nedvurdert og marginalisert. I denne sammenhengen vises det også til at spørsmålet om positiv særbehandling av samene, og da ikke minst knyttet til utformingen av regler om utnyttelse av naturressurser, var et sentralt debattpunkt forut for vedtakelsen av Grunnlovens § 110a. Som en betenkelighet ved en egen sameparagraf i grunnloven ble det framført at en så sterk framheving av samisk egenart når ulike folkegrupper lever sammen i de enkelte områder vil kunne virke til strid mellom ulike grupper. Utdringene knyttet til eventuell strid ved gjennomføring av folkerettens forpliktelser er derfor noe det ble tatt høyde for ved vedtakelsen av grunnlovstillegget i § 110a.

Finnmarksloven danner en viktig referanseramme for de vurderinger og forslag Samerettsutvalget fremmer. Sametinget ga sitt samtykke til justiskomiteens utkast til innstilling til finnmarkslov i Sak 19/05. Det er viktig å understreke at samtykket til utkastet til innstilling ble gitt under forutsetninger som at folkeretten er en rettskilde ved kartlegging og domstolsavgjørelser, at det foretas helhetlig gjennomgang av relevant lovgiving for å bringe andre lover i samsvar med folkeretten, og at det raskt gjennomføres utredning og lovfesting av samenes rettigheter til fiske og andre fornybare ressurser. Finnmarksloven er uttrykk for et kompromiss, der Sametingets samtykke var en forutsetning siden enkeltløsninger ikke fullt ut kunne sies å være klart innenfor de folkerettslige rammer.

Selv om finnmarksloven er en viktig referanseramme for vurderinger og forslag fra Samerettsutvalget trenger ikke det innebære at løsninger som velges utenfor Finnmark er tilnærmet identisk med løsningen som ligger i finnmarksloven. Det som imidlertid er avgjørende viktig er at løsningene for sikring av samenes land og ressursrettigheter utenfor Finnmark ikke etablerer en svakere rettsituasjon enn for samene i Finnmark.

I tolkningen av sitt mandat har Samerettsutvalgets flertall lagt til grunn at de skal vurdere om fjellova skal innføres for statsgrunn i Nordland og Troms. Sametinget anser denne tolkingen å være uheldig avgrensende. I lys av hele mandatet, det aktuelle mandatpunktet og den seinere samerettslige utviklingen ved vedtakelsen av finnmarksloven ville det vært rimelig å tolke formuleringen "Utvalget skal herunder vurdere om fjellova bør legges til grunn for forvaltningen" utvidende, slik at det må vurderes om det må foretas tillempinger av fjellova i Sør-Norge for at der skal være i tråd med internasjonale forpliktelser overfor samene. Flertallet i utvalget sin tolking gir utredningen i for stor grad preg av å finne løsninger som særskilt sikrer jordbrukets interesser, framfor å sikre de samiske rettighetene, herunder jordbruket der det også er aktuelt.

Bakgrunnen for nedsettelsen av Samerettsutvalget er den historiske uretten staten har begått overfor samene når det gjelder rettighetene til land og naturressurser. I Samerettsutvalgets bakgrunnsmateriale i NOU 2007:14 'Samisk naturbruk og rettsituasjon fra Hedmark til Troms' gis det et godt bilde på samisk tilstedeværelse, bruk og historisk underkjenning av rettigheter. Samene har gjennom flere hundre år konsekvent vært den svake og tapende part i konflikter om områder og naturressurser. Innskrenkingen av samenes ressursgrunnlag tiltok i siste del av 1800 tallet og utover 1900 tallet både gjennom lovgiving og domsavsigelser.

De siste tiårene har det også vært et tiltakende press på samenes ressursgrunnlag. Dette har særlig kommet fram hva gjelder situasjonene i de sjøsamiske områdene som Kystfiskeutvalget på en god måte redegjør for, men det er også tilfellet for andre områder og næringer, som i reindrifta og dens arealgrunnlag. I det sørsamiske området kan flere forhold tale for at kulturen er direkte truet. En situasjon med tiltakende hyttebygging og store utbyggingsprosjekter knyttet til vindparker, alpinanlegg og bergverksdrift legger et stort press på de samiske ressursområdene. Videre har endret og økt utmarksbruk fra jordbruket som følge av endret forskrift etter fjellova om seterdrift og økende problemer med rovvilt satt den samiske kulturen under press og stress. Denne utviklingen kan ikke fortsette, og mye taler for at det vil være folkerettsstridig om ikke utviklingen for den samiske kulturen i disse områdene snus.

2. Folkerettslige rammer

2.1 Folkerettslige utvikling

Det har de senere år vært en betydelig nasjonal og internasjonal utvikling i tolkningen og erkjennelsen av forpliktelsene statene har overfor urfolk. Når det gjelder den nasjonale utviklingen vises det til Samerettsutvalgets rettsgruppe sin utredning NOU 1997:5 'Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett', Hans Petter Graver og Geir Ulfsteins rapport til Justisdepartementet fra november 2003 med 'Folkerettslige vurderinger av forslaget til Finnmarkslov' og Innst. O. nr. 80 (2004-2005) 'Innstilling fra Justiskomiteen om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke' bidro til betydelig klargjøring av de folkerettslige rammer for samenes land og ressursrettigheter. Etter vedtakelsen av finnmarksloven i 2005 har den finsk-norsk-svensk-samiske ekspertgruppen sitt forslag til Nordisk samekonvensjon (26. okt. 2005) og NOU 2008:5 'Retten til fiske i havet utenfor Finnmark' hatt en til dels omfattende gjennomgang og klargjøring av de folkerettslige rammene for urfolks land- og ressursrettigheter. Videre har Høyesteretts dommer i Selbusaken (Rt. 2001 s. 769) og Svartskogsaken (Rt. 2001 s. 1229) bidratt til klargjøring av statens folkerettslige forpliktelser overfor samene.

FNs Generalforsamlings vedtak av erklæringen om urfolks rettigheter 13. september 2007 er også uttrykk for den seinere folkerettslige utviklingen som blant annet ILO 169 og SP må tolkes i lys av. Urfolkserklæringen er ikke i seg selv rettslig bindende slik en konvensjon er, men gir likevel uttrykk for den folkerettslige utvikling som har funnet sted siden vedtagelsen av ILO konvensjon 169, og må derfor på mange områder antas å gi uttrykk for en kodifisering av folkerettslig sedvane, noe som også vil være rettslig bindende. Norske myndigheter har videre gitt klart uttrykk for vilje til å følge de politiske forpliktelsene i erklæringen, noe som følger av Norges aktive rolle for å få vedtatt en urfolkserklæring i FN's organer.

Samerettsutvalgets egen utredning NOU 2007:13 'Den nye sameretten' har også til dels en omfattende drøfting av de folkerettslige rammene for sikring av urfolks rettigheter til land- og ressurser. Selv om Samerettsutvalget har foretatt en omfattende drøfting av folkeretten framstår en del vurderinger og konklusjoner som ufullstendige og i noen tilfeller ikke korrekte. Dette knytter seg særlig til FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 (SP) artikkel 1, ILO konvensjonen nr. 169 (ILO 169) artikkel 14, 7 og 15, og FN's erklæring om urfolks rettigheter. Den, på noen områder, utilfredsstillende folkerettslige vurdering og konklusjon fra utvalgets side medfører at noen av utvalgets lovforslag framstår som problematiske.

Folkeretten om urfolks land og ressursrettigheter kan sies å ha tre hoveddimensjoner. Disse er knyttet til 1) vern mot inngrep, 2) positive særtiltak og anerkjennelse av rettigheter og 3) selvbestemmelse, deltakelse og konsultasjoner ved styring og forvaltningen av naturressursene.

2.2 Vern mot inngrep

Vern mot inngrep følger av SP artikkel 27 og ILO 169 artikkel 15. Slik Samerettsutvalget framholder, er det på det rene at SP artikkel 27 utgjør en materiell skranke for hva staten kan foreta seg eller tillate andre å foreta seg uten å krenke bestemmelsen. Skranken er absolutt i den forstand at hvis et tiltak først utgjør en nektelse av retten til å utøve kulturen, er det uten betydning om tiltaket har stor

oppslutning fra flertallsbefolkningen. Bestemmelsen beskytter samenes utøvelse av sine tradisjonelle næringer, herunder moderne måter å utøve tradisjonelle næringer på, og av områder og ressurser som danner grunnlaget for denne næringsutøvelsen. Ved vurderinger av om et tiltak krenker artikkel 27 må effekten av tidligere og andre planlagte tiltak trekkes inn. Videre må det i tilfeller hvor et tiltak kan begrense eller skade kulturutøvelsen uten at det isolert sett utgjør en krenkelse av artikkel 27, foretas en vektlegging av hensynet til samisk kulturutøvelse ved vurderingen av tiltaket.

Det er også klart at selv om rettighetene etter artikkel 27 som utgangspunkt er individuelle, så har de et klart kollektivt preg siden det er en rett som har betydning når den utøves sammen med andre medlemmer av gruppen. Det er derfor individene i fellesskap som er rettighetssubjektet etter artikkel 27. Av menneskerettighetskomiteens behandlinger av individuelle klagesaker framkommer det også at det ikke stilles noe krav til at næringen må være kulturspesifikk for å være vernet av bestemmelsen (*Aspirana Mahuika vs. New Zealand*).

Artikkel 27 har vært gjennom grundige vurderinger både i tilknytning til behandlingen av grunnlovstillegget § 110a (Innst.S. nr. 147 (1987-88)), sameloven (Ot.prp. nr. 33 (1986-87)), Innst. O. nr. 79 (1986-87)) og finnmarksloven (Ot.prp. nr. 53 (2002-2003)). Dette har resultert i at inngrepsvernet etter artikkel 27 i dag må anses som anerkjent og etablert rett for samene.

Også ILO 169 artikkel 15 verner mot inngrep i urfolks naturressurser. Første setning i denne bestemmelsen forplikter staten til spesielt å sikre samenes rett til naturressurser i sine landområder. Begrepet landområder i artikkel 15 er definert nærmere i artikkel 13 som "totalmiljøet i de områdene vedkommende folk lever eller på annen måte bruker". Generelt uttrykker ILO 169 artikkel 15 nr. 1 første punktum det samme krav til vern mot inngrep som følger av SP artikkel 27. Innholdet av statens forpliktelser er likeartet etter SP artikkel 27 og ILO 169 artikkel 15 nr. 1 første punktum, dette styrker rettsgrunnlag for samenes rett til utøvelse av sine tradisjonelle næringer, og av områder og ressurser som danner grunnlaget for denne næringsutøvelsen.

2.3 Positive særtiltak og anerkjennelse av rettigheter

2.3.1 Positive særtiltak

Positive særtiltak følger av SP artikkel 27, jf. artikkel 1. Samerettsutvalget har en tydelig underbygging av at SP artikkel 27 plikter staten til å iverksette positive særtiltak når det er nødvendig for urfolks kulturvern. Dette ble framholdt av Samerettsutvalgets første delutredning i NOU 1984:18 'Om samenes rettstilling'. I justiskomiteens behandling av sameloven gis det da også en klar tilslutning til en slik tolkning². Denne forståelsen er også ytterligere fastslått gjennom Menneskerettighetskomiteen generelle kommentarer nr. 23 av 1994³. Formålet med slike positive særtiltak er å bidra til reell likestilling mellom minoritet og majoritet. Positive særtiltak vil ikke komme i strid med

---

² Innst. O. nr. 79 (1986-87) s. 5: "Komiteen vil understreke at det er i samsvar med internasjonal rettsutvikling når norske myndigheter nå klart formulerer vilje til positive særtiltak overfor de samiske folkegrupper".

³ General Comments no. 23 1994, para 6.1: "Although article 27 is expressed in negative terms, that article, nevertheless, does recognize the existence of a «right» and requires that it shall not be denied. Consequently, a State party is under an obligation to ensure that the existence and the exercise of this right are protected against their denial or violation. Positive measures of protection are, therefore, required not only against the acts of the State party itself, whether through its legislative, judicial or administrative authorities, but also against the acts of other persons within the State party."

Komiteen utdyper dette senere i denne tolkningsuttalelsen (para 6.2):

Para 6.2 "Although the rights protected under article 27 are individual rights, they depend in turn on the ability of the minority group to maintain its culture, language or religion. Accordingly positive measures by States may also be necessary to protect the identity of a minority and the rights of its members to enjoy their culture and language and to practise their religion, in community with the other members of the group"

Para 7 "The enjoyment of those rights may require positive legal measures of protection and measures to ensure the effective participation of members of minority communities in decisions which affect them".

likhetsprinsippet eller ikke-diskrimineringsprinsippet, jf. blant annet SP artikkel 26. Tvert imot vil nettopp slike positive tiltak bidra til å bevare deler av den samiske kulturen som i dag er truet. Slik Samerettsutvalget også sier, så må det også framholdes at SP artikkel 27 er tilknyttet grunnlovens § 110a, og den er inkorporert gjennom norsk rett med forrang i tilfelle motstrid gjennom menneskerettloven §§ 2 og 3. Dette gir bestemmelsen en særskilt rettsmessig tyngde.

Statens ansvar etter SP artikkel 27 er et resultatansvar. Om samisk kultur i noen områder er så presset at et hvert inngrep kan true grunnlaget for kulturen, med bosetting og næringsutøvelse er staten forpliktet til å iverksette positive særtiltak som bidrar til å sikre og utvikle kulturen.

SP artikkel 27 må også tolkes som et selvstendig rettsgrunnlag for anerkjennelse av urfolks eier og bruksrettigheter til grunn og ressurser i deres områder, dels fordi fraværet av en slik anerkjennelse vil kunne utgjøre en nektelse av kulturutøvelsen og dels fordi en slik anerkjennelse følger av retten til selvbestemmelse etter SP artikkel 1(2).

2.3.2 Anerkjennelse av rettigheter

Anerkjennelsen av land- og ressursrettigheter følger først og fremst av ILO 169 artikkel 14, men også SP 27 innehar en slik anerkjennelse i relasjon til SP artikkel 1.

ILO 169 artikkel 14 er den folkerettsbestemmelsen som tydeligst forplikter statene til anerkjennelse av land og ressursrettigheter. ILO 169 artikkel 14 er tredelt hvor nr. 1 forplikter staten til å anerkjenne urfolks eiendoms-, besittelses- og bruksrettigheter, nr. 2 forplikter staten til å iverksette nødvendige tiltak for å identifisere urfolks eiendoms- og bruksrettigheter, og nr. 3 stiller krav om tilfredsstillende prosedyrer for rettskravsavgjørelser knyttet til disse rettighetene. De tre forpliktelsene som følger av ILO 169 artikkel 14 er selvstendige plikter. Det kan derfor ikke medføre riktighet når Samerettsutvalget gir uttrykk for at artikkel 14(1) framstår som en generell prinsippbestemmelse hvor artikkel 14(2) om identifisering og artikkel 14(3) om prosedyrer for rettskravsavgjørelser er virkemidler for å oppnå målet om anerkjennelse i artikkel 14(1).

Det er riktig som Samerettsutvalget sier at det fra ILO foreligger lite praksis omkring artikkel 14. De slutninger Samerettsutvalget har valgt å trekke om artikkel 14 er likevel ikke rettslig korrekt, både ut fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden i artikkel 14 og det utredningsarbeidet som er gjort i juridisk teori om denne bestemmelsen i NOU 1997:5 'Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett', Geir Ulfstein og Hans Petter Gravers rapport 'Folkerettslige vurderinger av forslaget til Finnmarksloven', samt Geir Ulfstein artikkel 'Indigenous Peoples Right to Land'⁴. Tolkningen av ILO 169 artikkel 14 må også ses i lys av urfolkserklæringa artikler 26 og 27. Problemstillingen om anerkjennelsen av samenes individuelle og kollektive land og ressursrettigheter etter artikkel 14(1) var en sentral del av konsultasjonene (jf. ILO 169 artikkel 6) mellom Stortingets justiskomiteé og Sametinget ved utarbeidelsen av komiteens innstilling til finnmarkslov. Dokumenter fra denne konsultasjonen var en sentral og direkte del av Stortingets beslutningsgrunnlag for vedtagelsen av finnmarksloven og inngår derfor som en del av finnmarkslovens forarbeider. Dokumentene representerer videre Stortingets første substansielle syn på ILO art 14(1) noe som må tillegges vekt ved fortolkningen av art 14(1).

ILO artikkel 14(1) må, som Samerettsutvalget sier, forstås som en resultatforpliktelse om anerkjennelse av rettigheter. Selv om identifisering (artikkel 14 nr. 2) og rettsprosedyrer (artikkel 14 nr. 3) vil være viktige virkemidler for anerkjennelse av landrettigheter etter artikkel 14(1) kan ikke dette innebære at ikke også artikkel 14(1) er en selvstendig rettsplikt, slik Samerettsutvalget synes å gi uttrykk for (se s. 230 og s.236). En gjennomføring av identifiseringsprosesser med reelle muligheter for rettslig prøving av krav, er bestemmelser av prosessuell karakter som ikke i seg selv garanterer for anerkjennelsen av eiendoms- og bruksrettigheter etter artikkel 14(1). For å gjennomføre forpliktelsene

---

⁴ Geir Ulfstein, 2004: 'Indigenous Peoples Right to Land, 2004, Max Planck Yearbook of United Nations Law, Volume 8. Ed. Armin von Bogdany, Rüdiger Wolfrum

etter ILO artikkel 14 er det derfor nødvendig å ha lovbestemmelser som sikrer reell anerkjennelse av eier-, besittelses- og bruksrettigheter, samt mekanismer for identifisering og rettskravsavgjørelser. ILO har selv i flere sammenhenger, bl.a i sin uttalelse til regjeringens finnmarkslovsforslag, gitt uttrykk for at konvensjonens prosessuelle og materielle krav henger nøye sammen. Dette må naturlig også leses inn i tolkingen av artikkel 14 der kravet om anerkjennelse er det selvstendige materielle kravet, mens de prosessuelle kravene knyttes til bestemmelsene om identifisering og rettsprøving. Oppfyllelse av de prosessuelle kravene i denne artikkelen må dermed leses som nødvendige, men ikke tilstrekkelige for å oppfylle artikkelens materielle krav, og ikke slik Samerettsutvalget synes å legge til grunn at identifisering og rettsprosedyrer alene er tilstrekkelig for å anerkjenne land- og ressursrettigheter.

Det er altså slik at selv om konvensjonens prosessuelle og materielle krav må ses i sammenheng så må det være oppfyllelsen av de materielle kravene som er det avgjørende, ikke motsatt. Det er på den bakgrunn ILO i en uttalelse til Danmark må tolkes⁵. I en klagesak mot Danmark om blant annet anerkjennelse av landområder på Grønland konstaterer ILO at landrettighetssituasjonen på Grønland er i overensstemmelse med artikkel 14. ILO fastslår at inuittenes landområder er identifisert til hele Grønland og at grønlenderne har kollektiv rettigheter til og styring av landområdene på Grønland. Siden grønlenderne er sikret en materiell kollektiv besittelses- og bruksrett etter ILO artikkel 14(1) kan identifiseringen sies å være forutsatt. En slik tolking legges også til grunn av Samerettsutvalgets folkerettsgruppe i NOU 1997:5 'Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett'⁶, og Hans Petter Graver og Geir Ulfstein i rapporten 'Folkerettslige vurderinger av forslaget til ny Finnmarkslov'⁷. Begge disse utredningene slår fast at for styringsordninger som ikke sonderer mellom områder der samene har eiendoms- og besittelsesrettigheter og områder der samene har bruksrett, så må styringsordningen for hele område være slik at samene selv sikres den innflytelse over styringen som ligger til en eier eller besitter av området.

At ILO 169 artikkel 14 nr 1, 2 og 3 er selvstendige plikter underbygges også av den seinere internasjonale rettsutvikling som følge av FN's generalforsamlings vedtakelse av urfolkserklæringen 13. september 2007. Artikkel 14 må tolkes i lys av urfolkserklæringa artikkel 26 og 27. Det at det i urfolkserklæringen er to ulike artikler for henholdsvis anerkjennelse av landrettigheter (artikkel 26) og kartlegging ved å "etablere og gjennomføre en rettferdig, uavhengig, objektiv, åpen og gjennomiktig prosess." for anerkjennelse av urfolks eier- og bruksrettigheter (artikkel 27) underbygger forståelsen av at ILO artikkel 14(1) er en selvstendig plikt som må gis et reelt innhold. Denne forståelsen var også rådende i konsultasjonsprosessen mellom Stortingets justiskomiteé og Sametinget ved utarbeidelsen av Innst.O. nr. 80 (2004-2005) 'Finnmarksloven'. Notat fra justiskomiteen til Sametinget av 21. mars 2005 lå til grunn for konsultasjonene mellom justiskomiteen og Sametinget 13. april 2005, jf. referat fra konsultasjonsmøte. Notatet inneholder bl.a forslag og vurderinger av bestemmelser og merknader både i forhold til identifisering og rettskravsavgjørelser, og styresammensetning av Finnmarkseiendommen. Selv om det lå inne forslag både fra

---

⁵ Ilolex: 162000DNK169

⁶ NOU 1997:5 'Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett', s. 44: "For at ILO-konvensjonen skal være tilfredsstillt, må det for de områder som samene har krav på å få anerkjent eiendoms- og besittelsesregler til, stilles krav om at flertallet av medlemmene i det organ som har den øverste myndighet når det gjelder forvaltningen av grunn og andre naturressurser, bli utpekt av samiske organer, og avstemningsregle må være slik at de medlemmer som er utpekt av samiske organer, ved å opptre samlet har kontroll over organet"

⁷ Hans Petter Graver og Geir Ulfstein, 2003,

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/rapporter/2004/Folkerettslig-vurdering-av-forslaget-til.html?id=278377: "Siden Regjeringen ikke vil gå inn for en geografisk oppdeling av disse områdene [eiendoms- og besittelses rett og bruksrett] må kravet etter første punktum [eiendoms- og besittelsesrett] omfattes av hele det området som omfattes av lovens forvaltningsordning. Vi har ikke grunnlag for å ta stilling til hvilke områder i Finnmark som omfattes av første punktum. Vi tar utgangspunkt i at slike områder finnes, og er enig med regjeringen i at spørsmålet da blir om den felles forvaltningsordningen som foreslås oppfyller kravene etter artikkel 14 nr. 1".

regjeringspartiene og Arbeiderpartiet om identifisering og særdomstol var de opptatt av å finne styringsordninger for grunnen i Finnmark som søkte å ivareta samisk eierposisjoner. Arbeiderpartiet sier klart nok at:

”Den folkerettslige vurderingen [til Graver og Ulfstein] slår fast at en enhetlig forvaltning med styremodellen som foreslås i lovutkastet [Ot.prp. nr. 53 (2002-2003)], ikke innfrir kravene i ILO-konvensjonen. På grunn av lovutkastet § 5 som bestemmer at loven ikke gjør inngrep i bestående rettigheter som hviler på hevd eller alders tids bruk, åpner lovutkastet for at rettighetene i de ulike områdene fortsatt kan avgjøres ved domstolene. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig til at konvensjonens krav er tilfredsstillt. Fraksjonen *ser det som avgjørende at sammensetningen av styret tar høyde for samiske eierrettigheter og behovet for en helhetlig forvaltning av Finnmark*”.

På denne bakgrunnen foreslår Arbeiderpartiet en styresammensetning der Sametingets representanter vil ha flertall for saker som berører det samiske språkforvaltningsområdet og fylkestingets representanter har flertall i saker som berører området utenfor. Regjeringspartiene støttet ikke dette forslaget fordi som de uttrykte det:

”modellen vil neppe være i tråd med kravene i folkeretten utenfor de samiske språkforvaltningsområdene. Det er heller ingen garanti for at språkforvaltningsområdet er et hensiktsmessig kriterium etter folkeretten”.

Det var regjeringspartienes forslag til bestemmelse som ble vedtatt. Det ble imidlertid inntatt særlige avstemningsregler (§ 10 tredje ledd) for endret bruk av utmark for saker henholdsvis i kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana, og andre kommuner i Finnmark. Utarbeidelsen av finnmarksloven bestemmelser i konsultasjonene mellom justiskomiteen og Sametinget om Finnmarkseiendommens styre viser klart at ILO 169 artikkel 14(1) ble tolket som en selvstendig plikt som krevde et reelt innhold utover bestemmelser om identifisering og rettsprosedyrer.

Kravet til anerkjennelse av eier- og besittelsesrett etter ILO 169 artikkel 14(1) er heller ikke nødvendigvis sammenfallende med intern rett, slik Samerettsutvalget legger til grunn. Det er nødvendigvis ikke tilfellet at rettsinstituttet ”alders tids bruk”, og vilkårene for etablering av rettigheter etter dette instituttet i norsk rett er sammenfallende med artikkel 14 nr. 1 første punktum hvor det heter at ”The rights of ownership and possession of the peoples concerned over the lands which they tradisionally occupy shall be recognised”. At det ikke nødvendigvis er et identisk sammenfall mellom intern rett og ILO 169 på dette punktet må også forstås som bakgrunnen for at den finsk-norsk-svensk-samiske ekspertgruppens utkast til Nordisk samekonvensjon i artikkel 34 første ledd foreslår at: ”Langvarig tradisjonell bruk av land- eller vannområder utgjør grunnlaget for samenes individuelle eller kollektive eiendomsrett til disse områdene i samsvar med nasjonale eller internasjonale regler som gjelder for bruk i lang tid”. I sin kommentar til denne bestemmelsen sier ekspertgruppen at:

”Bestemmelsen viser i første ledd ikke bare til nasjonale regler, men også til internasjonale regler. Interne regler er altså ikke enerådende ved vurderingen av om samisk tradisjonell bruk kan danne grunnlag for eiendomsrett. Internasjonale regler som landene er bundet av, kan gi større rom for å akseptere samisk bruk som rettighetsskapende enn de interne reglene”(s. 252).

Ett forhold som tilsier en selvstendig vurdering for reell anerkjennelse av samenes land- og ressursrettigheter etter artikkel 14(1) er tidsdimensjonen i arbeidet med identifisering av eier-, besittelses- og bruksrettigheter. Samerettsutvalget er selv inne på dette ved å vise til Skogvang⁸ som spør seg om arbeidet med Samerettsutvalget har gått for tregt til å tilfredsstillte konvensjonens krav om anerkjennelse av land- og ressursrettigheter. Problemstillingen vurderes imidlertid ikke nærmere verken av Skogvang eller Samerettsutvalget. Det er likevel ingen tvil om at et identifiseringsarbeid vil være svært tidkrevende. Samerettsutvalget har blant annet foreslått at krav må fremmes skriftlig for kartleggingskommisjonen innen 10 år fra ikrafttreddelsen av kartleggingsloven. Dette vil innebære at det over en lang periode vil være områder med kollektive og samiske eier- og besittelsesrettigheter hvor det også må være ordninger som innebærer reelle og effektiv anerkjennelse av samiske land- og

⁸ Skogvang, Susann Funderud. Samerett – om samers rett til en fortid, nåtid og framtid, 2002, s. 84-86

ressursrettigheter om rettssituasjonen skal være i overensstemmelse med ILO 169 artikkel 14. Samerettsutvalget synes ikke å ha lagt dette til grunn ved sine forslag til styringsordninger for grunneierorganet all den tid utvalget velger å kalle sine ordninger for "Forvaltningsordning for gjenværende statsgrunn". Det vil ikke være i henhold til ILO 169 artikkel 14 å etablere grunneierorgan for en situasjon etablert etter at anerkjennelse gjennom identifisering er fullført.

Sikringen av de materielle kravene i ILO artikkel 14 må gjenspeile seg i bestemmelser om anerkjennelse av kollektive og individuelle rettigheter, rettsgrunnlaget for kartlegging, sammensetning av grunneierstyrer, prosedyrer for avstemninger og materielle skranker for beslutningsmyndighet.

2.4 Retten til selvbestemmelse, deltakelse og konsultasjoner

2.4.1 Retten til selvbestemmelse

Retten til selvbestemmelse følger av SP artikkel 1 og 27 og urfolkserklæringa artikkel 3 og 4.

Samerettsutvalget har ingen fullverdig gjennomgang og vurdering av SP artikkel 1⁹, og den seinere rettsutviklingen knyttet til selvbestemmelsen ved vedtakelsen av urfolkserklæringen, særlig artikkel 3 og 4¹⁰. Det er ingen tvil om at samene har rett til selvbestemmelse¹¹, og at SP artikkel 1 har rettsvirkning for samenes vern og utnyttelse av naturressursene¹².

Norske myndigheter synes så langt å ha lagt til grunn at det er urfolkserklæringen alene, og ikke også SP artikkel 1, som danner grunnlaget for samisk selvbestemmelse¹³. Ulike forståelser av hva som er grunnlaget for selvbestemmelsesretten trenger ikke bety at det er ulike forståelser av hva selvbestemmelsen betyr i praksis¹⁴. Det må likevel understrekes at det vanskelig kan forsvares at urfolks rett til selvbestemmelse fastlagt i urfolkserklæringa er en særskilt eller spesifikk rett for urfolk (*sui generis*), og ikke en generell rett som gjelder alle folk etter SP artikkel 1. I fortalen til urfolkserklæringa vises det til at folks rett til selvbestemmelse er nedfelt i SP artikkel 1, samtidig som det fastslås at erklæringen ikke kan brukes til å nekte noen folk deres selvbestemmelsesrett når den søkes gjennomført i samsvar med internasjonal rett. Urfolkserklæringa bekrefter at urfolk har den alminnelige selvbestemmelsesretten, noe som forsterkes i erklæringens artikkel 2 hvor det framkommer at urfolk er likeverdige med andre folk¹⁵. Erklæringa er derfor et uttrykk for en fastsettelse av urfolks rett til selvbestemmelse som et internasjonalt sedvanerettslig prinsipp. FNs

---

⁹ *SP artikkel 1*: 1. Alle folk har selvbestemmelsesrett. I kraft av denne rett bestemmer de fritt sin politiske stilling og fremmer fritt sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.

2. Alle folk kan for sine egne formål fritt råde over sine naturrikdommer og -forekomster, så lenge dette ikke setter til side forpliktelser som følger av internasjonalt økonomisk samarbeid, basert på prinsippet om gjensidig nytte og folkerettens regler. Ikke i noe tilfelle må et folk bli berøvet sitt eget eksistensgrunnlag.

3. Konvensjonspartene, deriblant de stater som har ansvaret for administreringen av ikke-selvstyrte områder og tilsynsområder, skal arbeide for å virkeliggjøre folkenes selvbestemmelsesrett, og skal respektere denne rett i overensstemmelse med bestemmelsene i De forente nasjoners pakt.

¹⁰ UNs DRIP: *Article 3* Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

Article 4 Indigenous peoples, in exercising their right to self-determination, have the right to autonomy or self-government in matters relating to their internal and local affairs, as well as ways and means for financing their autonomous functions

¹¹ Rapport fra arbeidsgruppe av 03.10.07, s. 20: "En gjennomgåelse av utkastet til Nordisk samekonvensjon – Vurdering av forholdet til gjeldende folkerettslige forpliktelser og gjeldende nasjonal rett"

¹² NOU 2008:5 'Retten til fiske i havet utenfor Finnmark', s. 263.

¹³ Gáldu Čála 2/2008 'Samisk selvbestemmelse – innhold og gjennomføring'. Red: J.B. Henriksen. Statssekretær Raimo Valle, s. 36-39 i. Rapport fra arbeidsgruppe av 03.10.07 s. 18-19.

¹⁴ Rapport fra arbeidsgruppe av 03.10.07, s. 20: "En gjennomgåelse av utkastet til Nordisk samekonvensjon – Vurdering av forholdet til gjeldende folkerettslige forpliktelser og gjeldende nasjonal rett".

¹⁵ Gáldu Čála 2/2008 'Samisk selvbestemmelse – innhold og gjennomføring'. Red: J.B. Henriksen. J.B. Henriksen, s. 18-20. J. Anaya, s. 45-47. M. Åhrén, s. 77-79.

menneskerettighetskomité har da også ved flere tilfeller understreket at SP artikkel 1 gjelder for urfolk, herunder samene (jf. komiteens 4 periodiske rapport til Norge i 1999), og Sverige har bekreftet at den generelle rett til selvbestemmelse som omhandles i felles artikkel 1 (SP/ØSK) også gjelder for det samiske folk.

Selvbestemmelsesretten er i sin natur en kollektiv rettighet for et folk, og er derfor av direkte relevans i forhold til sikringen av samenes kollektive eier-, besittelses og bruksrettigheter, samt retten til å forvalte sine naturressurser. Samenes rett til selvbestemmelse legger derfor et klart selvstendig premiss for utformingen av lover for sikring av samenes land- og ressursrettigheter. Det blir derfor ikke korrekt når Samerettsutvalget tilkjenner den oppfatning at det neppe ligger noe mer i SP artikkel 1 enn hva som følger av artikkel 27 og ILO 169. ILO 169 befatter seg ikke med selvbestemmelse og SP artikkel 27 omhandler individuelle rettigheter med kollektive trekk. Det må også tilføyes at selvbestemmelsesretten legger klare premisser for hvordan selve beslutningsprosessen for ny lovgiving gjennomføres.

2.4.2 Retten til deltakelse og konsultasjoner

ILO 169 befatter seg ikke med selvbestemmelse, men har egne bestemmelser om konsultasjoner og om deltakelse i bruk, styring og bevaring av naturressursene, jf. artikkel 6, 7 og 15.

ILO 169 artikkel 6 og SP artikkel 27 innebærer en plikt for statene til å konsultere med urfolk. Samerettsutvalget har en bred gjennomgang av disse artiklene med konklusjoner Sametinget i det vesentligste slutter seg til. Det kan imidlertid være tvilsomt om ILO 169 artikkel 6, 7 og 15 bare innebærer en felles forpliktelse til gjennom reelle konsultasjoner å sikre aktiv deltakelse i beslutningsprosesser, slik Samerettsutvalget konkluderer¹⁶.

Som Samerettsutvalget selv er inne på må ordlyden i artikkel 7 nr. 1 forstås å etablere en forpliktelse som er mer omfattende enn konsultasjoner. Det ses imidlertid ikke som en fullstendig korrekt tolking av Samerettsutvalget når den konkluderer med at artikkel 7 bare har utvidet rekkevidden for konsultasjoner etter artikkel 6 for når, hvilke og hvor tiltak skal gjennomføres¹⁷.

I følge artikkel 7(1) har urfolk rett til selv å bestemme over prioriteringer og utviklingsprosesser som blant annet angår deres landområder. Artikkel 7 anerkjenner en positiv rett for urfolk. Det er heller ikke tilfeldig at formuleringen i ILO 169 artikkel 7(1) er sammenfallende med SP artikkel 1. Det vil derfor være rimelig å anta at ILO 169 artikkel 7(1) innebærer en noe videre forpliktelse enn konsultasjoner etter artikkel 6. En fortolkning av artikkel 6(2) i lys av artikkel 7(1) medfører at en bør legge til grunn at staten er forpliktet til å finne omforente løsninger med berørte urfolk for saker knyttet til henholdsvis "liv, tro, institusjoner, åndeliv velvære og landområder urfolk lever i eller bruker på annen måte". ILOs ekspertkomité kommer fram til tilsvarende observasjon i den norske periodiske rapporten november/desember 2003 når den forutsetter samtykke fra Sametinget for at regjeringens finnmarkslovsforslag kan aksepteres av ILO komiteen. I sin uttalelse sies ILO komiteen at:

"Prosess og innhold er uoppløselig knyttet sammen i konvensjonens krav, og i gjeldende konflikt. Komiteen er av den oppfatning at om Sametinget, som det representative organ for samene i Norge, er villig til å gi sitt samtykke til forlaget, kan komiteen akseptere denne løsningen som oppfyllelse av kravet om landrettigheter, som lenge har vært tema for forhandlinger mellom samene og myndighetene. Etablering av Finnmarkseiendommen uten at det er gitt slikt samtykke, vil på den annen side innebære ekspropriasjon av rettigheter som er anerkjent i rettslige avgjørelser i Norge og som følge av konvensjonene [...] Under disse forholdene henstiller komiteen regjeringen og Sametinget til å fornye diskusjoner om disponering av landrettigheter i Finnmark, i ånden til dialog og konsultasjon nedfelt i artiklene 6 og 7 i ILO konvensjonen nr 169." [egen oversetting].

¹⁶ NOU 2007:13 Den nye sameretten, s. 218

¹⁷ NOU 2007:13 Den nye sameretten, s. 846-849

Den finsk-norsk-svensk-samiske ekspertgruppen som har foreslått utkastet til Nordisk samekonvensjon gir uttrykk for at en fortolkning av artikkel 7 som er mest mulig lojal overfor konvensjonens grunnleggende prinsipp, om at urfolk har rett til kontroll over egen utvikling, tilsier at det foreligger en forhandlingsplikt for staten¹⁸.

ILO 169 artikkel 7(1) og 15(1) vektlegger også at urfolk skal delta i hhv utforming, gjennomføring og evaluering av planer og programmer, og bruk, forvaltning og bevaring av naturressursene. Ut fra ordlyden vil det være nærliggende å forstå at disse artiklene i sterkere grad også vektlegger deltakelsen i forvaltningen eller den kollektive utøvelsen av de lover og administrative tiltak som er vedtatt etter konsultasjoner ihht artikkel 6. Det er også dette Geir Ulfstein og Hans Petter Graver legger til grunn når de i sin rapport om de folkerettslige vurderingene av forslag til Finnmarkslov fastslår at artikkel 15(1) innebærer en rett for samene til deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen av naturressursene¹⁹. En lignende konklusjon er også trukket i Rapport fra arbeidsgruppen som har gjennomgått utkastet til Nordisk samekonvensjon som konkluderer med at samene har rett til aktiv deltakelse i den offentlige forvaltningen av naturressurser i bestemte områder²⁰. Selv om konsultasjoner omhandler forhold av offentligrettslig karakter, kan det vanskelig sies at konsultasjoner innebærer deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen.

Retten til selvbestemmelse, retten til deltakelse og retten til konsultasjoner er i utgangspunktet tre ulike og selvstendige rettigheter, men likevel slik at det vil være overlappinger og glidende overganger mellom disse avhengig av hvor viktig aktuelle saker er for det samiske folk. Avhengig av den enkelte saks viktighet for det samiske folk vil forhandlinger eller konsultasjoner med siktemål å oppnå samtykke kunne være former å praktisere selvbestemmelsen på, slik for eksempel den finsk-norsk-svensk-samiske ekspertgruppen har i sitt utkast til Nordisk samekonvensjon i artiklene 14 til 22^{21,22}.

Urfolkserklæringen har bestemmelser om informert samtykke, deltakelse og konsultasjoner i bl.a artiklene 10, 18, 19, 30, 32 og 38 som alle er av direkte betydning for urfolks rettigheter til land og ressurser. Alle disse nevnte artiklene må imidlertid ses i lys av erklæringens selvbestemmelsesartikkel 3 og er slik i stor grad uttrykk for en operasjonalisering av selvbestemmelsesretten. I den generelle artikkel 19 om konsultasjoner er derfor også kravet til samtykke for lover og administrative tiltak som kan få betydning for urfolk tydelig²³.

Retten til selvbestemmelse, deltakelse og konsultasjoner må gjenspeiles i lover om styring og forvaltning av områder hvor det er kollektive rettigheter både på land og i sjø, og i lov om konsultasjoner og saksbehandling.

3. Nærmere om Samerettsutvalgets forslag

3.1 Innledning

Samerettsutvalget har gjort et omfattende og betydningsfullt arbeid med å fremme forslag om tre nye lover, samt endringer av flere eksisterende lover. Samerettsutvalget har i tillegg vurdert rettighetene til

---

¹⁸ Utkast fra finsk-norsk-svensk-samisk ekspertgruppe til nordisk samekonvensjon punkt 7.3.2, s. 146-147.

¹⁹ Geir Ulfstein og Hans Petter Graver: Rapport med folkerettslig vurdering av forslag til ny Finnmarkslov, Artikkel 15

²⁰ Rapport fra arbeidsgruppen som har gjennomgått utkastet til Nordisk samekonvensjon, 03.10.07s. 26

²¹ Nordisk samekonvensjon – Utkast fra finsk-norsk-svensk-samisk ekspertgruppe. Avgitt 26.10.05. s.16-18, og 217-230.

²² Mathias Áhrén 'Kultur og naturressurser' i rapporten Samisk selvbestemmelse – innhold og gjennomføring, Gáldu Čála Nr. 2/2008 s. 82-83.

²³ UNs Declaration on the Rights of Indigenous Peoples art. 19: States shall consult and cooperate in good faith with the indigenous peoples concerned through their own representative institutions in order to obtain their free, prior and informed consent before adopting and implementing legislative or administrative measures that may affect them.

kyst- og fjordfiske, men viser ellers til Kystfiskeutvalgets konkrete lovforslag (NOU 2008:5). Både Samerettsutvalget og Kystfiskeutvalget vurderer det slik at Kystfiskeutvalgets forslag trolig også vil være aktuelle for sjøsamiske områder ellers i landet.

Samerettsutvalgets hovedforslag kan sies å være knyttet til tre sett av lover. Disse er:
Kartleggingslovgiving (kartleggings- og anerkjennelseslov)
Konsultasjons- og saksbehandlingslovgiving (Saksbehandlings- og konsultasjonslov)
Styrings- og forvaltningslovgiving av grunn og naturressurser (hålogalandslov, Statskog, fjellova, finnmarksfiskelev)

Sametinget oppfatter Samerettsutvalget og Kystfiskeutvalget sine forslag som en helhet for ivaretagelsen av statens folkerettslige forpliktelser overfor samene for sikring av rettigheter til land og naturressurser. Selv om det av mer lovtekniske grunner er fremmet forslag som ulike lover understrekes viktigheten av at forslagene vurderes i sammenheng med hverandre og i sin helhet.

For å oppnå folkerettslig forsvarlig og helhetlig lovgiving må ny og endret lovgiving samlet sikre:
Reell anerkjennelse av samiske rettigheter
En kartlegging av rettigheter som også sikrer kollektive samiske rettigheter
Et rettsbilde som er likeverdig over hele det tradisjonelle samiske område og som sikrer reell likhet mellom majoritet og minoritet og mellom ulike samiske områder.

Samerettsutvalget har etter modell fra finnmarksloven § 3 foreslått en delvis inkorporering av ILO 169 i en kartleggingslov, hålogalandslov og som endring av reindriftsloven. Tilsvarende bestemmelse er ikke foreslått tatt inn i en saksbehandlings- og konsultasjonslov og som endring i fjellova. Samerettsutvalgets forslag om delvis inkorporering av ILO 169 i noen lover og ikke i andre er ikke prinsipielt drøftet. Dette er uheldig, særlig hva gjelder forslagene om en styrings- og forvaltningslovgiving, fordi forslaget vil etablere et ulikt rettsbilde i forholdet til folkeretten for områder som er ment å styres og forvaltes etter henholdsvis hålogalandsloven i Troms og Nordland og fjellova sør for Nordland. Det vurderes som mest riktig og mest oversiktlig at framfor delvis inkorporering av ILO 169 i noen enkeltlover, så inkorporeres ILO 169 i menneskerettsloven på linje med blant annet barnekonvensjonen. Justisdepartementet har nå også på høring forslag om inkorporering av kvinnediskrimineringskonvensjonen i menneskerettsloven. De vurderinger Justisdepartementet har gjort i høringsnotatet om inkorporering av kvinnediskrimineringskonvensjonen både om gjeldende rett og konsekvenser av inkorporering med forrang er meget gjennomførte og grundige. Argumentene er fullt og helt overførbare til ILO 169.

I de videre kommentarene tas det utgangspunkt i de tre hovedsettene til lovforslag Samerettsutvalget har fremmet.

3.2 Kartleggingslovgiving

Samerettsutvalgets forslag til en kartleggingslovgiving fra og med Troms fylke og sørover er positivt. Forslaget bygger i stor grad på finnmarkslovens kapittel 5. En slik kartlegging av eier-, besittelses- og bruksrettigheter er staten folkerettslig forpliktet til etter ILO 169 artikkel 14 nr. 2 og 3.

Sametinget er positiv til at lovens virkeområde omfatter alle tradisjonelle samiske områder uavhengig av hvem som i dag framstår som eier, og at det samtidig inkluderer samiske kyst- og fjordområder. Som utgangspunkt omfatter de tradisjonelle samiske områdene det som er fastsatt i Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget punkt 2 fjerde kulepunkt og merknadene til plan- og bygningsloven § 5-4 tredje ledd. Sametinget stiller seg bak de vurderinger Samerettsutvalget foretar, og som også framkommer i merknaden til bestemmelsen om lovforslagets virkeområde, med hensyn til at områder for kartlegging kan strekke seg utover det definerte området etter konsultasjonsavtalen og merknadene til plan- og bygningsloven. For å sikre at det tradisjonelle samiske området med kollektive samiske rettigheter gis et nødvendig materiell anerkjennelse bør det likevel vurderes om bestemmelsen om lovens virkeområde klarere defineres i selve lovbestemmelsen,

men også slik at det geografiske området for kartlegging kan strekke seg utover dette når det foreligger grunner til det. Det er blant annet omstridt om dagens grenser for reindrift i reindriftsloven er i tråd med den historiske bruken.

Kystfiskeutvalgets forslag om at det kan fremmes krav om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter til Finnmarkskommisjonen for kyst og fjordområder i Finnmark må også ses i lys av Samerettsutvalget forslag til kartleggingslov.

Samerettsutvalget legger i sitt forslag til grunn at norsk tingsrett er i full overensstemmelse med folkeretten, særlig ILO 169 artikkel 14. Selv om Selbudommen og Svartskogdommen viser at Høyesterett i dag tar mer hensyn til den særlige samiske bruken er det ikke uproblematisk å trekke en bastant konklusjon om dette betyr at samiske rettigheter til grunn og ressurser fullt ut er anerkjent etter norsk rettsorden. Samerettsutvalgets forutsetning er også vanskelig i forhold til ordlyden i ILO 169 artikkel 14 hvor det heter at rettigheter skal anerkjennes der de ”tradisjonelt lever”. En slik ordlyd vil kunne gå utover det som følger av gjeldende norsk rett hvor kravene til hevd og alders tids bruk som grunnlag for eiendomsrett er snevre. Dette vil blant annet kunne omfatte rettigheter opparbeidet gjennom reindriften bruk hvor f.eks vilkåret om ”intensiv” bruk vil være problematisk. Det vises for øvrig her til ILO 169 artikkel 14(1) siste punktum hvor det heter at: ”I denne sammenheng skal det legges spesiell vekt på situasjonen for nomadiske folk og personer som driver flyttejordbruk”.

Samtidig som Sametinget er positiv til at kartleggingen av rettigheter for alle som lever og bruker området uavhengig av etnisk tilhørighet, må det understrekes at hovedformålet med kartleggingen er å anerkjenne de samiske kollektive og individuelle rettighetene i hele det tradisjonelle samiske området. Det vurderes derfor som en vesentlig mangel at forslaget til kartleggingslov ikke reflekterer dette på annen måte enn ved en delvis inkorporering med forrang av ILO 169. En slik forrangsbestemmelse framstår som uklart all den tid det i loven ikke er noen bestemmelse om forholdet til bestående rettigheter, slik det er i finnmarkslovens § 5 første ledd hvor samenes kollektive og individuelle rettigheter anerkjennes, og § 5 tredje ledd hvor det framkommer at det opprettes en kommisjon og særdomstol for å utrede og fastslå omfanget og innholdet av de rettighetene samer og andre har på grunnlag av hevd, alders tids bruk eller på annet grunnlag. *De tradisjonelle samiske områdene kan videre ikke avgrenses mot statsborgerskap – det innebærer at arbeidet med å kartlegge og anerkjenne samiske rettigheter må gjelde samenes faktiske bruk og omfatter dermed ikke bare samer med norsk statsborgerskap. Dette må også gjenspeiles i de framtidige forvaltningsordningene.*

Sametinget ser det ikke som tilstrekkelig i forholde til ILO 169 artikkel 14 at kartleggingen av rettigheter alene skal skje på grunnlag av gjeldende nasjonal rett. Det må derfor også være en klar bestemmelse på at kartleggingen må skje på grunnlag av internasjonal rett. I forståelsen av nasjonal rett må det videre legges tydelig til grunn at dette også omfatter samiske sedvaner og rettsoppfatninger, jf Sametinget vedtak i Sak 19/05 Utkast til Innst. O. nr. 80 (2004-2005) ’Om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke’.

Sametinget ser det som nødvendig at kartleggingsloven fastslår at samene kollektivt og individuelt gjennom langvarig bruk av grunn og naturressurser har opparbeidet kollektive og individuelle rettigheter fra Troms fylke og sørover, og at lovens formål er å utrede og fastslå omfanget og innholdet i de rettighetene samer og andre har opparbeidet. Det tradisjonelle samiske området med kollektive rettigheter må anerkjennes i loven.

Samerettsutvalget har valgt en noe annen løsning for hvordan kommisjonen arbeider enn hva som ble resultatet i finnmarksloven, ved at det som hovedregel bare kartlegges for områder der det er reist krav om dette (jf. forslaget § 6). I finnmarksloven skal Finnmarkskommisjonen kartlegge hele den grunnene Finnmarksseindommen overtok uten at det må reises egne krav om dette (jf. finnmarksloven §§ 5, 29 og 30). Terskelen for å få områder identifisert er derfor noe høyere fra Troms fylke og sørover enn i Finnmark, i tillegg er terskelen for å få tatt opp saker som har vært rettskraftig avgjort satt høyere for områder som i dag ikke er i statens eie (jf. forslaget § 18). For en forsvarlig oppfyllelse

av ILO 169 artikkel 14 nr. 2 og 3 må det som utgangspunkt være lav terskel for hvilke områder som skal identifiseres og for hvilke muligheter det er til å ta opp til ny behandling saker som er rettskraftig avgjort uten at behandlingen av slike saker kan sies å fullt ut ha vært lojal i forhold til kravene i ILO 169 artikkel 14 nr. 3, og hvor det er grunn til å tro at resultatet bygger på for strenge bevisbyrderegler i forhold til artikkel 14 nr. 1.

Sametinget anser det som nødvendig at den forespeilede kartleggingen må innebære en identifisering av det kollektive området samefolket tradisjonelt har brukt, og at Kartleggingskommisjonen må pålegges å utrede rettighetsforhold i det kollektive området uavhengig av hvilke rettighetskrav som blir reist i prosessen.

Det ses som positivt at kartleggingskommisjonen skal kunne foreta identifisering av områder hvor det foreligger rettskraftige avgjørelser. Det gir imidlertid begrenset mening at kommisjonen kan foreta kartlegging av slike områder hvis det i neste instans er opp til utmarksdomstolens skjønnsmessige myndighet å avgjøre om slike saker skal tas opp til behandling. Det kan stilles spørsmål ved om en slik bestemmelse er i tråd med ILO 169 artikkel 14(2) om å sikre effektivt vern av urfolks rettigheter. Det er videre grunn til å stille spørsmål ved den ulikebehandling Samerettsutvalget legger opp til for å kunne ta saker til ny behandling for områder som staten i dag hevder eiendomsretten til og områder som er på privat grunn (forslag til hålogalandslov § 18). En slik ordning vil i særlig grad gjøre at samene i de sørligste delene av området, hvor utmarka i størst grad er privateid, blir stilt i en ufordelaktig posisjon sammenlignet med andre. Dette er også problematisk i forhold til SP artikkel 27. Som hovedregel må derfor kartleggingskommisjonens rapporter for områder som er rettskraftig avgjort være gjenstand for behandling i utmarksdomstolen om rapporten avviker fra rettskraftig dom.

3.3 Konsultasjons- og saksbehandlingslovgiving

Sametinget er positiv til en egen lov om konsultasjoner og saksbehandling for tiltak som kan ha virkning for samisk kultur. Konsultasjoner og informert samtykke utgjør sammen med selvbestemmelsesretten hjørnesteinen i den internasjonale urfolksretten. En egen lovgiving som gjennomfører forpliktelsene som følger av særlig ILO 169 artikkel 6, 7 og 15(2), og SP artikkel 1 og 27 vil bidra til at en rekke norske lover, samt forvaltningspraksis bringes i samsvar med urfolksretten. Selv om Samerettsutvalget ikke har vurdert urfolkserklæringa, som uttrykk for den seinere folkerettslige utviklingen og den folkerettslige sedvaneretten, må også den legges til grunn for en saksbehandlings- og konsultasjonslov.

Den grunnleggende betydningen konsultasjoner og informert samtykke har i urfolksretten gjør at Sametinget ser det som viktig at disse statlige pliktene nedfelles i en egen lovgiving der prosedyrer og materielle krav for gjennomføring klart framkommer. De materielle folkerettslige forpliktelsene knytter seg til SP 27 om vern mot inngrep, vektlegging og særskilte tiltak, samt SP artikkel 1, jf. urfolkserklæringa artikkel 3, jf. artikkel 10, 19 og 32 hvor det oppstilles plikt til å konsultere med urfolk for å sikre at de kan gi sitt informerte samtykke for tiltak som kan få betydning for dem.

De materielle kravene knyttet til inngrepsvern og samtykke innebærer at Sametinget, som samenes representative organ, må gis en faktisk myndighet. Retten til selvbestemmelse har også et materielt innhold som tilsier at Sametinget utøver myndighet på vegne av det samiske folk. Det vil derfor være prinsipielt mest riktig at myndighet Sametinget utøver for oppfyllelsen av folkerettslige forpliktelser vedtas av Stortinget og ikke av regjeringen i form av forskrifter eller lignende.

For områder som ikke alene berører interne samiske anliggende, men som for eksempel knytter seg til land- og ressursforvaltning der samene deler sitt tradisjonelle territorium med andre folk, vil graden av innflytelse over beslutningsprosessen kunne være avhengig av hvor viktig aktuelle saker er for det samiske folk. Graden av samisk innflytelse i land- og ressursforvaltningsspørsmål gjennom en saksbehandlings- og konsultasjonslovgiving vil til en viss grad også avhenge av hvor stor innflytelse det samiske folk har i etablerte styrings- og forvaltningsorgan for områder staten i dag hevder eiendomsrett og hvor det eksisterer samiske kollektive og individuelle rettigheter. Det er også slik at vern mot inngrep etter SP artikkel 27 oppstiller en absolutt skranke mot inngrep som kan tillates.

Denne forpliktelsen må også tolkes i lys av SP artikkel 1, for å trygge at det ikke foretas folkerettsbrudd ved at staten tillater inngrep som i betydelig grad kan skade grunnlaget for samisk kultur.

Selvbestemmelsesretten innebærer derfor at Sametinget som representant for det samiske folk har større grad av avgjørende innflytelse i saker av vesentlig betydning for samisk kultur enn hva Samerettsutvalget legger opp til i sitt lovforslag. Denne innflytelsen vil være sterkere jo mer presset samiske kulturområder vil være, som for eksempel i de sørligste samiske områdene. Også hensynet til samenes beslutningsrett til prioriteringer knyttet til landområder og utøvelse av kontroll over egen utvikling etter ILO 169 artikkel 7 tilsier at en konsultasjonslovgiving i visse saker må kunne gi Sametinget sterkere innflytelse enn foreslått av Samerettsutvalget. Urfolkserklæringens artikkel 32 nr. 2 og utkastet fra ekspertgruppen for Nordisk samekonvensjon artikkel 16 annet ledd er eksempler på nærmere kodifisering og konkretisering av den folkerettslige sedvaneretten på dette området.

Sametinget mener det i konsultasjonslovgivingen må innarbeides bestemmelser som gir Sametinget forhandlings- eller samtykkerett for inngrep som i betydelig grad skader grunnlaget for samisk kultur. En slik forhandlings- eller samtykkerett til Sametinget vil naturlig knyttes til offentligrettslige beslutninger og beslutninger som klart gjelder kollektive rettigheter for samene som et folk, og ikke for beslutninger som griper inn i individuelle rettigheter.

Som tidligere nevnt oppstiller SP artikkel 27 både en materiell skranke mot inngrep, krav om vektlegging og krav om positive særtiltak når det er nødvendig for å sikre urfolks kulturvern og utvikling. Det er hevet over tvil at samisk kultur fra Troms og sørover i mange områder er sterkt presset. Dette er kanskje i særlig grad tilfellet for de sør- og sjøsamiske områdene, men også i stor grad for reindriften. Dette vil måtte tilsi at retningslinjer for vurdering og vektlegging av samiske hensyn må være særlig sterk for disse områdene. Forslagets bestemmelser om Sametingets retningslinjer og vurderinger av tiltaks virkninger (forslagets §§ 8, 9 og 12) må derfor etter Sametingets syn styrkes med at retningslinjene er bindende og at de skal tillegges vesentlig vekt i vurderingene som skal gjøres. For ivaretagelsen av forpliktelsene etter SP artikkel 27 vil det ikke være tilstrekkelig at Sametinget gis myndighet til å vedta retningslinjer som bare skal legges til grunn ved vurderinger. Det vises for øvrig her til vektleggingsbestemmelser hvor samiske hensyn skal tillegges vesentlig eller tilbørlig vekt i bergverksloven § 22a og 39b og Miljøverndepartementets forslag til ny naturmangfoldslov § 14. En slik faktisk vektlegging vil også være en viktig forutsetning for å kunne gjennomføre reelle forhandlinger eller konsultasjoner for å kunne oppnå samtykke til tiltak.

Sametinget kan videre ikke se at Samerettsutvalgets forslag til bestemmelse om at tiltak kan iverksettes i særlige viktige samiske områder hvis tungtveiende samfunnsmessige hensyn tilsier det er i overensstemmelse med SP artikkel 27 og ILO 169 art. 15 (forlagets § 10).

Når det gjelder Samerettsutvalgets forslag om at Sametinget er konsultasjonspliktig med berørte samiske interesser for beslutninger Sametinget overveier å fatte som offentlig myndighetsinstans, kan ikke Sametinget se at dette kan begrunnes folkerettslig (forslagets § 15 siste ledd). Konsultasjonsplikten er etablert for å sikre samenes innflytelse over beslutningsprosessen. Når myndighet utøves av Sametinget vil det kunne begrunnes ut fra retten til selvbestemmelse, som er en sterkere rett enn konsultasjoner. For det første kan utøvelse av selvbestemmelse ikke forstås som en statsdelegert offentlig myndighetsutøvelse. For det andre vil Sametingets utøvelse av offentligrettslig myndighet som et selvstendig samisk folkevalgt organ for områder som formelt er overført fra Stortinget innebære den deltakelsen ILO 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1 forplikter statene til å sikre. En annen sak er at drøftelser og aktiv involvering med direkte berørte samiske interesser ut fra alminnelig forvaltningsrett vil være påkrevd.

Sametinget er positiv til at konsultasjonsforpliktelsene i lovforslaget omfattes av kommuner, fylkeskommuner og rettssubjekter som utøver styring og forvaltning av grunn og ressurser hvor

samene har rettigheter. En slik bestemmelse sikrer at de statlige forpliktelsene ivaretas selv om staten delegerer eller overfører myndighet til ikke statlige virksomheter.

Sametinget har forståelse for at Samerettsutvalget ut fra sitt mandat har avgrenset sitt lovforslag til bare å omfatte naturgrunnlaget for samisk kultur. Konsultasjonsplikten strekker seg likevel utover dette og omfatter det materielle kulturgrunnlaget knyttet til økonomi og budsjett, samt ideelle kulturytringer. Sametinget forutsetter at en ny saksbehandlings- og konsultasjonslov også må omfatte alle områder konsultasjonsplikten gjelder.

3.4 Styrings- og forvaltningslovgiving

Samerettsutvalget er splittet i forslagene til styrings- og forvaltningslovgiving. Sametinget forstår det slik at Samerettsutvalgets flertallsforslag med en hålogalandslov bærer preg av å innføre en form for deltakelses- og konsultasjonsordning i styrer, samt forsøk på justeringer av fjellova og innføring av denne med visse tillem্পninger i Troms og Nordland. Det ene mindretallsforslaget med et fortsatt Statskog forstår Sametinget i praksis å være en videreføring av dagens situasjon med noen mindre justeringer.

Det er Sametingets klare utgangspunkt at lovgivingen om styring og forvaltning av grunn og ressurser både prinsipielt og reelt må anerkjenne samiske kollektive og individuelle rettigheter, samt ivareta samenes rett til selvbestemmelse og rett til deltakelse på egnet måte. Samerettsutvalgets flertallsforslag og det ene mindretallsforslaget ivaretar ikke disse hensynene.

Ut fra klargjøringen av de folkerettslige rammene i kapittel 2.3.2 og 2.4.1 og 2.4.2 vil forslaget med en hålogalandsallmenning og forslaget om et fortsatt Statskog som grunneier der samene er i konsekvent mindretallsposisjon ikke være i overensstemmelse med folkerettens krav etter ILO 169 artikkel 14(1), SP artikkel 1 og urfolkserklæringa artikkel 3, 26-30 og 32. Det samiske folk, representert ved Sametinget, kan ikke være i en konsekvent mindretallsposisjon ved styring og forvaltning av land og ressurser vi har rettigheter til.

En styrings- og forvaltningsordning over grunn der det anerkjennes at det eksisterer kollektive og individuelle samiske rettigheter vil både ha karakter av å være et grunneierorgan og et organ som utøver offentligrettslig myndighet på vegne av en uidentifisert masse av eiere og bruksrettshavere. En slik forståelse av ett slikt nytt organ er også lagt til grunn i Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) hva gjelder Finnmarkseindommens rettslige status og posisjon²⁴. Organets offentligrettslige karakter følger for øvrig også av Samerettsutvalgets forslag til bestemmelser om bestående rettigheter, konsultasjoner, grunndisponerings- og avhendingsbestemmelser (forslag til hålogalandslov §§ 4 og 10-13). Samene må derfor som utgangspunkt sikres både grunneierposisjonen som følger av ILO 169 artikkel 14 nr. 1 og selvbestemmelsesposisjonen som følger av SP artikkel 1 og urfolkserklæringa artikkel 3.

Det er på ingen måter tilstrekkelig bare å ivareta en begrenset deltakelsesrett i et slikt nytt styrings- og grunneierorgan etter ILO 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1, slik Samerettsutvalget flertallsforslag legger opp til. Det ene mindretallsforslaget med et fortsatt Statskog legger heller ikke opp til en ivaretagelse av deltakelsesrettigheten som følger av ILO 169 artikkel 7 nr. 1 og 15 nr. 1. Urfolks rett til deltakelse må under enhver omstendighet innebære at de representerer seg selv som et eget folk. Det skjer ikke ved at statsråden, som generalforsamling og eier, oppnevner en same i et eierstyre. Styre og styremedlemmene rapporterer til generalforsamlingen, som er statsråden, og ikke til det samiske folk ved deres representative organ.

Det foreligger ingen forsvarlig historisk eller folkerettslig begrunnelse for at det legges opp til så vidt forskjellige løsninger for samiske kontroll og deltakelse nord og sør for fylkesgrensa mellom Nord-Trøndelag og Nordland. Den realitet at den samiske befolkningen i det sørligste området er under

---

²⁴ Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) ”Finnmarksloven”, kap 72.4 s. 107

sterkest press gjør det også folkerettslig tvilsomt, i henhold til SP artikkel 27, at det er i dette området den samiske kontrollen og innflytelsen over land og naturressurser er svakest.

Samerettsutvalget legger opp til en styrings- og forvaltningslovgiving av grunnen og ressursene, som staten i dag hevder eiendomsretten til, som ikke sikrer et rettsbilde som er likeverdig over hele det tradisjonelle samiske området. I tillegg til at all lovgiving om styring og forvaltning av grunn og ressurser i tradisjonelle samiske områder må ha like bestemmelser om forholdet til folkeretten (jf. vurderinger overfor om inkorporering av ILO 169), må også all slik lovgiving ha som formål å særlig sikre grunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv. Lovgivingen må videre etablere lik prinsipielt anerkjennelse samenes kollektive og individuelle rettigheter til land og ressurser, og en lik samisk posisjon i alle styrings- og forvaltningsorgan som måtte bli etablert.

Samerettsutvalgets forslag til styrings- og forvaltningslovgiving innebærer ikke en rettslig likebehandling for hele det tradisjonelle samiske området. Samerettsutvalget legger i realiteten opp til tre ulike styrings- og forvaltningsordninger av grunn og ressurser som staten har hevdet og hevder eiendomsretten til uten at disse ordningene innebærer en faktisk rettslig likebehandling. Det er etablert en ordning i Finnmark gjennom finnmarksloven, og foreslås en annen ordning for Troms og Nordland og en tredje ordning for områdene sør for Nordland. I den grad det er forhold som tilsier at det bør etableres noe ulike styrings- og forvaltningsordninger i de ulike deler av det tradisjonelle samiske området, så kan det ikke innebære en folkerettslig forskjellsbehandling av samene avhengig av hvor en bor. Det er dette Samerettsutvalget legger opp til først og fremst i forhold til ulike formålsbestemmelser, ulike bestemmelser om forholdet til folkeretten, ulik grad av anerkjennelse av samers kollektive og individuelle rettigheter, ulik grad av konsultasjonsplikt og ulik posisjon for samene som et folk i styringen og forvaltningen av grunn og ressurser (finnmarksloven, forslaget til hålogalandslov, endringer av fjellova og Statskogs vedtekter). Selv om det skulle være forhold som tilsier ulik lovgiving for styring og forvaltning av bruksrettigheter på den grunn staten hevder eiendomsretten til i det tradisjonelle samiske området innebærer ikke dette, slik Samerettsutvalget synes å legge til grunn, at Statskog må fortsette som grunneierorgan eller at det må være ulike grunneierorgan for områder med noe ulik lovgiving for styring og forvaltning av bruksrettigheter. For å ivareta folkerettens krav til en eier- og selvbestemmelsesposisjon for samene som urfolk er det ingenting i veien for at det etableres ett styrings- og forvaltningsorgan av grunnen for de områder som i dag hevdes å være statsgrunn for hele det tradisjonelle samiske området fra Troms og sørover.

Sametinget vil understrekes at samiske bruksrettigheter ikke bare begrenser seg til reindrifts rettigheter slik Samerettsutvalget legger opp til både etter justeringene i fjellova (jf. § 3) og forslaget til hålogalandslov (forslagets § 23). Bruksrettighetene det er snakk om kan også i stor grad være av kollektiv karakter. Sametinget finner grunn til å påpeke at det er Sametinget som representerer det samiske folk, noe som setter Sametinget i en helt annen rolle og posisjon enn kommuner og fylkeskommuner.

Sametinget er i utgangspunktet positiv til bestemmelsene i forslaget til hålogalandslov om anerkjennelse av samers kollektive og individuelle rettigheter, grunndisponering, konsultasjoner og avhending (forlagets §§ 4 og 10-13). Problemet er imidlertid at disse bestemmelsene ikke fullt ut også gjelder for området sør for Nordland. Sametinget ser likevel slike bestemmelser som en bedre løsning enn de mer kompliserte avstemningsreglene som er i finnmarkslovens § 10. Med slike bestemmelser vil en samisk eier- og selvbestemmelsesposisjon kunne ivaretas på en forsvarlig måte med 50% styrerepresentasjon oppnevnt av Sametinget som representativt organ for det samiske folk. Også ved eventuelle selvstendige organ for styring og forvaltning av bruksrettigheter i tradisjonelle samiske områder hvor staten hevder eiendomsretten må det som utgangspunkt sikres en samisk bruksretts- og selvbestemmelsesposisjon tilsvarende en 50% styrerepresentasjon oppnevnt av Sametinget.

Et regionalt fikeriforvaltningsorgan med 50 % styrerepresentasjon med oppnevning fra Sametinget er foreslått for Finnmark av Kystfiskeutvalget i NOU 2008:5 'Retten til fiske i havet utenfor Finnmark'. Sametinget ga sin høringsuttalelse til denne utredningen 29. mai 2008 i Sak 23/08. Sametinget støtter

Kystfiskeutvalgets forslag til en finnmarksfiskelov og ser det som naturlig at de løsningene som enstemmig er foreslått av Kystfiskeutvalget fås anvendelse på hele det sjøsamiske området.

Nødvendigheten av etableringen av egne og til dels nye styrings- og forvaltningsorgan skyldes folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Det er altså samene som tar de andre med i kraft av sin særlige urfolks- og minoritetsrett. Dette må tilsi en sterk samisk representasjon. En sentral målsetting med ny styrings- og forvaltningslovgiving er å vitalisere samisk kultur, særlig der den er sterkt presset som i det sjøsamiske og det sørsamiske området. Det vil da være dårlig begrunnet og tvilsomt i henhold til SP artikkel 27 å gi samene i disse områdene en svakere innflytelse over styringen av land- og naturressurser enn over områder i Finnmark. Når det gjaldt styresammensetningen av Finnmarkseiendommen i finnmarksloven var den preget av strid som fant sin løsning i Stortinget. Det vil da være naturlig å ta denne løsningen som mønster for etablering av tilsvarende styrings- og forvaltningsorgan utenfor Finnmark. Disse vurderingene la også et enstemmig Kystfiskeutvalg til grunn i sine vurderinger ved forslag om etablering av Finnmark fiskeriforvaltning²⁵.

Samerettsutvalgets flertall foreslår å etablere en rett til allmenningsbruk i Troms og Nordland for jordbrukseiendom som i dag ligger til den grunn staten hevder eiendomsretten til. Denne retten skal kunne utøves etter hva som er naturlig etter tiden og forholdene. Jordbrukseiendom med bruksrett skal ha rett til beite for buskap, rett til uttak av trevirke og rett til å få utvist seter og tilleggsjord (forslag til hålogalandslov § 28). Dette flertallsforlaget etablerer på vesentlige områder bruksrettigheter for jordbruket som ikke er blitt akseptert i Troms og Nordland, og heller ikke i Nord-Trøndelag hva gjelder rett til skogvirke. Selv om det i Samerettsutvalgets flertallsforslag også framkommer at det er særlige saksbehandlingsregler om foreleggelse til reindriftenes styringsorganer og reindriftsberettigede, samt Sametinget adgang til å kreve konsultasjoner (jf. forslag til hålogalandslov § 34) for beslutninger om beitebruk og utvisning av seter eller tilleggsjord, er det betydelig grunn til å reise spørsmål om i hvilke utstrekning slike rettstilståelser i lov skjer på bekostning av eksisterende samiske rettigheter.

Sametinget har sterke motforestillinger til at det i lov fastsettes eksklusive rettigheter på det som i dag hevdes å være statsgrunn i Troms og Nordland. Det er en vesentlig forskjell på i lov å fastsette rettigheter til seter og tilleggsjord versus det å ha bestemmelser som åpner adgang til slik bruk hvor forholdene ligger til rette for det.

Forslaget om i lov å etablere bruksrettigheter for jordbruket framstår som at denne interessen særskilt blir tilgodesett. *Jordbruksinteressene har for flere av disse områdene i Troms og Nordland i lang tid utgjort en stor konkurrent til annen samisk næringsutøvelse.* Det må i denne forbindelse også påpekes at samer i henhold til SP artikkel 27, ILO 169 artikkel 16 og urfolkserklæringa artikkel 10 ikke skal kunne fortrenge fra sine tradisjonelle bosetnings- og bruksområder.

Sametinget mener det vanskelig kan forsvares at det i lov forutsettes at noen særinteresser skal kunne fordeles, mens andre interesser som gjør seg gjeldende på samme måte som de samiske interesser og hvor det er snakk om rettigheter som ikke er manifestert ved faste anlegg eller andre innretninger, må henvises til egen kartleggingslovgiving med krav om vurdering etter rettsinstituttet hevd, alders tids bruk eller lang tids sedvane. Flertallsforslaget om lovfesting av rettigheter særskilt for jordbruksinteressene framstår derfor som lite konsistent i forhold til Samerettsutvalget forslag om en kartleggingslov, hvor nettopp slike etablerte rettigheter skal kunne identifiseres.

Den allmenningsrett som forslaget fremmer for jordbruket, bør således i utgangspunktet være begrenset til den bruk som kan dokumenteres. I motsatt tilfelle er det et selvsagt krav om at i den grad tidlig historisk bruk måtte bli lagt til grunn, jf. merknadene som framkommer i Høyesterettsdommen i Beiarnsaken (Rettstidende 1991 s. 1311), så må også den tidligere samiske

---

²⁵ NOU 2008:5 "Retten til fiske i havet utenfor Finnmark", s. 393-394.

bruken kunne gjøres gjeldende og anerkjennes ved lov. Dette gjelder spesielt i de tilfeller statlig forvaltning eller motbruk har skjedd som følge av overgrep eller disposisjoner som har hatt som formål å fortrenge samisk historisk bruk.

Det må også anføres at flertallsforslaget om fastsetting av bruksrettigheter for jordbruket i flere områder vil kunne gå på bekostning av reindriftens krav på arealvern og det forhold at reindrifftsloven legger til grunn at reindrifftsutøverne har et objektivt erstatningsansvar for skader på dyrket mark. Myndighetene har etter reindrifftslovens nye formålsbestemmelse også et ansvar for å sikre reindrifftsarealene.

4. Andre lovendringer og tiltak

Samerettsutvalget har vurdert og foreslått endringer i flere andre lover. Dette gjelder plan- og bygningsloven, naturvernloven, minerallovgivingen og reindrifftsloven.

Jordbruk er viktig næringsgrunnlag for samisk bosetning i alle samiske områder, også i Troms og Nordland. Jordbruksinteressene trenger ikke nødvendigvis være i konkurranse med andre samiske næringer, men er en viktig del av samisk livsgrunnlag. Det er viktig å påpeke at jordbruk er en viktig samisk næring, på lik linje med reindrift og annen utmarksnæring.

Når det gjelder plan- og bygningsloven og naturmangfoldsloven har Sametinget og Miljøverndepartementet gjennomført konsultasjoner om disse lovene og oppnådd enighet om lovendringer. Sametinget har gitt sitt samtykke til disse. En nærmere vurdering av Samerettsutvalgets vurderinger og forslag til disse lovene ses derfor ikke som hensiktsmessig å gjøre her. For minerallovens del har det vært gjennomført konsultasjoner med Nærings- og handelsdepartementet uten at det ble oppnådd enighet. Sametinget har også plenumsbehandlet departementets utkast til minerallov for de deler det har vært gjennomført konsultasjoner, der Sametinget ikke gir sitt samtykke. For Sametingets synspunkter på mineralloven vises det til Sametingets vedtak i Sak 47/08, samt til Sametingets posisjonsnotater fra konsultasjonene med departementet. Sametingets synspunkter framkommer også i utkast til Ot.prp. Generelt kan det sies at Samerettsutvalget vurderinger og forslag til endringer av minerallovgivingen sammenfaller med Sametingets vurderinger i konsultasjonene om ny minerallov.

Samerettsutvalgets utredning inneholder flere lovforslag som berører samiske rettigheter i Finnmark. Blant annet foreslås endringer i reindrifftsloven og saksbehandlings- og konsultasjonsregler som også skal gjelde i Finnmark ved tiltak som kan få betydning for naturgrunnlaget i tradisjonelle samiske områder. I reindrifftsloven foreslår utvalget blant annet å fjerne hjemmelen for å frede områder mot reinbeite, noe som vil ha innvirkning for de områdene i Finnmark som i dag er fredet med hjemmel i reindrifftsloven. Her foregår det fortsatt konsultasjoner med berørte samiske parter om disse fredningsbestemmelsene skal videreføres og i hvilken form. Sametinget ber derfor departementet stoppe prosessen med endringer av fredningsgrensene inntil rettighetene i forhold til Finnmarkskomisjonen er avklart.

Samerettsutvalget foreslår noen endringer i reindrifftsloven, som vil kunne få betydning for fastboende og andre næringsaktører. Sametinget forstår de foreslåtte endringene i reindrifftsloven som presiseringer og kodifiseringer av rettigheter reindriffta har. Samerettsutvalget har ikke vurdert organisering og sammensetning av reindriffts styringsorganer. Dette må vurderes i det videre lovarbeidet siden det har direkte betydning for innflytelsen over område- og ressursforvaltning i reindrifftsområdene. Dagens offentligrettslige forvaltningsordninger innen reindrifften kan ikke sies å være i overensstemmelse med selvbestemmelsesretten (jf. SP art. 1 og jf. urfolkserklæringa artikkel 3 og 4). I denne sammenhengen må det selvsagt også tillegges vesentlig vekt at reindrift er en helt særskilt og kulturspesifikk samisk næring.

Sametinget vil framheve statens plikt til å sikre at samenes land- og ressursrettigheter ivaretas selv om ikke nytt lovverk er på plass og avgjørelser etter nytt lovverk kan fattes. Dette gjelder generelt, men

Sametinget understreker særlig at det i tilfeller der samisk kultur eller næring er truet foreligger en plikt for statlige myndigheter å vurdere å iverksette positive særtiltak etter SP art 27. I flere samiske områder er situasjonen i dag sterkt kritisk. I situasjoner der samisk nærings- og kulturutøvelse står i fare for å bli fortrent, blant annet som resultat av rettskraftige avgjørelser som vanskelig kan sies å være innenfor Norges folkerettslige forpliktelser, må staten så raskt som mulig og uavhengig av parallelle og etterfølgende lovprosesser gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre fortsatt samisk tilstedeværelse og bruk.

5. Prosessen videre

Sametinget har her lagt fram grunnlaget og premissene for det videre lovarbeidet for anerkjennelsen og sikringen av samiske land- og ressursrettigheter. Det ses som viktig at det oppfølgende lovarbeidet nå skjer uten ugrunnet opphold. Det anses som særlig viktig at kartleggingen av samenes kollektive og individuelle rettigheter prioriteres iverksatt. Lovarbeidet skal skje gjennom konsultasjoner mellom departement og Sametinget.

I forkant av konsultasjonene vil Sametinget gjennomføre møter og dialog med samiske institusjoner og organisasjoner for å etablere et breiere grunnlag for nærmere konkretisering av lover og lovbestemmelser gjennom konsultasjonene. En lovfesting av samenes land- og ressursrettigheter er av helt sentral og avgjørende betydning for samisk kultur og kulturutvikling. Sametinget vil derfor understreke betydningen av at konsultasjonene i disse spørsmålene leder fram til nødvendig enighet mellom regjeringen og Sametinget, slik at Sametinget kan gi sitt samtykke før forslag oversendes Stortinget *jf. SP artikkel 1, ILO artikkel 7 og urfolkserklæringa artikkel 3 og 19.*

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.09 kl.13.00

Originalspråk: Norsk

Sak 09/09 Språkundersøkelse 2008

Arkivsaknr.
08/4009

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	12.01.09	R 11/09
Oppvekst- og utdanningskomiteen	10. – 12.02.09	003/09
Sametingets plenum	24. – 27.02.09	09/09

Saken påbegynt 26.02.09 kl. 16.40

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	12.01.09	Sametingsrådet	Sak R 11/09 Språkundersøkelse 2008
2			Bruken av samisk språk Undersøkelse 2008

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget har i 2008 gjennomført en undersøkelse om bruken av samisk språk innenfor en del samiske institusjoner og institusjoner som også betjener den samiske befolkningen i Norge. Undersøkelsen viser at det ikke er store endringer i bruken av samisk språk i de områdene undersøkelsen omfatter. Siden denne undersøkelsen er av et begrenset omfang, vil den ikke vise et fullstendig bilde av samisk språk i samfunnet.

Sametinget har flere tiltak på gang som vil være med på å styrke de samiske språkene. Her kan nevnes evaluering av tospråklighetsmidler og utvikling av språkprogram med flere underliggende delprogram. Når evaluering av tospråklighetsmidler foreligger, vil den være et viktig bidrag for å kunne danne grunnlag for videre strategier for arbeidet med samisk språk.

Det er likevel slik at Sametinget alene ikke kan bære ansvaret for å sikre at de samiske språkene fortsatt skal bestå og styrkes. Også sentrale myndigheter må ta del i det arbeidet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet utvikler nå en handlingsplan for samisk språk. Denne vil være et av mange redskaper for å styrke språket. Sametinget har store forventninger til at denne planen vil styrke de samiske språkenes situasjon.

Sametinget la i 2004 frem en melding om samisk språk. Siden den tid har det skjedd en del endringer som har innvirkning på språksituasjonen. Sametinget vil derfor i 2010 legge frem en ny melding om samisk språk.

Undersøkelsen sendes til Kongen i samsvar med Samelovens § 3-12.

Oppvekst- og utdanningskomiteens innstilling:

Innledning

Etter samelovens språkregler skal Sametinget hvert fjerde år rapportere til Kongen om situasjonen for de samiske språkene. I den forbindelse ble det i 2008 gjennomført en undersøkelse som skulle se på bruken av samisk i utvalgte samiske institusjoner og interessen for å velge samisk i barnehager og i grunnopplæringen.

Merknader:

Komiteens flertall, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Synnøve Solbakken-Härkönen, Jon Harald Skum, Ole Mathis Hetta, Tone Finnesen, Kjersti Myrnes Balto, Susanne A. Andersen og Jarle Jonassen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Per-Ivar Henriksen, Inger Jørstad, Edvard Pedersen, Vibeke Larsen og Marianne Balto, mener at

i språkundertersøkelser 2008 kommer det frem at antall elever som har samisk i fagkretsen i grunnskolen har minket med 304 i forhold til undersøkelsen fra 2004. Samtidig viser det seg at samisk ungdoms interesse for å ta førskolelærerutdanning og allmennlærerutdanning er laper. Komiteens flertall ser i den forbindelse det som meget viktig å styrke rekrutteringen til lærerutdanningen, forbedre læremiddelsituasjonen i samiske barnehager og samisk grunnopplæring, og å forbedre og sikre fjernundervisningstilbudet i samiske språk.

Språkundertersøkelser viser at en stor del av institusjonene har behov for mer kompetanse i samisk. Komiteens flertall er fornøyd med at en del av avkastningen av samefolkets fond brukes til språkprogrammet og utvikling av tilpassede voksenopplæringstilbud i samisk. Det konstateres at det er prosesser i gang mellom Sametinget og hovedinstitusjonene som betjener den samiske befolkningen for å drøfte hvordan man kan sikre tjenester på samisk. I forbindelse med forbedring av språksituasjonen er det også nødvendig å etablere et tilsynsorgan for samiske språk. Det er også viktig at evalueringen av tospråklighetsmidlene følges opp slik at det stilles sterkere krav til kommunene vedrørende styrking av samisk språk for å få økt antall samiske språkbærere.

Komiteens flertall ser det som viktig at Sametinget følger opp språkstyrets forslag om å gjennomføre en større språkundertersøkelse i 2010. I undersøkelsen fra 2008 er resultatene inndelt i forhold til nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk, men lulesamisk og sørsamisk er vektlagt. I 2010-undersøkelsen bør man også ta sikte på å gi et mer nyansert bilde av situasjonen i det nordsamiske området, både i og utenfor forvaltningsområdet.

Komiteens tilrådning:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rår Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 43 representanter var 28 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Oppvekst- og utdanningskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Kjersti Myrnes Balto, saksordfører	
2	Ronny Wilhelmsen	
3	Jánoš Trosten	
4	Gunn-Britt Retter	
5	Henrik Eriksen	
6	John Harald Skum	Kjersti Myrnes Balto
7	Hilde Anita Nyvoll	
8	Tone Finnesen	
9	Kjersti Myrnes Balto	
10	Klemet Erland Hætta	
11	Olaf Eliassen	
12	Per Andersen Bæhr	Egil Olli
	Per Andersen Bæhr	
	Kjersti Myrnes Balto	

VI Sametingets vedtak

Sametinget har i 2008 gjennomført en undersøkelse om bruken av samisk språk innenfor en del samiske institusjoner og institusjoner som også betjener den samiske befolkningen i Norge. Undersøkelsen viser at det ikke er store endringer i bruken av samisk språk i de områdene undersøkelsen omfatter. Siden denne undersøkelsen er av et begrenset omfang, vil den ikke vise et fullstendig bilde av samisk språk i samfunnet.

Sametinget har flere tiltak på gang som vil være med på å styrke de samiske språkene. Her kan nevnes evaluering av tospråklighetsmidler og utvikling av språkprogram med flere underliggende delprogram. Når evaluering av tospråklighetsmidler foreligger, vil den være et viktig bidrag for å kunne danne grunnlag for videre strategier for arbeidet med samisk språk.

Det er likevel slik at Sametinget alene ikke kan bære ansvaret for å sikre at de samiske språkene fortsatt skal bestå og styrkes. Også sentrale myndigheter må ta del i det arbeidet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet utvikler nå en handlingsplan for samisk språk. Denne vil være et av mange redskaper for å styrke språket. Sametinget har store forventninger til at denne planen vil styrke de samiske språkenes situasjon.

Sametinget la i 2004 frem en melding om samisk språk. Siden den tid har det skjedd en del endringer som har innvirkning på språksituasjonen. Sametinget vil derfor i 2010 legge frem en ny melding om samisk språk.

Undersøkelsen sendes til Kongen i samsvar med Samelovens § 3-12.

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Behandlingen av saken ble avsluttet 26.02.09 kl. 18.10

Sak 10/09

Utbygging av Goliat – Høring av konsekvensutredning

Arkivsaknr.
07/1677

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	12.01.09	R 12/09
Nærings- og kulturkomiteen	10. – 12.02.09	04/09
Sametingets plenum	24. – 27.02.09	10/09

Saken påbegynt 27.02.09 kl. 09.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	12.01.09	Sametingsrådet	Sak 12/09 Uttalelse vedrørende høring av konsekvensutredning for utbygging og drift av Goliatfeltet
2	30.3.2007	Olje- og Energidepartementet	Høring av forslag til konsekvensutredningsprogram for Goliat
3	27. 6.2007	Olje- og Energidepartementet	Uttalelse vedrørende forslaget til konsekvensutredningsprogram
4	20.12.2007	Olje- og Energidepartementet	Fastsetting av program for konsekvensutredning for Goliat - kopi av brev til Eni Norge AS
4	7.11.2008	Olje- og Energidepartementet	Høring av konsekvensutredning for Goliat-feltet
6	7.11.2008	Eni Norge AS	Saksdokumenter

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Det vises til Olje- og energidepartementets brev med av 7. november 2008 med vedlagd konsekvensutredning vedrørende planlagt utbygging av oljefeltet Goliat i Barentshavet.

Sametinget mener at virkningene for samiske interesser og samiske forhold er godt nok utredet i henhold til utredningsprogrammet. Det samme gjelder for samiske kulturminner og kulturmiljøer. Sametinget anbefaler derfor at konsekvensutredningen godkjennes.

Sametinget har tidligere behandlet petroleumssaken om utbygging av Snøhvit. I sak R 205/91 gav Sametinget prinsipielt uttrykk for reservasjon ved utbygginger og naturinngrep som er til hindring for samisk næringsutøvelse og som kan gi negative konsekvenser for samisk kultur for øvrig. I sak 06/02 Utbygging av Snøhvitfeltet – ivaretagelse av samiske rettigheter til olje- og gassforekomster i samiske ressursområder slår Sametingets plenums vedtak fast at det samiske folk har, etter folkeretten, rettigheter i forhold til forvaltningen av olje og gassressursene. Samenes rettigheter som urfolk må derfor bli uttrykt i hvordan petroleumssressursene i Barentshavet planlegges utnyttet, hvordan aktiviteten gjennomføres og hvordan verdiene fordeles. I sametingsperioden 2005-2009 har plenum gjort enstemmige vedtak i sak 49/06 Sametingsrådets melding om internasjonale satsningsområder og i sak 68/07 Oppfølging av nordområdeutviklingen. I begge disse to sakene er rettighetsaspektet og andre forhold fra Snøhvit-saken fulgt opp under næringsdimensjonen av nordområdeutviklingen. Vedtakene understreker at Sametinget ikke er prinsipielt imot utvinning av olje og gass i Barentshavet dersom nødvendige forutsetningene er tilstedet.

Sametinget ser på oljeutvinning fra Goliat-feltet i Barentshavet utenfor kysten av Nord-Troms og Finnmark som et spennende industriprosjekt som vil kunne ha meget stor betydning for utvikling av kultur, næringer og samfunnsliv i sentrale samiske bruks- og bosettingsområder. Sametinget anser det som naturlig og nødvendig at samiske rettigheter og samiske forhold vektlegges i Stortingsproposisjonen for det planlagte prosjektet.

Sametinget går inn for at utbyggingsalternativ 1, Offshoreløsningen, velges. Sametingets begrunnelse for dette er at en utbygging til havs med full prosessering, lagring og lastning av råolje ute på selve Goliat-feltet har minst negative konsekvenser for samiske forhold. Hovedkonklusjonen i konsekvensutredningen er at dette er den løsningen som gir minst negative konsekvenser samlet sett, herunder lavest miljørisiko og minst energibruk. En utbygging med flytende plattformer til havs baserer seg videre på en forutsigbar og moden teknologi, og den gir også muligheter for tilknytning til nye oljefelt.

Dersom man velger alternativer som medfører ilandføringer av olje og/eller gass er det fra Sametingets ståsted ønskelig at det planlegges i klyngebaserte utbygginger for ilandføring og at man søker å begrense antall inngrep. Dette vil gi mindre negative konsekvenser for samiske næringer. Det bør også innføres rettfærdige utjevningmekanismer som sikrer at kommuner som ikke har ilandføring i sine områder får del av verdiskapningen, både gjennom en desentralisering av arbeidsplasser, kompetanseheving og overføringer av økonomisk art. Dette for å unngå store regionale forskjeller mellom steder med og uten olje- og gassvirksomhet.

Sametinget forventer at det stilles strenge miljøkrav og standarder til all virksomhet i forbindelse med utbygging og drift av oljefeltet Goliat, samt at det settes rammer som sikrer særlig verdifulle og sårbare områder beskyttelse mot negativ påvirkning. Sametinget forventer at alle de miljø og sikkerhetskravene som stilles i Forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten følges. Sametinget vil påpeke at konsekvensutredningen er delvis mangelfull i forhold til omtale av risiko for ulykker og oljeutslipp knyttet til skipstransport og eksport av olje fra Goliat-feltet til mottaksterminaler. Dette vil være en stor trussel knyttet til utslippsomfang langs kysten av Nord-Norge. Sametinget anbefaler at potensielle trusler knyttet til uhell i tilknytning til skipstransport blir omtalt og analysert grundigere og kommentert for avbøtende tiltak i plan for utbygging og drift av petroleumsforekomsten (PUD).

Oljevernberedskapen og andre beredskapsplaner langs kysten må være av høyeste standard, og den må inneholde særskilte løsninger for et til tider ekstremt klima med lave temperaturer, uvær og mørketid. Sametinget foreslår at det etableres statlige bindende forsikringer som garantist dersom uhell skulle skje, herunder tiltak for å sikre samiske næringer og lokalsamfunn langs kysten.

Sametinget forutsetter at eventuelle avklaringer med hensyn til strømforsyningen til Goliat-utbyggingen særskilt må vurderes i forhold til samiske kulturminner, samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Sametinget vil fremheve at petroleumsaktivitet i og utenfor historiske urfolksområder vil ha direkte betydning for samer og andre urfolk i nordområdene. Utnyttelsen av nye ressurser som olje og gass åpner nye muligheter, men utgjør også en trussel mot urfolks tradisjonelle livsgrunnlag. Trusselbildet er knyttet til miljøødeleggelser, men også knyttet til en ny økonomisk struktur med økt mobilitet og endret infrastruktur. I en helhetlig ressursforvaltning inngår beskyttelse av naturgrunnlaget for samiske næringer, tradisjonell kunnskap og arealer til reindrift og annen næringsutøvelse. Også beskyttelse av miljøet langs kysten og tradisjonell utøvelse av sjøfiske og laksefiske inngår. Sametinget ser det som nødvendig å etablere en samforståelse mellom aktørene som har interesser i Nordområdene om hvilke premisser urfolksdimensjonen legger for olje- og gassutviklingen.

Det er nødvendig å etablere kunnskapsmessige satsinger som kan gjøre det samiske samfunn bedre rustet til å gi råd, forstå forvaltningsoppgaver samt drive politisk styring i forhold til utviklingen i nord. Sametinget ser her paralleller til de utfordringer det norske samfunnet sto overfor i starten av

oljeeventyret i Nordsjøen. Det samiske samfunn vil måtte forholde seg til nasjonale og internasjonale selskaper som ønsker tilgang til naturressurser i samiske områder og utenfor kysten. Det å etablere gode forvaltningsregimer som sikrer en bærekraftig utnyttelse av ressursene i tråd med en ønsket utvikling av det samiske samfunnet vil være utfordrende. Svaret på utfordringene vil være en oppbygging av kunnskapsmiljøer som kan gi råd og bidra til en klok forvaltning til beste for samfunnet.

I samarbeid med andre ønsker Sametinget å skape et offensivt utgangspunkt: Sametinget ønsker å benytte det potensialet som ligger i framtidig næringsutvikling for å skape et sterkere grunnlag for hele det samiske samfunnet. Dette gjelder både i kontakten mot selskaper og andre interessenter i Nordområdene, og i forhold til den samiske befolkningen. Sametingets positive holdning til olje og gassutvinning i nord er betinget av at de politiske rammebetingelsene for medbestemmelse og forpliktende involvering av urfolk er på plass. Skal Sametinget kunne godta ny petroleumsvirksomhet må Sametinget ha den reelle medbestemmelsen og innflytelsen over beslutninger og beslutningsprosesser som folkeretten forplikter Norge til. Det må være sikkerhet for at virksomheten og verdiene som skapes faktisk kommer det samiske folk til gode.

Sametinget vil minne om at Regjeringens nordområdestrategi sier at myndighetene vil være en aktiv tilrettelegger for å sikre regionale og lokale ringvirkninger av utviklingen. Og at det i forbindelse med utbyggingsaktiviteter vil vektlegges at de enkelte operatørselskapene etablerer kvalifikasjonsordninger for lokale og regionale leverandører. Regjeringen sier videre i strategien at de vil starte et eget prosjekt for å kartlegge ringvirkningene av petroleumsvirksomhet i nord på bakgrunn av erfaringer så langt. Strategien erklærer at urfolksdimensjonen er en integrert del av nordområdepolitikken.

I tillegg til at verdier føres tilbake til de samiske lokalsamfunnene, må samfunnene settes i stand til å møte utviklingen. Dette kan skje gjennom prinsippet om tilgang og rettferdig fordeling av goder. En åpning for utvinning og tilgang til ressurser betinger en rettferdig fordeling av de verdier som virksomheten skaper. Fordeler skal særskilt gå til de interesser som direkte berøres. Dette knytte seg til muligheten for reell innflytelse over beslutninger, innsikt i konsekvenser på kort og lang sikt og kompetanse og kapasitet til å dra nytte av ny virksomhet. Det er viktig å utvikle eksisterende og nye næringer som grunnlag for samisk bosetning og samisk kultur. Det er Sametingets syn at ringvirkninger av ny næringsvirksomhet, og særlig utnytting av ikke-fornybare ressurser, også skal bidra til samiske institusjoners kapasitets- og kunnskapsoppbygging.

Sametinget finner de tiltak som blir skissert i konsekvensutredningen vedrørende avbøtende tiltak for negative konsekvenser og tiltak for å styrke positive konsekvenser for samiske interesser er konstruktive og realistisk gjennomførbare, og at de vil kunne bøte på mange av ulempene i forbindelse med en utbygging. Utfordringene ligger i at alle disse tiltakene blir gjennomført i forbindelse med en utbygging av Goliat-feltet. Det er også viktig at tiltakshaver har en konkret dialog med både reindriftn og fiskerinæringen slik at ulempene for disse næringene blir redusert til et minimum. Sametinget ser det også som nødvendig at det bidras til tiltak for kompetanseutvikling til Sámi allaskuvla og deres samarbeids institusjoner om utnyttelse av undergrunnsressurser og hva det kan bety for betydning for samisk kultur og samfunnsliv. Samt at det legges til rette for at samisk og annen urfolks ungdom kan få undervisning relatert til petroleumsvirksomhet med tilhørende urfolksdimensjon.

Det er Sametingets syn at urfolksrettigheter må gjenspeile seg i hvordan petroleumssressursene fra Barentshavet planlegges utnyttet, hvordan aktiviteten gjennomføres og hvordan verdiene fordeles. Del av nytteverdien kan avsettes i et urfolksfond som virkemiddel for ringvirkninger i nord til samfunns- og næringsutvikling. Sametinget forventer at det vil være konsultasjoner og dialog med statelige myndigheter om dette. Tradisjonell kystbosetting er den viktigste begrunnelsen for suverenitet over og rettigheter til ressursene i havet, dette gjelder selvsagt også for samene som et eget folk. Det må understrekes at Sametinget ikke hevder disse rettighetene tilfaller samene alene, men som et eget folk har samene slike rettigheter.

I henhold til kgl. res av 1. juli 2005 om konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ber Sametinget om konsultasjoner med Olje- og energidepartementet før utkastet til stortingsproposisjonen om Goliat-utbyggingen blir endelig slutført. Sametinget vil konsultere om beslutninger og tiltak som vil kunne påvirke samiske interesser direkte. Sametinget anmoder ansvarlig statlig myndighet om å ta kontakt med Sametinget for å avklare tidspunkt for konsultasjoner.

Store selskapers aktivitet kan påvirke rammevilkårene i betydelig grad, og det er derfor i Sametingets interesse å være i en dialog med dem. Sametinget har så langt i prosessen hatt en konstruktiv dialog med tiltakshaver Eni Norge AS. Sametingets plenum har i vedtaks form fremhevet Eni Norge sitt initiativ til og prosess med å utarbeide etiske retningslinjer for sin virksomhet i samiske områder. Innholdet i Eni Norges etiske retningslinjene legger ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk til grunn, og baserer seg på at Eni Norge respekterer samiske rettigheter, og at man gjennom konsultasjoner skal forsøke å oppnå enighet med det samiske folk om beslutninger som berører samene direkte. Videre er det formulert forpliktelser om at samene skal kunne ta del i de fordelene som skapes av Eni Norges aktiviteter. Sametinget forventer at den positive dialogen med Eni Norge opprettholdes i utbyggings- og driftsfasen til Goliat, og at innholdet i de etiske retningslinjene gjennomføres i praksis.

Sametinget vil understreke at de materielle rettighetsspørsmålene først og fremst er et forhold mellom samene og staten. Sametinget forventer at Olje- og energidepartementet stiller ressurser til disposisjon slik at Sametinget kan settes i stand til å ivareta samiske hensyn i planlegging og gjennomføring av petroleumsaktivitet utenfor og i samisk områder på en forutsigbar måte og utvikle nødvendig faglig kapasitet til å følge opp konkrete utbyggingssaker.

Nærings- og kulturkomiteens innstilling:

Innledning

Olje- og energidepartementet har oversendt konsekvensutredning for utbygging av oljefeltet Goliat på høring 7. november 2008. Feltet ligger i Barentshavet ca 70 kilometer nord for Sorøya. Konsekvensutredningen beskriver utbygging og drift av Goliatfeltet, og er uarbeidet av operatøren Eni Norge AS på vegne av rettighetshaverne. Tre alternativer har vært gjenstand for utredning.

Nærings- og kulturkomiteen har behandlet konsekvensutredningen og fremmer følgende innstilling:

Merknader:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Per-Bjørn Lakselvnes, Randi A. Skum, Klemet Erland Hætta og Tor Mikalsen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Berit Oskal Eira, Knut Store, Jørn Are Gaski, Ramveig Matheussen, Marie Therese N. Aslaksen og Per Edvind Varsi, medlemmet fra Árja (Á) Olaf Eliassen, medlemmet fra Sør-lista (SL) Kirsten Appfjell-Eira, medlemmet fra Flyttsamelista (FSL) Per A. Bæhr mener at:

det i de siste årene har kommet flere rapporter som viser betydelige klimaendringer i Arktis. Temperaturen fra 1965 til 2005 økte dobbelt så mye i Arktis som det globale gjennomsnittet. I Alaska og det vestlige Canada har vintertemperaturen steget med så mye som 3-4 °C de siste 50 årene. Oljesektoren er en stor bidragsyter til utslipp av klimagassen CO₂. Goliatfeltet vil måtte stå for betydelige CO₂-utslipp, selv ved den delvise elektrifiseringen av produksjonen som er planlagt. Utslippene fra olje- og gassektoren i Norge har nær doblet seg siden 1990. Norges utslipp lå i 2007 ti prosent over det vi har forpliktet oss til gjennom Kyotoavtalen. Oljesektorens andel av klimagassutslipp i Norge var på 26 % i 2007. I tillegg til dette skal oljen som produseres forbrennes av sluttbrukerne, noe som også bidrar til klimagassutslipp.

Problemstillingene rundt klimaendringene har så langt ikke hatt vesentlig innvirkning på oljeutvinningstempoet i Norge. Drivkraften bak et høyt oljeutvinningstempo er sysselsetting og de store inntektene som oljeutvinning gir. Olje er en begrenset ressurs som også bør komme framtidige

generasjoner til gode. Å hente ut alle oljeressursene i løpet av noen tiår etterlater framtidige generasjoner uten en slik viktig energi og råstoffkilde.

Klimaendringer medfører også konsekvenser for landbaserte næringer, spesielt for reindriften. Dette utgjør også en mangel i konsekvensutredningen. I denne sammenhengen vises det til pågående forskningsprosjekt, "Ealat", som tar for seg klimaendringens konsekvenser for reindriften.

Utredningen til Eni Norge sier at konsekvensen for den havgående fiskeflåten er liten til moderat, for kystfisket moderat, og for den lokale fiskeflåten liten. I delutredningen for samiske forhold i forbindelse med Goliat, utført av Norut-Alta, sies det imidlertid blant annet at: "Goliatutbyggingen er problematisk for fiskeriene fordi Goliatfeltet ligger i et område som karakteriseres som verdifullt med hensyn til fangst og som oppvekstområde for fisk og andre marine arter." Dette tyder på at Eni har undervurdert konsekvensene for fiskeriene ved oljeutvinning og drift.

Forslag:

*Forslag fra Norske samers riksforbund (NSR), Sør-lista (SL), Flyttsamelista (FSL) og Árja (Á):
Sametingsrådets forslag til vedtak utgår i sin helhet og i stedet foreslås følgende:*

Forslag 1

Det vises til Olje- og energidepartementets brev med av 7. november 2008 med vedlagt konsekvensutredning vedrørende planlagt utbygging av oljefeltet Goliat i Barentshavet.

Goliat befinner seg i det som i forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten (St.meld.nr. 8: 2005-2006) er definert som særlig verdifulle områder (SVO). Sametinget mener den foreliggende konsekvensutredningen er mangelfull på flere områder. Dette gjelder blant annet i forhold til klimaendringer, fiskeri og oljevernberedskap.

Sametinget har tidligere behandlet petroleumssaken om utbygging av Snøhvit. I sak R 205/91 ga Sametinget prinsipielt uttrykk for reservasjon ved utbygginger og naturinngrep som er til hinder for samisk næringsutøvelse og som kan gi negative konsekvenser for samisk kultur for øvrig. I sak 06/02 Utbygging av Snøhvitfeltet – ivaretagelse av samiske rettigheter til olje- og gassforekomster i samiske ressursområder slår Sametingets plenums vedtak fast at det samiske folk har, etter folkeretten, rettigheter i forhold til forvaltningen av olje og gassressursene. Samenes rettigheter som urfolk må derfor bli uttrykt i hvordan petroleumssressursene i Barentshavet planlegges utnyttet, hvordan aktiviteten gjennomføres og hvordan verdiene fordeles.

I sametingsperioden 2005-2009 har plenum gjort enstemmige vedtak i sak 49/06 Sametingsrådets melding om internasjonale satsningsområder og i sak 68/07 Oppfølging av nordområdeutviklingen. I begge disse sakene er rettighetsaspektet og andre forhold fra Snøhvit-saken fulgt opp under næringsdimensjonen av nordområdeutviklingen. Vedtakene understreker at Sametinget ikke er prinsipielt i mot utvinning av olje og gass i Barentshavet dersom de nødvendige forutsetningene er til stede.

Sametingets utgangspunkt siden Snøhvit-vedtaket fra 2002 er ikke endret. Sametinget venter ennå på avklaringer i forhold til de rettighetsspørsmål som vedtaket belyser.

Sametinget viser i den forbindelse til at tradisjonell kystbosetting er den viktigste begrunnelsen for suverenitet og rettigheter til ressursene i havet - dette gjelder selvsagt også for samene som et eget folk. Etter folkeretten har samene som urfolk også rettigheter til olje og gass i sine tradisjonelle ressursområder. Det må understrekes at Sametinget ikke hevder at disse rettighetene tilfaller samene alene.

Barentshavet har vært et helt avgjørende ressursområde for samisk bosetting. Den økologiske sammenhengen i dette havområdet har til alle tider vært av direkte betydning for utvikling av samisk

kultur og samfunn. Norge er derfor forpliktet til å ta hensyn til samiske interesser og synspunkter i utformingen av planer for ressursutnyttelse. Sametinget forventer at Norge vil leve opp til internasjonale rettslige forpliktelser, og at vi vil få ivaretatt samiske interesser på en god måte gjennom alt arbeid som igangsettes.

Petroleumsaktivitet i og utenfor historiske urfolksområder vil ha direkte betydning for samer og andre urfolk i nordområdene. Utnyttelsen av nye ressurser som olje og gass åpner nye muligheter, men også trusler mot urfolks tradisjonelle livsgrunnlag blant annet i forhold til arealinngrep og miljø ødeleggelser.

Sametinget anser det som en svakhet at konsekvensutredningen ikke drøfter de overordnede spørsmål knyttet til klimaendringer og miljø. Goliat-feltet er det første oljefeltet som søkes åpnet i Barentshavet, og vil derfor kunne føre til økt press i forhold til åpning av nye felt. Goliat må derfor måtte vurderes i lys av dette. Det er også dokumentert at klimaendringene i arktiske strøk over tid har endret seg i negativ retning, og dette er en viktig dimensjon som må vurderes i forhold til oljeutvinning i Barentshavet. Sametinget finner det uheldig at Eni Norge baserer seg på en kunnskap som allerede er i ferd med å bli utdatert, spesielt når man vet at situasjonen i forhold til økosystemet påvirkes av et klima som er i stadig endring.

Sametinget forventer at det stilles strenge miljøkrav og standarder ved en eventuell virksomhet i forbindelse med utbygging og drift av oljefeltet Goliat, samt at det settes rammer som sikrer særlig verdifulle og sårbare områder beskyttelse mot negativ påvirkning. Sametinget forventer at alle de miljø- og sikkerhetskravene som stilles i Forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten følges.

Sametinget vil påpeke at konsekvensutredningen er delvis mangelfull i forhold til omtale av risiko for ulykker og oljeutslipp knyttet til skipstransport og eksport av olje fra Goliat-feltet til mottaksterminaler. Dette vil være en stor trussel knyttet til utslippsomfang langs kysten av Nord-Norge. Sametinget anbefaler at potensielle trusler knyttet til uhell i tilknytning til skipstransport blir omtalt og analysert grundigere og kommentert for avbøtende tiltak i plan for utbygging og drift av petroleumsforekomsten (PUD).

Sametinget mener også at konsekvensutredningen er mangelfull i forhold til fiskeri. I Norut-rapporten (2008:14) fremgår det at en utbygging vil kunne få store negative konsekvenser for fiskeriene, mens det i konsekvensutredningen blant annet heter at "sannsynligheten er svært lav for å påvirke fiskebestander negativt i et målbart omfang". Det er derfor viktig at konsekvensene for fiskeriene blir undergitt en grundig vurdering i den videre prosess.

Klimaendringer medfører også konsekvenser for landbaserte næringer, spesielt for reindriften. Dette utgjør også en mangel i konsekvensutredningen. I denne sammenhengen vises det til pågående forskningsprosjekt, "Ealat", som tar for seg klimaendringens konsekvenser for reindriften.

Oljevernberedskapen og andre beredskapsplaner langs kysten må være av høyeste standard, og den må inneholde særskilte løsninger for et til tider ekstremt klima med lave temperaturer, uvær og mørketid. Sametinget foreslår at det etableres statlige bindende forsikringer som garantist dersom uhell skulle skje, herunder tiltak for å sikre samiske næringer og lokalsamfunn langs kysten.

Sametinget forutsetter at eventuelle avklaringer med hensyn til strømforsyningen til Goliat-utbyggingen særskilt må vurderes i forhold til samiske kulturminner, samisk kultur, reindrift, sjøsamisk fiskeri, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.

I en helhetlig ressursforvaltning inngår beskyttelse av naturgrunnlaget for samiske næringer, tradisjonell kunnskap og arealer til reindrift og annen næringsutøvelse. Også beskyttelse av miljøet langs kysten og tradisjonell utøvelse av sjøfiske og laksefiske inngår. Sametinget ser det som

nødvendig å etablere en samforståelse mellom aktørene som har interesser i Nordområdene om hvilke premisser urfolksdimensjonen legger for olje- og gassutviklingen.

I rapporten fra Arktisk råd; Arctic Human Development Report, fra 2004, vises det til at verdistrømmen i Arktisk går fra nord til sør. Det hentes ut flere verdier i form av naturressurser i nord, enn hva som reinvesteres i velferd, utdanning, infrastruktur og andre sosiale og økonomiske tiltak. Samene som urfolk har rettigheter, noe som innebærer:

rett til undergrunnsressursene

rett til å bli hørt

rett til å delta i beslutningsprosesser

rett til å ta del i gevinsten – eller skattelegge virksomheter

rett til at det lages helhetlige konsekvensutredninger, som også omfatter hele spekteret vedrørende urfolks liv, økonomi og helse.

De konvensjoner som Norge er tilsluttet, primært ILO konvensjon nr 169, gir rettslige rammer for ressursutnyttelsen i nord. For at dette folkerettslige rammeverket skal ha virkning er det nødvendig å etablere en samforståelse mellom aktørene som har interesser i Nordområdene om hvilke premisser dette legger for særlig olje- og gass- samt mineralutviklingen. I tillegg er det nødvendig å etablere kunnskapsmessige satsinger som kan gjøre det samiske samfunn bedre rustet til å gi råd, forestå forvaltningsoppgaver samt drive politisk styring i forhold til utviklingen i nord.

Sametinget ønsker å benytte det potensialet som ligger i framtidig næringsutvikling for å skape et sterkere grunnlag for hele det samiske samfunnet. Dette gjelder både i kontakten med selskaper og andre interessenter i Nordområdene, og i forhold til den samiske befolkningen. Dersom Sametinget skal kunne godta ny petroleumsvirksomhet må Sametinget ha den reelle medbestemmelsen og innflytelsen over beslutninger og beslutningsprosesser som folkeretten forplikter Norge til. Det må være sikkerhet for at virksomheten og verdiene som skapes faktisk kommer det samiske folk til gode.

Sametinget vil minne om at Regjeringens nordområdestrategi sier at myndighetene vil være en aktiv tilrettelegger for å sikre regionale og lokale ringvirkninger av utviklingen. Og at det i forbindelse med utbyggingsaktiviteter vil vektlegges at de enkelte operatørselskapene etablerer kvalifikasjonsordninger for lokale og regionale leverandører. Regjeringen sier videre i strategien at de vil starte et eget prosjekt for å kartlegge ringvirkningene av petroleumsvirksomhet i nord på bakgrunn av erfaringer så langt. Strategien erklærer at urfolksdimensjonen er en integrert del av nordområdepolitikken.

I tillegg til at verdier føres tilbake til de samiske lokalsamfunnene, må samfunnene settes i stand til å møte utviklingen. Dette kan skje gjennom prinsippet om tilgang og rettferdig fordeling av goder gjennom et partnerskap med statlige myndigheter og/ eller selskaper. En eventuell åpning for utvinning og tilgang til ressurser betinger en rettferdig fordeling av de verdier som virksomheten skaper. Fordeler skal særskilt gå til de interesser som direkte berøres. Dette knytte seg til muligheten for reell innflytelse over beslutninger, innsikt i konsekvenser på kort og lang sikt og kompetanse og kapasitet til å dra nytte av ny virksomhet. Det er viktig å utvikle eksisterende og nye næringer som grunnlag for samisk bosetning og samisk kultur. Det er Sametingets syn at ringvirkninger av ny næringsvirksomhet, og særlig utnyttning av ikke-fornybare ressurser, også skal bidra til samiske institusjoners kapasitets- og kunnskapsoppbygging.

Sametinget finner de tiltak som blir skissert i konsekvensutredningen vedrørende avbøtende tiltak for negative konsekvenser og tiltak for å styrke positive konsekvenser for samiske interesser er konstruktive og at de vil kunne bøte på mange av ulempene i forbindelse med en utbygging. Utfordringene ligger i at alle disse tiltakene blir gjennomført i forbindelse med en eventuell utbygging av Goliat-feltet. Det er også viktig at tiltakshaver har en konkret dialog med både reindrifta og fiskerinæringen slik at ulempene for disse næringene blir redusert til et minimum. Utvinningsindustrien bør derfor utvikle egne urfolksstandarder som en integrert del av selskapenes samfunnsmessige sosiale forpliktelser, såkalte Corporate Social Responsibility. Dette krever fra

selskapenes side innsikt i hvordan urfolk har tilpasset seg sine omgivelser, deres ressursutnyttelse sedvanemessige rettigheter, nasjonal lovgivning og internasjonal rettsutvikling.

Det gjelder også å utvikle kunnskap og kompetanse blant urfolk for å møte utfordringene ressursutvinningen fører med seg. Utvinningsindustrien kan bidra med kompetanse- og kunnskapshevende tiltak både i det samiske samfunn og i næringslivet. Et konkret tiltak vil være å bidra til en opprusting av de samiske kompetansemiljøene. Det vil derfor være nødvendig at det bidras til tiltak for kompetanseutvikling til Sámi allaskuvla og deres samarbeidsinstitusjoner om utnyttelse av undergrunnsressurser og hva det kan bety for samisk kultur og samfunnsliv. Det må også legges til rette for at samisk og annen urfolks ungdom kan få undervisning relatert til petroleumsvirksomhet med tilhørende urfolksdimensjon.

Det er Sametingets syn at urfolksrettigheter må gjenspeile seg i hvordan petroleumssressursene fra Barentshavet planlegges utnyttet, hvordan aktiviteten gjennomføres og hvordan verdiene fordeles. Del av nytteverdien må avsettes i et urfolksfond som virkemiddel for ringvirkninger i nord til samfunns- og næringsutvikling. Sametinget forventer at det vil være konsultasjoner og dialog med statelige myndigheter om dette.

Store selskapers aktivitet kan påvirke rammevilkårene i betydelig grad, og det er derfor i Sametingets interesse å være i en dialog med dem. Sametinget har så langt i prosessen hatt en konstruktiv dialog med tiltakshaver Eni Norge AS. Sametingets plenum har i vedtaks form fremhevet Eni Norge sitt initiativ til og prosess med å utarbeide etiske retningslinjer for sin virksomhet i samiske områder. Innholdet i Eni Norges etiske retningslinjer legger ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk til grunn, og baserer seg på at Eni Norge respekterer samiske rettigheter, og at man gjennom konsultasjoner skal oppnå enighet med det samiske folk om beslutninger som berører samene direkte.

Sametinget vil understreke at de materielle rettighetsspørsmålene først og fremst er et forhold mellom samene og staten. Sametinget forventer at Olje- og energidepartementet stiller ressurser til disposisjon slik at Sametinget kan settes i stand til å ivareta samiske hensyn i planlegging og gjennomføring av petroleumaktivitet utenfor og i samiske områder på en forutsigbar måte og utvikle nødvendig faglig kapasitet til å følge opp konkrete utbyggingssaker.

I henhold til kgl. res av 1. juli 2005 om konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ber Sametinget om konsultasjoner med Olje- og energidepartementet før utkastet til stortingsproposisjonen om Goliat-utbyggingen blir endelig slutført. Sametinget vil konsultere om beslutninger og tiltak som vil kunne påvirke samiske interesser direkte. I konsultasjonsprosessen vil konsekvensutredningen danne et viktig grunnlag for valg av alternativ. Det samme vil gjelde i forhold til hvilke forutsetninger som blir fastsatt for en eventuell utbygging. Sametinget anmoder ansvarlig statlig myndighet om å ta kontakt med Sametinget for å avklare tidspunkt for konsultasjoner.

Forslag fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap):

Forslag 2

Ny setning tilføyes til slutten av 8. avsnitt:

Dette gjelder i særlig grad fiskeriene i sjøsamiske kyst- og fjordområder hvor mange av fiskerne driver et hjemmebasert fiske nært knyttet til husholdet, og som har liten eller ingen praksis for å drive på andre fiskefelt.

Under 8. avsnitt, tilføyes ordet "nedising" i første setning:

Oljevernberedskapen og andre beredskapsplaner langs kysten må være av høyeste standard, og den må inneholde særskilte løsninger for et til tider ekstremt klima med lave temperaturer, nedising, uvær og mørketid.

Under 9. avsnitt, tilføyes ordet " sjøsamisk fiskeri ".

Sametinget forutsetter at eventuelle avklaringer med hensyn til strømforsyningen til Goliat-utbyggingen særskilt må vurderes i forhold til samiske kulturminner, samisk kultur, sjøsamisk fiskeri, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Under 4. siste avsnitt, byttes ordet "kan" med "må" i setningen:

Del av nytteverdien må avsettes i et urfolksfond som virkemiddel for ringvirkninger i nord til samfunns- og næringsutvikling.

Under nest siste avsnitt, strykes ordene: "forsøke å"

Innholdet i Eni Norges etiske retningslinjer legger ILO-konvensjon nr 169 om urfolk til grunn, og baserer seg på at Eni Norge respekterer samiske rettigheter, og at man gjennom konsultasjoner skal forsøke å oppnå enighet med det samiske folk om beslutninger som berører samene direkte.

Forslag 3

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Forslag 4

Forslag fra Samefolkets parti (SåB) og Klar samisk røst (KSR).

Goliatfeltet er i Barentshavet og er defor i område definert som særlig verdifulle områder.

Barentshavet er viktig for fiskerinæringen. En off-shore virksomhet for utvinning av olje fra dette feltet vil derfor være risikofull, med tanke miljø og på vær og vind.

Sametinget mener defor at eneste alternativ for utvinning av olje fra dette felt vil være ilandføring.

Miljø- og risikovurdering må gjennomgå slik at en uavhengig og etterprøvbar analyse kan legges til grunn for stortingets behandling.

Sametinget har i tidligere i sak 06/02 vedr. utbygging av Snøhvitfeltet slått fast at det samiske folk har etter folkeretten, rettigheter i forhold til forvaltning av olje- og gassressursene i samiske ressursområder. Disse rettighetene må defor bli uttrykt i hvordan petroliumsressursene i Barentshavet blir og planlegges utnyttet, hvordan aktivitetene gjennomføres og hvordan verdiene fordeles.

Sametinget venter fortsatt på en avklaring vedrørende snøhvit-vedtaket fra 2002. Sametinget mener defor at staten må påse at i konsesjonsvilkårene for Goliat, skal ilandføring av oljen klart uttrykkes samt at det fremkommer at det skal opprettes et nasjonalt urfolksfond som skal ha en prosentandel av overskudd fra disse virksomhetene. Etableringen og den prosentvise andel av fondet samt formålet skal skje i dialog med Sametinget.

III Votering

Av 43 representanter var 34 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 4 ble forkastet med 29 stemmer. 5 stemte for.
- Nærings- og kulturkomiteens forslag 1 ble vedtatt med møtelederens dobbelstemme - 17 stemmer mot 17 stemmer.
- Nærings- og kulturkomiteens forslag 2 ble forkastet med 20 stemmer. 14 stemte for.
- Nærings- og kulturkomiteens forslag 3 - ikke nødvendig å votere over forslaget.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Per Edvin Varsi, saksordfører	
2	Klemet Erland Hætta	Egil Olli Per Edvin Varsi
	Klemet Erland Hætta	
3	Olaf Eliassen	Klemet Erland Hætta Terje Tretnes
	Olaf Eliassen	
4	Inger Jørstad	Klemet Erland Hætta Olaf Eliassen Terje Tretnes
	Inger Jørstad	
5	Per Andersen Bæhr	Per Edvin Varsi Marianne Balto
	Per Andersen Bæhr	
6	Terje Tretnes	Per Edvin Varsi
	Terje Tretnes	
7	Jánoš Trosten	Willy Ørnebakk Klemet Erland Hætta Egil Olli
	Jánoš Trosten	
8	Tor Mikalsen	
9	Marit Kirsten Anti Gaup	
10	Isak Mathis O. Hætta	
11	Marianne Balto	
12	Per Edvin Varsi	
13	Egil Olli	
14	Terje Tretnes	
15	Klemet Erland Hætta	
16	Per Andersen Bæhr	
17	Tor Mikalsen	
18	Kirsten Appfjell-Eira	
19	Isak Mathis O. Hætta	
	Per Edvin Varsi	
	Per Edvin Varsi, til forretningsorden	
	Terje Tretnes, til forretningsorden	
	Klemet Erland Hætta, til forretningsorden	
	Jánoš Trosten, til forretningsorden	
	Isak Mathis O. Hætta, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

Det vises til Olje- og energidepartementets brev av 7. november 2008 med vedlagt konsekvensutredning vedrørende planlagt utbygging av oljefeltet Goliat i Barentshavet.

Goliat befinner seg i det som i forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten (St.meld.nr. 8: 2005-2006) er definert som særlig verdifulle områder (SVO). Sametinget mener den foreliggende konsekvensutredningen er mangelfull på flere områder. Dette gjelder blant annet i forhold til klimaendringer, fiskeri og oljevernberedskap.

Sametinget har tidligere behandlet petroleumssaken om utbygging av Snøhvit. I sak R 205/91 ga Sametinget prinsipielt uttrykk for reservasjon ved utbygginger og naturinngrep som er til hinder for samisk næringsutøvelse og som kan gi negative konsekvenser for samisk kultur for øvrig. I sak 06/02 Utbygging av Snøhvitfeltet – ivaretagelse av samiske rettigheter til olje- og gassforekomster i samiske ressursområder slår Sametinget fast at det samiske folk har, etter folkeretten, rettigheter i forhold til forvaltningen av olje og gassressursene. Samenes rettigheter som urfolk må derfor bli uttrykt i hvordan petroleumssressursene i Barentshavet planlegges utnyttet, hvordan aktiviteten gjennomføres og hvordan verdiene fordeles.

I sametingsperioden 2005-2009 har plenum gjort enstemmige vedtak i sak 49/06 Sametingsrådets melding om internasjonale satsningsområder og i sak 68/07 Oppfølging av nordområdeutviklingen. I begge disse sakene er rettighetsaspektet og andre forhold fra Snøhvit-saken fulgt opp under næringsdimensjonen av nordområdeutviklingen. Vedtakene understreker at Sametinget ikke er prinsipielt i mot utvinning av olje og gass i Barentshavet dersom de nødvendige forutsetningene er til stede.

Sametingets utgangspunkt siden Snøhvit-vedtaket fra 2002 er ikke endret. Sametinget venter ennå på avklaringer i forhold til de rettighetsspørsmål som vedtaket belyser.

Sametinget viser i den forbindelse til at tradisjonell kystbosetting er den viktigste begrunnelsen for suverenitet og rettigheter til ressursene i havet - dette gjelder selvsagt også for samene som et eget folk. Etter folkeretten har samene som urfolk også rettigheter til olje og gass i sine tradisjonelle ressursområder. Det må understrekes at Sametinget ikke hevder at disse rettighetene tilfaller samene alene.

Barentshavet har vært et helt avgjørende ressursområde for samisk bosetting. Den økologiske sammenhengen i dette havområdet har til alle tider vært av direkte betydning for utvikling av samisk kultur og samfunn. Norge er derfor forpliktet til å ta hensyn til samiske interesser og synspunkter i utformingen av planer for ressursutnyttelse. Sametinget forventer at Norge vil leve opp til internasjonale rettslige forpliktelser, og at vi vil få ivare tatt samiske interesser på en god måte gjennom alt arbeid som igangsettes.

Petroleumsaktivitet i og utenfor historiske urfolksområder vil ha direkte betydning for samer og andre urfolk i nordområdene. Utnyttelsen av nye ressurser som olje og gass åpner nye muligheter, men også trusler mot urfolks tradisjonelle livsgrunnlag blant annet i forhold til arealinngrep og miljøødeleggelser.

Sametinget anser det som en svakhet at konsekvensutredningen ikke drøfter de overordnede spørsmål knyttet til klimaendringer og miljø. Goliat-feltet er det første oljefeltet som søkes åpnet i Barentshavet, og vil derfor kunne føre til økt press i forhold til åpning av nye felt. Goliat må derfor måtte vurderes i lys av dette. Det er også dokumentert at klimaendringene i arktiske strøk over tid har endret seg i negativ retning, og dette er en viktig dimensjon som må vurderes i forhold til oljeutvinning i Barentshavet. Sametinget finner det uheldig at Eni Norge baserer seg på en kunnskap som allerede er i ferd med å bli utdatert, spesielt når man vet at situasjonen i forhold til økosystemet påvirkes av et klima som er i stadig endring.

Sametinget forventer at det stilles strenge miljøkrav og standarder ved en eventuell virksomhet i forbindelse med utbygging og drift av oljefeltet Goliat, samt at det settes rammer som sikrer særlig verdifulle og sårbare områder beskyttelse mot negativ påvirkning. Sametinget forventer at alle de miljø- og sikkerhetskravene som stilles i Forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten følges.

Sametinget vil påpeke at konsekvensutredningen er delvis mangelfull i forhold til omtale av risiko for ulykker og oljeutslipp knyttet til skipstransport og eksport av olje fra Goliat-feltet til mottaksterminaler. Dette vil være en stor trussel knyttet til utslippsomfang langs kysten av Nord-Norge. Sametinget anbefaler at potensielle trusler knyttet til uhell i tilknytning til skipstransport blir omtalt og analysert grundigere og kommentert for avbøtende tiltak i plan for utbygging og drift av petroleumforekomsten (PUD).

Sametinget mener også at konsekvensutredningen er mangelfull i forhold til fiskeri. I Norut-rapporten (2008:14) fremgår det at en utbygging vil kunne få store negative konsekvenser for fiskeriene, mens det i konsekvensutredningen blant annet heter at "sannsynligheten er svært lav for å påvirke fiskebestander negativt i et målbart omfang." Det er derfor viktig at konsekvensene for fiskeriene blir undergitt en grundig vurdering i den videre prosess.

Klimaendringer medfører også konsekvenser for landbaserte næringer, spesielt for reindriften. Dette utgjør også en mangel i konsekvensutredningen. I denne sammenhengen vises det til pågående forskningsprosjekt, "Ealat", som tar for seg klimaendringens konsekvenser for reindriften.

Oljevernberedskapen og andre beredskapsplaner langs kysten må være av høyeste standard, og den må inneholde særskilte løsninger for et til tider ekstremt klima med lave temperaturer, uvær og mørketid. Sametinget foreslår at det etableres statlige bindende forsikringer som garantist dersom uhell skulle skje, herunder tiltak for å sikre samiske næringer og lokalsamfunn langs kysten.

Sametinget forutsetter at eventuelle avklaringer med hensyn til strømforsyningen til Goliat-utbyggingen særskilt må vurderes i forhold til samiske kulturminner, samisk kultur, reindrift, sjøsamisk fiskeri, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.

I en helhetlig ressursforvaltning inngår beskyttelse av naturgrunnet for samiske næringer, tradisjonell kunnskap og arealer til reindrift og annen næringsutøvelse. Også beskyttelse av miljøet langs kysten og tradisjonell utøvelse av sjøfiske og laksefiske inngår. Sametinget ser det som nødvendig å etablere en samforståelse mellom aktørene som har interesser i Nordområdene om hvilke premisser urfolksdimensjonen legger for olje- og gassutviklingen.

I rapporten fra Arktisk råd; Arctic Human Development Report, fra 2004, vises det til at verdistrømmen i Arktisk går fra nord til sør. Det hentes ut flere verdier i form av naturressurser i nord, enn hva som reinvesteres i velferd, utdanning, infrastruktur og andre sosiale og økonomiske tiltak. Samene som urfolk har rettigheter, noe som innebærer:

rett til undergrunnsressursene

rett til å bli hørt

rett til å delta i beslutningsprosesser

rett til å ta del i gevinsten – eller skattlegge virksomheter

rett til at det lages helhetlige konsekvensutredninger, som også omfatter hele spekteret vedrørende urfolks liv, økonomi og helse.

De konvensjoner som Norge er tilsluttet, primært ILO konvensjon nr 169, gir rettslige rammer for ressursutnyttelsen i nord. For at dette folkerettslige rammeverket skal ha virkning er det nødvendig å etablere en samforståelse mellom aktørene som har interesser i Nordområdene om hvilke premisser dette legger for særlig olje-, gass- og mineralutviklingen. I tillegg er det nødvendig å etablere

kunnskapsmessige satsinger som kan gjøre det samiske samfunn bedre rustet til å gi råd, forestå forvaltningsoppgaver samt drive politisk styring i forhold til utviklingen i nord.

Sametinget ønsker å benytte det potensialet som ligger i framtidig næringsutvikling for å skape et sterkere grunnlag for hele det samiske samfunnet. Dette gjelder både i kontakten med selskaper og andre interessenter i Nordområdene, og i forhold til den samiske befolkningen. Dersom Sametinget skal kunne godta ny petroleumsvirksomhet må Sametinget ha den reelle medbestemmelsen og innflytelsen over beslutninger og beslutningsprosesser som folkeretten forplikter Norge til. Det må være sikkerhet for at virksomheten og verdiene som skapes faktisk kommer det samiske folk til gode.

Sametinget vil minne om at Regjeringens nordområdestrategi sier at myndighetene vil være en aktiv tilrettelegger for å sikre regionale og lokale ringvirkninger av utviklingen. Og at det i forbindelse med utbyggingsaktiviteter vil vektlegges at de enkelte operatørselskapene etablerer kvalifikasjonsordninger for lokale og regionale leverandører. Regjeringen sier videre i strategien at de vil starte et eget prosjekt for å kartlegge ringvirkningene av petroleumsvirksomhet i nord på bakgrunn av erfaringer så langt. Strategien erklærer at urfolksdimensjonen er en integrert del av nordområdepolitikken.

I tillegg til at verdier føres tilbake til de samiske lokalsamfunnene, må samfunnene settes i stand til å møte utviklingen. Dette kan skje gjennom prinsippet om tilgang og rettferdig fordeling av goder gjennom et partnerskap med statlige myndigheter og/eller selskaper. En eventuell åpning for utvinning og tilgang til ressurser betinger en rettferdig fordeling av de verdier som virksomheten skaper. Fordeler skal særskilt gå til de interesser som direkte berøres. Dette knytter seg til muligheten til reell innflytelse over beslutninger, innsikt i konsekvenser på kort og lang sikt og kompetanse og kapasitet til å dra nytte av ny virksomhet. Det er viktig å utvikle eksisterende og nye næringer som grunnlag for samisk bosetning og samisk kultur. Det er Sametingets syn at ringvirkninger av ny næringsvirksomhet, og særlig utnyttning av ikke-fornybare ressurser, også skal bidra til samiske institusjoners kapasitets- og kunnskapsoppbygging.

Sametinget finner de tiltak som blir skissert i konsekvensutredningen vedrørende avbøtende tiltak for negative konsekvenser og tiltak for å styrke positive konsekvenser for samiske interesser er konstruktive og at de vil kunne bøte på mange av ulempene i forbindelse med en utbygging. Utfordringene ligger i at alle disse tiltakene blir gjennomført i forbindelse med en eventuell utbygging av Goliat-feltet. Det er også viktig at tiltakshaver har en konkret dialog med både reindriften og fiskerinæringen slik at ulempene for disse næringene blir redusert til et minimum. Utvinningsindustrien bør derfor utvikle egne urfolksstandarder som en integrert del av selskapenes samfunnsmessige sosiale forpliktelser, såkalte Corporate Social Responsibility. Dette krever fra selskapenes side innsikt i hvordan urfolk har tilpasset seg sine omgivelser, deres ressursutnyttelse sedvanemessige rettigheter, nasjonal lovgivning og internasjonal rettsutvikling.

Det gjelder også å utvikle kunnskap og kompetanse blant urfolk for å møte utfordringene ressursutvinningen fører med seg. Utvinningsindustrien kan bidra med kompetanse- og kunnskapshevede tiltak både i det samiske samfunn og i næringslivet. Et konkret tiltak vil være å bidra til en opprusting av de samiske kompetansemiljøene. Det vil derfor være nødvendig at det bidras til tiltak for kompetanseutvikling til Sámi allaskuvla og deres samarbeidsinstitusjoner om utnyttelse av undergrunnsressurser og hva det kan bety for samisk kultur og samfunnsliv. Det må også legges til rette for at samiske ungdommer og andre urfolksungdommer kan få undervisning relatert til petroleumsvirksomhet med tilhørende urfolksdimensjon.

Det er Sametingets syn at urfolksrettigheter må gjenspeile seg i hvordan petroleumssressursene fra Barentshavet planlegges utnyttet, hvordan aktiviteten gjennomføres og hvordan verdiene fordeles. Del av nytteverdien må avsettes i et urfolksfond som virkemiddel for ringvirkninger i nord til samfunns- og næringsutvikling. Sametinget forventer at det vil være konsultasjoner og dialog med statelige myndigheter om dette.

Store selskapers aktivitet kan påvirke rammevilkårene i betydelig grad, og det er derfor i Sametingets interesse å være i en dialog med dem. Sametinget har så langt i prosessen hatt en konstruktiv dialog med tiltakshaver Eni Norge AS. Sametingets plenum har i vedtaks form fremhevet Eni Norge sitt initiativ til og prosess med å utarbeide etiske retningslinjer for sin virksomhet i samiske områder. Innholdet i Eni Norges etiske retningslinjer legger ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk til grunn, og baserer seg på at Eni Norge respekterer samiske rettigheter, og at man gjennom konsultasjoner skal oppnå enighet med det samiske folk om beslutninger som berører samene direkte.

Sametinget vil understreke at de materielle rettighetsspørsmålene først og fremst er et forhold mellom samene og staten. Sametinget forventer at Olje- og energidepartementet stiller ressurser til disposisjon slik at Sametinget kan settes i stand til å ivareta samiske hensyn i planlegging og gjennomføring av petroleumsaktivitet utenfor og i samiske områder på en forutsigbar måte og utvikle nødvendig faglig kapasitet til å følge opp konkrete utbyggingssaker.

I henhold til kgl. res av 1. juli 2005 om konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ber Sametinget om konsultasjoner med Olje- og energidepartementet før utkastet til stortingsproposisjonen om Goliat-utbyggingen blir endelig slutført. Sametinget vil konsultere om beslutninger og tiltak som vil kunne påvirke samiske interesser direkte. I konsultasjonsprosessen vil konsekvensutredningen danne et viktig grunnlag for valg av alternativ. Det samme vil gjelde i forhold til hvilke forutsetninger som blir fastsatt for en eventuell utbygging. Sametinget anmoder ansvarlig statlig myndighet om å ta kontakt med Sametinget for å avklare tidspunkt for konsultasjoner.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.08 kl.12.00

Originalspråk: Norsk

Sak 11/09

Fritak fra politiske verv i Sametinget - Maja Lisa Kappfjell

Arkivsaknr.
09/26

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saknr.
Møtelederskapet	26.01.09	001/09
Valgkomiteen	25.02.09	01/09
Sametingets plenum	24. – 27.02.09	11/09

Saken påbegynt 27.02.09 kl. 12.00

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	26.01.09	Møtelederskapet	Sak 001/09 Fritak fra politiske verv i Sametinget – Maja Lisa Kappfjell
2	01.12.2008	Maja Lisa Kappfjell	Fratredelse fra politiske verv i Sametinget

II Forslag og merknader

Møtelederskapets innstilling:

Maja Lisa Kappfjell fritas fra sitt verv som 1. vararepresentant for Arbeiderpartiet i valgkrets 12 Sørsameområdet ut valgperioden 2005-2009 fordi hun har begynt å arbeide i Sametingets administrasjon.

Valgkomiteens innstilling

Maja Lisa Kappfjell fritas også fra sitt verv som medlem i Sametingets tilskuddsstyre. I hennes sted som medlem i Sametingets tilskuddsstyre velges Bente Mortensson, Snåsa. Personlig varamedlem John Kappfjell, Majavatn

III Votering

Av 43 representanter var 36 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Møtelederskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.
- Valgkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Kjersti Myrnes Balto, valgkomiteens leder	

VI Sametingets vedtak

Maja Lisa Kappfjell fritas fra sitt verv som 1. vararepresentant for Arbeiderpartiet i valgkrets 12 Sørsameområdet ut valgperioden 2005-2009 fordi hun begynt å arbeide i Sametingets administrasjon.

Maja Lisa Kappfjell fritas også fra sitt verv som medlem i Sametingets tilskuddsstyre. I hennes sted som medlem i Sametingets tilskuddsstyre velges Bente Mortensson, Snåsa. Personlig varamedlem John Kappfjell, Majavatn.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.09 kl.12.05

Originalspråk: Norsk

Sak 12/09

Søknad om fritak fra politisk verv - Bjarne Store-Jakobsen

Arkivsaknr.
09/26

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Møtelederskapet	26.02.09	03/09
Valgkomiteen	26.02.09	02/09
Sametingets plenum	05-08.12.05	057/05

Saken påbegynt 27.02.09 kl. 12.05

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	26.02.09	Arbeiderpartiet	Ny sak til plenum

II Forslag og merknader

Møtelederskapets innstilling:

Bjarne Store-Jakobsen fritas fra sitt verv som varamedlem i tilskuddsstyre i den perioden han fungerer som politisk rådgiver for sametingsrådet.

Valgkomiteens innstilling:

Som personlig varamedlem for Knut Store i tilskuddsstyre foreslås Berit Oskal Eira

III Votering

Av 43 representanter var 36 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Møtelederskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.
- Valgkomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Kjersti Myrnes Balto, valgkomiteens leder	

VI Sametingets vedtak

Bjarne Store-Jakobsen fritas fra sitt verv som varamedlem i tilskuddsstyre i den perioden han fungerer som politisk rådgiver for sametingsrådet.

Som personlig varamedlem for Knut Store i tilskuddsstyre velges Berit Oskal Eira.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.09 kl.12.10

Undertegnede har lest gjennom protokollen, og finner de bokførte beslutninger å være i overensstemmelse med Sametingets vedtak.

Karášjohka 27.02. 2009

Møtelederskapet

Jarle Jonasse
leder

Inger Jørstad

Tone Finnesen

Per Edvind Varsi